

FACULTY
OF
HUMANITIES
AND
SOCIAL SCIENCES
REVIEW

วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์
ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)
ISSN 2350-9392

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง (ISSN 2350 - 9392)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2565)

หน่วยงานรับผิดชอบ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง

คณะที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์	พรหมเสน	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์
อาจารย์อัศจร	แม่บ้าน	รองคณบดีฝ่ายแผน
อาจารย์เทวฤทธิ์	วิญญา	รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและสื่อสารองค์กร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ	ตั้งภากรณ์	รองคณบดีฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพการศึกษา
อาจารย์ปิยรัตน์	วงศ์จุมมะลิ	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายยุทธศาสตร์และบริการวิชาการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา	มูลปินใจ	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการต่างประเทศและสารสนเทศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี	ยาดี	ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิทยบริการและสารสนเทศ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ	ตั้งภากรณ์
อาจารย์ศจีรัตน์	วุฒิสงห์ชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐนรินทร์	เมธีวุฒินันท์ ภาณุภัทรธนวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา	มูลปินใจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอื้อมพร	ฟูเต็มวงศ์
อาจารย์จิตรลดา	มูลมา
อาจารย์ตุลาภรณ์	แสนปรน
อาจารย์ทัตพิชา	สกุลสืบ
Mr. Richard	Lawrence Mann
Mr. Gary	John Ilines

ออกแบบวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา	ทองสุข
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริกร	อินคำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธงชัย	ปิ่นสุข
อาจารย์ชลลพันธ์	อุปกิจ

เจ้าหน้าที่ประสานงาน

นางสาวนฤทัย	นภาสกุลคุ
-------------	-----------

กองบรรณาธิการภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์	รักธรรม
รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.นิรันดร์	ภักดี
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ	ใจมโน
รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธ์	พจนะลาวัณย์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์	หมั่นการ

กองบรรณาธิการภายใน (ต่อ)

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริกร	อื่นคำ
รองศาสตราจารย์ ดร.Truong	Thi Hang
รองศาสตราจารย์พรสวรรค์	มณีทอง
รองศาสตราจารย์พุกษา	เครือแสง
รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์	พรมเสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษทิพย์	ศิริชัยศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา	ใจโมน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย	ประเทืองบริบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร	หมุคำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ	ตั้งภากรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปนตนนท์	เถียรประภากุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญาภาษ	สีทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศธร	คำใจหนัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎาภรณ์	ทองแป้น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนีวรรณ	มาวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย	พานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศท์	เศรษฐกร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุประวีณ์	แสงอรุณเฉลิมสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี	ยาดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์	อุปสอด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิงแก้ว	ทิศตั้ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัตติยา	ชัตติยวรา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา	ทองสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนม์ธนะ	สุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร	ชนกคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐนรินทร์ เมธีวณิชนันท์	ภาณุภัทรธนวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐพงษ์	คันธรส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนุพงษ์	ลมอ่อน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา	มูลปิ่นใจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทียา	สมสรวย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุษราคัม	อินทสุก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประหยัด	ช่วยงาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปวีณา	งามประภาสม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชดาพร	หวลอารมณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิเชิด	ทวีกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราภรณ์	ภูมิลี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรชัย	เต็งรัตน์ล้อม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริรัตน์	วาววาว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชิชา	รุ่งแสง

กองบรรณาธิการภายใน (ต่อ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัมฤตา	สารอิวงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาระดา	พุ่มไพศาลชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอื้อมพร	ฟูเต็มวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนกร	สิริสุคันธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภววรรณ	เนตรประดิษฐ์
อาจารย์ ดร.เกวลิน	จันทะเดช
อาจารย์ ดร.เหนือขวัญ	บัวเผื่อน
อาจารย์ ดร.สุกัญญา	แซ่โก

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทาศ์กดีพันธ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนิมพานิช	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ประกิตนันทการ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิทย์ บุตรอุดม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิตร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา รุ่งเรือง	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรธนิษฐ์ ศรีจอมทอง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร คงศิริรัตน์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สายฝน สุเอียนทรเมธี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.อดิพร เกิดเรือง	มหาวิทยาลัยชินวัตร
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ โพธิ์ปิ่น	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ เอี่ยมหน่อ	สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ประกายศรี ศรีรุ่งเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รองศาสตราจารย์พดุงศักดิ์ คชสำโรง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์สนิท สัตโยภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ	ชยางคกุล	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ	กิจจาลารัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพงศ์	เรืองกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด	อินทจามรรักษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์	เผือกสม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ	อิมสำราญ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรศ	อัมโร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลนภา	จุลสิทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ	เตชะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์	दानประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์	กำพล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินิดา	จารย์อุปการะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พศุตม์	ลาสุขะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ	ยะบุญธง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ	ธาราวุฒิ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยอดพล	เทพสิทธิธา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รติพร	ถึงฝั่ง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งภัสสรณ์	ศรัทธาธนพัฒน์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลาวัญญ์	สังขพันธ์านนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีริชัญญ์	ปิยนนทศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ	บุรณะชาติ	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภา	อำนวยรัตน์	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภาคย์	กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัยา	สิทธิวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภากร	โพธิ์ดง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ	เกษมผลกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ	หาญวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินดารัตน์	เดอ เวชาวเวอร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์	อริยะประเสริฐ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์	สมิทธิธรรม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดาร์รัตน์	คำเป็ง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพวรรณ	ธรรมสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประชุม	บุญน้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย	ตะวีชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมพร	กาสรสุวรรณ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรดา	กาลวิบูลย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอฬาร	รัตนภักดี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

อาจารย์ ดร.เกรียงไกร	เกิดศิริ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.กรวรรณ	สังขกร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ธัญญา	จันทร์ตรง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
อาจารย์ ดร.นริศ	ไพเจริญ	มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส	สุวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา	สังข์พันธานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิทย์	บุตรอุดม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์	ศรีสมถวิล
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ	เลิศสมพร
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์	เอี่ยมหน่อ
รองศาสตราจารย์ประกายศรี	ศรีรุ่งเรือง
รองศาสตราจารย์สนธิ	สัตโยภาส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา	ใจมน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย	ประเทืองบริบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรศ	อัมโร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ	อิมสำราญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ	ตั้งภากรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณตนนท์	เถียรประกากุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์	ด่านประดิษฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ	เตชะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินดา	จารย์อุประการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎาภรณ์	ทองแป้น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ	บุรณะชาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี	ยาดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภา	อำนวยรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัย	สิทธิวิเศษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิลักษณ์	เกษมผลกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพวรรณ	ธรรมสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุษราคัม	อินทสุก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอฬาร	รัตนภักดี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
119 หมู่ 9 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100
เบอร์โทรศัพท์ 054-316154
E-mail: hmjournal.lpru@gmail.com

วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

Faculty of Humanities and Social Sciences Review

กำหนดออกปีละ 3 ฉบับ

เดือนมกราคม - เมษายน

เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม

เดือนกันยายน - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนการค้นคว้า และวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้นักวิชาการนักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในสาขาวิชาดังกล่าว โดยวารสารมีขอบเขตเนื้อหาทางวิชาการในสาขาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ การพัฒนาชุมชน ดนตรี ศิลปะ ออกแบบประยุกต์ศิลป์ นิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และรัฐศาสตร์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจเสนอบทความลงวารสาร

กองบรรณาธิการพิจารณาบทความ 3 ประเภท ดังนี้

1. บทความ (Article) แบ่งเป็น

1.1. บทความทางวิชาการ หมายถึง งานเขียนซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจและอยู่ในกรอบเนื้อหาที่กำหนด ต้องมีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ

1.2. บทความวิจัย หมายถึง การนำเสนอผลการวิจัยที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าตามหลักทางวิชาการวิจัย แต่ต้องนำมาปรับเพื่อนำเสนอในรูปแบบบทความที่ง่ายต่อการอ่านและทำความเข้าใจ

2. บทวิจารณ์หนังสือ (book Review) หมายถึงบทความที่วิพากษ์ วิจารณ์เนื้อหาสาระ คุณค่า ของหนังสือหรือบทความโดยบทวิจารณ์หนังสือ จะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ครั้งที่พิมพ์ จำนวนหน้า ให้ชัดเจนด้วย

3. บทความปริทัศน์ (Review Article) หมายถึง งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (state of the art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้ามีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัยเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

1. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ โดยจะทำการคัดเลือกตามเกณฑ์ ต่อไปนี้

1) ใช้ภาษาอย่างเหมาะสม มีโครงสร้างของบทความที่ถูกต้องตามหลักการเขียน

2) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสม มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

3) บทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน

2. บทความที่ส่งมาให้พิจารณา จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาในวารสารใด

3. บทความวิจัยและบทความวิชาการ ต้องมีส่วนประกอบดังนี้

1) ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และชื่อผู้เขียนทุกคน

2) บทคัดย่อภาษาไทยมีความยาวไม่เกิน 300 คำ และบทคัดย่อภาษาอังกฤษมีความยาวไม่เกิน 300 คำ ต้องเป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษ

3) คุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

5) เนื้อหาของบทความวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐานในการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) ระเบียบวิธีการวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

6) เนื้อหาของบทความวิชาการ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ ส่วนอภิปรายตัวบท บทสรุป และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

4. ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด A4 พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ word processor (นามสกุล *.doc หรือ *.docx)

5. บทความวิจารณ์หนังสือ (book review) ต้องประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ และจำนวนหน้าของหนังสือ โดยผู้ปริทัศน์สามารถเขียนด้วยความยาวไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ word processor (นามสกุล *.doc หรือ *.docx)

6. การอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบ APA (6th edition) เป็นมาตรฐาน สามารถค้นหาวิธีการเขียนเอกสารอ้างอิง ที่ถูกต้องเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ APA <http://www.apastyle.org>

7. บรรณานุกรม เริ่มด้วยบรรณานุกรมภาษาไทย แล้วตามด้วยบรรณานุกรมภาษาอังกฤษและเรียงตามลำดับตัวอักษร

8. จัดส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <http://www.human.lpru.ac.th/husocojs/index.php/HUSOCReview> หรืออีเมล hmjournal.lpru@gmail.com

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้การอ้างอิงระบบนามปี มีข้อกำหนดดังนี้

1.1 หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

1.2 หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์)

1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีพิมพ์)

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีพิมพ์)

3) กรณีผู้แต่ง 3-5 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1, ชื่อที่ 2, ชื่อที่ 3, ปีพิมพ์)

4) กรณีผู้แต่งมากกว่า 5 คน ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีพิมพ์) หรือ (last name of 1st author et al, publish year)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA เวอร์ชัน 6 (ดูเพิ่มเติมที่ <http://www.apastyle.org/>)

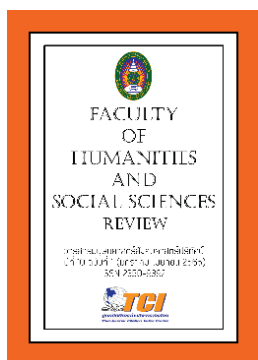
มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (ISSN 2350 - 9392)

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2565)

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับแรกของปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นฉบับที่ก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 ของวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยทางวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฯ ได้ปรับหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพบทความให้สอดคล้องกับประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 ประกาศ ณ วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2565 โดยให้มีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (peer reviewer) จากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้ผู้ประพันธ์สามารถนำผลงานไปใช้ในการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการได้

บทความที่นำมาเผยแพร่ครั้งนี้ยังคงเนื้อหาที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ในศาสตร์และศิลป์ทางสังคม โดยนำเสนอทั้งในรูปแบบของบทความวิชาการและบทความวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 10 เรื่อง ซึ่งแบ่งเป็นบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง ประกอบด้วย 1) เทศกาล “ตงจื๊อ” (เทศกาลฤดูหนาวของจีน) และ 2) การจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ส่วนบทความวิจัยมีจำนวน 8 เรื่อง ประกอบด้วย 1) เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ 2) การวิเคราะห์การกระจายและความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินรายครัวเรือนกับจำนวนสมาชิก จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน บ้านห้วยแห้ง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ 3) การปรับตัวในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะหลวง ตำบลเกาะหลวง อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปางสู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่ 4) ภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ 5) ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ “เลือดข้นคนจาง” 6) “ยินเสียงแต่ไร้ความหมาย นัยที่หายไประหว่างการเดินทางของภาษา” กรณีศึกษาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปลชื่อตัวละครเอก จากนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” 7) การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และ 8) การสร้างหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ขอขอบคุณผู้ประพันธ์ทุกท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกที่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อความสมบูรณ์ของบทความ ขอขอบคุณทุกฝ่ายที่ได้สนับสนุนให้วารสารฉบับนี้สำเร็จตามเป้าหมาย รวมถึงสมาชิกวารสารและผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจและติดตามวารสารมาอย่างต่อเนื่อง พบกันใหม่ฉบับต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตาญจ ตั้งภากรณ์
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและการประกันคุณภาพการศึกษา : บรรณาธิการ

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (ISSN 2350 - 9392)
ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2565)

สารบัญ

บทความวิชาการ

- เทศกาล “ตงจื๊อ” (เทศกาลฤดูหนาวของจีน) 1
ขวัญดาว มาอยู่
- การจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนอย่างยั่งยืนโดยความร่วมมือ 10
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน
ณัฐพงษ์ คันธรส, เกียรติสุตา โสตามรรค

บทความวิจัย

- เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ 20
จิตติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร
- การวิเคราะห์การกระจายและความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินรายครัวเรือน 33
กับจำนวนสมาชิก จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน บ้านห้วยแห้ง
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์, จารุณี ภัทรวงษ์ธนา, วิชญ์สุตา ภูษณะวิวัฒน์
- การปรับตัวในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง 45
ตำบลเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง สู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่
ปวีณา งามประภาสม
- ภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ 53
สุภาวรัตน์ เณลิมทรัพย์
- ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ “เลือดข้นคนจาง” 67
ชญาณิน บุญสงค์ศักดิ์, ธนพร หมูคำ

สารบัญ

บทความวิจัย

- “ยินเสียงแต่ไร้ความหมาย นัยที่หายไประหว่างการเดินทางของภาษา” 78
กรณีศึกษาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการเปลี่ยนชื่อตัวละครเอก
จากนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ”
เพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว, ขนิษฐา จิตชินะกุล, บุรินทร์ ศรีสมถวิล
- การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรม 94
ของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
กฤตเมธ อุ่นโพธิ, สำเนา หมั่นแจ่ม, สายฝน แสนใจพรม
- การสร้างหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน 111
อัจฉริยา ครุฑาโรจน์, ฤทัย พานิช, ริชาร์ด แมนน์

เทศกาล “ตงจื๊อ” (เทศกาลฤดูหนาวของจีน) Dongzhi Festival (China Winter Festival)

ขวัญดาว มาอยู่ | Kandaw Mayou¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ประเพณี และตำนานของเทศกาลตงจื๊อ ซึ่งเป็นเทศกาลที่เก่าแก่และมีความสำคัญมากตั้งแต่สมัยโบราณ อีกทั้งยังเป็นวันที่มีลักษณะพิเศษทางดาราศาสตร์อีกด้วย เป็นวันที่ช่วงเวลากลางวันสั้นที่สุดและกลางคืนยาวที่สุดในรอบปี มีอากาศหนาวเย็นมาก ตามความเชื่อของชาวจีนโบราณ เทศกาลตงจื๊อเป็นวันที่สมาชิกในครอบครัวจะกลับบ้านมารวมตัว และรับประทานอาหารพร้อมหน้ากันฉลองด้วยการรับประทานขนมประจำเทศกาล ได้แก่ เกี๊ยว (餃子) และขนมบัวลอยจีน (汤圆) เพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย การรับประทานขนมทั้ง 2 ชนิดนี้ ยังมีตำนานเล่าขานและแฝงความหมายอันเป็นมงคลต่าง ๆ ไว้อีกด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนยังนำเสนอการเฉลิมฉลองเทศกาลตงจื๊อของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ตระหนักเห็นคุณค่าและยังสืบทอดประเพณีของเทศกาลตงจื๊อให้ดำรงคงอยู่ โดยจะเดินทางไปซื้อขนมบัวลอยที่ตลาดย่านคนจีน แล้วนำกลับมาปรุงสุกเพื่อนำมาไหว้บูชาเทพเทวดาและบรรพชน หลังจากบูชาเทพเสร็จแล้วก็จะรับประทานขนมบัวลอยเพื่อความเป็นมงคล แก่ตนเองและครอบครัว

คำสำคัญ: เทศกาลตงจื๊อ, ประเพณี, ตำนาน, ชาวไทยเชื้อสายจีน

¹ อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This paper aimed to present history, significance, customs and legend of Chinese's Dongzhi Festival. Dongzhi Festival has a long historical standing and it is very important to Chinese people. At the same, it is also a special feature in astronomy; Dongzhi is the unique day of all the year which has the shortest day and the longest night, and the weather of Dongzhi is very cold. According to ancient Chinese beliefs, when the Dongzhi Festival coming, everyone will come back home and have dinner together. Besides, they celebrate by eating festival foods together, such as Chinese dumplings (饺子) and sticky rice dumplings (汤圆) in order to keep the body warm. These festival foods have their legend and many good meanings. The writer also presents the celebrations of Dongzhi for Thai – Chinese people. It was found that most Thai- Chinese people were aware of the value of Dongzhi Festival, and they still carry on the traditional customs of the Dongzhi Festival. At the Dongzhi Festival, they will go to Chinese market to buy sweet - sticky rice ball to worship supernatural being and their ancestors. After that they will eat sweet - sticky rice ball together, they believe that the sweet - sticky rice ball bring good tidings of them and their family.

Keywords: Dongzhi Festival, Customs, Legend, Thai-Chinese people

บทนำ

สังคมจีนสมัยก่อนเป็นสังคมการเกษตร อาชีพหลักของประชาชนคือการทำนาปลูกข้าว ดังนั้นเทศกาลของจีนส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคน มีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ วิธีการรับมือกับภัยธรรมชาติ การต่อสู้เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ หรือเป็นการฉลองความสำเร็จหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต การพักผ่อนและความบันเทิงเริงรมย์ หลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานในแต่ละฤดูกาล นอกจากนี้จุดมุ่งหมายสำคัญอีกอย่างหนึ่งของแต่ละเทศกาลคือ การส่งเสริมให้เกิดความรักใคร่สมัครสมานและกลมเกลียวกันในหมู่พลมนุษย์ (Wei Liming, 2005, p. 2) ดังนั้นเทศกาลของจีนจึงถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นประเพณี ตำนาน ความเชื่อและประวัติศาสตร์ รวมถึงอารยธรรมเก่าแก่อันล้ำค่าของจีนในสมัยโบราณ

ถาวร ลิกโซล (2549, หน้า 136-142) กล่าวว่า“冬至” ในภาษาจีนกลาง คำว่า“冬 (ตง)” หมายถึง ฤดูหนาว ส่วนคำว่า“至 (จื่อ)” หมายถึง มาถึง ดังนั้นคำว่า“ตงจื่อ(冬至)” จึงหมายถึง ฤดูหนาวมาถึงแล้ว คนไทยอาจรู้จักว่า เทศกาลตงจื่อ ซึ่งมาจากภาษาแต้จิ๋ว หรือ เทศกาลฤดูหนาว ซึ่งตรงกับเดือน 11 ตามปฏิทินจันทรคติสำหรับปฏิทินสากลอยู่ประมาณปลายเดือนธันวาคม เทศกาลตงจื่อมีความสำคัญพอ ๆ กับเทศกาลตรุษจีนและมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 2,000 ปี สมัยก่อนการเฉลิมฉลองของเทศกาลตงจื่อจะคล้ายกับเทศกาลตรุษจีน ผู้คนที่ออกมาทำงานต่างถิ่นต่างพากันกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ กิจกรรม ที่ทำร่วมกัน ได้แก่ การรับประทานอาหารพร้อมหน้ากัน เดินทางไปไหว้บรรพบุรุษ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ การรับประทานอาหารเกี้ยว¹ (饺子) หรือขนมบัวลอยจีน² (汤圆) ในปัจจุบันเนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ สภาพทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชากรแต่ละพื้นที่ ทำให้ มีวิถีชีวิตที่ต่างกัน ดังนั้นจึงส่งผลให้กิจกรรมเฉลิมฉลองในเทศกาลตงจื่อนั้น แต่ละสถานที่ก็จะมีประเพณีปฏิบัติ ที่แตกต่างกันออกไปด้วย

¹ เกี้ยว (饺子) อาหารที่ใช้แผ่นแป้งสาไลแบบบางห่อไส้ แล้วนำไปนึ่งหรือต้มสุก

² ขนมบัวลอยจีน (汤圆) เป็นขนมที่ทำมาจากแป้งและน้ำเชื่อม คล้ายกับขนมบัวลอยของไทยแต่ลูกจะใหญ่กว่าและมักจะมีไส้

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงสนใจที่จะนำเสนอ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ประเพณี ตำนาน รวมถึง การเฉลิมฉลองเทศกาลตงจื้อของชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจให้มีความเข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญและการเฉลิมฉลองในเทศกาลตงจื้อ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีประโยชน์ต่อผู้สอนภาษาจีนในการสอดแทรกประเพณีและวัฒนธรรมจีนให้แก่ผู้เรียนภาษาจีน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้ดีขึ้นอีกด้วย

ความเป็นมาและความสำคัญของเทศกาลตงจื้อ

เทศกาลตงจื้อ หรือ เทศกาลฤดูหนาว จะอยู่ในช่วงระยะเวลากลางฤดูหนาว ตรงกับเดือน 11 ตามปฏิทิน จันทรคติจีน เนื่องจากสังคมจีนสมัยก่อน ถือว่าการทำนาเป็นอาชีพหลักของประชาชน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับฤดูกาล ดังนั้นชาวจีนโบราณจึงพยายามศึกษาวิถีแห่งฤดูกาลและทำปฏิทินขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องบอกเวลา ถาวร ลิกซโกศล (2557, หน้า 5-6) กล่าวว่า สมัยชุนชิว (春秋) (770-256 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ชาวจีนสังเกตความสัมพันธ์ของโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ได้แบ่งสภาพอากาศทั้งปีเป็น 24 ช่วง ตามการโคจรของ ดวงอาทิตย์ ฉะนั้นเทศกาลตงจื้อ จึงถือว่าเป็นวันปีใหม่ของจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว (周朝) (503 ปีก่อนพุทธศักราช- ค.ศ. 322) เป็นเทศกาล ปีใหม่เก่าแก่ที่สุดของจีนสมัยโบราณ ซึ่งเกิดขึ้นมาก่อนเทศกาลตรุษจีน ชาวจีนโบราณให้ความสำคัญกับเทศกาลตงจื้อ มากที่สุด จึงมีคำกล่าวว่า “ตงจื้อดำหฺรูเหียน (冬至大如年)” (มอนเทจ คัลเซอร์, 2551, หน้า 100) นอกจากนี้ ยังมีลักษณะพิเศษทางดาราศาสตร์คือ เป็นวันที่ซีกโลกเหนือจะสัมผัสกับแสงอาทิตย์น้อยส่งผลให้ช่วงเวลากลางวัน สั้นที่สุดและมีช่วงเวลากลางคืนยาวที่สุดในรอบปี เมื่อผ่านพ้นช่วงตงจื้อไปแล้วกลางวันจะเริ่มยาวขึ้นเรื่อย ๆ วันตงจื้อ ยังเรียกกันว่า “วันเริ่มนับเก่า” คือตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป พื้นที่ส่วนใหญ่ของจีนจะเข้าสู่ช่วงที่หนาวที่สุดในรอบปี (Wu zhijing, 2020, pp. 44-45)

พชร ธนภัทรกุล (2560) ได้กล่าวถึงการเฉลิมฉลองเทศกาลตงจื้อแต่ละยุคสมัยของประเทศจีนว่า ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (汉朝) (206 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 220) วันตงจื้อเป็นวันบูชาฟ้าดิน กษัตริย์และขุนนาง ชั้นผู้ใหญ่จะเสด็จไปร่วมพิธีบูชาฟ้าดินและเซ่นไหว้บรรพบุรุษด้วย ส่วนชาวบ้านทั่วไปก็จะจัดพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ที่บ้านตนเองคล้ายกับเทศกาลเซ็งเม้ง ปัจจุบันนี้มีเพียงพื้นที่แต้จิ๋ว (潮州) และบางพื้นที่ของมณฑลเจ้อเจียง (浙江) ยังสืบทอดประเพณีดังกล่าวไว้ หลังจากสมัยสามก๊ก (三国时代) และสมัยราชวงศ์ฉิน (秦朝) (ค.ศ.220-240) เป็นต้นมา เริ่มมีการจัดงานพระราชพิธีในวันตงจื้อ เปิดโอกาสให้บรรดาขุนนาง เหล่าบรรดาราชาทูตจาก ต่างประเทศและตัวแทนชนเผ่าต่าง ๆ เข้าเฝ้าเพื่อถวายชัยมงคลแด่ฮ่องเต้ พอถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋代) (ค.ศ. 960-1279) มีการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับงานพระราชพิธีนี้ด้วย จัดทหารม้าพร้อมชุดเกราะออกศึก ตั้งแถวเรียงรายทั้งในและนอกพระราชวัง ประดับธงประโคมฆ้องกลองและบรรเลงดนตรี บรรดาขุนนางที่เข้าเฝ้า จะต้องแต่งกายชุดขุนนางเต็มยศ แสดงให้เห็นว่าวันตงจื้อในสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋代) นั้นจัดงานเฉลิมฉลองอย่าง ยิ่งใหญ่และเอิกเกริกมาก เห็นได้จากบันทึก “ตงจิงเม้งหฺวู่ (东京梦华录)” ของเม้งหยวนหล่าว (孟元老) ได้บันทึกบรรยายภาพงานของเทศกาลตงจื้อเมืองไคเฟิง¹ (开封) ไว้ว่า “พอถึงวันตงจื้อในเดือนสิบเอ็ด เมืองหลวง จะให้ความสำคัญกับงานเทศกาลนี้มากที่สุด แม้แต่คนยากจนก็ยังเอาเงินที่เก็บออมมาทั้งปีหรือไม่ก็หยิบยืม เพื่อนำมาซื้อเสื้อผ้าใหม่ ตระเตรียมอาหารเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ทางการอนุญาตให้ชาวบ้านตั้งวงเล่นการพนันได้ ผู้คนต่างไปมาหาสู่อวยชัยให้พรซึ่งกันและกัน ดุจดั่งวันตรุษปีใหม่” (Li Zhengfeng, 2012)

ต่อมาสมัยราชวงศ์หมิง (明朝) (ค.ศ.1368-1644) และราชวงศ์ชิง (清朝) (ค.ศ.1644-1912) มีพระราชพิธีบวงสรวง ที่หอบูชาฟ้าเทียนถาน (天坛) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยราชวงศ์ชิง (清朝) (ค.ศ.1644-1912) ในวันตงจื้อจะจัด พิธีบวงสรวงเป็นประจำทุกปี เพื่อขอพรให้เทพผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์คุ้มครองบ้านเมืองและราษฎรให้สงบสุข

¹ เมืองไคเฟิง อยู่ในนครเจิ้งโจว มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน

ถือว่าเป็นพระราชพิธียิ่งใหญ่และมีรายละเอียดอย่างยิ่ง สมัยปลายราชวงศ์ซิง (ค.ศ. 1859 -1912) เนื่องจากการทำสงครามกับทั้งต่างชาติและศึกภายในเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย ประชาชนอยู่ในสภาวะยากจนข้นแค้น ดังนั้นบรรยากาศของการจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลตงจื๊อจึงเริ่มโรยราและไม่ยิ่งใหญ่เหมือนยุคสมัยก่อน แต่ประชาชนยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของเทศกาลตงจื๊อไว้ นั่นก็คือ การเฉลิมฉลองด้วยการรับประทานอาหารประจำเทศกาล ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็มีอาหารประจำเทศกาลที่แตกต่างกันออกไป

ปัจจุบันนี้ ถึงแม้ว่าเทศกาลตงจื๊อไม่ได้เป็นวันหยุดราชการเหมือนกับวันตรุษจีนหรือเทศกาลอื่น ๆ แต่ชาวจีนส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของเทศกาลนี้ แต่ละปีจะมีการเฉลิมฉลองกันอย่างสนุกสนาน อาทิ บริษัทและหน่วยงานบางแห่งมีการจัดงานเลี้ยง เชิญพนักงานมาห่อเกี๊ยวและรับประทานอาหารร่วมกัน นัดผองเพื่อนหรือคนที่สนิทเพื่อพบปะสังสรรค์ สำหรับผู้ใดที่ทำงานอยู่พื้นที่ต่างๆ ไม่ได้กลับบ้านเกิด ก็จะใช้ช่องทางออนไลน์ส่งคำอวยพรให้แก่ญาติผู้ใหญ่ เช่น วีแชท (Wechat) คิวคิว (QQ) เป็นต้น อีกทั้งร้านค้าและสื่อออนไลน์ต่าง ๆ จัดกิจกรรมพิเศษให้ลูกค้าได้ร่วมสนุก กิจกรรมและวิธีการเฉลิมฉลองในเทศกาลตงจื๊อเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ จรรยา เหลียวตระกูลและคณะ ฯ (2559, หน้า 26) ที่ได้กล่าวว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้การสืบทอดประเพณีในรูปแบบผ่านสื่อสมัยใหม่ทำให้สื่อสารกันได้อย่างหลากหลายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่สำคัญของเทศกาลนี้ก็คือ การรับประทานเกี๊ยวและขนมบัวลอยจีน ซึ่งชาวจีนเชื่อว่าเป็นการสร้างความมงคลให้แก่ตนเองและครอบครัว

ตำนานของเทศกาลตงจื๊อ

เทศกาลตงจื๊อมีประวัติความเป็นมายาวนาน ดังนั้นเทศกาลนี้จึงมีตำนานและเรื่องเล่าที่น่าสนใจ Chen Ce (2017, pp. 73-77) ได้กล่าวถึงตำนานที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลตงจื๊อโดยระบุว่า ตำนานการกินเกี๊ยวในวันตงจื๊อมีเรื่องเล่าว่า หลังจากที่ผานกู่¹ (盘古) ได้สร้างโลกมนุษย์และทำการแยกฟ้าดินออกจากกัน มีอยู่วันหนึ่งเกิดรอยร้าวบนท้องฟ้าขึ้น ทำให้เกิดไฟไหม้และน้ำท่วมอย่างรุนแรง เทพธิดาหนี่ววา² (女娲) จึงใช้หิน 5 สีเพื่ออุด รอยร้าวบนท้องฟ้า และสามารถช่วยชีวิตสรรพสิ่งบนโลกไว้ได้ เทพธิดาหนี่ววาใช้ดินเหนียวปั้นรูปคนขึ้นมา เขาปั้นรูปคนขึ้นมาจำนวนมาก เมื่อถึงวันตงจื๊อซึ่งมีอากาศหนาวมาก หูของมนุษย์ดินเหนียวที่เทพธิดาหนี่ววา ปั้นขึ้นมาค่อย ๆ หลุดออกมา ดังนั้นเทพธิดาหนี่ววาจึงเจาะรูที่หูของมนุษย์ดินเหนียวและนำเชือกมาร้อยแขวนไว้เป็นสาย คำว่า “เชือก” ในภาษาจีนกลางจะออกเสียงว่า “线 (เส้น)” ซึ่งพ้องเสียงกับภาษาจีนอีกคำหนึ่งคำว่า “馅 (เส้น)” ซึ่งความหมายว่า ไส้ที่มีอยู่ในอาหาร เช่น ไส้ครีม ไส้เนื้อ ไส้ผัก ต่อมาเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์นี้ ทุกคนจึงห่อเกี๊ยวไส้ไส้ต่าง ๆ รับประทานกันในวันตงจื๊อ โดยมีคำกล่าวจนถึงปัจจุบันว่า “พอถึงวันตงจื๊อ ถ้าไม่กินเกี๊ยว ใบหูจะหนาวจนหลุดออกมาได้”

อีกหนึ่งตำนานการกินเกี๊ยว ในสมัยปลายราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (东汉朝) (ค.ศ. 23-220) มีหมอท่านหนึ่งชื่อว่าจางจงจิง (张仲景) ชาวบ้านขนานนามว่าหมอเหวตา หมอจางกำลังเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิมที่เมืองหนานหยาง (南阳) มณฑลเหอหนาน (河南) บังเอิญว่าวันนี้เป็นวันตงจื๊อพอดี ระหว่างทางหิมะกำลังตกอย่างหนัก หมอจางเห็นชาวบ้านที่ต้องทนทุกข์กับความเหน็บหนาวจนหูทั้งสองข้างมีเลือดไหล บางคนป่วยหนักจนกระทั่งเสียชีวิต หมอจางจึงตัดสินใจตั้งที่พักรักษาตัวอยู่ที่นั่นเพื่อรักษาผู้ป่วย ทั้งยังตั้งเตาต้มขนาดใหญ่เพื่อต้มเนื้อแพะพร้อมปรุงรสพิเศษด้วยยาจีนที่มีฤทธิ์ร้อนเพื่อขับไล่ความหนาว วิธีทำคือการนำเนื้อแพะมาสับให้ละเอียด แล้วห่อด้วยแป้ง ลักษณะอาหารชนิดนี้คล้ายรูปใบหูของคน เมื่อปรุงเสร็จก็นำไปให้กับผู้คนรับประทานอย่างนี้ตั้งแต่ วันตงจื๊อจนถึงวันตรุษจีนระยะเวลาประมาณ 1 เดือน วิธีรักษานี้สามารถบรรเทาอาการเจ็บป่วยให้กับคนยากจนจำนวนมากได้ ตั้งแต่นั้นมา คนในหมู่บ้านดังกล่าวและคนรุ่นหลังที่สำนึกในบุญคุณของหมอจาง พอถึงวันตงจื๊อ

¹ ผานกู่ เป็นบุคคลที่ชาวจีนเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลกมนุษย์

² หนี่ววา เป็นเทพธิดาที่ชาวจีนเชื่อว่าเป็นผู้สร้างมนุษย์

ต่างพากันทำอาหารชนิดนี้และรับประทานร่วมกันทุกปี ชาวบ้านเรียกแป้งห่อเนื้อรูปใบหูนี้ว่า“饺子 (เจียวเออร์)” ซึ่งคำว่า “耳 (เออร์)” ในภาษาจีนกลาง แปลว่า ใบหู ต่อมาการกินเกี่ยวจึงกลายเป็นประเพณี สืบทอดเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงถือว่าการกินเกี่ยวเป็นอาหารมงคลเพื่อส่งเสริมเรื่องสุขภาพและ สืบต่ออายุขัย นั้นเอง

ตำนานการกินเนื้อแพะในเทศกาลตงจื่อ สมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 220) ในฤดูหนาว มีอยู่วันหนึ่งแม่ทัพท่านหนึ่งนามว่าฝานไคว (樊哙) ได้ตุนเนื้อสุนัขให้จักรพรรดิหลิวบัง¹ (刘邦) รับประทาน จักรพรรดิหลิวบังพอใจและชื่นชมว่าอร่อยมาก และการกินเนื้อสุนัขยังสามารถช่วยคลายความหนาวได้ ตั้งแต่นั้นมา พอถึงฤดูหนาวเหล่าทหารและชาวบ้านจึงพากันตุนเนื้อสุนัขและเนื้อแพะกิน โดยจะใส่ยาสมุนไพรจีนเข้าไปด้วย เพื่อสร้างความอบอุ่นแก่ร่างกาย (Chen Ce, 2017, pp. 73-77)

อาหารประจำเทศกาลตงจื่อ

เทศกาลตงจื่อเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญและมีความโดดเด่นไม่น้อยกว่าเทศกาลสำคัญอื่น ๆ ของจีน โดยเฉพาะเรื่องอาหาร มีคำกล่าวที่แสดงให้เห็นว่าเทศกาลตงจื่อมาถึงแล้ว กล่าวไว้ว่า “家家捣米做汤圆，知是明朝冬至天 (เจียเจียเต้าหมี่จ้าวต้งหยวน จื่อรื่อหมิงฉาวยวตงจื่อเทียน)” แปลได้ว่า ทุกบ้านล้วนทำขนมบัวลอยจีน เพราะรู้ว่าพรุ่งนี้คือเทศกาลตงจื่อ จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนตระหนักถึงคุณค่าและเห็นความสำคัญกับ เทศกาลนี้ อาหารที่ใช้เฉลิมฉลองในเทศกาลตงจื่อมีหลายชนิด อาทิ เกียว (饺子) เกียวน้ำ (混沌) ขนมบัวลอยจีน (汤圆) โจ๊กถั่วแดง (红豆粥) เป็นต้น สำหรับอาหารที่ได้รับความนิยมมากที่สุด นั่นก็คือเกียว คนส่วนใหญ่นิยม ห่อเกียวใส่ผัก หมูหรือเนื้อ โดยขึ้นอยู่กับความชอบของแต่ละคน ปัจจุบันแต่ละพื้นที่ของจีนจะมีอาหารที่แสดง ความเอกลักษณ์ในวันตงจื่อที่แตกต่างกัน พื้นที่จีนทางเหนือจะนิยมนทานเกียว พื้นที่จีนทางใต้จะนิยมนทานขนมบัวลอย ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางของจีนนิยมนทานกินเต้าหู้ร้อน เนื้อสุนัข และเกียว เพราะมีความเชื่อกันว่าอาหาร ทั้ง 3 อย่างนี้มีประโยชน์และให้ความอบอุ่นต่อร่างกาย (Chinatalks, 2019)

วันตงจื่อ สำหรับคนจีนทางภาคเหนือจะนิยมรับประทานเกียว สาเหตุเป็นเพราะว่าภาคเหนือของจีนเป็นแหล่ง ผลิตข้าวสาลีได้มากที่สุดของประเทศ ทำให้คนจีนภาคเหนือชอบทานอาหารที่ทำจากแป้งสาลี อีกสาเหตุหนึ่ง ที่สำคัญไม่ใช่เฉพาะเรื่องแป้งอย่างเดียว แต่จะเป็นไส้เกียว เป็นเพราะชาวจีนสมัยโบราณมีชีวิตความเป็นอยู่ ค่อนข้างยากจน เนื้อสัตว์เป็นสินค้าที่หาได้ยากและมีราคาแพง ดังนั้นครอบครัวที่มีฐานะปานกลางมักจะซื้อ เนื้อสัตว์มาประกอบอาหาร สำหรับคนธรรมดาทั่วไป การกินเกียวที่ห่อไส้เนื้อสัตว์ต้องรอโอกาสสำคัญและพิเศษ เท่านั้น เช่น เทศกาลตรุษจีนหรือเทศกาลสำคัญอื่น ๆ จึงจะรับประทานได้

นอกจากนี้ เกียวยังมีความหมายพิเศษแฝงอยู่ คนจีนเชื่อว่าเกียวเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งร่ำรวย ความสุขสมบูรณ์และการอยู่พร้อมหน้ากันทั้งครอบครัว คนจีนภาคเหนือมักทำเกียวด้วยกันทั้งครอบครัว ท่ามกลางบรรยากาศที่อบอุ่น สนุกสนานและสนุกสนาน เกียวจึงกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความรัก ความผูกพัน และความอบอุ่นระหว่างญาติสนิทมิตรสหาย ซึ่งอาหารประเภทอื่น ๆ ยากที่จะทดแทนได้ การรับประทานเกียว ของคนจีนทางเหนือจะแบ่งเป็น เกียวต้มสุกหรือนำไปทอด ซึ่งคนไทยรู้จักกันว่า เกียวซ่า ในภาษาจีนจะเรียกว่า “饺子” ส่วน เกียวน้ำ ภาษาจีนเรียกว่า “混沌”

¹ จักรพรรดิหลิวบัง (刘邦) เป็นจักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์ฮั่น

ภาพที่ 1 เกี้ยว (饺子)

ที่มา : <http://www.wdgc.cn/yangsheng/yinshi2244.html>

ภาพที่ 2 เกี้ยวน้ำ (混沌)

ที่มา : http://www.china.org.cn/top10/2010-11/22/content_21395426_4.htm

สำหรับคนจีนทางภาคใต้ วันตงจื๊อนิยมทานขนมบัวลอยจีน (汤圆) คล้าย ๆ กับขนมบัวลอยของไทย แต่ลูกจะใหญ่กว่า ทำมาจากแป้งและต้มกับน้ำเชื่อม มีไส้ที่หลากหลาย เช่น ไส้ถั่ว ไส้ดำ ไส้เค็ม เป็นต้น ชาวจีนเชื่อว่า เมื่อรับประทานขนมบัวลอยจีนแล้วคนในครอบครัวจะรักผูกพันกันยิ่งขึ้น คำว่า “圆 (หยวน)” ในภาษาจีนมีความหมายว่า วงกลม ซึ่งมีความหมายแฝงว่า การได้อยู่พร้อมหน้ากัน เมื่อถึงเทศกาลนี้ สมาชิกในครอบครัวที่ทำงานอยู่ต่างถิ่น จะกลับบ้านมาอยู่พร้อมหน้ากันอีกครั้ง อีกทั้งยังเชื่อว่าเป็นมงคลเพราะอายุเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งปี นอกจากการรับประทานขนมบัวลอยจีนแล้ว บางครอบครัวจะนำแป้งที่เหลือมาปั้นกับก้านธูปแล้วนำไปปักตามประตูบ้าน เตาไฟ คอกวัว ทั่วทุกที่ในบ้าน เพราะเชื่อกันว่าจะได้มีธัญญาหารที่สมบูรณ์ มีกินมีใช้ตลอดปี (Su Peiying, 2001)

ภาพที่ 3 ขนมบัวลอยจีน (汤圆)

ที่มา : <http://sh.sina.com.cn/food/msjx/2014-02-12/113181527.html>

การเฉลิมฉลองเทศกาลตงจื้อของชาวไทยเชื้อสายจีน

ชาวจีนจำนวนมากได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและอาศัยอยู่ที่ประเทศไทย ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ส่วนใหญ่พวกเขาจะประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเชี่ยวชาญทางธุรกิจ มักจะก่อตั้งบริษัทหรือห้างร้านของตนเองและทำธุรกิจสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตก็เช่นกัน ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเทศกาลที่สำคัญของจีนด้วย หนึ่งในนั้นก็คือ เทศกาลตงจื้อ คุณภัสสร เสถียรพรพรรณ (การสัมภาษณ์ของสำนักข่าวไทย PBS , 22 ธันวาคม 2563) กล่าวว่า “ตนเองเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน มีบรรพบุรุษเป็นคนจีนอพยพมาจากมณฑลกว่างตุง เมื่อถึงวันตงจื้อ จะมีการทำขนมบัวลอยจีน ตนเองจะเป็นตัวแทนของคนในบ้าน นำขนมบัวลอยมาไหว้เทวดาฟ้าดินและบรรพบุรุษ” คุณภัสสร เสถียรพรพรรณ ยังกล่าวอีกว่า “วันตงจื้อเป็นวันที่ดีที่สุดวันหนึ่ง สามารถประกอบพิธีมงคลต่าง ๆ ได้”

สำนักข่าวไทย PBS (22 ธันวาคม 2563) ยังรายงานไว้ว่า บรรยายการจำหน่ายขนมบัวลอยย่านเยาวราช ในวันตงจื้อนั้นเป็นไปอย่างครึกครื้น จากการสอบถามร้านค้า ได้ข้อมูลว่าบางร้านยังทำตามกรรมวิธีดั้งเดิม คือ การปั้นขนมบัวลอยด้วยมือ ก่อนถึงวันตงจื้อจะเตรียมทำขนมบัวลอยไว้ล่วงหน้าประมาณ 1 เดือน เพื่อเป็นการทุ่นแรงและประหยัดเวลา ร้านค้าบางแห่งจึงเปลี่ยนมาใช้เครื่องปั้นขนมบัวลอยแทน สำหรับสีของขนมบัวลอยเมื่อก่อนจะมีเพียงสีขาวเท่านั้น ต่อมามีหลากหลายสีตามสมัยนิยม ส่วนขนาดของขนมบัวลอยจะมีทั้งขนาดใหญ่และเล็ก ตามความเชื่อของคนจีนที่ว่าขนมบัวลอยแทนจำนวนสมาชิกภายในบ้าน ซึ่งจะมีทั้งผู้อาวุโสและเด็กเล็ก คนไทยเชื้อสายจีนต่างมาซื้อขนมบัวลอยกันอย่างคึกคัก เพื่อนำกลับไปต้มหวานหรือต้มแบบมีน้ำ หากว่าเป็นคนจีนเชื้อสายแต้จิ๋ว จะชอบทานบัวลอยที่มีรสชาติดหวาน ซึ่งจะมีความหมายแฝงว่ามีความสุข (ขนมหวานกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย, 2559)

ทายาทเจ้าของร้านขนมบัวลอย ย่านเยาวราช นางสาวสุธาทิพย์ จิงวิสิฐธน (การสัมภาษณ์สำนักข่าวไทย PBS, 22 ธันวาคม 2563) กล่าวว่า “การทานบัวลอยในวันตงจื้อนั้น ยังมีความหมายพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นการเฉลิมฉลองและเตือนตนเองว่า ใช้ชีวิตผ่านมามาก 1 ปี อายุเพิ่มขึ้นอีกปีหนึ่งแล้ว ต่อจากนี้ไปจะต้องดำเนินชีวิตอย่างมีสติ”

เกรียงไกร บุญธกานนท์ (2557) กล่าวว่า พอถึงเทศกาลตงจื้อทุกบ้านจะต้มขนมบัวลอย (ขนมบัวลอยในภาษาแต้จิ๋วจะเรียกว่า ขนมอี๋) ลูกหลานจะนำขนมบัวลอยมาไหว้และอวยพรผู้ใหญ่ และนำขนมบัวลอยไปไหว้เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย ขณะเดียวกันชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาจากทางตอนใต้ของจีน บางครอบครัวยังเดินทางไปไหว้สุสานของบรรพบุรุษอีกด้วย เนื่องจากในวันตงจื้อ อากาศหนาวมาก แต่พื้นที่ทางใต้ไม่หนาวเท่ากับพื้นที่ทางเหนือบางพื้นที่ยังมีฝนตก ทำให้คนจีนทางตอนใต้มักจะพาครอบครัวเดินทางไปไหว้และทำความสะอาดสุสานของบรรพบุรุษ จะคล้ายกับเทศกาลเซ็งเม้ง โดยถือว่าการไหว้บรรพบุรุษครั้งสุดท้ายในปี

จากข้อความข้างต้น เห็นได้ว่าคนไทยเชื้อสายจีนยังคงมีความเชื่อและปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของเทศกาลตงจื้อ สอดคล้องกับที่ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2542, หน้า 27) กล่าวว่า ระบบความเชื่อของชาวจีนมีลักษณะเป็นความเชื่อแบบสังเคราะห์ คือการยอมรับระบบความเชื่ออย่างหลากหลาย โดยนำความเชื่อเหล่านั้นมาผสมผสานจนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของชาวจีน เมื่อชาวจีนเหล่านั้นอพยพสู่ประเทศไทยก็ได้นำความเชื่อในด้านศาสนา พิธีกรรมและเทศกาลติดตัวมาด้วย ประเพณีที่ได้ตกทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นคือ การนำขนมบัวลอยมาไหว้เทวดาฟ้าดินและเทพเจ้าที่อยู่บนสวรรค์ รวมทั้งบรรพชนที่ได้ล่วงลับไปแล้ว อีกทั้งยังมีความเชื่อเรื่องการรับประทานขนมบัวลอยว่าจะเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง ถึงแม้ว่าสมาชิกในบ้านจะไม่ได้กลับมารับประทานขนมบัวลอยร่วมกัน แต่การรับประทานขนมบัวลอยก็แทนความหมายว่า การรักใคร่ สมัคสมานและอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันของสมาชิกในครอบครัว

บทสรุป

ชาวจีนสมัยก่อน ถือว่าเทศกาลตงจื๊อเป็นเทศกาลปีใหม่ของจีน มีธรรมเนียมและประเพณีปฏิบัติ สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเฉลิมฉลองเทศกาลนี้ของแต่ละยุคสมัยสะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรือง สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การเมืองและการปกครองของประเทศจีนสมัยก่อน เทศกาลตงจื๊อยังมีความเกี่ยวข้องกับสภาพดิน ฟ้า อากาศ เพราะว่าเป็นวันที่มีอากาศหนาว ประจวบเหมาะเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวพืชผลเสร็จสิ้นพอดี เมื่อถึงเทศกาลตงจื๊อ คนทำงานต่างถิ่นส่วนใหญ่มักจะลางานหรือหยุดกิจการเพื่อเดินทางกลับมายังภูมิลำเนาของตนเอง อยู่พร้อมหน้ากัน ขนมประจำเทศกาลนี้ก็คือ เกี้ยวและขนมบัวลอยจีน ชาวจีนภาคเหนือนิยมรับประทานเกี้ยว ส่วนชาวจีนภาคใต้นิยมรับประทานขนมบัวลอยจีน ชาวจีนเชื่อว่า การรับประทานเกี้ยวและขนมบัวลอยจีนในเทศกาลตงจื๊อ จะสร้างความรักใคร่กลมเกลียว อีกทั้งยังจะนำ ความอุดมสมบูรณ์มาให้แก่ตนเองและครอบครัว อีกทั้งตำนานและความเชื่อของเทศกาลตงจื๊อที่เล่าสืบต่อกันมา ทำให้ชาวจีนเห็นสำคัญและปฏิบัติตามประเพณีของเทศกาลตงจื๊ออย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าปัจจุบันนี้เทศกาลตงจื๊อ ชาวจีนไม่ได้จัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่เหมือนยุคก่อน แต่เพื่อเป็นการรักษาประเพณีของเทศกาลตงจื๊อให้คงอยู่ ชาวจีนยังคงทำและรับประทานขนมประจำเทศกาล อีกทั้งยังส่งคำอวยพรให้แก่คน ในครอบครัวและญาติมิตร สำหรับการเฉลิมฉลองเทศกาลตงจื๊อของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น ยังคงปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของจีน กล่าวคือ การนำขนมบัวลอยมาไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษ แล้วรับประทานขนมบัวลอยร่วมกันกับคนในครอบครัว

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร บุญธกานนท์. (2557, พฤศจิกายน 19). **8 เทศกาลไหว้ของจีน ตอนที่ 8 เทศกาลตงจื๊อ** [Video File]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=doWs3TcmWqw>
- จรรยา เหลียวตระกูล มนต์ ขอเจริญ และอศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2559). การสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนที่สะท้อนผ่านประเพณีตรุษจีนปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ในรอบหนึ่งศตวรรษ. **วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต**, 10(1), 27 สืบค้นจาก <https://commarts.dpu.ac.th/journal/upload/issue/XQIDMDHroq>
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). **เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ถาวร สิกขโกศล. (2549). ตงจื๊อ : เทศกาลเจริญวัย. **วารสารศิลปวัฒนธรรม**, 28(2), หน้า 136-142.
- พชร ธนภัทรกุล. (2560, 22 ธันวาคม). **อาหาร 2-3 อย่างในเทศกาลปลายหนาวของชาวจีน**. ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/china/detail/9600000128294>
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2542). **บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2559, มีนาคม 16). **ขนมหวานกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย** [Video File]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=N5D1ypvGjAI>
- สำนักข่าวไทย PBS. (2563, ธันวาคม 22). **ความหมายของการไหว้ขนมบัวลอย : เรื่องนี้มีตำนาน** [Video File]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=VzcVq8MdlWk>
- Montage Culture (มอนเทจ คัลเชอร์) (เขียน), วรณภา เชื้อจีน (แปล). (2551). **ประตูลัทธิวัฒนธรรมจีน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- Chinatalks. (2562, ธันวาคม 15). **เทศกาลไหว้ขนมบัวลอย เทศกาลฤดูหนาวจีน**. Chinatalks. สืบค้นจาก <http://www.chinatalks.co/chinesefestival/dongzhi>
- Chen Ce. (2017). **A Comparative Study of Traditional Festival Culture in China and South Korea ---Taking Dongzhi Festival as example**. Astronomical world Press. pp. 73-77.

- Li Zhengfang. (2012). **Narrative Research in Meng Yuanlao's Record the dream bustle of Dongjing**. Master's thesis, Hainan Normal University.
- Su peiying. (2001). **Chinese traditional festival**. Ba Yin Press.
- Wei Liming. (2005). **Chinese festival**. China Intercontinental Press.
- Wu Zhijing. (2020). **In the winter solstice, the sun begins to be born, "count nine" words to relieve cold**. Science 24 hours, pp. 44-45.

การจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนอย่างยั่งยืนโดยความร่วมมือ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน*

Sustainable Land Management in the Community Forest Area Through
Cooperation of Local Government Organization and People

ณัฐพงษ์ คันธรส | Nattapong Kantaros¹
เกียรติสุดา โสตามรรค | Keaitsuda Sodamark²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบและลักษณะในการจัดการป่าชุมชนระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนโดยใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนภาคีหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับประชาชนในการจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชน พบว่า หัวใจสำคัญของการจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนโดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับท้องถิ่น คือ การมีบทบาทสนับสนุนร่วมกับภาคประชาชน โดยสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จะส่งผลให้เกิดประโยชน์ร่วมกันจากที่ดินป่าชุมชนซึ่งทำให้การใช้ประโยชน์จากที่ดินมีความทั่วถึงและเป็นธรรม ได้แก่ การจัดสรรพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ การร่วมกันใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนร่วมกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน รวมทั้งการตั้งคณะกรรมการชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการที่ดิน, ป่าชุมชน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

* บทความวิชาการชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดทำธรรมนูญชุมชนในตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันจากที่ดินในเขตป่าชุมชน ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2563

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

² อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

The purpose of this academic paper is to present the model and aspects of community forest management with cooperation between a local government organization and local people on land utilization in the community forest. The key successes of land management in the community forest area are found in cooperation among local organizations and the participation of the public sector in accordance with related laws. For the mutual benefits of land utilization in the community forest, the land should be managed in a thorough and fair way in terms of land use allocation, mutual land utilization, and local people's participation in useful for land management including the Community committee. To make the management successful and sustainable, cooperation is needed from the government sector and the public sector in land utilization in the community forest.

Keywords: Land management, Community Forest, Local Government Organization

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา โดยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม หากป่าไม้ถูกทำลายลงไปเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น

ป่าชุมชน (Community Forest) เป็นแหล่งรวมกันของวิถีชีวิตของคนในชุมชนและเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน (ภาวดี ทะไกรราช, 2561) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกันของคนในท้องถิ่นย่อมเป็นการร่วมอนุรักษ์ และรักษาป่าชุมชนให้อยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่นอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การเข้าใช้ประโยชน์จากที่ดินที่เป็นเขตป่าหรือเขตป่าชุมชนเป็นปัญหาระดับชาติ และเป็นปัญหาของประชาชนทั้งในพื้นที่ชนบทและคนจนในเขตเมือง เกิดปรากฏการณ์พراكสิติที่ดินจากชุมชนที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทั้งโดยภาครัฐและเอกชน ดังตัวอย่างกรณีของภาครัฐที่เกิดขึ้น คือกรณีป่าชุมชนบุญเรือง อำเภอยะรัง จังหวัดสงขลาที่ถูกเสนอให้เป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษสงขลา ทั้ง ๆ ที่ในพื้นที่ป่าชุมชนน้ำรินแม่น้ำอิง ที่ชุมชนยังคงใช้ประโยชน์ (เดชรัต สุขกำเนิด, 2560) อันเนื่องมาจากนโยบายการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ทั้งยังเกิดการแย่งชิงที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโดยนโยบายรัฐ การพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผิดประเภท หรือการปล่อยให้เกิดการกระจุกตัวที่ดินและปล่อยทิ้งร้างโดยไม่ก่อให้เกิดการผลิตหรือการใช้ประโยชน์ ทำให้ประเทศไทยสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการใช้ที่ดินเป็นจำนวนมากมหาศาล ส่วนในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชานเมือง ที่ดินซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติของชาติที่ประชาชนทุกคนควรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากรที่ดินโดยไม่มีความเหลื่อมล้ำ ทั้งนี้รัฐสมควรต้องบริหารจัดการให้การใช้ทรัพยากรที่ดินเป็นไปตามหลักการที่มีประสิทธิภาพให้เกิดดุลยภาพระหว่างผลประโยชน์ของส่วนรวมและผลประโยชน์ของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน การกำหนดสิทธิ หน้าที่ของชุมชน เพื่อร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการทรัพยากรที่ดินอย่างยั่งยืนและสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการบำบัดฟื้นฟู การเฝ้าระวังและการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการที่ประชาชนในพื้นที่ได้มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน

อย่างก็ตาม ภายหลังการเรียกร้องให้มีการออกกฎหมายเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์หรือทำประโยชน์จากป่าชุมชนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และการเรียกร้องอย่างยาวนานส่งผลให้สามารถผลักดันเพื่อออกกฎหมายพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมีความสมบูรณ์และยั่งยืน รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562) รวมทั้งทำให้คนสามารถอาศัยอยู่ร่วมกับป่าได้ และยังก่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการและบำรุงรักษาได้

ฉะนั้น ในบทความวิชาการชิ้นนี้ จึงได้นำเสนอรูปแบบการจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนอย่างยั่งยืนจำต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐในระดับท้องถิ่น และประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นในรูปแบบภาคีหรือหุ้นส่วนการพัฒนา เกิดการจัดการป่าชุมชนร่วมกันระหว่างประชาชนและภาครัฐในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน และการจัดการป่าชุมชน

ความหมายของป่าชุมชน มีการให้คำนิยามไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมาย “ป่าชุมชน” หมายความว่า ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์ หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชน โดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษา ตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

โกลด์ แพรกทอง (2540) กล่าวว่า ป่าชุมชน คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่านั้น และให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน

กฤษฎา บุญชัย (2556) ได้ให้ความหมายของ ป่าชุมชน คือ ป่าที่ชุมชนท้องถิ่น ร่วมกันจัดการทั้งการดูแลรักษา ฟื้นฟู และวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งทางนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากความเป็นชุมชนท้องถิ่นมีหลายรูปแบบ เช่น ตำบล ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชน ตามลักษณะนิเวศ ดังนั้นขอบเขตของป่าชุมชนจึงสัมพันธ์กับลักษณะความเป็นชุมชนที่แตกต่างกันไป แต่กระนั้นที่ป่าชุมชนต่าง ๆ มีหลักการร่วมกันคือ เป็นระบบการให้สิทธิจัดการทรัพยากรส่วนรวม โดยสมาชิกในชุมชน เพื่อความยั่งยืนและประโยชน์สุขร่วมกันของชุมชน

จากคำนิยามเกี่ยวกับป่าชุมชนที่มีความหลากหลายผู้เขียนจึงอาจพอสรุปถึงความหมายของ ป่าชุมชน ได้ว่า ป่าชุมชน หมายถึง การจัดการทรัพยากรป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า ไม้ โดยประชาชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

รูปแบบของป่าชุมชน

ป่าชุมชนที่ได้วิวัฒนาการขึ้นมาในสภาพชุมชนลักษณะต่าง ๆ ทั้ง 3 ลักษณะในประเทศไทย คือ การรักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยประชาชนได้ร่วมกันรักษาไว้ภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยสามารถที่จะแบ่งรูปแบบของป่าชุมชนออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม กับป่าชุมชนที่พัฒนาขึ้นใหม่ (โกลด์ แพรกทอง, 2540)

1) ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม เป็นแบบป่าชุมชนที่ประชาชนได้รักษา พื้นที่ป่าไม้ไว้ โดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันออกไป ดังนี้

2) ป่าชุมชนที่พัฒนาขึ้นใหม่ เป็นผลอันเกิดจากการส่งเสริมให้สร้างป่าชุมชนขึ้นสำหรับหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งทรัพยากรที่ชาวบ้านจะพึ่งพาอาศัยได้ เนื่องจากการขาดแคลนแหล่งป่าไม้หรือแหล่งป่าไม้เดิมที่มีอยู่ในสภาพ

เสื่อมโทรม ไม่สามารถที่จะอำนวยความสะดวกให้ได้ป่าชุมชนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่จะมีในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการใช้ที่ดินและสถาบันที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของป่าชุมชน

การดำเนินงานป่าชุมชนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและป้องกันสิ่งแวดล้อม และเพื่อเป็นแหล่งป่าไม้ใช้สอยสำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน โดยสามารถแยกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ (กรมป่าไม้, 2540)

1) ป่าปู่ตา เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติส่วนหนึ่งของ ชาวบ้านโดยใช้ความเชื่อและประเพณีเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดการและใช้ประโยชน์ พบเห็นได้ทั่วไปตามหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) ป่าช้า เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติบริเวณใกล้เคียง หมู่บ้านของชาวบ้านสำหรับใช้เป็นสถานที่เผาศพหรือฝังศพ โดยใช้ประเพณีและความเชื่อ

3) ป่าซับน้ำ เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการและใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของหมู่บ้านสำหรับการอุปโภคบริโภค และการเกษตรกรรม

4) ป่าห้วยนา เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาพื้นที่ป่าหรือปลูกป่าตามห้วยนาเล็ก ๆ รอบบริเวณหมู่บ้านเหนือพื้นที่นาของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการพังทลายของดินหรือกรวดทรายลงไปในพื้นที่นาในบางชุมชน

5) วัดป่า เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติหรือปลูกป่าขึ้นในบริเวณวัดของพระภิกษุและชาวบ้าน โดยใช้ความเชื่อและประเพณีเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดการเพื่อเป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุ

6) ป่าอภัยทาน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปจะพบเห็นตามวัด

7) ป่าโรงเรียน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติใกล้โรงเรียนหรือปลูกป่าขึ้นในโรงเรียนของครูนักเรียนและชาวบ้าน

8) ป่าใช้สอยชุมชน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดจากการรักษาป่าธรรมชาติหรือปลูกป่าขึ้นของชาวบ้านโดยป่าธรรมชาติชาวบ้านจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหารธรรมชาติ แหล่งสมุนไพร ตลอดจนเพื่อการยังชีพและเป็นที่ยึดเหนี่ยว

9) ป่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นป่าชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากความพยายามของชาวบ้านในการปลูกป่าหรืออนุรักษ์ป่าธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน

10) ป่าในเมือง เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เจริญแล้ว ทำในพื้นที่ขนาดเล็กไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความร่มรื่นของเขตเมือง เป็นสถานที่ออกกำลังกายกลางแจ้ง

การจัดการป่าชุมชน

กรมป่าไม้ ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน (2564) ได้ดำเนินโครงการบริหารจัดการพื้นที่โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นโครงการที่กรมป่าไม้ให้มีการจัดสรรงบประมาณโดยตรง เพื่อประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้นำไปบริหารจัดการป่า ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการเอง ร่วมคิด ร่วมทำ

กรมป่าไม้ (2557) มีแนวคิดการจัดการป่าชุมชนได้กำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ของป่าแตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิประเทศ นิเวศวิทยา และสังคม สำหรับชุมชนที่จะเป็นผู้จัดการป่านั้นอาจจำแนกตามความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงป่าได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ไกลจากแหล่งป่าไม้ มีความขาดแคลนไม้ใช้สอยในลักษณะต่าง ๆ เช่น ไม้เพื่อการก่อสร้าง ไม้เพื่อพลังงาน มีการแข่งขันที่ดินเพื่อกิจการต่าง ๆ แหล่งป่าไม้จะมีขึ้นได้จึงเป็นแหล่งป่าไม้ที่ตั้งอยู่บนที่ดินซึ่งมีการคุ้มครองและควบคุมโดยหลายหน่วยงาน

2) ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่าไม้ เป็นชุมชนที่มีการประกอบการเกษตรกรรม ซึ่งอาจจะมีที่ดินไม่เพียงพอ มีความต้องการที่ดินเพิ่มและในขณะเดียวกันได้อาศัยแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นที่พึ่งพิงทางด้านไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร ยารักษาโรค แหล่งชับน้ำ

3) ชุมชนที่อยู่ในเขตป่าไม้ เป็นชุมชนที่มีชีวิตพึ่งพิงกับพื้นที่ป่าไม้ ต้องการให้ป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร ยา รักษาโรค แหล่งชับน้ำต่าง ๆ

การบริหารจัดการป่าชุมชน

การบริหารจัดการป่าชุมชนโดยทั่วไปพบได้ 3 รูปแบบ ตามเงื่อนไขแรงกดดันในแต่ละพื้นที่คือ (มงคล ด้านธานินทร์และคณะ, บัญชา แก้วส่อง, วีระ ภาคอุทัย, ประสิทธิ์ คุณรัตน์ และสุวิทย์ อธิสาสวัสดิ์, 2536)

รูปแบบที่ 1 การบริหารจัดการเชิงวัฒนธรรม การบริหารจัดการในรูปแบบนี้ดำเนินการ ได้ภายใต้เงื่อนไขของชุมชนดั้งเดิมที่มีความผูกพันในเชิงเครือญาติและเป็นการบริหารจัดการกับบุคคลภายในชุมชนเดียวกันหรือชุมชนใกล้เคียงอยู่ร่วมกันมานานเป็นส่วนใหญ่ การบริหารจัดการที่กระทำโดยกลุ่มผู้นำจึงได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม เพราะถือว่าเป็นวิถีชีวิตของชุมชนมาแต่ดั้งเดิม แต่เมื่อใดที่มีการขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์กับคนภายนอกที่มาแย่งชิงทรัพยากร การจัดการรูปแบบนี้ก็จะไม่ได้รับการยอมรับ ยกเว้นคนภายนอกที่เป็นชุมชนใกล้เคียงเท่านั้น

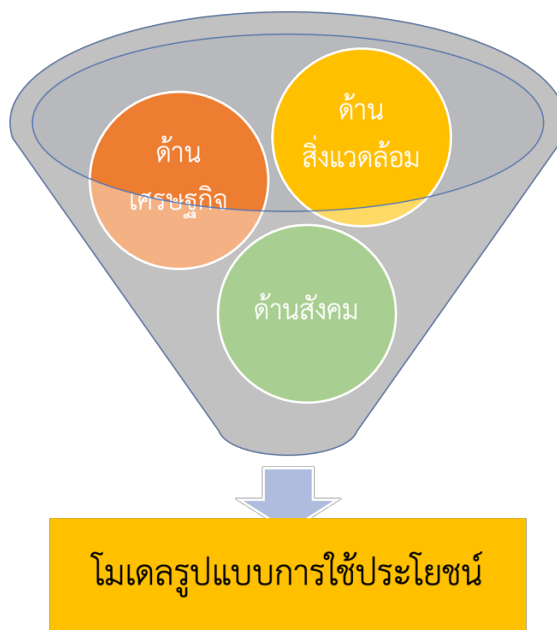
รูปแบบที่ 2 การบริหารจัดการภายใต้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การบริหารจัดการในรูปแบบนี้ดำเนินการภายใต้ระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เข้ามาในชุมชนสูงและส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นกับชุมชนใหม่ที่มีกลุ่มหลากหลายจากพื้นที่ต่าง ๆ เข้ามาอยู่อาศัยร่วมกัน การบริหารจัดการส่วนใหญ่จะกระทำโดยผู้แทนของกลุ่มเหล่านั้นเข้ามาประสานผลประโยชน์ร่วมกัน

รูปแบบที่ 3 การบริหารจัดการเชิงการเมืองเป็นรูปแบบการบริหารจัดการภายใต้แรงกดดันจากอำนาจรัฐในเรื่องของป่า เช่น การสัมปทานการปลูกป่าอนุรักษ์ ทำให้ประชาชนต้องจัดให้มีองค์กรขึ้นมาพิทักษ์ผลประโยชน์ของชุมชนโดยอาจจะมีการชักชวนจากภายนอกเข้าไปช่วยเหลือ การจัดการดำเนินการในรูปของขบวนการต่อสู้ทางการเมือง มีการขยายเครือข่ายองค์กรในการต่อสู้ระหว่างชุมชนขึ้นมา เพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐหรือทุนภายนอก

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการบริหารจัดการป่าชุมชนทั้ง 3 รูปแบบนั้น อาจสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางชุมชน สังคม และในท้องถิ่นในพื้นที่ที่อยู่ในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ และความร่วมมือ (Collaboration) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น หรือภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น รวมไปถึงเครือข่ายองค์กรชุมชนในพื้นที่

รูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชน

การใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชน ซึ่งการดำเนินงานป่าชุมชนก็ต้องมาจากความจำเป็นหรือความต้องการของชุมชนที่มุ่งหวังได้รับจากป่าชุมชน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าประโยชน์จากป่าชุมชนนั่นเอง หากป่าชุมชนไม่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ชุมชนตามความต้องการก็ไม่อาจจะเกิดความยั่งยืนในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนสามารถจำแนกแนวทางการจัดการป่าชุมชน ได้ดังนี้ (RECOFTC, 2564)

ภาพที่ 2 โมเดลการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
ที่มา: ดัดแปลงจากณัฐพงษ์ คันธรส และเกียรติสุตา โสตามรรค (2563)

ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นประโยชน์ที่พบว่าชุมชนประสงค์ได้รับจากการดำเนินงานป่าชุมชน ในระยะแรกๆ ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น ที่สำคัญได้แก่ การเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารอันส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร การอุปโภค และการบริโภคในครัวเรือน การเป็นแหล่งป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านไฟป่าที่คุกคามสุขภาพและทรัพยากรของชุมชน อีกทั้งปกป้อง คุ้มครองความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติแบบยั่งยืน

ด้านสังคม โดยชุมชนอาจได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนทางด้านสังคมในรูปแบบต่าง ๆ กันไป ที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมจัดการป่าไม้อันเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม อันส่งผลต่อความรักสามัคคีที่สามารถส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันในชุมชน ทั้งในด้านศาสนาหรือความเชื่อ การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ตามความเหมาะสม อีกทั้งอาจส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพตามศักยภาพของชุมชนตามมา การใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติการเป็นชุมชนต้นแบบ

ด้านเศรษฐกิจ ในการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ซึ่งชุมชนได้รับประโยชน์ในด้านนี้จากการเก็บของป่า เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมหรือการทำการเกษตร ทำให้ได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจในชุมชนรูปแบบจากการเก็บหาของป่าและสมุนไพรตามที่ถูกหมายเอื้ออำนวยให้เพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นของป่าที่สามารถหาได้ในป่าชุมชน การจับสัตว์บกและสัตว์น้ำได้ นำพืชมาทำเป็นอาหารได้ นำพืชมาทำเป็นสมุนไพร หรือแม้กระทั่งไม้บางชนิดที่มีจำนวนมาก และสามารถตัดเพื่อแปรรูปผลผลิตสร้างรายได้ให้กับชุมชน

จากรูปแบบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทั้ง 3 ด้าน จะเห็นว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินจากป่าชุมชนมีและสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างคนกับป่า รวมถึงการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยคนในท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ และทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันกับป่าชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ทั้งในด้านความเชื่อ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งเป็นการทำให้ชีวิตของคนและชีวิตของป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้ (เดือนนภา ภูทอง, 2561) นอกจากนี้งานวิจัยของผกาภาศ มูลवंดี (2559)

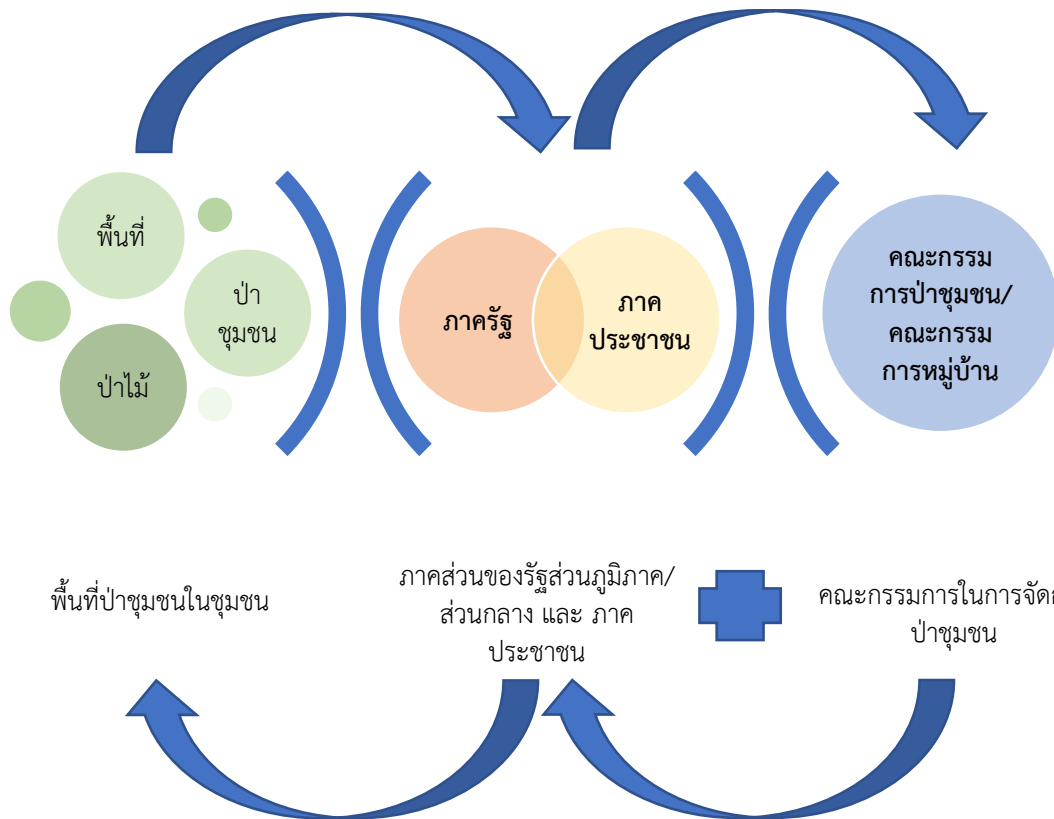
เรื่อง การใช้ประโยชน์ป่าชุมชนโกรกประดู่ ตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ นำเสนอการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ และสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าได้ เช่น ประโยชน์จากเห็ดป่ามีมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อปี 219,350 บาท และอื่น ๆ เช่น ผัก กลอย หน่อไม้ จำนวนถึง 1,179,500 บาท และงานวิจัยของดาวเวียง สิทธิราช, ทิพรรัตน์ พงศ์ธนาพาณิช และนุชนาถ มั่งคั่ง (2554) เรื่อง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ของชุมชนเน้นไปในเชิงเศรษฐกิจ ตัวอย่างการใช้ประโยชน์จากของป่า 11 ประเภท ได้แก่ ไม้พื้น หน่อไม้ ดอกแซม พืชผักป่า เห็ดป่า ผลไม้ป่า สัตว์ป่า สมุนไพร ยอดหวาย แมลงกินได้ และกล้วยไม้ป่า คิดเป็น มูลค่า 3,623,651.00 บาทต่อปี หรือเฉลี่ย 11,467.25 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี โดยเป็นมูลค่าจากการใช้ในครัวเรือน 5,140.81 บาท (มัง ขมุ และพูน้อย จากมากไปน้อยตามลำดับ) และมูลค่าจากการขาย 6,326.44 บาท (ขมุ มัง และ ลาวลุ่ม)

อย่างไรก็ตาม จากตัวอย่างในงานวิจัยบางส่วนทำให้การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนได้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน นอกจากนี้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ที่มีเจตนาให้ชีวิตคนกับชีวิตป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้

การร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในการจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนในลักษณะภาคีหุ้นส่วน

รูปแบบความร่วมมือแบบภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ในการบริหารจัดการและการดำเนินการในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น ร่วมกับภาคประชาชนนั้น การบริหารจัดการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่น กับประชาชนมีเป้าหมายในการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน ซึ่งมีการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชนประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีรูปแบบและแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งมีการร่วมมือกันในการป้องกันรักษาป่าชุมชนในพื้นที่ มีการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาสภาพนิเวศทางธรรมชาติเอาไว้ให้ได้มากที่สุด รวมทั้งการใช้ประโยชน์ในทางด้านเศรษฐกิจที่ประชาชนสามารถร่วมกันในการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าชุมชนร่วมกันในชุมชนหมู่บ้านได้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เป็นแหล่งอาหารหรือใช้เป็นแหล่งสมุนไพร รวมทั้งยารักษาโรคพื้นบ้าน เป็นต้น

การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาศักยภาพป่าชุมชน การเสริมสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของชุมชนร่วมกัน การสร้างแผนงานในการพัฒนาป่าชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนกับป่าชุมชน ลักษณะการจัดโซนการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชน (Zoning Community Forest) ในแต่ละชุมชนหรือหมู่บ้าน ฉะนั้นการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนจึงมีความสำคัญกับชุมชนเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นแหล่งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นป่าไม้ และสามารถไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ การกำหนดแนวทางพื้นที่ป่าชุมชนที่ชัดเจนที่เป็นการจัดโซนการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชน (Zoning Community Forest) จึงเป็นการจัดพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน ซึ่งการจัดโซนการใช้ประโยชน์นั้นเป็นการแบ่งพื้นที่ของป่าชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน และการกำหนดโซนพื้นที่ที่ชัดเจนทำให้ประชาชนจะสามารถใช้ประโยชน์ได้เฉพาะพื้นที่เหล่านั้นและเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ส่วนที่เหลือที่ยังคงมีสภาพสมบูรณ์ไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชนต้องหนุนเสริมในการทำงานร่วมกันเป็นแบบภาคีหุ้นส่วน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชน
ที่มา: ณัฐพงษ์ คันธรส และเกียรติสุตา โสตามรรค, 2563

ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนซึ่งกันและกันในการดำเนินงานของหน่วยงานป่าไม้ระดับพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชนในชุมชน และคณะกรรมการป่าชุมชนประจำหมู่บ้าน/คณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ละแห่งในการสนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมจากการแบ่งพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเขตป่าชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการ หรือการสนับสนุนการดำเนินงานในเชิงพื้นที่เป็นปัจจัยความสำเร็จหนึ่งในการดำเนินการและการจัดการป่าชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางในการกำหนดพื้นที่ที่แน่นอนในการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการป้องกันปัญหาการทำลายป่าไม้ โดยชุมชนสามารถดูแลป่าได้ด้วยตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับป่าไม้ในชุมชนได้

อย่างไรก็ตาม ภาครัฐ ภาคประชาชน ตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชน สามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรป่าไม้ได้ (สุรินทร์ อ้นพรม, 2554) โดยหัวใจสำคัญของการใช้ประโยชน์จากที่ดินในป่าชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นควรมีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานป่าชุมชนในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการในเบื้องต้นสำหรับการใช้ประโยชน์ร่วมกันจากที่ดินป่าชุมชน จะทำให้การใช้ประโยชน์จากที่ดินมีความทั่วถึงและเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนร่วมกัน การมีข้อตกลงร่วมกันโดยกระบวนการใช้การดำเนินงานที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชุมชน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตป่าชุมชนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ในการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน

บทสรุป

การจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนอย่างยั่งยืนโดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน นั้นลักษณะสำคัญในการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนอย่างยั่งยืนที่เป็นการดำเนินการในลักษณะภาคีหุ้นส่วนการพัฒนาาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการร่วมกัน และการดูแลรักษาร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น หรืออาจจะมี หน่วยงานภาครัฐในส่วนภูมิภาคร่วมมือในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาป่าชุมชน ความร่วมมือระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้มีแรงผลักดันในการเกิดการจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนใน รูปแบบคณะกรรมการร่วมกัน จะทำให้การจัดการที่ดินในเขตป่าชุมชนประสบความสำเร็จและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2537). **แนวทางปฏิบัติงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- กรมป่าไม้. (2557). **ป่าชุมชนรูปแบบการพัฒนาและการบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- กรมป่าไม้. (2564). **สรุปการจัดตั้งป่าชุมชนรายจังหวัด**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2564 จาก http://forestinfo.forest.go.th/fCom_area.aspx.
- กฤษฎา บุญชัย. (2556). **การปฏิรูปที่ดิน ป่าและน้ำเพื่อความมั่นคงทางอาหารของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- โกมล แพรทอง. (2540). **ป่าชุมชนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- ณัฐพงษ์ คันธรส และเกียรติสุดา โสตามรรค. (2563). **แนวทางการจัดทำธรรมนูญชุมชนในตำบลเสริมขาว อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันจากที่ดินในเขตป่าชุมชน**. (รายงานการวิจัย). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- เดือนภา ภูทอง. (2561). **การจัดการป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะและ จารัตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ**. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 6(2), 80-91.
- ดาวเวียง สิทธิราช, ทิพรรัตน์ พงศ์ธนาพาณิช และนุชนาถ มั่งคั่ง. (2554). **การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของ ชุมชนหมู่บ้านหลัก 32 เมืองไซ แขวงอุดมไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. วารสารวนศาสตร์, 30(3), 43-53.
- เดชรัต สุขกำเนิด. (2560). **กระบวนการพหุสิทธิ กรณีป่าชุมชนบุญเรือง**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.posttoday.com/social/think/500420>.
- ผกามาศ มูลวันดี. (2559). **การใช้ประโยชน์ป่าชุมชนโกรกประดู่ ตำบลโคกกลาง อำเภอปลายมด จังหวัดบุรีรัมย์**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 8(1), 15-26.
- พระราชบัญญัติป่าชุมชนพุทธศักราช 2562. (2562, 29 พฤษภาคม) **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 136 ตอนที่ 71ก หน้า 71-103.
- มงคล ด้านธานินทร์และคณะ, บัญชา แก้วส่อง, วีระ ภาคอุทัย, ประสิทธิ์ คุณรัตน์ และสุวิทย์ อธิสาสวัสดิ์. (2536). **ป่าชุมชนในประเทศไทย:แนวทางการพัฒนาเล่ม3ป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ภาวดี ทะไกรราช. (2561). **การจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 3 จังหวัดศรีสะเกษ โดยการใช้ ส่วนร่วมของประชาชน**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 12(3), 108-122.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2543). **การจัดการป่าไม้เพื่อแก้ไขปัญหาป่าไม้ในคนกับป่าไม้ : สถานการณ์ปัญหาและอนาคต**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรินทร์ อ้นพรม. (2554). ป่าชุมชน: เทคโนโลยีอำนาจควบคุมชุมชนในเขตป่าขึ้นใหม่: กรณีศึกษาป่าชุมชนห้วย
แก้วตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 30(2), 156-177.
RECOFTC. (2564). **ประโยชน์จากป่าชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2564, จาก
<https://www.recoftc.org/thailand/projects/cf-net/stories/ประโยชน์จากป่าชุมชน>.

เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์¹

Political Economy of Narcotics in Ethnic Conflict

ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร | Thitiwut Boonyawongwiwat²

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ตอบคำถามสำคัญสองประการคือ ประการแรก ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเกี่ยวพันความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์อย่างไร ประการที่สอง การดำรงอยู่ของยาเสพติดถูกใช้เป็นทรัพยากรทางการเงินมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ได้อย่างไร การทบทวนองค์ความรู้ทางด้านทฤษฎี และการวิจัยเอกสารเป็นวิธีการศึกษาหลักในการตอบคำถามในขั้นต้น โดยมีข้อเสนอว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อรูปแบบของสงครามทางการเมือง ทั้งในแง่ของความพยายามควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ ระยะเวลา และความรุนแรง ในกรณีของยาเสพติดนั้น จะกลายเป็นปัจจัยดึงดูด ให้กลุ่มกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ สามารถเบี่ยงเบนความสนใจจากการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์เป็นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ การสร้างเครือข่ายกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งนำไปสู่ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสงครามกลางเมืองโดยตรง จากกรณีศึกษา ได้แก่ อัฟกานิสถาน โคลัมเบีย และเมียนมาพบว่า ในกรณีเมียนมานั้น สามารถเป็นกรณีศึกษา ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ และปัญหาเสพติด ได้อย่างชัดเจน สิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือ กลไกการยุติสงครามกลางเมืองไม่เกิดประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากกลไกการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ยังคงอยู่

คำสำคัญ: ยาเสพติด, เศรษฐกิจการเมือง, ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์

Abstract

This article addresses two critical questions. Firstly, how do economic factors involve and relate to the dynamic of ethnic conflict. Secondly, how the existence of narcotics used as the founding and affect the civil way structure. The theoretical review and documentary research are used as the main approaches to answer these questions. It argues that economic factors impact civil war, including control over natural resources, duration, and intensity. In the case of narcotics, it is an incentive factor that makes ethnic armed groups distract from the fighting for ideology to fighting for economic interest, particularly the establishment of the connection with transnational organized crime. It leads the effect of the structure of civil war directly. According to the case studies from Afghanistan, Colombia, and Myanmar, the situation in Myanmar could be used as a thorough case study of the relation between narcotics and ethnic conflict. Most importantly, the mechanism to end civil war is ineffective because the dynamic of the interest exchange remains exist.

Keywords: Narcotics, Political Economy, Ethnic Conflict

¹ บทความนี้เป็นข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย (ประเภทการทบทวนองค์ความรู้) จากศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ E-mail: thitiwut.boonya@cmu.ac.th , btiwut@gmail.com

บทนำ

บทความเรื่อง “เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์” มีจุดประสงค์เพื่อทบทวนและสำรวจพรมแดนความรู้ด้านแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างยาเสพติดและความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ โดยมีข้อสมมติฐานว่า ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์นั้นถูกกำหนดและขับเคลื่อนโดยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก จากแนวความคิดพื้นฐานในลักษณะนี้ทำให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อทำความเข้าใจเรื่องปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ที่ว่า มิได้มีบ่อเกิดมาจากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองหรืออัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์เท่านั้น หากแต่ความขัดแย้งในลักษณะนี้ยังมีต้นทุนและการคิดคำนวณเรื่องกำไรจากความขัดแย้งและสงครามด้วย งานชิ้นนี้จึงเป็นการวิจัยเพื่อทบทวนองค์ความรู้และขยายขอบข่ายความเข้าใจที่มีมาแต่เดิม อันจะทำให้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการกำหนดกรอบการวิจัยที่ท้าทายมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

โดยนิยามพื้นฐานของความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์จะหมายถึงความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนสองกลุ่มขึ้นไป อย่างไรก็ตาม เบื้องลึกหรือเหตุผลของความขัดแย้งมีความพยายามศึกษาในมิติที่หลากหลายโดยเฉพาะปัจจัยทางด้านความมั่นคง ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและชาติพันธุ์ ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการศึกษาที่ผ่านมาได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยทางด้านความมั่นคง ให้คำอธิบายเรื่องความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ว่า มีสาเหตุมาจากความไม่ไว้วางใจซึ่งกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งปรากฏการณ์ในลักษณะนี้มักจะเกิดในช่วงหลังการล่มสลายของรัฐที่มีอำนาจในการปกครองหลักหรือการขาดอำนาจศูนย์กลางจักรวรรดิ ที่จะสามารถควบคุมให้เกิดสภาวะความมั่นคงในอาณาเขตทางด้านการเมืองได้ การล่มสลายของเสาหลักในการค้ำยันอำนาจเช่นนี้ ทำให้เกิดภาวะสุญญากาศทางอำนาจ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างอำนาจทางด้านการเมืองและการปกครองให้เกิดขึ้น อันเป็นการขยายพื้นที่ทางการเมืองเพื่อรองรับสถานะของกลุ่มของตนเองใหม่ซึ่งอาจเป็นไปในลักษณะการสร้างรัฐใหม่และการพยายามแยกตัวเองจากศูนย์อำนาจเดิมที่ล่มสลายลง (Walter, 1999; Kaufmann, 1999; Lake & Rothchild, 1998) ปัญหาความรุนแรงจะเกิดขึ้นในกรณีที่ศูนย์อำนาจเดิม ซึ่งอาจประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นซึ่งไม่มีความประสงค์และไม่เห็นด้วยในการแยกออกไปสร้างศูนย์อำนาจใหม่ จึงก่อให้เกิดภาวะของการพยายามสร้างกำลังต่อรองที่ได้เปรียบให้เกิดขึ้นแก่ฝ่ายตนเอง การเกิดขึ้นในลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่า “การแข่งขันเชิงเปรียบเทียบ” ซึ่งเป็นแข่งขันอันเกิดจากความหวาดกลัวว่าอีกฝ่ายจะสร้างความไม่มั่นคงให้กับกลุ่มของตนเอง อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยทางด้านความมั่นคงให้ความสำคัญกับการสร้างสภาวะของความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มผ่านการรับรู้ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นแล้ว ภาวะขั้นแตกหักที่นำไปสู่ความรุนแรงนั้น เกิดจากสองประเด็นหลักคือการประเมินด้านการข่าวที่ผิดพลาดและการส่งสมอาวุธ

ปัจจัยประการต่อมา นั่นคือ *ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์* ให้คำอธิบายความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ว่า เป็นปรากฏการณ์อันเนื่องมาจากแรงขับเคลื่อนทางด้านจิตวิทยาและอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ อันก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยเฉพาะเชิงการเมือง อาทิ การพยายามสร้างฐานอำนาจทางการเมืองด้วยการสร้างความเป็นเอกภาพ โดยเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมากที่สุดคือ อัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ การอธิบายในลักษณะนี้พยายามสื่อความหมายว่า อัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์คืออุดมการณ์ทางการเมืองแบบหนึ่ง สามารถใช้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ในหลายมิติ เช่น การเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเอง หรือแม้กระทั่งการพยายามสร้างอุดมการณ์ชุดนี้เป็นพื้นฐานหลักของการสร้างรัฐชาติใหม่ (Cordell & Wolff, 2010; Horowitz, 2000; Tajfel, 1978)

ทั้งนี้ ความไม่พึงพอใจจะเกิดในขั้นตอนดังกล่าวเนื่องจาก ระบบราชการคือช่องทางพื้นฐานที่สุดซึ่งเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เข้าไปมีส่วนแบ่งในการจัดสรรอำนาจรัฐ การก่อตัวของความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) จึงเป็นรูปแบบอุดมการณ์ทางการเมืองหนึ่งก่อตัวขึ้นเพื่อเป็นการผนวกเอาคนที่มีสายสัมพันธ์ทางเชื้อชาติเดียวกัน

มาเรียกร้องความเป็นธรรมจากรัฐ ในกรณีที่สามารถเจรจาตกลงกันได้ สถานการณ์อาจยุติลงผ่านการประสานหรือตกลงเจรจาในการเรื่องการแบ่งสรรทางอำนาจ (Power sharing) อย่างไรก็ตาม รูปแบบที่เป็นปัญหาคือการเจรจาตกลงกันไม่ได้ จนนำไปสู่การสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองในการเคลื่อนไหวเพื่อแยกตัวออกมาสร้างเป็นรัฐใหม่อย่างชัดเจน หรือที่รู้จักในกันนาม “ชาตินิยมบนพื้นฐานทางด้านชาติพันธุ์ (Ethno-nationalism)” (Connor, 1970) ซึ่งจะนำไปสู่การจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธและการปะทุขึ้นของสงครามกลางเมืองต่อไป

คำอธิบายของปัจจัยทั้งทางด้านความมั่นคงและปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ข้างต้นก่อให้เกิดคำถามต่อการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้คือ “ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ด้วยหรือไม่ อย่างไร?” ซึ่งการตอบคำถามวิจัยนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสำรวจพรมแดนและทบทวนความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อหาวิธีการทำความเข้าใจสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การทำความเข้าใจเป็นไปอย่างมีทิศทาง การกำหนดประเด็นคำถามลำดับที่สองจึงมีความจำเป็นโดยเฉพาะการพยายามมองเรื่องเศรษฐกิจผ่านการกลายเป็นแหล่งทรัพยากรทางการเงินหรือทุนเพื่อสนับสนุนกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านชาติพันธุ์ ซึ่งในการวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญของเรื่อง “ยาเสพติด” โดยมีเหตุผลพื้นฐานว่า สามารถผลิตรายได้ให้กับกลุ่มขบวนการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ได้อย่างจำนวนมากศาล ดังจะเห็นได้จากหลากหลายกรณีทั่วโลก รวมทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา ดังนั้นคำถามในงานวิจัย ลำดับที่สองจึงถูกระบุว่า “ยาเสพติดกลายเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรทางการเงินในปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์อย่างไร” ซึ่งทั้งสองคำถามในงานวิจัยนี้จะตกอยู่ภายใต้ประเด็นการศึกษาหลักนั่นคือ เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ โดยการนำเสนอจะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลักคือ เศรษฐกิจกับสงครามกลางเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธกับยาเสพติดดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เศรษฐกิจกับสงครามกลางเมือง

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองกับความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์แล้ว จะพบว่ามีความเกี่ยวพันเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในลักษณะของการมองประเด็นทางด้านเศรษฐกิจที่สามารถกำหนดเรื่องของอำนาจ โดยเฉพาะหากมีตัวละครหรือตัวแสดงใดในสังคม จะสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า อำนาจในการกระจายความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจสามารถไปกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มหรือชนชั้นทางสังคมได้ ในอีกด้านหนึ่ง การครองอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ คือการครองอำนาจทางการเมือง ในแง่นี้เศรษฐกิจการเมือง คือการพยายามตั้งคำถามบนสถานะชนชั้นทางด้านสังคม แต่ในแง่ของความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ ลักษณะการกุมอำนาจทางด้านเศรษฐกิจจะให้คำอธิบายการกุมอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์และสามารถทำให้เห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์นั้นสามารถสร้างช่องทางในการกุมอำนาจรัฐได้อย่างไร รวมทั้งการขยายอำนาจของกลุ่มเพื่อครองอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและคำจูนความมั่งคั่งของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน

หากพิจารณาความหมายของคำว่าความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์จะพบว่า มีความเกี่ยวพันถึงความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป จนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงเพื่อทำลายฝ่ายตรงข้ามที่อยู่ในฐานะของศัตรู สิ่งที่น่าสนใจคือ เมื่อความขัดแย้งขยายตัวออกไปจนนำไปสู่ขอบเขตของความรุนแรงที่มากขึ้น จะเรียกสถานการณ์เหล่านั้นว่า สงครามกลางเมือง โดยเป็นการใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหความขัดแย้ง จนนำไปสู่การสูญเสียของผู้คนในสงครามอย่างน้อย 1,000 คน ขึ้นไป ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของสงครามกลางเมือง ทั้งในรูปแบบของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ติดอาวุธกับการต่อสู้กับรัฐที่อาจถูกปกครองโดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่น หรือสามารถเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคู่อริของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในรัฐ ซึ่งรัฐ อาจจะถูกปกครองโดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็ได้ ทั้งนี้ ในความหมายของสงครามกลางเมืองกับความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์นั้น มักจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในการให้คำอธิบายเรื่องของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์หรือ

อาชญากรรมทางด้านมนุษยชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีแรงขับเคลื่อนมาจากความเป็นชาติพันธุ์แทบทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ และการฆ่าล้างทางด้านเผ่าพันธุ์ กลายเป็นภาพลักษณ์ที่ชัดเจนของสงครามกลางเมืองภายหลังการล่มสลายของสงครามเย็น

สิ่งที่น่าสนใจคือ ในกรณีสงครามกลางเมืองนั้น ยังมีแรงขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจและเป็นมิติเดียวกันที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ ในกรณีนี้ Collier and Hoeffler (2006) ได้ชี้ให้เห็นอย่างน่าสนใจว่า ทรัพยากรธรรมชาติสามารถกลายเป็นเหตุผลหนึ่งของสงครามกลางเมืองได้ เช่นเดียวกัน ทั้งในลักษณะของการเมืองที่นำไปสู่ความพยายามในการเข้าถึงทรัพยากร และกระจายตัวของทรัพยากร ที่มีผลต่อระบบการเมืองในแต่ละรัฐ โดยเฉพาะรัฐในยุคหลังอาณานิคม จะพบว่าความร่ำรวยทางด้านทรัพยากร นำไปสู่ความเสี่ยงทางด้านการเมืองเช่นเดียวกัน ในกรณีของความชอบธรรมทางด้านการเมืองนั้น การขึ้นสู่อำนาจของผู้นำทางด้านการเมืองในรัฐที่เป็นประชาธิปไตยมักจะมีศักยภาพในการกระจายตัวและจัดสรรคุณค่าด้านทรัพยากรให้เกิดขึ้นภายในรัฐ ฉะนั้นความเสี่ยงที่จะเกิดสงครามกลางเมืองจะมีค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตาม ในกรณีการทำงานของรัฐบาล หากปราศจากความโปร่งใสหรือการบริหารจัดการทรัพยากรที่ผิดพลาด ก็สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งและสงครามกลางเมืองได้ อาจกล่าวได้ว่า ประเทศที่มีความร่ำรวยด้านทรัพยากรจะสามารถลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากสงครามกลางเมือง และจะต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งในกรณีนี้ ยังหมายรวมถึง ภาษีและรายได้ที่ถูกนำไปใช้มาจากการกระจายทรัพยากรธรรมชาติด้วย

Ballentine & Nitzschke (2005) ได้ขยายความเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างสงครามกับมิติทางด้านเศรษฐกิจไว้อย่างน่าสนใจว่า โดยปกติแล้ว มีความจำเป็นที่จะต้องแยกระหว่างสงครามทรัพยากร กับสงครามทางด้านเศรษฐกิจ เพราะในกรณีของสงครามทางด้านเศรษฐกิจนั้น เป็นการสร้างและการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในตลาดมืด ฉะนั้น ในกรณีของเศรษฐกิจในสงครามกลางเมือง จึงมีความเกี่ยวพันระหว่างสิ่งที่ถูกกฎหมายและสิ่งที่ไม่ถูกกฎหมาย โดยอาจเป็นการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจขององค์กรอาชญากรรม ฉะนั้นแล้วการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจจึงย่อมหมายถึงการขยายเครือข่าย ในกรณีของคนที่มีส่วนทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งในกรณีของกลุ่มติดอาวุธเอง ผู้อพยพพลัดถิ่น หรือแม้กระทั่งการกดขี่แรงงาน นอกจากนั้นแล้ว สงครามทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในแง่ของการควบคุมการผลิตและการแลกเปลี่ยน โดยในกรณีนี้จะพบว่า คู่ขัดแย้งในสงครามกลางเมืองมีความพยายามในการเข้าถึงทรัพยากรทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย ทั้งในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายข้ามแดนหรืออาศัยกลไกของเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ การค้าอาวุธ และนักรบรับจ้าง เพื่อให้บรรลุผลในการต่อสู้ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ความขัดแย้งและความไร้เสถียรภาพสามารถดำรงอยู่ได้

ลักษณะมูลเหตุการเกิดขึ้นของสงครามกลางเมืองนั้น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ยังพยายามอธิบายต่อว่า ความไม่ยุติธรรมในการกระจายทรัพยากรทางด้านเศรษฐกิจ คือมูลเหตุแรงผลักดันที่สำคัญ ก่อให้เกิดการปฏิวัติและสงครามกลางเมือง โดยเฉพาะความไม่พึงพอใจและช่องว่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่จุดเริ่มต้นในการก่อการปฏิวัตินั้น อาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือแรงผลักดันที่เกิดมาจากการกดขี่ทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากนั้นแล้วจะเห็นได้ว่า ในลักษณะความไม่พึงพอใจดังกล่าว เมื่อถูกผนวกให้กลายเป็นปัจจัยด้านการเมืองที่อาจจะเกี่ยวเนื่องกับทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ยังสามารถทำให้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสามารถอาศัยกลไกทางการเมืองเป็นแรงผลักดัน ความขัดแย้งที่ลุกลามได้ ที่น่าสนใจก็คือ การกดขี่ทางด้านเศรษฐกิจนี้ มักจะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนทางด้านจิตวิทยาด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการสร้างการแพร่กระจายและการพยายามชี้ให้เห็นว่า เมื่อแก้ไขปัญหการกดขี่ทางด้านเศรษฐกิจแล้ว เสรีภาพทางการเมืองจะตามมาด้วย นั้นย่อมหมายความว่า ความคาดหวังจากสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อได้รับชัยชนะด้านการเมือง จึงกลายเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญ อาจจะเรียกได้ว่า นี่คือการจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติจากความคาดหวัง

สิ่งที่น่าสนใจคือ การทับซ้อนของมูลเหตุทางด้านเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองกับทางด้านจิตวิทยานั้น กลไกทางด้านจิตวิทยายังทำหน้าที่คำจูงกลไกทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการหล่อเลี้ยงและการเปรียบเทียบ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กัน ที่สำคัญก็คือ ในลักษณะของการขับเคลื่อนทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านจิตวิทยานั้น มักเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือการกระจายการครอบครองที่ดิน ณ พื้นที่ที่มีความขัดแย้ง หากโครงสร้างการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินเกิดความไม่สมดุล จะเป็นการผนวกรวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์พื้นที่ ดังนั้น ถูกสั่นคลอนด้วยเช่นเดียวกัน แต่ในประเด็นดังกล่าวนี้อาจจะเรียกได้ว่า หลักการคือครองที่ดินที่เคยเป็นกลไกสำคัญในการอธิบายของแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ ก่อให้เกิดลักษณะการสร้างสงครามกลางเมืองด้วย แต่ในแง่ของการขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ การถือครองที่ดิน ยังหมายรวมถึงการกดขี่ทางด้านเศรษฐกิจ และการกดขี่ทางด้านชาติพันธุ์ควบคู่กันไป แต่จุดบรรจบที่สำคัญก็คือ เมื่อเกิดความไม่พึงพอใจต่อความยุติธรรมด้านการถือครองที่ดินสามารถก่อให้เกิดการพยายามปฏิวัติ โดยการปฏิวัติทางด้านชาติพันธุ์และสงครามกลางเมือง จึงนำไปสู่ความเท่าเทียมทางด้านชาติพันธุ์ พร้อมกับความเท่าเทียมทางการเมืองด้วย อาจกล่าวได้ว่า แรงขับเคลื่อนด้านการถือครองที่ดินนี้ ถือเป็นกลไกที่ทรงพลังเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนความขัดแย้งหรือการสร้างสงครามการเมืองภายในประเทศและการปฏิวัติที่สำคัญยิ่ง

กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธกับยาเสพติด

โดยปกติทั่วไป การเกิดขึ้นของสงครามการเมือง มักถูกตั้งสมมติฐานว่าถูกขับเคลื่อนด้วยอุดมการณ์ที่มีความแปลกแยก หรือในกรณีความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์แล้ว อัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์สามารถอยู่ในฐานะของอุดมการณ์ทางการเมืองในการขับเคลื่อน ทั้งในการชักชวนผู้คนให้เข้าร่วมอุดมการณ์และการขยายตัวของความรุนแรงของสงครามกลางเมือง อย่างไรก็ตามในงานชิ้นนี้ ได้เสนอว่า เศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติดสามารถกลายเป็นกลไกสำคัญในความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ ในฐานะสามองค์ประกอบหลักของสงครามกลางเมือง ได้แก่ คน อุดมการณ์ และทุน ในกรณีของทุนนั้น ถือได้ว่าเป็นมิติที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการเมืองอย่างชัดเจน ฉะนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธสามารถผนวกโครงสร้างขององค์กรกับยาเสพติดได้ใน 6 ขั้นตอนหลัก กล่าวคือ

ขั้นตอนที่ 1 ความอ่อนแอของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ลดลง

ทุกกองกำลังจะตั้งอุดมการณ์เป็นตัวนำ อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้ว การต่อสู้ทางด้านสงครามกลางเมืองเมื่อมีความยืดเยื้อหรือยังไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถชนะในสงครามกลางเมืองอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ทำให้เกิดความอ่อนล้าภายในกลุ่มด้านการต่อสู้ แต่ในกรณีของทุนสนับสนุนด้านสงครามกลางเมืองย่อมมีความจำเป็นเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า ความยืดเยื้อของสงครามกลางเมือง ก่อให้เกิดตัวชี้วัดความแข็งแกร่งของอุดมการณ์ และทุนสนับสนุนในการต่อสู้สงครามกลางเมือง ในหลายกรณีพบว่า เมื่อสงครามด้านการเมืองมีความยืดเยื้อ นอกจากจะทำให้เกิดความอ่อนล้าทางด้านอุดมการณ์แล้ว การขาดแคลนแหล่งสนับสนุนทางการเงิน ก็เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการที่ทำให้เกิดความอ่อนแอของอุดมการณ์

ขั้นตอนที่ 2 การสนใจเรื่องแหล่งเงินที่มาจากกระบอบยาเสพติด

จากกรณีขั้นตอนที่หนึ่ง เมื่อเกิดความอ่อนแอของอุดมการณ์การเมืองด้านการเมือง ทำให้ผู้นำของกองกำลังเริ่มมีความสนใจเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งการซื้อขายหรือแม้กระทั่งการแลกเปลี่ยน โดยเฉพาะด้านอาวุธ เป็นสิ่งที่มีความต้องการอย่างมาก โดยสงครามกลางเมืองในอดีต ลักษณะของการค้าอาวุธสงคราม จึงมีความเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับการค้ายาเสพติด ทั้งนี้ ในหลากหลายสถานการณ์จะพบว่า การแลกเปลี่ยนอาวุธกับยาเสพติดนั้น ไม่มีความจำเป็นจะต้องใช้เงิน หากมีความเชื่อใจระหว่างกลุ่มค้าทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์พัฒนามากขึ้น การใช้เงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน จึงสามารถเป็นที่ยืนยันเรื่องผลประโยชน์ในการค้าขายได้มากกว่า จึงทำให้กลุ่มติดอาวุธ มีความจำเป็นต้องอาศัยตัวกลางด้านการเงินเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ลักษณะการค้าระหว่าง

ยาเสพติดมีความเฟื่องฟู ผู้นำของกองกำลังติดอาวุธหรือโดยโครงสร้างองค์กรของกองกำลังติดอาวุธให้ความสนใจในการสร้างมูลค่าทางด้านการเงิน มากกว่าการต่อสู้ด้านอุดมการณ์ จึงทำให้เริ่มไปสนใจด้านการค้าขายเกี่ยวกับยาเสพติดมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การติดต่อประสานงานด้านการค้ากับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ในขั้นตอนนี้จะพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ เริ่มมีความชำนาญและสามารถสร้างช่องทางในการหารายได้ให้กับตนเอง โดยการสร้างเครือข่ายด้านยาเสพติด ทั้งในลักษณะของการผลิตและการลำเลียงจากตลาดภายในประเทศ สู่นอกประเทศ โดยขั้นตอนในการสร้างเครือข่ายนี้ สามารถสร้างเครือข่ายองค์กรอาชญากรรมภายในประเทศ ซึ่งเชื่อมต่อกับองค์กรอาชญากรรมระหว่างประเทศ ทั้งในภูมิภาคเอง หรือในระหว่างภูมิภาค ซึ่งทำให้ตลาดค้ายาเสพติด สามารถขยายตัวสู่กลุ่มลูกค้าต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น นั้นย่อมหมายความว่าโอกาสในการผลิตรายได้ ให้กับกองกำลังติดอาวุธเอง และการก่ออาชญากรรมมีมากขึ้นเป็นทวีคูณ จนกลายเป็นเครือข่ายมืออาชีพในการผลิตและค้ายาเสพติด

ขั้นตอนที่ 4 การเปลี่ยนเป็นองค์กรอาชญากรรม ช้อนทับองค์กรทางการเมือง

การดำเนินงานของกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ เมื่อเกิดความชำนาญในการค้ายาเสพติด เริ่มมีความละทิ้งการต่อสู้ในอุดมการณ์อย่างสิ้นเชิง และพยายามผันตัวเองกลายเป็นองค์กรอาชญากรรม โดยในหลายกรณีจะพบว่า การผลิตและการค้าขายยาเสพติด ไม่มีความจำเป็นจะต้องอาศัยตัวกลาง ทั้งในโรงงานการผลิตและการลักลอบขนยาเสพติด โดยกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธเมื่อมีความชำนาญเองแล้ว จะสามารถควบคุมและสร้างเครือข่ายของทั้งสองกลไกได้ด้วยตัวเองเพื่อลดต้นทุนที่เกิดจากองค์กรอาชญากรรมที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนสถานะดังกล่าวนี้ ทำให้กองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ กลายเป็นองค์กรอาชญากรรมนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างขององค์กรทั้งสองส่วนกลายเป็นองค์กรเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 5 ความแตกแยกภายในองค์กรทางการเมือง

พัฒนาการในขั้นตอนนี้ทำนี้ เป็นพัฒนาการสืบเนื่องมาจากขั้นตอนที่สี่ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพขององค์กรต่อสู้ทางการเมืองเป็นองค์กรอาชญากรรม โดยในขั้นตอนนี้ทำนี้จะพบว่า เมื่อพิจารณาโครงสร้างที่มีมาแต่เดิมในการต่อสู้ นั้น นอกจากจะมีอุดมการณ์เป็นคนขับเคลื่อนแล้ว ยังมีกลุ่มย่อยภายในองค์กรที่มีความพยายามในการต่อสู้ทางการเมืองโดยใช้กลไกของอุดมการณ์การเมืองต่อสู้ต่อไป ทั้งในลักษณะความต้องการสิทธิในการปกครองตนเอง หรือแม้แต่กระทั่งการแยกตัวเองเป็นอิสระ ทั้งนี้อุดมการณ์ดังกล่าวที่มีความแตกต่างกันระหว่างสองกลุ่ม กลุ่มย่อย ที่มีความต้องการค้าขายยาเสพติดเพื่อตอบสนองความร่ำรวยเป็นการเฉพาะ จึงทำให้เกิดความแตกแยกภายในกลุ่มขึ้นเป็นสองขั้ว ระหว่างขั้วอุดมการณ์และขั้วทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะพบว่า ขั้วทางการเมืองเองมีความพยายามที่จะหาช่องทางในการต่อสู้ด้วยของตนเองมากกว่าพึ่งพาทางเศรษฐกิจ และในหลายกรณี กลุ่มหรือขั้วทางการเมืองสามารถแยกตัวเองออกไปจัดตั้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธกลุ่มใหม่ขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 การล่มสลายของขบวนการกู้ชาติ หรือการแปลงเป็นองค์กรอาชญากรรมเต็มรูปแบบ

ในขั้นตอนนี้จะพบว่า เป็นพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจากขั้นตอนที่ห้า หากการแยกตัวออกมาเป็นอิสระของขบวนการเมืองไม่ประสบความสำเร็จ และถูกปราบปรามจากขั้วตรงข้ามที่ไม่เห็นด้วยในการต่อสู้ทางการเมือง จะทำให้ขบวนการเมืองถูกปราบปรามหรือถูกชักชวนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการค้ายาเสพติดแบบเต็มรูปแบบ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้จะพบว่า องค์กรต่อสู้ทางการเมืองหรือแต่เดิมที่ต่อสู้ในลักษณะของการต่อสู้เพื่อสิทธิในการปกครองตนเอง จะไม่มีหลงเหลืออยู่ภายในกลุ่ม การทำหน้าที่ในด้านการติดอาวุธหรือทางด้านการทหาร จึงเป็นเพียงเกราะหรือเครื่องมือในการปกป้องการผลิตยาเสพติดและการลักลอบขนส่งยาเสพติดเท่านั้น ไม่ได้มีภารกิจเกี่ยวข้อง

ทางการเมือง การสร้างเขตการปกครองตนเอง จึงเป็นเขตปกครองที่เน้นผลประโยชน์ทางด้านยาเสพติดเป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า นี่คือขั้นตอนสุดท้าย ที่กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธเป็นองค์กรอาชญากรรมเต็มรูปแบบ

Cornell (2005) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจว่า ในสถานที่ใดก็ตามที่ยาเสพติดสามารถผลิตขึ้นได้ ความขัดแย้งจะเป็นกลไกในการหล่อเลี้ยงหรือขับเคลื่อนยาเสพติดให้มีการผลิตต่อไป อาจจะเรียกได้ว่ายาเสพติดเป็นกลไกพื้นฐานในการผลิตความขัดแย้ง นอกจากนั้นแล้ว โอกาสการเข้าร่วมหรือเกี่ยวพันกับยาเสพติดจะมีมากขึ้น กลุ่มกองกำลังติดอาวุธสามารถแสวงหาโอกาสในการเข้าไปเกี่ยวพันกับยาเสพติด ทั้งโดยวัตถุประสงค์ในการขยายศักยภาพทางการทหารและการต่อต้านรัฐ สิ่งที่น่ากังวลมากที่สุดระหว่างยาเสพติดและความขัดแย้ง นั่นก็คือ ยาเสพติดสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการขับเคลื่อนของสงครามกลางเมืองที่มีกลุ่มกบฏหรือกองกำลังติดอาวุธ เกี่ยวพันกับ การค้ายาเสพติดอย่างแนบแน่น และมีการผลิตยาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในสงครามกลางเมือง จะสามารถทำให้ หน้าที่ทางด้านเศรษฐกิจของความรุนแรงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวแสดงในความขัดแย้งให้สามารถอ้างความตึงเครียดได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ กลุ่มกองกำลังติดอาวุธต่าง ๆ มีสามปัจจัยหลักที่ผลักดันให้มีการเกี่ยวข้องกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ความเป็นอิสระขององค์กร (Organizational autonomy) ทุนสนับสนุน (Finances) และการควบคุมเหนือพื้นที่ (Control Over Territory)

กรณีศึกษาที่น่าสนใจพบว่า ประเทศอัฟกานิสถาน ถือได้ว่า เป็นแหล่งตัวอย่างที่สำคัญของการผลิตยาเสพติดในระดับโลก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ในระดับพื้นที่แล้วจะพบว่า กลไกในการผลิตยาเสพติดมักจะกลายเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือนในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะการอาศัยพื้นฐานทางด้านเกษตรกรรม นอกจากนั้นแล้ว ด้วยปัจจัยการผลิตอาหารหรือความมั่นคงทางด้านอาหารที่ไม่เพียงพอภายในประเทศ ทำให้การผลิตยาเสพติดหมายถึงการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว จึงทำให้การปลูกฝิ่นกลายเป็นแหล่งการเงินที่สำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าผลผลิตชนิดอื่น กล่าวได้ว่า ฝิ่นดีมีเงิน ก่อให้เกิดมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจอย่างน้อยสามประการ ประการที่หนึ่ง สามารถเป็นแหล่งประกันเงินสดได้ในทุกระดับของเศรษฐกิจของชาติ ประการที่สอง ป้องกันผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการผันผวนของค่าเงิน ประการที่สาม ก่อให้เกิดแรงดึงดูดการใช้แรงงานในพื้นที่ชนบท ลดการ เคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เขตเมืองและประเทศเพื่อนบ้าน สิ่งที่น่าสนใจ ในกรณีของอัฟกานิสถานนี้จะพบว่า การผลิตยาเสพติดในระดับครัวเรือนนั้น เป็นภาพสะท้อนที่สำคัญว่ากลไกในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในสงครามกลางเมืองไม่ประสบความสำเร็จ แม้ว่าในลักษณะของการบังคับใช้กฎหมาย เศรษฐกิจของยาเสพติด คือหนึ่งในกิจกรรมที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม แต่ก็ไม่ได้ทำให้ตัวแสดงต่าง ๆ ในสงครามกลางเมืองปฏิเสธที่จะเกี่ยวพันกับยาเสพติด ในทางตรงกันข้าม กลไกของเศรษฐกิจของยาเสพติดถูกดำเนินการไปอย่างมั่นคง โดยเฉพาะการใช้มาตรการควบคุมและความรุนแรงของกลุ่มติดอาวุธในการทำให้เศรษฐกิจดังกล่าว ดำเนินไปอย่างเสรี และส่งผลกระทบต่อ การปกครองในระดับพื้นที่ และสันคลอนเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศโดยตรง (Koehler & Zürcher 2007)

ในกรณีของประเทศโคลอมเบีย เป็นอีกกรณีหนึ่ง ที่ชี้ให้เห็นถึงความน่าสนใจของความสัมพันธ์ระหว่าง ยาเสพติดกับสงครามกลางเมือง Restrepo, Spagat, & Vargas (2003) อธิบายว่า ลักษณะของความขัดแย้งดังกล่าว ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา และพื้นที่ แต่เป็นความขัดแย้งที่มีความต่อเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมือง นอกจากนั้นแล้วโคลอมเบียยังเป็นประเทศที่มีสถาบันทางด้านประชาธิปไตยที่แข็งแกร่งในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา อย่างไรก็ตาม ยาเสพติดกลายเป็นกลไกหลักที่ทำให้ความขัดแย้งสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีกลุ่มกองกำลังติดอาวุธที่น่าสนใจอยู่สองกลุ่ม ได้แก่ FARC (The Armed Revolutionary Forces of Colombia) และ ELN (the National Liberation Army) โดยทั้งสองกลุ่มนี้ อยู่ภายใต้เครือข่ายการสร้างพันธมิตรเดียวกัน ที่มีชื่อว่า AUC (the umbrella alliance United Self-Defence groups of Colombia) สิ่งที่น่าสนใจคือ การต่อสู้ในสงครามกลางเมือง ได้มีการใช้รายได้จากการค้ายาเสพติดมาสนับสนุนการต่อสู้ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1997 เป็นต้นมา รัฐบาลโคลัมเบียได้ใช้ยุทธศาสตร์การปราบปรามฝ่ายกบฏผ่านการปราบปราม

เครือข่ายค้ายาเสพติด เนื่องจากรัฐบาลให้ความสนใจ การสนับสนุนทางการเงินของฝ่ายกฎหมายจากเครือข่ายด้านยาเสพติดและราชายาเสพติด ผลจากการปราบปรามดังกล่าว ได้ผลเพียงในระยะแรกเท่านั้น โดยในระยะเวลากฎหมายกลุ่มเครือข่ายด้านยาเสพติดได้ปรับตัว และสร้างราชายาเสพติดใหม่ขึ้นมาต่อเนื่อง นอกจากนั้นแล้ว ยังสามารถหาแหล่งรายได้เองเพื่อมาสนับสนุนการต่อสู้ในสงครามกลางเมือง หรือการลักพาตัว เป็นต้น โดยในปี ค.ศ. 1996-2006 ถือได้ว่า เป็นยุคทองของการลักพาตัว เพื่อสร้างรายได้ในการต่อสู้

ในสองกรณีข้างต้น แม้ว่าจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทของยาเสพติดในสงครามกลางเมือง หากแต่เป็นเงื่อนไขของความขัดแย้งในเชิงอุดมการณ์ ทั้งนี้จะพบว่ากรณีศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์กับยาเสพติดโดยตรงจะพบในกรณีศึกษาของประเทศเมียนมา แม้ว่าจะเกิดกระบวนการสันติภาพ หากแต่ยังไม่บรรลุผล อันเนื่องมาจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการเมืองของยาเสพติด กล่าวคือ การพิจารณายาเสพติดในกระบวนการสันติภาพนั้น จุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดคือการพิจารณาการแบ่งเขตพื้นที่ของกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์และการบริหารลักษณะเศรษฐกิจของยาเสพติด หรืออีกนัยหนึ่ง หากพิจารณาในลักษณะของ "ชายแดน" แล้ว พื้นที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนของเศรษฐกิจ อีกทั้งเมื่อพิจารณาโครงสร้างของยาเสพติดในกระบวนการสันติภาพจะพบว่าในกรณีของการเจรจาหรือการพยายามชักนำให้กลุ่มติดอาวุธทุกกลุ่มเข้ามาร่วมลงนามใน NCA (Nationwide Ceasefire Agreement) หรือข้อตกลงหยุดยิงทั้งประเทศมักจะไม่เป็นผล เหตุสำคัญประการหนึ่งนั่นคือพื้นที่ยึดครองของแต่ละกลุ่มกองกำลังมักตั้งอยู่บริเวณแนวชายแดนและที่ตั้งบริเวณเหล่านี้ก็มักถูกตั้งข้อสงสัยเป็นพื้นที่ในการผลิตหรือตลาดแลกเปลี่ยนเบื้องต้นของการค้ายาเสพติดภายในประเทศก่อนที่จะถูกส่งออกไปภายนอกประเทศด้วยหรือไม่

ในกรณีกระบวนการสันติภาพของเมียนมาพบว่า ยาเสพติดกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะสามารถทำให้เห็นอนาคตในเบื้องหน้าได้ว่ากระบวนการสันติภาพจะสามารถบรรลุผลได้หรือไม่ กล่าวได้ว่า สงครามกลางเมืองในลักษณะการสถาปนาอำนาจในเขตการปกครองที่ใช้เรื่องชาติพันธุ์เป็นจุดแบ่งเขตการปกครองนั้น ก็คืออีกกระบวนการหนึ่งในการสถาปนาอำนาจอธิปไตย หากแต่เมื่อกระบวนการต่อสู้ในสงครามกลางเมืองยังไม่แล้วเสร็จ การสถาปนาอำนาจอธิปไตยตามความมุ่งหมายในการอ้างถึงสิทธิในการปกครองตนเองแบบรัฐอิสระจึงยังไม่บรรลุผลแบบเสร็จสมบูรณ์ กองกำลังต่าง ๆ ที่พยายามต่อสู้กับรัฐ หรือแม้แต่กองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์เองจึงทำได้เฉพาะสร้างพื้นที่อิทธิพลหรือเขตการปกครองในสงครามกลางเมืองขึ้นมาเท่านั้น ในทางทฤษฎีแม้ว่ารัฐเองสามารถอ้างระบบรัฐสมัยใหม่ในการควบคุมพื้นที่หรือเขตการปกครองในนามของอำนาจอธิปไตย หากแต่ในทางปฏิบัติแล้วรัฐเองก็ไม่สามารถแสดงสัญลักษณ์อย่างเป็นทางการในการเข้าควบคุมหรือขยายอิทธิพลในทุกพื้นที่ของสงครามกลางเมือง โดยเฉพาะเขตอิทธิพลของกองกำลังฝ่ายต่อต้านรัฐ ความคลุมเครือในประเด็นการเข้าควบคุมพื้นที่และการสถาปนาอำนาจอธิปไตยในลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่า คือ การสร้างหรือสถาปนาอำนาจอธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างการสร้างรัฐเมียนมาตั้งแต่อดีตจะพบว่า การสร้างรัฐจะเกี่ยวพันกับการสร้างเครือข่ายยาเสพติดเพื่อเกื้อหนุนอิทธิพลของชนชั้นนำและการสร้างเครือข่ายธุรกิจผ่านผู้นำกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ ดังจะเห็นได้จากงานของ Meehan (2011) ได้อธิบายและตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจว่า ปัญหาของการสร้างรัฐในกรณีของเมียนมานั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการก่อกวนของการจัดการเรื่องปัญหาเสพติดอย่างแท้จริง ในอีกด้านหนึ่ง ในขณะที่รัฐพยายามเข้าควบคุมชายแดนในฐานะที่เป็นฐานที่มั่นของกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ก็ได้หยิบนโยบายพิเศษในการควบคุมตลาดค้าขายยาเสพติดเสียเอง ฉะนั้น นอกจากกระบวนการสร้างรัฐได้กลายเป็นสิ่งล้มเหลวแล้ว ข้อตกลงหยุดยิงยังได้กลายเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ปัญหาเสพติดลุกลาม โดยเฉพาะทั้งชายแดนที่ติดต่อกับทั้งจีนและไทย ซึ่งกลายเป็นพื้นที่ที่กองกำลังต่อต้านรัฐใช้เป็นฐานในการสร้างรายได้และเก็บภาษีมากที่สุด ในแนวทางเดียวกันรัฐเมียนมาเองยังมีสายสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกับผู้นำกลุ่มกองกำลังติดอาวุธทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปได้ยากอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันกองกำลังต่าง ๆ ได้หันมาลงทุนด้านธุรกิจและจัดตั้งบริษัทเพื่อการ

ลงทุนที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ทำให้เกิดสภาพที่กองกำลังสามารถควบคุมทั้งธุรกิจการยาเสพติดและการทำงานในระบบธุรกิจที่ถูกกฎหมายได้ด้วย ตัวอย่างที่สำคัญได้แก่

บริษัท Asia World Company ที่มี U Tun Myint Naing (Steven Law) มีสายสัมพันธ์กับรัฐบาลอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากการชนะการประมูลการลงทุนภาครัฐนับตั้งแต่การปรับปรุงสนามบินใหม่ โครงการสร้างสาธารณูปโภคในเมืองหลวงใหม่ (เนปีดอร์) รวมทั้งการสร้างถนนในรัฐฉาน แต่ในอีกด้านหนึ่งจะพบว่า ประธานบริษัทคือบุตรชายของอดีตเจ้าพ่อค้ายาเสพติดรายใหญ่นั้นคือ Lo Hsing Han

บริษัท Hong Pang Group ที่มี Wei Hseuh-Kang ซึ่งเป็นบริษัทก่อสร้างขนาดใหญ่ ธุรกิจหลักเหมือนบริษัทค้าไม้ ไฟฟ้า เกษตรกรรม สิ่งทอ เครื่องเพชรพลอย และการขนส่ง ทั้งนี้ตัวของประธานบริษัท คือผู้นำคนสำคัญของกองกำลัง UWSA ในเขตพื้นที่ของว่าใต้ที่มีฐานกองพล 171 นอกจากนั้นแล้ว ยังเป็นเพื่อนสนิทของพลตรี Thein Sein ซึ่งมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาล โดยได้รับการสนับสนุนและปกป้องในหลายกรณี รวมทั้งการได้รับการว่าจ้างในการทำธุรกิจร่วมกับรัฐบาลหลายกรณี เช่น การสร้างทางด่วนระหว่างเมืองย่างกุ้งและมันตะเล่ย์ อย่างไรก็ตาม ตัวของ Wei Hseuh-Kang เองคือราชาเสพติดคนสำคัญและมีความสนิทสนมกับราชายาเสพติดคนก่อนหน้าคือ Khun Sa และได้รับการออกหมายจับทั้งจากไทยและสหรัฐอเมริกา

บริษัท Kanbawza Bank ที่มี Aung Ko Win เป็นประธาน มีธุรกิจครอบคลุมการธนาคาร โดยบริษัทดังกล่าวนี้เชื่อกันว่าเป็นช่องทางในการฟอกเงินของบรรดาเหล่านายทหารของคณะผู้ปกครอง สถาเพื่อการพัฒนาและสันติภาพของรัฐ หรือ SPDC ยิ่งไปกว่านั้น ยังถูกตั้งข้อสงสัยอีกว่า เหล่าบรรดาเงินที่ถูกฟอกในบริษัทดังกล่าวคือเงินที่มาจากการค้ายาเสพติดแทบทั้งสิ้น

บริษัท Maung Weik and Family Company ที่มี Maung Weik เป็นประธาน ซึ่งควบคุมธุรกิจที่ครอบคลุมการนำเข้าเหล็กขนาดใหญ่และอุปกรณ์ชิ้นส่วนสำคัญในการบูรณะและสร้างเจดีย์ ในกรณีของสายสัมพันธ์กับบุคคลในภาครัฐนั้นจะมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับ พลเอก Maung Aye รองประธาน SPDC ทั้งนี้ตัวประธานถูกตั้งข้อสงสัยว่าควบคุมการค้าและการส่งออกยาเสพติดระหว่างมาเลเซียและเมียนมา

บริษัท Myanmar Mayflower Group ที่มี U Kyaw Win เป็นประธาน มีเครือข่ายธุรกิจด้านการธนาคาร โดยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพลเอก Maung Aye รองประธาน SPDC ทั้งนี้ตัวประธานได้ถูกตั้งข้อสงสัยว่าเป็นผู้ค้ายาเสพติดคนสำคัญและตัวของบริษัทได้ถูกจัดบัญชีอยู่ในกลุ่มของบริษัทฟอกเงินสำคัญจากหน่วยงานปราบปรามยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา

บริษัท Olympic Construction Company ที่มี U Eike Htun เป็นประธาน ถือว่าเป็นบริษัทที่ประสบความสำเร็จในการก่อสร้างสูงสุดของเมียนมา ซึ่งประธานบริษัทมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับนายกรัฐมนตรี Khin Nyunt และบริษัทได้เข้าไปลงทุนร่วมกับรัฐบาลในการลงทุนด้านที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ตัวประธานบริษัทเองนั้นมีสายสัมพันธ์กับธุรกิจค้ายาเสพติดในเขตโกกั้ง และหน่วยงานปราบปรามยาเสพติดของสหรัฐอเมริกาได้ขึ้นบัญชีรายชื่อธนาคาร Asia Wealth ที่มี U Eike Htun เป็นรองประธานอีกตำแหน่งหนึ่งให้มีความเกี่ยวข้องกับขบวนการฟอกเงินอีกด้วย

บริษัท Peace Myanmar Group ที่มี Yang Maoliang and Yang Maoan เป็นประธาน มีกิจการธุรกิจครอบคลุมธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยมีการร่วมมือกับกระทรวงพาณิชย์ในหลายด้าน ทั้งนี้ ตัวของประธานซึ่งเป็นผู้ที่ขึ้นบัญชีรายชื่อนักค้ายาเสพติดของหน่วยงานการปราบปรามยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา และตัวของผู้น้องนั้นถูกจับกุมตัวในฐานะการค้ายาเสพติดในจีน

บริษัท Union of Myanmar Economic Holdings (UMEH) ที่มีกระทรวงกลาโหมถือหุ้น 40 % และควบคุมโดยผู้นำอาวุโสในกองทัพเมียนมา มีลักษณะเป็นบริษัทรวมทุนขนาดใหญ่ที่สุดในเมียนมา ดำเนินการธุรกิจด้านอัญมณีเหมือนถ่านหิน และค้าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับรัฐบาล โดยบริษัทนี้มีภาพลักษณ์ภายนอกในการสร้างสวัสดิการให้

กองทัพ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า Lin Mingxian บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นราชายาเสพติดคนสำคัญคือผู้ที่ร่วมลงทุนคนสำคัญในบริษัทนี้ด้วย

บริษัท Yangon Airways & Tetkham Company ที่มี Aik Hawk เป็นประธาน มีธุรกิจครอบคลุมด้านสายการบิน โรงแรม อัญมณี และการก่อสร้าง ตัวประธานของบริษัทนั้น มีความเกี่ยวข้องกับอดีตนายกรัฐมนตรีนคร Khin Nyunt และผู้นำอาวุโสในกองทัพหลายคน ทั้งนี้การดำเนินของบริษัทได้รับสัญญาการก่อสร้างกับภาครัฐเป็นจำนวนมาก และได้สนับสนุนทุนเพื่อการดำเนินธุรกิจของนายพลระดับสูงในกองทัพ รวมทั้ง นายพล Myint Hlaing อย่างไรก็ตาม ตัวของประธานบริษัทคือ Aik คือลูกเขยของ Bao Youxiang ประธาน UWSA นอกจากนั้นยังมีความสนิทสนมกับ Wei Hsueh Kang ประธานบริษัท Hong Pang Group ทำให้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดเป็นอย่างมาก รวมทั้งการฟอกเงินผ่านกลไกการค้าอัญมณี

บริษัท Various enterprises ที่มี Sai Htun Aye เป็นประธาน การดำเนินด้านธุรกิจครอบคลุมบ่อนกาสิโน โรงแรม และธุรกิจก่อสร้าง ในส่วนของตัวประธานมีความสนิทสนมกับนายพลระดับสูงหลายคนของ SPDC รวมทั้ง นายพล Myint Hlaing ผู้บัญชาการทหารภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนั้นแล้วยังเป็นผู้สนับสนุนการสร้างสนามกีฬาในเมือง Muse อย่างไรก็ตาม ตัวประธานบริษัทนั้น เกี่ยวพันกับกลุ่มค้ายาเสพติดหลายกลุ่มในรัฐฉานโดยเฉพาะเขตของโกกั้ง ซึ่งตัวบริษัทที่ดำเนินงานเองยังเป็นกลไกหนึ่งในการฟอกเงินที่สำคัญอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีของ เมียนมา/พม่าเอง สงครามกลางเมืองที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องกว่า 70 ปีนั้น การใช้วิธีการเจรจาเพื่อยุติปัญหาการปะทะแบบชั่วคราวผ่านการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธกับฝ่ายกองทัพเอง ยิ่งทำให้ความซับซ้อนของยาเสพติดในสงครามกลางเมืองมีมากขึ้นอีกหลายเท่า กล่าวคือกลยุทธ์ในการทำสงครามกลางเมืองของกองทัพเมียนมา จะไม่ทำสงครามหรือปะทะกับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มในเวลาเดียวกัน หากแต่เลือกที่จะหยุดยิงกับบางกลุ่มเพื่อทำสงครามกับอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อลดความสูญเสียหรือเพิ่มการพักผ่อนให้กับกองทัพ อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาของการแสวงหาวิธีการอื่น ๆ เพื่อลดทอนความแข็งแกร่งของกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งในลักษณะของการสร้างความแตกแยกภายในของกลุ่มชาติพันธุ์หรือสร้างความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มพันธมิตรระหว่างกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ เงื่อนไขหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อยุติการหยุดยิงหรือแม้กระทั่งการสร้างข้อตกลงหยุดยิงนั้น คือ การให้สิทธิในการปกครองตนเองของกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้โดยเสรี รวมทั้งธุรกิจที่ผิดกฎหมายในเมียนมา เช่น การค้าทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้ง การดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยเช่นกัน

อีกนัยหนึ่ง พื้นที่ที่ให้สิทธิพิเศษดังกล่าวสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "เขตปกครองพิเศษที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์" ทั้งนี้เงื่อนไขของการหยุดยิงจึงสามารถดำเนินการทั้งที่มีการลงนามอย่างเป็นทางการหรือ ตกลงยอมรับผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายกันด้วยวาจา จุดพลิกผันประการหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อข้อตกลงดังกล่าวเคลื่อนสู่การสร้างกระบวนการสันติภาพหรือการสร้างข้อตกลงหยุดยิงทั้งประเทศนั้นคือ ข้อตกลงผลประโยชน์ดังกล่าวได้กลายเป็นความละเอียดอ่อนของการเจรจาเพื่อรวบรวมให้ทุกฝ่ายเข้ามาลงนาม ซึ่งผลปรากฏอย่างเด่นชัดนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา มีกลุ่มที่ยอมลงนามเพียง 10 กลุ่มเท่านั้น และกลุ่มที่ไม่ยอมลงนามอีก 7 กลุ่ม ซึ่งก็ได้ใช้ข้ออ้างการตกลงสองฝ่ายหรือตกลงกันด้วยวาจามาตั้งแต่อดีตในการปฏิเสธการลงนามในกระบวนการสันติภาพ และพื้นที่ของกลุ่มเหล่านั้นก็มักจะถูกตั้งข้อสงสัยว่าเป็นทั้งแหล่งในการผลิตและลำเลียงยาเสพติดด้วยเช่นกัน

บทสรุป

จากเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวถึงในบทความชิ้นนี้จะพบว่า ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ นอกจากจะเกิดจากมูลเหตุด้านความขัดแย้งในเชิงอุดมการณ์หรือความเป็นชาติพันธุ์และความเกี่ยวพันในประเด็นด้านความมั่นคงทั้งในลักษณะความมั่นคงของรัฐ หรือการพยายามสร้างบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์แล้ว ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ยังกลายเป็นอีกมูลเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ทั้งในลักษณะของการกระจายทรัพยากรที่ไม่สมบูรณ์ ปัญหาการคอร์รัปชัน ศักยภาพ และการบริหารของภาครัฐ ซึ่งจะพบว่า ในประเด็นของการกระจายตัวทางด้านทรัพยากร นอกจากจะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมแล้วยังกลายเป็นปัจจัยเร่งเร้า ก่อให้เกิดความขัดแย้งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทั้งในตัวของผู้นำและเครือข่ายที่มีความหลากหลายในสังคมกลางเมือง โดยในกรณีของยาเสพติดเอง สามารถอยู่ในฐานะของทรัพยากรธรรมชาติอาทิ เมล็ดพันธุ์ฝิ่น และโคคาร์ นอกจากนั้นแล้ว ยาเสพติดเอง เมื่อผ่านการสังเคราะห์ เพื่อทำให้มีมูลค่าที่สูงขึ้น เช่น เฮโรอีนยังสามารถเพิ่มมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ และสามารถการขยายตลาดและก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายอาชญากรรมระหว่างประเทศ จึงทำให้ยาเสพติดเองไม่ได้อยู่ในฐานะของเศรษฐกิจแบบธรรมดาทั่วไปแต่ยังสามารถกลายเป็นระบบเศรษฐกิจที่สามารถหล่อเลี้ยงสังคมให้ดำเนินต่อไป

ในกรณีความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ที่มีความเกี่ยวพันกับยาเสพติดนั้นจะพบว่า ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ ในรูปแบบของสังคมกลางเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธจะมีความเกี่ยวพันกับยาเสพติดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยในระดับแรกจะพบว่า ทุกกลุ่มชาติพันธุ์จะมีอุดมการณ์ในการต่อสู้ ทั้งในลักษณะของการพยายามเรียกร้องสิทธิในการปกป้องตนเองหรือความพยายามแยกอย่างเป็นอิสระ เนื่องจากถูกระบบรัฐกดขี่อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการต่อสู้ทางด้านการเมือง มีความจำเป็นจะต้องการอาศัยปัจจัยทั้งทางด้านทุนและกำลังคน จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบยาเสพติด กลายเป็นแหล่งผลิตเงินทุนสำคัญ ทั้งในการหล่อเลี้ยงกำลังคน และการแลกเปลี่ยนจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์สนใจในระบบเศรษฐกิจดังกล่าวจึงมีการขยายทั้งระบบเศรษฐกิจ ควบคู่กับเกิดการสั่นคลอนของอุดมการณ์ทางการเมืองในการต่อสู้กลุ่มย่อยภายในกลุ่มกองกำลังชาติพันธุ์เอง อาจมีความสนใจในระบบเศรษฐกิจและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากยาเสพติดจนทำให้เบี่ยงเบนจากอุดมการณ์เดิม นอกจากนั้นแล้ว การสร้างเครือข่ายกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ยังทำให้ระบบตลาดของยาเสพติดที่เกิดขึ้นในสังคมกลางเมืองและมีกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธคอยขับเคลื่อน สามารถทำให้อิทธิพลของยาเสพติดขยายตัวออกไปยังภายนอกประเทศ โดยเฉพาะหากประเทศเพื่อนบ้านมีกลไกของระบบของการคอร์รัปชันที่เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ในแง่การต่อสู้ของสังคมกลางเมือง หากแต่ละกลุ่มกองกำลังชาติพันธุ์ไม่สามารถดำรงสถานะหรือความเข้มแข็งอุดมการณ์ต่อไปได้ ความแตกแยกภายในกลุ่มกองกำลังชาติพันธุ์จะเกิดขึ้นทั้งในลักษณะการล่มสลายของกลุ่มกองกำลังและการแยกตัวออกไปจัดตั้งกลุ่มกองกำลังใหม่

จากกรณีศึกษาพบว่า ในแง่ของระบบเศรษฐกิจในสังคมกลางเมือง ของประเทศอัฟกานิสถาน และประเทศโคลอมเบีย แม้ว่าเงื่อนไขของสังคมกลางเมืองจะไม่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ แต่การขับเคลื่อนของระบบยาเสพติดก็มีความน่าสนใจเช่นเดียวกัน โดยในกรณีของอัฟกานิสถาน ระบบของการผลิตยาเสพติด กลายเป็นระบบอุตสาหกรรมในครัวเรือน ฉะนั้นแล้วกลุ่มกองกำลังที่ควบคุมพื้นที่จึงมีความพยายามที่จะสร้างความชอบธรรมในการต่อสู้ โดยเสนอการให้ความคุ้มครองระบบกลไกยาเสพติด โดยเฉพาะการปลูกฝิ่นในระดับชุมชน อาจกล่าวได้ว่า ในกรณีของอัฟกานิสถาน ยาเสพติดและการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยคู่ขนานในการขับเคลื่อนสังคมกลางเมือง ในกรณีของประเทศโคลอมเบีย จะพบว่า แม้รัฐบาลจะมีความพยายามที่จะยุติสงครามทางการเมือง โดยการปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติด แต่ในทางตรงกันข้าม ขบวนการยาเสพติดเอง ก็มีความสามารถในการสร้างตัวแทนของราชายาเสพติดมาทดแทนบุคคลที่มีอิทธิพลมาแต่เดิม ทั้งนี้ จะพบว่า ระบบเศรษฐกิจของยาเสพติดที่มีความเกี่ยวพันกับความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์โดยตรง จะพบได้ในกรณีศึกษาของประเทศเมียนมา ที่ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ดำเนินต่อเนื่องมามากกว่าเจ็ดสิบปี แม้ว่าจะมี

การสร้างกระบวนการสันติภาพ โดยการพยายามชักชวนหรือชักนำให้กลุ่มต่าง ๆ มาร่วมลงนาม แต่กระบวนการสร้างสันติภาพที่ผ่านมาพบว่า เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในระดับพื้นที่ โดยมีการแลกเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจกับยาเสพติดให้เกิดขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนกับการควบคุมเหนือพื้นที่ด้วยเช่นกัน จึงทำให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือสงครามกลางเมืองไม่สามารถแก้ไขได้อย่างชัดเจน อิทธิพลของยาเสพติดจึงมีส่วนผลักดันอย่างชัดเจนที่ทำให้สงครามกลางเมืองดำเนินต่อมาได้จนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงผลการวิจัยในข้างต้นแล้วจะพบว่า การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดจะต้องควบคู่กับการพยายามยุติสงครามกลางเมืองหรือแม้กระทั่งความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากกรณีศึกษาพบว่า แม้จะมีการริเริ่มสร้างกระบวนการสันติภาพ หากแต่การลดปริมาณการผลิตยาเสพติดไม่ลดลงและการดำเนินงานขององค์กรอาชญากรรมมีความก้าวหน้า จะไม่สามารถส่งผลต่อการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในองค์กรรวมได้ ฉะนั้น เมื่อจำแนกประเด็นดังกล่าวออกเป็นสองระบบถึงตัวแสดงที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาคือ ในระดับองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ องค์กรสหประชาชาติ (UN- United Nations) และสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC-United Nations Office on Drugs and Crime) จะต้องสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศและการแทรกแซงอย่างสร้างสรรค์ในการยุติสงครามกลางเมืองควบคู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและลดปริมาณการผลิตยาเสพติดลง นอกจากนี้ ในระดับรัฐเพื่อนบ้าน จะต้องสามารถร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและประเทศที่เป็นแหล่งต้นตอของสงครามกลางเมืองได้ หลากหลายมิติ โดยเฉพาะการใช้กลไกที่เกี่ยวข้องการจัดการชายแดนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ซึ่งจะทำให้การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของการเมืองกับยาเสพติดกลายเป็นมิติหนึ่งของนโยบายระดับชาติ

เอกสารอ้างอิง

- Ballentine, K., & Nitzschke, H. (2005). The political economy of civil war and conflict transformation. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 3.
- Collier, p. (2006) 'Economic cause of civil conflict and their implications for policy'. In Crocker A., c., Hampson
- Collier, P., & Hoeffler, A. (2006). The political economy of secession. Retrievedd November 8, 2021, from <https://core.ac.uk/download/pdf/6464805.pdf>
- Connor, W. (1970). Ethnic nationalism as a political force. World Affairs, 133(2), 91-97.
- Cordell, K., & Wolff, (2010) Ethnic Conflict. Cambridge: Polity Press.
- Cornell, S. E. (2005). The interaction of narcotics and conflict. Journal of Peace Research, 42(6), 751-760.
- Horowitz, D. L. (2000). Ethnic groups in conflict, updated edition with a new preface. Univ of California Press.
- Kaufmann, c. D. (1999) 'When all else fails: Evaluating population transfers and partition solutions to ethnic conflict'. In Snyder, J., Walter, B. et al. eds. Civil Wars, Insecurity, and Intervention. New York: Columbia University Press.
- Koehler, J., & Zürcher, C. (2007). Statebuilding, conflict and narcotics in Afghanistan: The view from below. International Peacekeeping, 14(1), 62-74.
- Lake, D. A., & Rothchild, D. ร. (1998) The international spread of ethnic conflict: Fear, diffusion, and Escalation. Princeton: Princeton University Press.

- Meehan, P. (2011). Drugs, insurgency and state-building in Burma: Why the drugs trade is central to Burma's changing political order. *Journal of Southeast Asian Studies*, 42(3), 376-404.
doi:10.1017/S0022463411000336
- Restrepo, J. A., Spagat, M., & Vargas, J. F. (2003). The dynamics of the Colombian civil conflict: A new data set. Available at SSRN 480247.
- Tajfel, H. (1978) *Differentiation between social groups: studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press (for) European Association of Experimental Social Psychology.
- Walter, B. F., & Snyder, J. L. (1999) *Civil wars, insecurity, and intervention*. New York: Columbia University press.

การวิเคราะห์การกระจายและความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินรายครัวเรือน
กับจำนวนสมาชิก จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน
บ้านห้วยแห้ง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่
An Analysis of the Distribution and Relation of Household Land Ownership
between Household Member, Workers, Income and Expenses in
Huai Hang Village, Omkoi District, Chiang Mai Province

สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์ | Subpong Pongsawat¹
จารุณี ภัทรวงษ์ธนา | Jarunee Pattharawongthana²
วิษณุสุตา ภูษณะวิวัฒน์ | Wichsuda Phusanawiwat³

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์การกระจายและความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินรายครัวเรือนกับจำนวนสมาชิก จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจแนวเขตพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของเกษตรกรเป็นรายครัวเรือนและจัดทำเป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และ 2) เพื่อวิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดินรายครัวเรือน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน โดยเจาะจงศึกษาจากประชากรทั้งหมด 14 ครัวเรือน ของบ้านห้วยแห้ง หมู่ที่ 6 อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแผนที่ข้อมูลดาวเทียม รายละเอียดสูง เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียมแบบมือถือ และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เส้นโค้งลอเรนซ์ สัมประสิทธิ์จีนิ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ

ผลการวิจัย พบว่า เส้นโค้งลอเรนซ์ของพื้นที่ถือครองของครัวเรือนมีความแตกต่างจากเส้นการกระจายเท่าเทียม ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.29 แสดงว่าบางครัวเรือนถือครองที่ดินจำนวนมาก บางครัวเรือนถือครองที่ดินจำนวนน้อย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและจำนวนคนทำงาน ไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ ครัวเรือนถือครองที่ดินมากหรือน้อย เนื่องจากมีการเพาะปลูกเพียงบางแปลงเท่านั้น โดยไม่ได้ใช้พื้นที่ถือครองทุกแปลงในการเพาะปลูก ในทำนองเดียวกันกับรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน ก็ไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ ครัวเรือนถือครองที่ดินมากหรือน้อย เนื่องจากผลผลิตที่ได้เป็นการเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน โดยรายได้ส่วนใหญ่มาจากรายได้นอกภาคการเกษตร ประกอบกับการทำการเกษตรไม่ได้ใช้เทคโนโลยีหรือต้นทุนที่สูงและไม่ได้หวังผลทางด้านเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, การถือครองที่ดิน, เส้นโค้งลอเรนซ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนวัตกรรมเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

² อาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีดิจิทัล คณะนวัตกรรมเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาจีนธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

Abstract

This analysis of the distribution and relation of household land ownership between household members, workers, income, and expenses aimed to 1) survey the boundaries of agricultural landholdings by households of farmers and create a database in the Geographic Information System; and 2) to analyze the distribution of land ownership by households and the relationship with the number of household members, the number of workers, income, and household expenditures. The specific population was 14 households in Ban Huai Hang, Moo 6, Omkoi District, Chiang Mai Province. The instruments used included high-resolution satellite imagery, handheld Global Positioning System (GPS), and Geographic Information Systems (GIS). The data were analyzed using the Lorenz Curve, the Gini Coefficient, Correlation Coefficient, and Coefficient of Determination.

The results showed that the Lorentz curve of household landholdings was different from the even distribution line with the Gini coefficient value at 0.29. This indicated that some households own large amounts of land whereas some households own a small amount of land. The results of the correlation analysis revealed that the number of household members and the number of workers were not the main reasons for more or less household land ownership. This was because only some plots were cultivated and not all of the land held for cultivation was used. Similarly, household income and expenditure were not the main reasons why households own more or less household land because the produce was kept for household consumption. Most of the income came from non-agricultural income and farming does not use high technology or cost and does not expect high economic results.

Keywords: Geographic Information Systems, Land Ownership, Lorenz Curve

บทนำ

พื้นที่เกษตรกรรมในบริเวณพื้นที่สูงมีอยู่อย่างจำกัด เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา มีความลาดชันสูง อยู่ในพื้นที่ป่าสงวน ไม่มีระบบชลประทาน ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทำให้เกษตรกรบุกรุกเข้าไปครอบครองได้ง่าย การปลูกพืชไร่เชิงเดี่ยวทำให้ดินมีความเสื่อมโทรม และเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่การเกษตรอย่างต่อเนื่อง (ทศพร มูลรัตน์, สุรพี โพธิสาราช, และ ยาวลักษณ์ พุมวิเชียร, 2559)

บ้านห้วยแห้ง ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณ ภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ความลาดชันสูง มีระดับความสูง 1,100 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีที่ราบแคบ ๆ อยู่ใกล้กับลำห้วย ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านล้อมรอบด้วยพื้นที่ป่าไม้และไม่มีระบบชลประทาน ทำให้พื้นที่ที่มีศักยภาพทางเกษตรกรรมมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้มีการขยายพื้นที่เกษตรกรรมไปในบริเวณที่เป็นที่ดอนและมีความลาดชันสูง โดยเฉพาะปลูกพืชไร่เป็นหลัก ประกอบกับแต่ละครัวเรือนมีการถือครองที่ดินในปริมาณที่แตกต่างกันแต่ไม่สามารถระบุเป็นเนื้อที่และทำเลที่ตั้งได้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์การกระจายทางพื้นที่ของการถือครองที่ดินได้ การกระจายการถือครองที่ดินรายครัวเรือน ตลอดจนไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อที่ถือครองกับปัจจัยทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้ ทำให้ยากต่อการบริหารจัดการพื้นที่หรือการส่งเสริมการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การสำรวจแนวเขตการถือครองที่ดินใช้เครื่องมือที่มีความละเอียดสูงหรือความถูกต้องสูงจะทำให้ใช้งบประมาณที่สูงและใช้เวลาในการสำรวจข้อมูลค่อนข้างสูง

ชุมชนที่อยู่บนพื้นที่สูง มีการถือครองที่ดินโดยที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ นำไปสู่ความไม่มั่นคงด้านการครอบครองที่ดิน การศึกษาของ ทศพร มุรธา สรพี โพธิสาราช และ เยาวลักษณ์ พุ่มวิเชียร (2559) พบว่า ผู้ด้อยโอกาสบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า เกิดความไม่มั่นคงในเรื่องการครอบครองที่ดิน ไม่กล้าลงทุน ในที่ดินนั้น และไม่เกิดความหวงแหนที่ดิน ประกอบกับไม่มีระบบชลประทานเกษตรกรรมจึงนิยมปลูกพืชไร่เชิงเดี่ยว นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของที่ดินและการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เกษตรกรรม การศึกษาด้านการถือครอง ที่ดินมีการประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อศึกษาการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน การศึกษา ของ กฤตวิชัย สุขอึ้ง และ กิตติชัย จันธิมา (2560) พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินของบ้านนางแลใน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีการถือครองที่ดินของครัวเรือนเฉลี่ย 6.6 ไร่ต่อครัวเรือน ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบด้วย การเกษตรกรรมและปศุสัตว์ โดยที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มีสูงถึงร้อยละ 49.87 ระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์สามารถแสดงการกระจายทางพื้นที่ของพื้นที่การเกษตรได้และสามารถคำนวณเนื้อที่ถือครองของ ครัวเรือนได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ ระบบดังกล่าวยังสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผน ที่ดินได้ ดังเช่นผลการศึกษาของ พิเศษ เสนาวงษ์ (2563) ที่ได้พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืนเพื่อการขับเคลื่อนตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติ โดยได้จัดทำฐานข้อมูลในระบบ สารสนเทศภูมิศาสตร์ ประยุกต์ระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่ใช้งานได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการวิเคราะห์ รายแปลงที่น่าสนใจ ผลการวิจัยพบว่าเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศสามารถนำมาพัฒนาใช้ในงานวางแผนการใช้ที่ดิน ร่วมกับชั้นข้อมูลอื่น สามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและตีความหมายได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

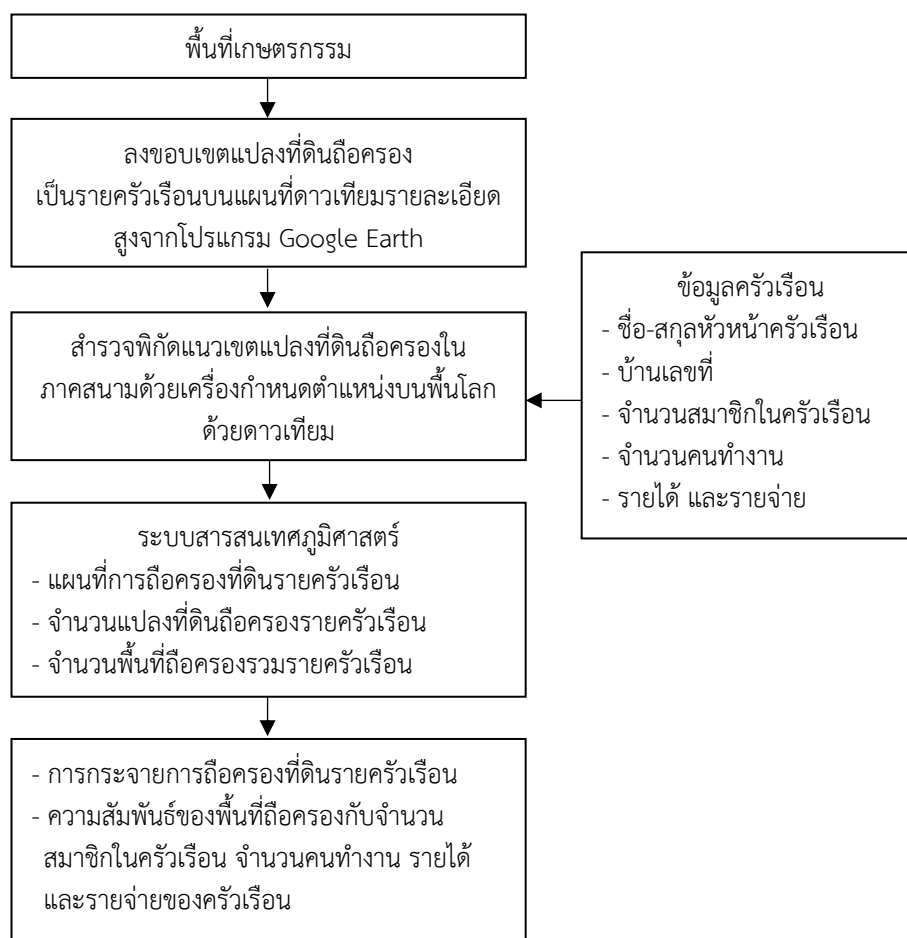
ข้อมูลการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ได้จากการวิเคราะห์ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ นอกจากสามารถแสดงการกระจายเชิงพื้นที่ในลักษณะของแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนที่การถือครองที่ดิน แล้วยังสามารถนำเนื้อที่ถือครองไปวิเคราะห์การกระจายการถือครองที่ดินในภาคการเกษตรกรรมได้ โดยใช้เส้น โค้งลอเรนซ์และสัมประสิทธิ์จีนิ เช่นกรณีการศึกษาของ กริธา เอี่ยมสกุลและคณะ, สมบัติ พันธิวิศิษฐ์, จรินทร์ เทศวานิช, และ สมศักดิ์ เปรียบพร้อม (2559) ที่พบว่าเส้นโค้งลอเรนซ์ของการกระจายพื้นที่ทำการเกษตรภาคกลางและค่า สัมประสิทธิ์จีนิมีค่า 28.29% โดยเกษตรกรถือครองที่ดินในเขตชลประทานเฉลี่ยรายละ 12.26 ไร่ นอกเขต ชลประทานเฉลี่ยรายละ 25.74 ไร่ หรือเฉลี่ยทั้งประเทศรายละ 19 ไร่ และยังได้แสดงการกระจายการถือครอง ที่ดินระดับประเทศ ภูมิภาคตั้งแต่อดีต โดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิของการถือครองที่ดินระดับประเทศในปี พ.ศ. 2493 มีค่า 23.66% ภาคใต้อยู่ที่ 30.49% ภาคกลาง 28.29% ภาคเหนือ 27.86% และในปี พ.ศ. 2546 พบว่า การถือ ครองที่ดินทั่วราชอาณาจักร 37.35% ภาคใต้ 38.37% ภาคกลาง 42.11% ภาคเหนือ 42.32% และภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 31.80% แสดงว่าการถือครองที่ดินมีอัตราการกระจุกตัวมากขึ้น และจากการวิจัยของ อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2558) พบว่า ความไม่เสมอภาคในการถือครองที่ดินระดับประเทศสูงถึง 88.60% โดยภาค กลางมีความไม่เสมอภาคในการถือครองที่ดินสูงที่สุด 97.80% และภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำที่สุด 83.70% และ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) พบว่าค่าสัมประสิทธิ์จีนิในการถือครองบ้าน ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ เกษตร อื่น ๆ มีค่า 89.29%

นอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์สัมประสิทธิ์จีนิเพื่อแสดงความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของเกษตรกร ดังการศึกษาของ วรณพงษ์ ดุรงค์เวโรจน์ (2560) โดยนำข้อมูลการกระจายรายได้จำแนกตามกลุ่มประชากรนำมา สร้างเป็นเส้นโค้งลอเรนซ์และใช้สัมประสิทธิ์จีนิเป็นดัชนีชี้วัดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากร ผลการวิจัย พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในปี พ.ศ. 2531 มีค่า 43.90% และปี พ.ศ. 2557 มีค่า 37.10% และสำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) พบว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในปี พ.ศ. 2562 มีค่า 43.00% แสดงให้เห็นได้ว่าสัมประสิทธิ์จีนิสามารถใช้เป็นดัชนีชี้วัดการกระจายหรือความเหลื่อมล้ำที่สามารถทำ ความเข้าใจได้ง่าย และยังสามารถนำมาเปรียบเทียบในระดับประเทศ ภูมิภาค ตลอดจนใช้ได้กับตัวแปรด้าน เศรษฐกิจและสังคมได้ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่หมู่บ้าน

ดังนั้น เพื่อให้ได้แผนที่การถือครองที่ดินของเกษตรกรอย่างรวดเร็วและสามารถคำนวณเนื้อที่การถือครองที่ดินของเกษตรกร จึงได้ทำการสำรวจแนวเขตพื้นที่ถือครองทางการเกษตรด้วยการใช้แผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงและเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียมเป็นเครื่องมือ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความรวดเร็วและความถูกต้องที่ยอมรับได้ เนื่องจากไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการออกเอกสารสิทธิ์ และได้นำเข้าแนวเขตพื้นที่ถือครองเป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อให้จัดทำเป็นแผนที่แสดงการกระจายการถือครองที่ดินรายครัวเรือนด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์ สัมประสิทธิ์จีนิ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิเคราะห์การกระจายและความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินรายครัวเรือนกับจำนวนสมาชิกจำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน เป็นการสำรวจขอบเขตแปลงถือครองที่ดินทางการเกษตรของเกษตรกรเป็นรายครัวเรือนโดยใช้แผนที่ดาวเทียมรายละเอียดสูงจากโปรแกรม Google Earth เป็นแผนที่ฐาน จากนั้นนำเข้าเป็นฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อให้ได้แผนที่การถือครองที่ดินรายครัวเรือน พร้อมกับคำนวณจำนวนแปลงที่ดินและจำนวนพื้นที่ถือครองเป็นรายครัวเรือนได้ โดยทำการเชื่อมโยงกับข้อมูลครัวเรือนซึ่งเป็นข้อมูลเชิงบรรยาย (Attribute Data) ประกอบด้วย ชื่อ-สกุลหัวหน้าครัวเรือน บ้านเลขที่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน จากนั้นทำการวิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดิน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ถือครองกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจแนวเขตพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของเกษตรกรเป็นรายครัวเรือนและจัดทำเป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
2. เพื่อวิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดินรายครัวเรือน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน

วิธีการวิจัย

การวิเคราะห์การกระจายและความสัมพันธ์ของการถือครองที่ดินรายครัวเรือนบ้านห้วยแห้ง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Technique) โดยศึกษาพื้นที่ถือครองเป็นรายครัวเรือน โดยใช้แผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงโปรแกรม Google Earth บันทึกภาพเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 เป็นแผนที่ฐาน และเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียมเป็นเครื่องมือในการลงขอบเขตพื้นที่ถือครองของเกษตรกร จากนั้นนำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับแสดงเป็นแผนที่การกระจายของพื้นที่ถือครองที่ดินรายครัวเรือน โดยคำนวณพื้นที่และจำนวนแปลง สำหรับนำไปวิเคราะห์ร่วมกับเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve) และคำนวณสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพื้นที่ถือครองกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน

ประชากร

กลุ่มประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้เจาะจงศึกษาการถือครองที่ดินเป็นรายครัวเรือนปี พ.ศ. 2562 ของเกษตรกรทั้งหมดของบ้านห้วยแห้ง หมู่ที่ 6 ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 14 ครัวเรือน เป็นหมู่บ้านที่สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด มูลนิธิโครงการหลวง และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ดำเนินการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว รวมทั้งส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและบริหารจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

เครื่องมือวิจัย

1. แผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงจากโปรแกรม Google Earth บันทึกภาพเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 บันทึกข้อมูลด้วยระบบ CNES/Airbus imagery พิมพ์เป็นแผนที่มาตราส่วน 1:4,000
2. เครื่องกำหนดพิกัดบนพื้นโลกด้วยดาวเทียมแบบมือถือ GARMIN GPSMAP 64s
3. ซอฟต์แวร์ Quantum GIS 3.4 ใช้สำหรับจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แสดงผลและวิเคราะห์เชิงพื้นที่
4. ซอฟต์แวร์ DNRGarmin ใช้สำหรับถ่ายโอนพิกัดขอบเขตแปลงที่ดินของเกษตรกรจากเครื่องกำหนดพิกัดบนพื้นโลกด้วยดาวเทียมเข้าสู่เครื่องคอมพิวเตอร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ถ่ายทอดความรู้ด้านแผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงให้เกษตรกร ด้วยการใช้แผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงจากโปรแกรม Google Earth พิมพ์ลงบนกระดาษด้วยมาตราส่วน 1:4,000 เป็นแผนที่ฐานในการลงขอบเขตที่ดินถือครองของเกษตรกร โดยถ่ายทอดวิธีการตีความข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูง รวมถึงอธิบายทิศทาง ระยะทาง และตำแหน่งของสถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้านที่ปรากฏในข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงให้กับผู้นำชุมชนและหัวหน้าครัวเรือน ให้มีความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงพื้นที่จริงเข้ากับแผนที่ได้
2. ลงขอบเขตและหมายเลขแปลงที่ดินถือครองของครัวเรือนเกษตรกรบนแผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูง โดยให้ผู้นำชุมชนและเกษตรกรเจ้าของแปลงเขียนขอบเขตที่ดินลงบนแผนที่ เริ่มจากบริเวณชุมชนหรือบริเวณที่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนในแผนที่และภูมิประเทศจริง พร้อมกับบันทึกข้อมูลของครัวเรือน

ประกอบด้วย ชื่อ-สกุลเกษตรกรเจ้าของแปลงที่ดิน จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายเป็นรายปี

3. สำนักรวความถูกต้องของแนวเขตแปลงที่ดินในพื้นที่จริง โดยวางแผนร่วมกับชุมชนเพื่อกำหนดเส้นทางการสำรวจ โดยตรวจสอบชื่อเจ้าของแปลงที่ดินที่บันทึกไว้ กับชื่อเจ้าของแปลงที่ดินในพื้นที่จริง และตรวจสอบแนวเขตที่อาจมีความคลาดเคลื่อน โดยใช้เครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกแบบมือถือ และแผนที่ภูมิประเทศเป็นเครื่องมือ

4. นำเข้าขอบเขตและหมายเลขแปลงที่ดินถือครองให้เป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อจัดทำแผนที่การถือครองที่ดิน และคำนวณเนื้อที่ของแปลงที่ดินเป็นรายครัวเรือน

5. จัดทำแผนที่การถือครองที่ดินเป็นรายครัวเรือน วิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดิน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อที่ถือครองกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ

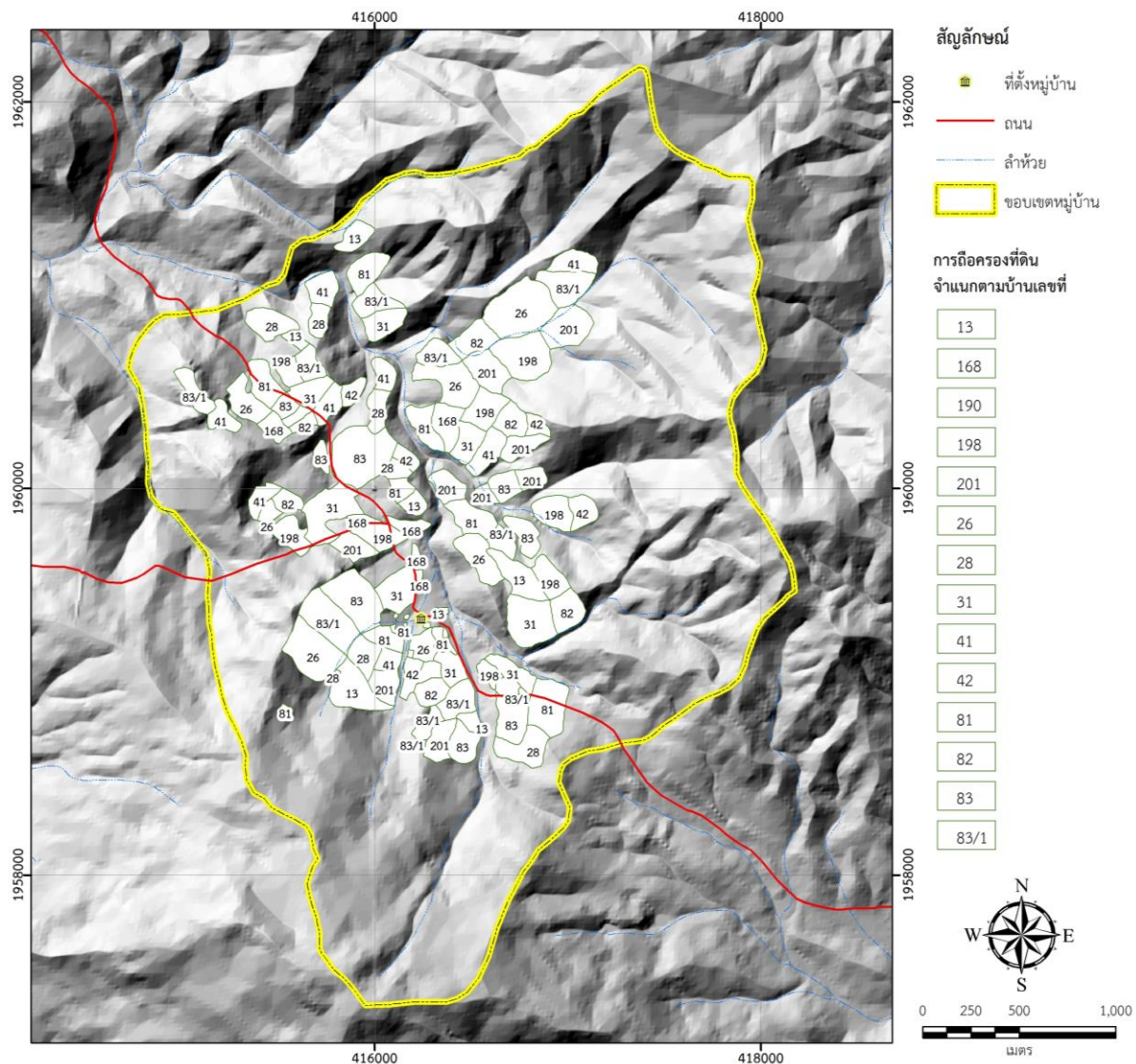
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยการวิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดินด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์ และค่าสัมประสิทธิ์จีนิ โดยเส้นโค้งลอเรนซ์เกิดจากการแทนค่าร้อยละสะสมของการถือครองที่ดินบนแกน y และแทนค่าร้อยละสะสมของครัวเรือนบนแกน x หากเส้นโค้งลอเรนซ์ของการถือครองที่ดินอยู่ห่างจากเส้นการกระจายเท่าเทียมมาก ซึ่งเป็นเส้นตรงตามแนวทแยงจากมุมล่างซ้ายมือไปยังมุมบนขวาเป็นเส้นการกระจายเท่าเทียม (Line of Perfect Equality) ก็แสดงว่าการถือครองที่ดินของครัวเรือนในพื้นที่มีความไม่เท่าเทียมกันมากเท่านั้น และหากเส้นโค้งลอเรนซ์อยู่ใกล้กับเส้นการกระจายเท่าเทียมมากเท่าไร ก็แสดงว่าการถือครองที่ดินของครัวเรือนในพื้นที่มีความเท่าเทียมกันมาก จากนั้นคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 โดยที่ 0 หมายถึง การกระจายการถือครองที่ดินรายครัวเรือนมีความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ และ 1 หมายถึง การถือครองที่ดินแต่ละครัวเรือนมีความไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ (Roger, 2008) สำหรับการวิเคราะห์ทิศทางความสัมพันธ์ วิเคราะห์ได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation Coefficient: r) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง 1 โดยที่ -1 หมายถึง ทิศทางความสัมพันธ์ที่สวนทางกัน 0 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน และ 1 หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับการวิเคราะห์ปริมาณของความสัมพันธ์สามารถวิเคราะห์ได้จากค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination: r^2) โดยที่ 0 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กันหรือมีปริมาณความสัมพันธ์น้อยมาก และ 1 หมายถึง มีปริมาณความสัมพันธ์อย่างมาก ทำให้สามารถอธิบายได้ถึงปริมาณความสัมพันธ์ตามทิศทางความสัมพันธ์ของพื้นที่ถือครองกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน (สายชล สันสมบูรณ์ทอง, 2560)

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจแนวเขตพื้นที่ถือครองและการจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์การใช้แผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงและเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียมเป็นเครื่องมือในการสำรวจแนวเขตพื้นที่ถือครอง พบว่า เกษตรกรสามารถเข้าใจและเขียนแนวเขตลงบนแผนที่ข้อมูลดาวเทียมได้ และยังสามารถระบุเจ้าของแปลงที่อยู่ข้างเคียงได้ เมื่อนำขอบเขตที่ได้มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์แล้วพบว่า บ้านห้วยแห้งมีครัวเรือนทั้งหมด 14 ครัวเรือน มีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด 1,448.22 ไร่ จำนวนแปลงเกษตรกรรม 108 แปลง โดยแต่ละครัวเรือนถือครองที่ดินเฉลี่ย 103.44 ไร่ และจำนวนแปลงเฉลี่ย 7 แปลง ครัวเรือนที่ถือครองที่ดินน้อยที่สุดมีที่ดินที่ถือครอง จำนวน 1 แปลง และครัวเรือนที่ถือครองจำนวนแปลงมากที่สุดมีจำนวนทั้งสิ้น 11 แปลง ทั้งนี้บ้านห้วยแห้ง เป็นห้วยหมู่บ้านที่เกิดจากครัวเรือนบางส่วนที่อพยพมาจากบ้านอุจะ หมู่ที่ 6 ตำบลสบโขง อำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ครัวเรือนที่อพยพมาแรก ๆ สามารถเข้าไปแผ้วถางพื้นที่เพื่อ

จับจองที่ดินสำหรับการทำการเกษตร ทำให้เหลือพื้นที่น้อยสำหรับครัวเรือนที่อพยพต่อมา โดยการถือครองที่ดินของแต่ละครัวเรือนสามารถนำมาแสดงเป็นแผนที่ถือครองที่ดินและการกระจายตัวเชิงพื้นที่ของที่ดินรายครัวเรือนได้ ดังภาพ 2

ภาพ 2 แผนที่การถือครองที่ดินรายครัวเรือนจำแนกตามบ้านเลขที่

จากภาพที่ 2 การถือครองที่ดินของครัวเรือนกระจายตัวอยู่ในบริเวณใกล้กับแหล่งน้ำและบริเวณที่ดอน เนื่องจากมีพื้นที่ราบอย่างจำกัด ทำให้ต้องมีการถือครองที่ดินในบริเวณที่เป็นที่ดอนเพื่อเพาะปลูกพืชไร่ โดยไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก เพื่อให้สามารถเดินทางไปเพาะปลูก ดูแล และเก็บผลผลิตได้สะดวก แต่ละครัวเรือนมีพื้นที่ถือครองที่ดิน จำนวนแปลงที่ดิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้และรายจ่าย สามารถสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 1)

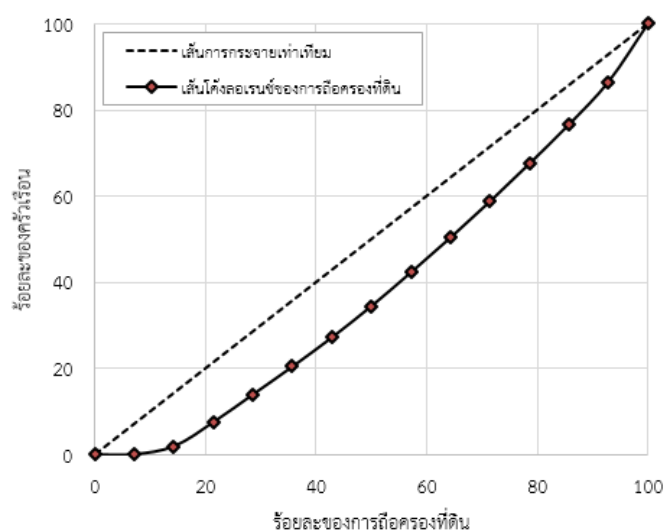
ตาราง 1 จำนวนพื้นที่ถือครอง จำนวนแปลงที่ดิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน

บ้านเลขที่	พื้นที่ถือครองรวม (ไร่)	จำนวนแปลง ที่ดิน	จำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน	คนทำงาน	รายได้ (บาท/ปี)	รายจ่าย (บาท/ปี)
13	82.93	7	8	5	5,600	14,530
26	178.49	8	5	2	11,020	10,860
28	95.92	8	4	2	70,000	39,080
31	166.34	9	6	4	20,850	19,630
41	98.24	9	6	3	25,750	19,055
42	40.67	5	2	2	3,000	4,000
81	54.5	9	9	6	9,600	11,170
82	77.55	7	5	2	29,000	13,145
83	167.44	8	9	6	15,200	13,950
168	55.69	8	7	2	178,400	48,260
190	0.39	1	4	2	48,000	11,390
198	137.57	8	6	4	6,000	10,000
201	137.41	11	7	3	29,600	14,835
83/1	155.08	10	6	4	15,000	17,400
รวม	1,448.22	108	84	47		

จากตาราง 1 พบว่าการกระจายของพื้นที่ถือครองที่ดินและจำนวนแปลงที่ดินที่แตกต่างกัน บางครัวเรือนถือครองที่ดินจำนวนมาก บางครัวเรือนถือครองที่ดินจำนวนน้อย ซึ่งบริเวณพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นภูมิประเทศที่เป็นที่ดอน มีความลาดชัน และเป็นพื้นที่ป่าไม้ จึงเป็นข้อจำกัดในการถือครองที่ดิน โดยแต่ละครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายที่แตกต่างกัน

2. ผลการวิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดินรายครัวเรือน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน

จำนวนพื้นที่ของการถือครองที่ดินรายครัวเรือนได้นำมาวิเคราะห์การกระจายด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์โดยแกน y แทนค่าร้อยละของจำนวนครัวเรือน และแกน x แทนร้อยละของการถือครองที่ดิน ทำให้ได้เส้นโค้งลอเรนซ์ที่แสดงการกระจายของการถือครองที่ดินรายครัวเรือน ดังภาพ 3

ภาพ 3 เส้นโค้งลอเรนซ์แสดงการกระจายการถือครองที่ดินรายครัวเรือน

จากภาพ 3 จะเห็นได้ว่าเส้นโค้งลอเรนซ์ของการถือครองที่ดินรายครัวเรือนอยู่ห่างจากเส้นการกระจายเท่าเทียม แสดงให้เห็นว่า การถือครองที่ดินรายครัวเรือนมีการกระจายที่ไม่เท่าเทียมกัน หรือมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เท่ากับ 0.29 สามารถตีความได้ว่า เกิดความเหลื่อมล้ำคิดเป็นร้อยละ 29 แสดงว่าการถือครองที่ดินแต่ละครัวเรือนมีความแตกต่างกัน โดยบางครัวเรือนถือครองที่ดินจำนวนน้อย ซึ่งเป็นครัวเรือนที่อพยพมาทีหลัง บางครัวเรือนถือครองที่ดินจำนวนมาก ซึ่งเป็นครัวเรือนที่อพยพมาก่อน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุหรือปัจจัยหลายประการ เมื่อนำพื้นที่ถือครองที่ดินมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์กับรายได้ รายจ่าย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนคนทำงาน ทำให้ได้ทิศทางความสัมพันธ์และปริมาณความสัมพันธ์ดังนี้

2.1. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ถือครองกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าเท่ากับ 0.296 แสดงว่าพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน นั่นคือ เมื่อพื้นที่ถือครองจำนวนมาก จำนวนสมาชิกในครัวเรือนก็มีจำนวนมากด้วย ในขณะที่พื้นที่ถือครองจำนวนน้อย จำนวนสมาชิกในครัวเรือนก็มีจำนวนน้อยด้วยเช่นกัน ดังนั้นพื้นที่ถือครองมีสาเหตุมาจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนร้อยละ 8.7 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ มีค่าเท่ากับ 0.078 แสดงว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การถือครองที่ดินมากหรือน้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากครัวเรือนไม่ได้ใช้พื้นที่ที่ถือครองทั้งหมดทำการเกษตรพร้อมกัน แต่เพาะปลูกเพียงบางแปลงเท่านั้น ที่จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตให้พอเพียงต่อการบริโภคในครัวเรือน โดยแปลงที่เหลือปล่อยว่างไว้ให้พื้นดินความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ

2.2. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ถือครองกับจำนวนคนทำงาน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าเท่ากับ 0.304 แสดงว่าพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับจำนวนคนทำงาน นั่นคือ เมื่อพื้นที่ถือครองจำนวนมาก จำนวนคนทำงานก็มีจำนวนมากขึ้นด้วย ในขณะที่พื้นที่ถือครองจำนวนน้อย จำนวนคนทำงานก็มีจำนวนน้อยตามไปด้วย ดังนั้นพื้นที่ถือครองมีสาเหตุมาจากจำนวนคนทำงานเพียงร้อยละ 9.2 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ มีค่าเท่ากับ 0.092 แสดงว่า จำนวนคนทำงานในครัวเรือนไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การถือครองที่ดินมากหรือน้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำการเกษตรต้องอาศัยแรงงานในครัวเรือน แต่ไม่ได้อาศัยแรงงานจำนวนมาก และมีการปล่อยพื้นที่เกษตรกรรมให้เป็นพื้นที่ไถ่หมุนเวียน โดยแต่ละปีมีการเพาะปลูกในพื้นที่เพียงบางส่วนที่สามารถใช้แรงงานในครัวเรือนได้ ส่วนพื้นที่ที่เหลือได้ปล่อยให้เป็นพื้นที่ไถ่หมุนเวียนโดยจะกลับมาเพาะปลูกยังพื้นที่เดิมประมาณ 3-5 ปี

2.3. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ถือครองกับรายได้ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าเท่ากับ 0.325 แสดงว่าพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ที่ตรงข้ามกับรายได้ นั่นคือ เมื่อพื้นที่ถือครองจำนวนมาก แต่รายได้น้อยลง ในขณะที่พื้นที่ถือครองน้อย แต่รายได้กลับเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามรายได้เป็นผลมาจากพื้นที่ถือครองเพียงร้อยละ 10.6 เท่านั้น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (r^2) มีค่าเท่ากับ 0.106 ที่เหลืออีกร้อยละ 89.4 เป็นผลมาจากสาเหตุอื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากรายได้ของครัวเรือนไม่ได้มาจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรเป็นหลัก ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรเป็นการเก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือน และลักษณะการเกษตรกรรมเป็นแบบไถ่หมุนเวียน เช่น ข้าวไร่ จึงทำให้มีการถือครองพื้นที่การเกษตรในจำนวนที่มาก โดยรายได้ส่วนใหญ่อาจมาจากรายได้นอกภาคการเกษตร เช่น รับจ้าง เงินเดือน

2.4. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ถือครองกับรายจ่าย พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ มีค่าเท่ากับ 0.074 แสดงว่าพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ที่ตรงข้ามกับรายจ่าย นั่นคือ เมื่อพื้นที่ถือครองจำนวนมาก แต่รายจ่ายน้อยลง ในขณะที่พื้นที่ถือครองน้อย แต่รายจ่ายกลับเพิ่มขึ้น ดังนั้นรายจ่ายของครัวเรือนมีสาเหตุมาจากพื้นที่ถือครองเพียงร้อยละ 0.50 เท่านั้น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ มีค่าเท่ากับ 0.005 แสดงว่า รายจ่ายของครัวเรือนไม่ได้มีสาเหตุหลักมาจากการถือครองที่ดิน เนื่องจากการทำการเกษตรไม่ได้ใช้เทคโนโลยีหรือต้นทุนที่สูงมากนักและไม่ได้หวังผลทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก

โดยสรุปแล้ว รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้พื้นที่ถือครองมากขึ้นหรือน้อยลง เช่นเดียวกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนและจำนวนคนทำงานก็ไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้พื้นที่ถือครองมากขึ้นหรือน้อยลง

อภิปรายผล

การสำรวจขอบเขตแปลงที่ดินด้วยการใช้แผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงเป็นเครื่องมือ ทำให้ได้ข้อมูลที่รวดเร็ว เนื่องจาก เกษตรกรเจ้าของแปลงที่ดินสามารถทำความเข้าใจภาพที่ปรากฏบนแผนที่ข้อมูลดาวเทียมรายละเอียดสูงได้ ทำให้สามารถลากขอบเขตแปลงที่ดินได้อย่างถูกต้องเมื่อทำการตรวจสอบด้วยเครื่องกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลกด้วยดาวเทียม และทำให้ได้ข้อมูลเชิงพื้นที่สำหรับนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ส่งผลให้สร้างเป็นแผนที่แสดงการกระจายการถือครองที่ดินเป็นรายครัวเรือน พร้อมกับสามารถคำนวณเนื้อที่ของแปลงที่ดินและจำนวนแปลงที่ดิน สอดคล้องกับการศึกษาของ กฤตวิชัย สุขอึ้ง และ กิตติชัย จันธิมา (2560) ที่ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อประเมินความเหมาะสมของการใช้ประโยชน์ที่ดินของบ้านนางแลใน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถวิเคราะห์การกระจายของที่ดินที่เกษตรกรถือครองอยู่ได้และยังสามารถวิเคราะห์เชิงพื้นที่กับชั้นข้อมูลอื่นได้ ทั้งนี้ หากมีการพัฒนาระบบที่สามารถบันทึกข้อมูลภาคสนามจากอุปกรณ์เคลื่อนที่แล้วจะทำให้สามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยไม่ต้องใช้แผนที่กระดาษ สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถคุช แก้วสีขาว, สิทธิโชค พรธัค พิทักษ์, และ กนกกลตา ท้าวไชยชนะ (2559) ที่ได้วิจัยเรื่อง แอปพลิเคชันสำหรับจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ทางด้านการเกษตร พบว่าเมื่อบูรณาการเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศร่วมกับอุปกรณ์สมาร์ตโฟน จะสามารถลดขั้นตอนในการจัดเก็บข้อมูลและลดปัญหาข้อมูลสูญหาย สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม รวมถึงประหยัดเวลาและงบประมาณในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

พื้นที่ถือครองและจำนวนแปลงถือครองที่วิเคราะห์ได้จากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกับวิธีการทางสถิติเพื่อแสดงเป็นค่าตัวเลขที่ชัดเจนสำหรับสนับสนุนการอธิบายการกระจายเชิงพื้นที่ โดยที่การกระจายการถือครองที่ดินสามารถใช้เส้นโค้งโลเลนซ์และสัมประสิทธิ์จีนิ ทำให้ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเหลื่อมล้ำของการถือครองที่ดิน โดยเส้นโค้งโลเรนซ์ของการถือครองที่ดินมีความแตกต่างไปจากเส้นการกระจายเท่าเทียม แสดงว่าพื้นที่เกษตรกรรมกระจุกตัวอยู่ในบางครัวเรือนเท่านั้น สอดคล้องกับการวิจัยของ กริธา เอี่ยมสกุลและคณะ, สมบัติ พันธิศิษฐ์, จรินทร์ เทศวานิช, และ สมศักดิ์ เปรียบพร้อม (2559) ที่พบว่า การถือครองที่ดินมีการกระจุกตัวอยู่ในเกษตรกรเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันสามารถคำนวณได้จากค่าสัมประสิทธิ์จีนิเพื่อให้ได้ค่าดัชนีความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ วรณพงษ์ ดุรงค์เวโรจน์ (2560) ที่พบว่าค่าดัชนีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในภาคครัวเรือนของประเทศไทยมีค่าสูงขึ้นทุกปี เช่นเดียวกับการศึกษาของ คณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556) ที่พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินในประเทศไทยสูงมาก การถือครองที่ดินกระจุกตัวอยู่ในคนกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น ดังนั้น เส้นโค้งโลเลนซ์และสัมประสิทธิ์จีนิสามารถนำมาแสดงการกระจายและค่าความเหลื่อมล้ำได้ทั้งในระดับประเทศและในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน และเมื่อนำพื้นที่ถือครองที่ดินของแต่ละครัวเรือนมาหาค่าความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนคนทำงาน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน พบว่าไม่ได้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้พื้นที่ถือครองของครัวเรือนมีมากหรือน้อยลง สอดคล้องกับการวิจัยของ นิภารัตน์ นกตรีพงศ์ (2561) ที่พบว่า ขนาดที่ดินถือครองไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ครัวเรือน แต่จำนวนคนทำงานส่งผลต่อรายได้ เนื่องจากจำนวนคนทำงานที่มากทำให้สร้างรายได้ได้มากกว่าทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1. ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการจัดการพื้นที่ของชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขา มีความลาดชัน และเป็นพื้นที่ป่าไม้ ทำให้พื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับเกษตรกรรมมีอยู่อย่างจำกัด ควรมีการกำหนดมาตรการหรือนโยบายเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำและการกระจุกตัวในการถือครองที่ดิน โดยให้มีการกระจายการถือครองที่ดินของเกษตรกรบนพื้นที่สูงอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้ครัวเรือนมีที่ดินสำหรับการเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือนและสร้างรายได้ในภาคการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหารและเศรษฐกิจโดยไม่ต้องพึ่งพิงพื้นที่เกษตรกรรมจำนวนมาก ซึ่งจะมีผลต่อการลดพื้นที่ถือครองในบริเวณพื้นที่สูงให้ฟื้นคืนสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ได้ในอนาคต

1.2. ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเกษตรบนพื้นที่สูงเพื่อให้มีการใช้พื้นที่สำหรับการเกษตรแบบเข้มข้น โดยเกษตรกรมีรายได้และผลผลิตสูงจากพื้นที่ขนาดเล็ก โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีที่ดินถือครองจำนวนน้อย นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีพื้นที่จำนวนมากหันมาทำการเกษตรแบบเข้มข้นในพื้นที่ขนาดเล็ก โดยส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลในพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ เพื่อลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและเพิ่มพื้นที่ไม้ผลหรือไม้ยืนต้นแบบถาวร

1.3. การวิเคราะห์การกระจายของการถือครองที่ดินด้วยเส้นโค้งลอเรนซ์และการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำด้วยสัมประสิทธิ์จีนิ สามารถใช้เป็นวิธีการในการศึกษาการกระจายและความเหลื่อมล้ำของการถือครองที่ดินในพื้นที่อื่นได้ และยังสามารถนำผลการวิเคราะห์หลายพื้นที่มาเปรียบเทียบกันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินที่มากขึ้นเพื่อให้มีการค้นพบตัวแปรที่มีความสำคัญหรือมีผลกระทบต่อการถือครองที่ดิน เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการและส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถลดพื้นที่ถือครองลงได้แต่ยังมีความมั่นคงด้านอาหารและเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น ปัจจัยทางด้านการจ้างงาน เทคโนโลยีการเกษตร การพัฒนาแหล่งน้ำ การเข้าถึงแหล่งทุน

เอกสารอ้างอิง

- กริธา เอี่ยมสกุล และคณะ สมบัติ พันธิวิชญ์ จรินทร์ เทศวานิช และ สมศักดิ์ เปรียบพร้อม. (2559). การวิเคราะห์การกระจายการถือครองที่ดินในภาคเกษตรกรรมของไทย. *วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา* (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(15), 1-18.
- กฤตวิทย์ สุขอึ้ง และ กิตติชัย จันธิมา. (2560). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อประเมินความเหมาะสมของการใช้ประโยชน์ที่ดินของบ้านนางแลใน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*, 11(3), 164-174.
- คณะกรรมการการพัฒนากิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2556*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนากิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ทศพร มุลรัตน์ สุรพี โพธิสาราช และเยาวลักษณ์ พุ่มวิเชียร. (2559). การจัดหาพื้นที่ทางการเกษตรและที่อยู่อาศัยตามมิติทางกฎหมายของผู้ด้อยโอกาสบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงราย. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 8(ฉบับพิเศษ), 190-206.

- นิภารัตน์ นักตรึงศ์. (2561). เปรียบเทียบการกระจายรายได้ของครัวเรือน กรณีศึกษา หมู่ 2 บ้านทะเลน้อยและ หมู่ 7 บ้านหัวป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(29), 193-202.
- พิเศษ เสนาวงษ์. (2563). การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืนเพื่อการขับเคลื่อนตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติ. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 8(1), 16-31.
- วรรณพงษ์ ดุรงคเวโรจน์. (2560). เครื่องมือใหม่ในการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำของรายได้: กรณีศึกษาประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*, 35(2), 29-48.
- สายชล สันสมบูรณ์ทอง. (2560). สถิติเบื้องต้น *Elementary Statistics*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.
- อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2558). *เศรษฐกิจที่ดินของประเทศไทย: ปริทัศน์สถานภาพความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรรควุฒ แก้วสีขาว, สิทธิโชค พรรคพิทักษ์, และ กนกกลดา ท้าวไชยชนะ. (2559). แอปพลิเคชันสำหรับจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ทางการเกษตร. *วารสารเกษตรพระวรุณ*, 13(2), 293-301.
- Roger, A. Arnold. (2008). *Economics* (8th ed.). USA., Thomson South-Western, Inc.

**การปรับตัวในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง
ตำบลเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง
สู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่**

Adjustment in tourism management by Ban Moh Luang Tourism Community,
Mae Moh District, Lampang Province, to new normal of community tourism

ปวีณา งามประภาสม I Paweena Ngamprapasom¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบในเชิงบวกและลบด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเมะหลวง ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และการปรับตัวด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเมะหลวงสู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่ โดยเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเมะหลวง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.23$) โดยมีผลกระทบทางบวกต่อการจัดการรักษาความปลอดภัยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.32$) รองลงมาคือ ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.31$) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.21$) ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.16$) และด้านการบริหารจัดการรายได้ มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.15$) ตามลำดับ ส่วนกระทบเชิงลบในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.11$) โดยมีผลกระทบทางลบต่อด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.31$) รองลงมาคือ ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.20$) ด้านการบริหารจัดการรายได้ มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.19$) ด้านการรักษาความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.00$) และด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย ($\mu=3.85$) ตามลำดับ

การปรับตัวสู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่ของชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมะหลวง มุ่งเน้นไปที่การปรับตัวในด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการรักษาความปลอดภัย สรุปได้ดังนี้ 1) ตั้งจุดคัดกรองในพื้นที่ส่วนกลาง และโซนต่าง ๆ 2) ทำความสะอาดปรับปรุง ซ่อมแซม พื้นฟูสภาพแวดล้อม 3) ปลุกป่าชุมชน 4) ปรับลดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง 5) จัดเตรียมเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ หน้ากากอนามัย และเครื่องมือสำหรับวัดอุณหภูมิในโฮมสเตย์ 6) ประสานทีมแพทย์เพื่อเตรียมความพร้อมกรณีฉุกเฉิน 7) เน้นย้ำและตรวจหาเชื้อกลุ่มเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ 8) ประสานเครือข่ายเจ้าหน้าที่สำรวจตรวจสอบสุขภาพ 9) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทำงานเชิงรุก 10) กำหนดกฎระเบียบและปฏิบัติโดยเคร่งครัด

คำสำคัญ: การท่องเที่ยววิถีใหม่, การปรับตัว

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปวีณา งามประภาสม อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

This research aims to study 1) the positive and negative impacts of tourism management in Ban Moh Luang Tourism Community with the epidemic of Coronavirus disease in 2019 2) the adjustment of Ban Moh Luang Tourism Community management to the new normal of community tourism. It is a mixed method that employs quantitative research methodology in the form of questionnaires and qualitative research methods in the form of in-depth interviews and forums for opinion exchange as a data collection tool. The results showed that the epidemic of Coronavirus disease 2019 had the greatest positive impact on tourism management in Mho Luang, at the level of ($\mu=4.23$). Regarding a security management, the average was the highest level, at ($\mu=4.32$), followed by accommodation and facilities with an average ($\mu=4.31$), tourism activities were at ($\mu=4.21$), tourism resource management was at, ($\mu=4.16$) and the income management aspect was at ($\mu=4.15$), respectively.

Regarding the adjustment of the community, the new way of life for the Ban Mo Luang tourism community focuses on adjustment in tourism resource management, tourism-related activities, accommodation and facilities. and security. It can be summarized as follows: 1) establish screening points in common areas and zones. 2) clean, improve, repair, rehabilitate the environment. 3) plant community forests. 4) reduce the number of tourists 5) prepare hand sanitizer gel, surgical masks, and tools for measuring temperature in the homestay. 6) oversee the medical team's coordination. 7) highlight and monitor risk groups on a regular basis. 8) establish a network of health check-up officers 9) Village health volunteers work proactively. and 10) establish strict rules and regulations strictly.

Keywords: New Normal Tourism, Adjustment

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในปี 2562 นักท่องเที่ยวที่มีเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นโดยจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ 41.1 ล้านคน เพิ่มขึ้น 7.5% สร้างรายได้ 2.21 ล้านล้านบาท แต่เนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ส่งผลให้การท่องเที่ยว นับตั้งแต่หนึ่งปีที่ผ่านมา (มีนาคม 2563) ให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับผลกระทบและจำเป็นต้องมีวิธีการปรับตัว ปรับรูปแบบการรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถประคองตัวหรืออยู่รอดได้ในสถานการณ์วิกฤตดังกล่าว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) โดยเฉพาะทิศทางการท่องเที่ยวชุมชนยุคหลังโควิด สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ "ชุมชน" ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีความเปราะบางที่หากมีการแพร่ระบาดของโควิด-19 จะส่งผลกระทบเชิงลบอย่างมาก ดังนั้นหากยังจำเป็นต้องส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ และการกำหนดมาตรการที่ชุมชนจะสามารถนำไปใช้เพื่อการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนที่เหมาะสม (สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ, 2563) ดังเช่นที่ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่เปิดรับนักท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยลง และต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบและแนวทางในการปรับตัวในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เพื่อหาแนวทางต่างๆที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท การท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและอยู่รอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบในเชิงบวกและลบด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกาะลพบุรี ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะลพบุรีสู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นการเขียนรายงานเชิงพรรณนา เน้นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มองค์กรต่างๆ หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการท่องเที่ยว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะกรรมการท่องเที่ยว ชาวบ้าน กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- (1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
- (2) แบบสอบถาม
- (3) จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการใช้แบบสอบถาม การจัดเวทีเสวนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกลุ่ม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการท่องเที่ยว ชาวบ้าน กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์จากการสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และการสรุปผลจากแบบสอบถาม โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีการใช้สถิติวิเคราะห์ของโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในเชิงบวกและลบด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกาะลพบุรี ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ ระดับน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 3) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้ (Best, 1977)

เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย (Mean)	ความคิดเห็น
1.00 – 1.80	หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง มีความคิดเห็นระดับน้อย

2.61 – 3.40	หมายถึง	มีความคิดเห็นระดับปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	มีความคิดเห็นระดับมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด

4) การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในเชิงบวกและลบด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชน
เกาะลพบุรี ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และระดับความคิดเห็น

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการสนทนากลุ่มและการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาเนื้อหา (Descriptive Analysis) มาใช้ในการวิเคราะห์ในบริบทที่เกี่ยวกับ
แนวทางในการปรับตัวด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะลพบุรีสู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ

ตารางที่ 1 ร้อยละและจำนวนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (N=50)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	23	46.0
หญิง	27	54.0
ช่วงอายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	4.0
20-29 ปี	24	48.0
40-49 ปี	4	8.0
50-59 ปี	15	30.0
60 ปีขึ้นไป	5	10.0
ระดับการศึกษา		
ระดับประถมศึกษา	24	48.0
ระดับมัธยมศึกษา	5	10.0
ระดับอนุปริญญา	15	30.0
ระดับอุดมศึกษา	6	12.0
รายได้		
ต่ำกว่า 5,000	25	50.0
5,001-10,000	25	50.0
อาชีพ		
เกษตรกร	4	8.0
รับจ้างทั่วไป	18	36.0
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	4	8.0
อื่นๆ	28	56.0

จากตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 27 คน
คิดเป็นร้อยละ 54.0 มีอายุอยู่ในช่วง 24-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 24 คน
คิดเป็นร้อยละ 48.0 มีรายได้ในสัดส่วนที่เท่ากันอยู่ที่ 5,000-10,000 บาท และประกอบอาชีพหลักอื่นๆ จำนวน
28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางบวกในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

(N=50)

ประเด็น	μ	σ	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว	4.16	.806	มาก
2. ด้านการบริหารจัดการรายได้	4.15	.844	มาก
3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.21	.796	มากที่สุด
4. ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก	4.31	.746	มากที่สุด
5. ด้านการรักษาความปลอดภัย	4.32	.744	มากที่สุด
รวม	4.23	.787	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบทางบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.23$) โดยเฉพาะในด้านการรักษาความปลอดภัยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.32$) รองลงมาคือ ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.31$) และด้านการบริหารจัดการรายได้น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.15$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางลบในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง ภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

(N=50)

ประเด็น	μ	σ	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว	3.85	1.166	มาก
2. ด้านการบริหารจัดการรายได้	4.19	.939	มาก
3. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.31	.841	มากที่สุด
4. ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก	4.20	1.045	มาก
5. ด้านการรักษาความปลอดภัย	4.00	1.180	มาก
รวม	4.11	1.034	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบทางลบต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.11$) โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.31$) รองลงมาคือ ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย ($\mu=4.20$) และด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\mu=3.85$) ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีทั้งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเมะหลวง นั้นหมายความว่าแม้จะให้นักท่องเที่ยวลดลงแต่ในทางตรงข้ามก็เป็นผลดีต่อการให้ทรัพยากรท่องเที่ยวได้เกิดการฟื้นตัว และชุมชนได้มีเวลาในการบูรณะซ่อมแซมที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก และในด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเมื่อชุมชนสามารถเปิดรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

ตอนที่ 3 การปรับตัวด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเมะหลวงสู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่

ในช่วงที่มีการผ่อนคลายมาตรการจากภาครัฐอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่สามารถให้เปิดการท่องเที่ยวได้ ชุมชนจึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ดังนี้

ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว

ดำเนินกิจกรรมการปลูกป่าชุมชนบ้านเมะหลวงร่วมกับองค์กรต่างๆ เช่น การไฟฟ้าแม่เมะเทศบาล เพื่อสร้างระบบนิเวศภายในป่าชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ปรับลดจำนวนนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละครั้ง และการเว้นระยะห่างของการนั่งรถรางเพื่อเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวยังจุดต่างๆ รวมถึงการนั่งเว้นระยะห่างชมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ และในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก

1) บ้านพักโฮมสเตย์ และจุดตั้งจุดนักท่องเที่ยว จะมีการจัดเตรียมเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ หน้ากากอนามัย และเครื่องมือสำหรับวัดอุณหภูมิสำหรับนักท่องเที่ยวก่อนใช้บริการ

2) จัดกิจกรรมทำความสะอาด ปรับปรุงซ่อมแซม และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

ด้านการรักษาความปลอดภัย

1) คณะกรรมการชุมชน ร่วมกับทีมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านเมะหลวง มีการแบ่งกลุ่ม เป็น 3 กลุ่ม ในการตั้งจุดคัดกรองเพื่อวัดอุณหภูมิสำหรับลูกบ้านในเวลาที่มีการจัดงานหรือการรวมตัวกันของประชาชนในหมู่บ้าน เช่น งานฉาปนกิจ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น

2) คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) จัดตั้งทีมงานส่วนกลาง เพื่อตั้งจุดคัดกรองและทำหน้าที่ในการตรวจวัดอุณหภูมิให้กับนักท่องเที่ยว

3) การประชุมวางแผนการเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ร่วมกับทีมแพทย์ประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมะหลวง เพื่อให้มีการเตรียมความพร้อมในกรณีฉุกเฉิน

4) เน้นย้ำคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างสม่ำเสมอในการเฝ้าระวัง ดูแล และควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่ให้เกิดขึ้นในชุมชน

5) มีการตรวจวัดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มผู้มีความเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ

6) มีการประสานงานของชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชน เครือข่าย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ให้มีความรู้ในการสำรวจตรวจเช็คสุขภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

7) ให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ทำงานในเชิงรุกมากขึ้น โดยมาตรการเยี่ยมบ้านของ คนในชุมชนในเขตพื้นที่ของตนเอง รวมถึงการจัดบันทึกในแบบรายงานผลการปฏิบัติงาน

8) กำหนดกฎระเบียบให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวยึดถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด โดยจะต้องสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งที่อยู่ในชุมชน หมั่นล้างมือเมื่อสัมผัสหรือจับสิ่งของต่างๆ รักษาระยะห่างกับผู้อื่นอย่างน้อย 2 เมตร อีกทั้งการจดบันทึกหมายเลขของตนเอง

อภิปรายผล

จากผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง ทั้งทางบวกและทางลบ โดยในด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่ได้รับการฟื้นฟูกลับมีความอุดมสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง New Normal ของ Bill Gross (กรุงเทพฯ รก จ, 2564) ที่กล่าวถึงผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่แหล่งท่องเที่ยวได้รับการฟื้นฟูดีขึ้น เนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยว แต่ในทางกลับกันอาจเกิดการลักลอบเข้าไปทำลายเช่นกัน รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หยุดชะงัก รายได้ที่ลดลง ทำให้ระบบเศรษฐกิจถดถอย อย่างไรก็ตาม Bill Gross ได้เสนอในประเด็นของการปรับตัวสู่ New Normal ด้วยการยกระดับมาตรการด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับด้านสาธารณสุข ใส่ใจเรื่องความปลอดภัย ถูกสุขอนามัย ลดความเสี่ยง

ของการแพร่เชื้อโรค เช่น ตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย บันทึกประวัติ สวมใส่หน้ากากอนามัย จุดบริการแอลกอฮอล์ มาตรการเว้นระยะห่าง (กรุงเทพมหานคร, 2564) ซึ่งจะคล้ายคลึงกับแนวทางตามหลัก Social Distancing ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) เช่นเดียวกับการปรับตัวในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่หลาง ตำบลแม่หลาง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง สู่การท่องเที่ยวชุมชนวิถีใหม่ที่ไดวางแนวปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งจุดคัดกรองเพื่อวัดอุณหภูมิในชุมชน จัดเตรียมเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ หน้ากากอนามัย เน้นย้ำในการเฝ้าระวัง ดูแลและควบคุมการแพร่ระบาดอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bill Gross และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เช่นเดียวกัน

อีกทั้งการประสานงาน เครือข่าย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในการสำรวจ ตรวจสอบสุขภาพอย่างต่อเนื่อง การให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ทำงานในเชิงรุก สอดคล้องกับแนวคิดทิศทางการตลาดและการเดินทางท่องเที่ยวในอนาคตของ ธเนศวร เพชรสุวรรณ (2564) ที่กล่าวถึงการส่งเสริมจากภาครัฐหรือการประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจเอกชน แนวคิดการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model) ด้วยการพึ่งพา ระหว่างกันทั้งครอบครัว และระบบสนับสนุนจากบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย รวมถึงงานวิจัยของ วรพงศ์ ผูกู้ และคณะ (2562) ซึ่งดำเนินโครงการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้พลวัตของการเปลี่ยนแปลงของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ว่าควรมีการนำแนวคิดการพึ่งพาตนเองในด้านสังคม คือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันทั้งในด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่หลาง ควรมีการปรับกลยุทธ์ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความมั่นใจในภาพลักษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือสร้างการเที่ยวเสมือนจริง Virtual Tour ให้นักท่องเที่ยวสามารถ Travel From Home ด้วยคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนการชำระเงินด้วยเงินสดเป็นระบบออนไลน์ พร้อมเพย์ e-Wallet

1.2 ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่หลาง ควรมีการพัฒนาทักษะบุคลากร โดยเฉพาะในธุรกิจแบบ Re-skill และ Up-skill รักษาและยกระดับคุณภาพของบริการ ในช่วงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ที่อาจมีระยะเวลานานและไม่สามารถคาดการณ์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มาท่องเที่ยวยังชุมชน เพื่อหาแนวทางในการปรับตัวรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างสัมพันธ์กับพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ว่าจะเป็นในระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด เพื่อส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระหว่างที่มีแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และให้ชุมชนท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเสี่ยง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). เที่ยวไทยแบบ New Normal ให้สนุกและปลอดภัย.

<https://www.thairath.co.th/news/society/1929813>

กรุงเทพธุรกิจ. (2564). 'New Normal' คืออะไร? เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิต 'ปกติวิถีใหม่'.

<https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/882508>.

ธเนศวร์ เเพชรสุวรรณ. (2564). พลิกฟื้นท่องเที่ยวไทย 2564 ฝ่าวิกฤติฝันร้าย “โควิด -19”.

<https://www.thairath.co.th/news/local/2004855>

วรพงษ์ ผูกู้ และคณะ. (2562). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้พลวัติของการเปลี่ยนแปลง ของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮอน จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

ภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์

Representation of Thai Women Identity in the Song of Klear Band

สุภาวรัชต์ เฉลิมทรัพย์ | Supawarat Chalermsub¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมและจุดเปลี่ยนวาทกรรมภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ โดยศึกษาบทเพลงในอัลบั้มของวงเคลียร์ 5 อัลบั้ม ซึ่งผู้วิจัยเลือกบทเพลงที่แต่งเป็นภาษาไทย แต่งโดย รัตนกันต์ ยั่งยืนพูนชัย และไม่ใช้เพลงประกอบละคร รวมทั้งสิ้น 46 บทเพลง

ผลการศึกษา สรุปได้ว่า ภาพแทนผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ มี 9 ประการ คือ ผู้ที่รักเดียวใจเดียว ผู้ที่ให้ความสำคัญกับความรัก ผู้ที่กล้าแสดงออกทั้งความคิดและความรู้สึกผ่านทางการกระทำและคำพูด ผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว ผู้ที่ใจแข็ง ผู้ที่เข้มแข็ง ผู้ที่มองตัวเองว่าเป็นคนรักที่ไม่ดี ผู้ที่อบอุ่น และผู้ที่เสียสละในความรัก สำหรับจุดเปลี่ยนการผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นหญิงจากบทเพลงของวงเคลียร์นั้น พบว่า บทเพลงนำเสนอข้อโต้แย้งวาทกรรมความเป็นหญิง 4 ประการ คือ ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหวและอ่อนแอ ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องเก็บความรู้สึกและอารมณ์ ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียว และข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมการรับบทบาทเป็นผู้ตามของผู้หญิงในความสัมพันธ์ทางความรัก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อจุดเปลี่ยนของวาทกรรมความเป็นหญิงคือ สื่อ กลุ่มผู้ฟัง และตัวศิลปิน

คำสำคัญ: ภาพแทน, อัตลักษณ์, ความเป็นหญิง, บทเพลง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ทั่วไป วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The objective of this research was to study the discourse and the turning point of the visual discourse representing the identity of women in the *Klear* band's songs by studying the songs from five albums. The selected songs were written in Thai and composed by Rannaphan Yangyuenpoonchai, The total number of selected songs was 46 songs.

The results of the study showed that there were 9 female representations in the songs of *Klear* band, namely those who love only one heart, who value love, who dare to express their thoughts and feelings through actions and words, who are sensitive, who are determined, who are strong, who see themselves as bad lovers, who are warm and who are sacrificing in love. As for the turning point in the reproduction of the feminine discourse from *Klear's* songs, it was found that the songs presented four arguments for the feminine discourse, namely, the arguments about the sentimental and weak feminine discourse, arguments about the feminine discourse that must contain feelings and emotions, arguments about the discourse of womanhood that must be honest and one-sided, and arguments about the discourse of taking on the role of women's followers in love relationships. The factors affecting the turning point of the female discourse are the media, the audience, and the artist.

Keywords: Discourse, Identity, Femininity, Song

บทนำ

บทเพลงจัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่สูงขึ้นจากความคิดและจินตนาการของผู้แต่งเพลง โดยผู้แต่งเพลงจะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนผ่านภาษา ตลอดจนบันทึกเหตุการณ์ตามทัศนคติ ค่านิยม การดำรงชีวิตในสังคมและประสบการณ์ของผู้แต่ง โดยวัชรภรณ์ อาจหาญ (2535, น. 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของบทเพลงไว้ว่า

“บทเพลงสามารถสื่อความหมายได้ง่ายเพราะเป็นวรรณกรรมที่สื่อ “สาร” ได้ด้วยการฟังและใช้เวลาค่อนข้างสั้นเมื่อเปรียบเทียบกับวรรณกรรมประเภทอื่นๆ นอกจากนี้บทเพลงหรือคำร้องยังมีรูปแบบที่น่าสนใจเพราะเป็นลักษณะของกวีนิพนธ์ขนาดสั้น กระชับ สามารถแสดงแนวคิดได้อย่างชัดเจนและทำนองเพลงยังทำให้เกิดความเพลิดเพลินสร้างความต็มตำ ลึกซึ่งในอารมณ์ความรู้สึกได้รวดเร็วกว่าวรรณกรรมประเภทที่สื่อ “สาร” ด้วยการอ่าน”

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทเพลงนับเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่สำคัญ โดยบทเพลงนอกจากจะแสดงความคิดเห็นเป็นปัจเจกบุคคลของผู้แต่งแล้วยังสามารถสะท้อนวัฒนธรรมของสังคมได้บางส่วนจากการสร้างเรื่องราวในบทเพลงด้วย

บทเพลงได้รับความนิยมในสังคมทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากบทเพลงให้ความบันเทิง เพลิดเพลินใจแก่ผู้ฟัง และยังสะท้อนค่านิยมทางวัฒนธรรมในสังคมสมัยนั้นให้ปรากฏด้วย วงเคลียร์ (Klear) เป็นกลุ่มวงดนตรีในสังกัดจีเนเรคคอร์ดในเครือจีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ สมาชิกของวงมีทั้งหมด 4 คน คือ รัตนกันต์ ยั่งยืนพูนชัย ญัฐวัฒน์ แสงวิจิตร คียาภัทร โพธิ์วงศ์ไพโรเลิศ และนัฐ นิลวิเชียร โดยบทเพลงต่าง ๆ ของวงเคลียร์นั้น รัตนกันต์ ยั่งยืนพูนชัย ซึ่งเป็นนักร้องนำได้เป็นผู้แต่งเพลงเองทั้งหมด (Patklear, 2561) ด้วยเหตุที่ผู้แต่งเพลงเป็นผู้หญิง บทเพลงของวงเคลียร์จึงสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของผู้หญิงได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ฟังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้ฟังที่เป็นผู้หญิงซึ่งมักจะนำเรื่องราวของบทเพลงวงเคลียร์มาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นในมิวสิกวิดีโอเพลงต่าง ๆ ผ่านเว็บไซต์ยูทูบ (Youtube)

เป็นจำนวนมาก ดังเช่นเพลง “คำยินดี” มีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นจำนวนมากกว่า 19,000 รายการ (เพลงคำยินดี, 22 สิงหาคม 2564) หรือเพลง “สิ่งของ” มีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นจำนวนมากกว่า 17,000 รายการ (เพลงสิ่งของ, 22 สิงหาคม 2564) เป็นต้น

บทเพลงของวงเคลียร์โดยส่วนใหญ่เน้นได้ถ่ายทอดเรื่องราวความรักในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเรื่องราวในบทเพลงของวงเคลียร์ได้แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างภาพแทนด้านอารมณ์และความรู้สึกของผู้หญิงผ่านตัวภาษาที่นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ในบทเพลง และภาพแทนผู้หญิงที่ปรากฏในบทเพลงของวงเคลียร์ก็ได้แสดงให้เห็นการผลิตซ้ำวาทกรรมทางสังคม ในขณะเดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นการตอบโต้วาทกรรมทางสังคมด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวาทกรรมและจุดเปลี่ยนวาทกรรมของภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงในบทเพลงของวงเคลียร์

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษาประกอบการวิเคราะห์ภาพแทนอัตลักษณ์ผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ โดยกรอบแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาคือแนวคิดเกี่ยวกับเพศสถานะ การนำเสนอภาพแทน และวาทกรรม โดยแนวคิดเกี่ยวกับเพศสถานะสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นกรอบความคิดในเรื่องของความเป็นเพศว่า สังคมไทยจะแบ่งความเป็นเพศตามเพศสรีระคือความเป็นชายและความเป็นหญิง และกำหนดกรอบให้ต้องปฏิบัติตาม ผู้ที่ประพฤติดนแตกต่างจากกฎเกณฑ์หรือกรอบความคิดทางสังคม สังคมมักจะไม่ให้การยอมรับ แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอภาพแทนและวาทกรรมศึกษาเพื่อทำให้เข้าใจแนวคิดและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการในการประกอบสร้างภาพแทนผู้หญิงที่ปรากฏบทเพลงของวงเคลียร์ว่า ภาพแทนที่เกิดขึ้นนั้นอาจนำมาจากวาทกรรมในสังคมที่สร้างภาพแทนเกี่ยวกับผู้หญิง และอาจมาจากการตอบโต้วาทกรรมซึ่งจะเกิดเป็นภาพแทนของผู้หญิงในแง่มุมใหม่ขึ้น

ทั้งนี้จากการศึกษาพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องผู้หญิงในบทเพลง 3 เรื่อง คือ งานวิจัยของโสภัทร นาสวัสดิ์ (2545) ศึกษาการแสดงออกทางเพศของสตรีผ่านบทเพลงไทยสากลยอดนิยมในปี พ.ศ. 2543 งานวิจัยของประสิทธิ์ แยมศรี (2548) ศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในเพลงลูกทุ่งแนวคาเฟ่ และงานวิจัยของอวิสดากานต์ ภูมิ (2555) ศึกษาการแสดงภาพลักษณ์สตรีในบทเพลงที่ขับร้องโดย ธนพร แวกประยูร ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบทเพลงสร้างเรื่องราวที่แสดงให้เห็นลักษณะของผู้หญิง 2 แบบ คือ ผู้หญิงสมัยใหม่ที่พึ่งพาตัวเองได้ เข้มแข็ง เก่ง กล้าคิด กล้าแสดงออก และผู้หญิงที่เป็นแบบฉบับ คือ มีอารมณ์อ่อนไหว อ่อนแอ ไม่ประสีประสาเรื่องความรัก ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชายในหลาย ๆ ด้าน สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับภาพตัวแทนความเป็นหญิงพบ 2 เรื่อง คือ งานวิจัยของ ศศิกาญจน์ กลั้ววัฒน์ (2549) ศึกษาการนำเสนอภาพตัวแทนและค่านิยมความเป็นหญิงยุคใหม่ในนิตยสารสลิโม่ที่มีผลต่อทัศนคติของผู้อ่าน และงานวิจัยของ เหมยจวน เฝิง (2560) ศึกษาเปรียบเทียบภาพตัวแทนของผู้หญิงในภาพยนตร์จีนเรื่องนางพญางูขาวกับภาพยนตร์ไทยเรื่องแม่เบี้ย งานวิจัยทั้ง 2 เล่ม แสดงให้เห็นภาพแทนผู้หญิงในสังคมไทยว่ายังคงเป็นผู้หญิงที่มี “หัวสมัยเก่า” แม้จะไม่มากเท่ากับสังคมจีน และการสร้างภาพแทนผู้หญิงสมัยใหม่คือการสร้างภาพให้ผู้หญิงมองโลกในแง่ดี เป็นตัวของตัวเอง เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ มีอิสระทางความคิด มีการวางแผนชีวิตไว้ล่วงหน้า สนใจติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ รู้ทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เชื่อในการสร้างสรรค์ทางความคิดและวัตถุต่างๆ ยอมรับในศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัจจุบันและอนาคตได้ นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิง 1 เรื่อง คือ งานวิจัยของ กมลทิพย์ จิงเลิศศิริ (2558) ศึกษาวาทกรรมความเป็นหญิงกับความงามในสังคมไทยแสดงให้เห็นว่าสื่อโฆษณามีบทบาทสำคัญในการสร้างวาทกรรมความงามของผู้หญิงสู่สังคม โดยความงามที่กำหนด คือ ความขาว ความผอม ผิวเรียบเนียน จมูกโด่ง ปลายาสลวย ซึ่งผู้หญิงจะไม่พอใจในตัวเองหรือแม้กระทั่งรู้สึกว่าการตัวเองไม่ปกติหากไม่ได้เป็นไปตามมาตรฐานนั้น โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวคิดในการศึกษาภาพแทนผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ได้ กล่าวคือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่าสื่อต่าง ๆ เช่น บทเพลง ภาพยนตร์ หรือโฆษณา เป็นต้น มีบทบาทในการผลิตซ้ำวาทกรรม สร้างข้อโต้แย้ง รวมถึงสร้างวาทกรรมใหม่

เกี่ยวกับผู้หญิงสู่สังคมผ่านตัวบท ซึ่งวาทกรรมที่ปรากฏในสื่อนั้นล้วนมีพลังและมีอิทธิพลต่อความคิดและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในสังคมด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวาทกรรมและจุดเปลี่ยนวาทกรรมของภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงในบทเพลงของวงเคลียร์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาบทเพลงที่แต่งเป็นภาษาไทยเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยจะศึกษาการประกอบสร้างภาพแทนอัตลักษณ์ผู้หญิงจากภาษาที่ใช้ในการสร้างเรื่องราวของบทเพลง
2. ศึกษาเพลงที่ไม่ใช่เพลงประกอบละครเนื่องจากเพลงประกอบละคร ผู้แต่งมักจะมีจุดมุ่งหมายให้บทเพลงมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับละครเป็นหลัก
3. ศึกษาเพลงที่แต่งโดย รณนภนต์ ยั่งยืนพูนชัย เท่านั้น

จากขอบเขตข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทเพลงในอัลบั้มของวงเคลียร์ทั้ง 5 อัลบั้มเป็นจำนวน 46 บทเพลง ดังนี้

อัลบั้ม Stay Alive วางจำหน่ายวันที่ 22 มกราคม 2551	
1. ขอสักคน	6. ดั่งดวงดาว
2. ไม่อยากหายใจ	7. ไกล
3. เธอมัน	8. ไป
4. หาย	9. นี่
5. พันผ่าน	
อัลบั้ม Brighter Day วางจำหน่ายวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2553	
1. ความหวานที่แสนมีความสุข	5. Brighter day
2. รักไม่ต้องการเวลา	6. แต่เธอที่รัก
3. อธิษฐาน	7. จักรวาล กาลนิรันดร์
4. One Way	8. หลับตา กลั่นใจ บอกลา
อัลบั้ม The Storyteller วางจำหน่ายวันที่ 17 พฤษภาคม 2555	
1. เพลงนี้ (ใครบางคนแต่งให้เธอ)	6. ฝืนสิ่งที่หายไป
2. อัดทนกับความเหงา	7. รูปวาดบนภาพถ่าย
3. เธออยู่ที่ไหน	8. ไม่มีทางได้ฟรี
4. Never Say Goodbye	9. คำยินดี
5. วันนี้วันอะไร	10. สิ่งที่สำคัญไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา
อัลบั้ม Silver Lining วางจำหน่ายวันที่ 6 กรกฎาคม 2560	
1. ปม	6. พันหมื่นเหตุผล
2. กระโดดกอด	7. Silver Lining
3. อาจจะเป็นเธอ	8. สิ่งของ
4. ถึงคนที่ยังหายใจ	9. เหมือนในวันเก่า
5. อีกฝั่ง	
อัลบั้ม Glow In The Dark วางจำหน่ายวันที่ 16 กรกฎาคม 2563	

1. ถ้าฉันเป็นแม่เธอ	6. ให้เธอตายก่อน
2. รักให้ตาย	7. Move on
3. Rain song	8. เอาที่สบายใจ
4. ให้ความลับมันตายไปกับตัวฉัน	9. ที่ปลอดภัย
5. เสมอตลอดมา	10 หลังจากเธอ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้หญิง ความเป็นหญิง จากนั้นจึงศึกษากรอบแนวคิดที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในหัวข้อวิจัยได้ คือ แนวคิดเรื่องเพศสถานะ การนำเสนอภาพแทนและวาทกรรม เมื่อเข้าใจแนวคิดแล้วจึงศึกษาบทเพลงของวงเคลียร์ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ทั้งหมด 46 บทเพลง วิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงข้อมูล สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เพศสถานะ หมายถึง ความเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย หรือเพศอื่น ๆ ซึ่งสถานะเหล่านี้แยกแยะด้วยเกณฑ์ทางสังคมวัฒนธรรมชุดหนึ่งและกำหนดให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่เพศชายจะมีข้อได้เปรียบเมื่อเทียบกับเพศหญิง (เสนาะ เจริญพร, 2548, น. 299) กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมสร้างความเป็นหญิงชายเกิดขึ้นและบอกว่าเราควรปฏิบัติอย่างไร คิดอย่างไร และคาดหวังอะไรจากผู้อื่น โดยเมื่อสังคมกำหนดความเป็นเพศและได้เข้าครอบงำความคิดของคนบุคคลผ่านกระบวนการผลิตซ้ำและตอกย้ำ บุคคลก็จะเลือกปฏิบัติตามกรอบที่สังคมกำหนด นอกจากนี้ ความเป็นเพศจะแตกต่างกันไปตามความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยหรือสังคมนั้นด้วย

2. ภาพแทน หมายถึง ภาพที่ถูกนำเสนอซึ่งมีใช้สิ่งที่เคยเป็นอยู่หรือมีอยู่ แต่เป็นผลผลิตของการประกอบสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา ภาพแทนจะมีลักษณะอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับว่าภาพนั้นจะถูกนำเสนอออกมาอย่างไร หรือกล่าวในแง่ของภาษาคือ ภาพแทนนั้นถูกนิยามหรือถูกเล่าเรื่องในลักษณะใด (กาญจนา แก้วเทพ, 2544, น. 80) กล่าวได้ว่า ภาพแทนในบทเพลงเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างความหมายโดยผ่านกระบวนการทักหรือแนวคิดของผู้แต่งเพลงและถ่ายทอดผ่านตัวบทเพลง (ภาษา) เพื่อนำเสนอหรือสร้างภาพแทนให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดการรับรู้ขึ้นในสังคม

3. อัตลักษณ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราและในขณะเดียวกันมโนทัศน์อัตลักษณ์จะถูกกล่าวควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจ นิยามความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริงด้วย (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2543, น. 1)

ผลการวิจัย

1. ภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงที่ปรากฏในบทเพลงของวงเคลียร์

จากการศึกษาภาพแทนผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์พบว่าบทเพลงของวงเคลียร์ได้แสดงภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงหลายลักษณะ โดยนำเสนอผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ในเนื้อหาของบทเพลง ดังนี้

1.1 ผู้ที่รักเดียวใจเดียว

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่รักเดียวใจเดียว มั่นคงในความรัก โดยปรากฏทั้งหมด 17 เพลง คือ เพลงเธอมัน, หาย, ดังดวงดาว, ไกล, อธิษฐาน, แต่เธอก็รัก, เพลงนี้ (ใครบางคนแต่งให้เธอ), อดทนกับ

ความเหงา, เธออยู่ที่ไหน, คำยินดี, สิ่งที่สำคัญไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา, กระโดดกอด, อีกฝั่ง, สิ่งของ, Rain song, เสมอตลอดมา และหลังจากเธอ ตัวอย่างเช่น เพลง “หาย” ที่ได้กล่าวถึงความมั่นคงในรักแม้จะห่างไกลแต่ใจก็ยังมั่นคงดังเดิม หรือเพลง “หลังจากเธอ” ที่แสดงให้เห็นภาพผู้หญิงที่มั่นคงในความรักมาก แม้จะเลิกรากับคนรักเก่า และลองเปิดใจแต่ก็ทำไม่ได้เพราะยังรักแต่คนรักเก่าของตนเพียงคนเดียว ดังความว่า

เมื่อฉันและเธอต้องไกล ความรักยังเต็มในใจ และแม้จะนานเพียงใด แต่ฉันก็ยังจะมี
เพียงเธอ

(เพลงหาย)

หลังจากเธอ ฉันก็ไม่คิดจะให้ใจใครอีกเลย หลังจากเธอ ก็ใช้ชีวิตคนเดียว ลองเปิดใจ
ตั้งกี่ครั้ง ลองเริ่มใหม่ตั้งกี่ครั้ง มันทำไม่ไหว หลังจากเธอ ไม่คิดจะรักใครอีกเลย

(เพลงหลังจากเธอ)

1.2 ผู้ที่ให้ความสำคัญกับความรัก

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่ให้ความสำคัญกับความรัก มองความรักเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต โดยปรากฏทั้งหมด 14 เพลง คือ เพลงไม่อยากหายใจ, โกล, ความทรمانที่แสนมีความสุข, รักไม่ต้องการเวลา, อธิษฐาน, จักรวาล กาลนิรันดร์, อดทนกับความเหงา, ฝืนสิ่งที่หายไป, รูปวาดบนภาพถ่าย, สิ่งที่สำคัญไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา, อาจจะเป็นเธอ, สิ่งของ, เหมือนในวันเก่า และเสมอตลอดมา ตัวอย่างเช่นเพลง “ไม่อยากหายใจ” แสดงให้เห็นภาพของผู้ที่ให้ความสำคัญกับความรักมาก เมื่อต้องผิดหวังในความรักจึงเสียใจมากจนไม่ยอมมีชีวิตอยู่ต่อไป ดังความว่า

ใจ เจ็บจนอยากหนี จากความจริง ที่ไม่มีเธอแล้ว ไม่อยากจะหายใจอีกแล้ว เวลา
จากนี้ ไม่มีความหมาย เมื่อไม่เหลือใครอีกแล้ว หมดแล้ว

(เพลงไม่อยากหายใจ)

นอกจากนี้ยังแสดงภาพของผู้ที่ต้องการมีความรัก เมื่อไม่มีคนรักอยู่ข้างกายจึงคิดว่าเป็นสิ่งที่โหดร้าย เพราะมองว่าความรักเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต ดังปรากฏในเพลง “เหมือนในวันเก่า” ความว่า

แค่อยากให้เธออยู่ตรงนี้เหมือนเก่า แค่อยากให้เรายังคงรักเหมือนเดิม เป็นไปไม่ได้
แล้วความจริงช่างโหดร้ายเหลือเกิน

(เพลงเหมือนในวันเก่า)

1.3 ผู้ที่กล้าแสดงออกทั้งความคิดและความรู้สึกผ่านการกระทำและคำพูด

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่มีความกล้าแสดงออกทั้งความคิด ความรู้สึกผ่านการกระทำและคำพูด โดยปรากฏทั้งหมด 9 เพลง คือ เพลงเธอมัน, หนี, เพลงนี้ (ใครบางคนแต่งให้เธอ) , วันนี้วันอะไร, ไม่มีทางได้ฟรี, ปม, กระโดดกอด, ถ้าฉันเป็นแม่เธอ และเอาที่สบายใจ ตัวอย่างเช่นเพลง “เธอมัน” ที่มีการใช้คำพูดแสดงความคิดของตนในการตัดพ้อต่อว่าในเรื่องความรักเมื่อรู้ว่าคนรักแอบนอกใจแล้วเลย หลอกหลวงเพลง “กระโดดกอด” ที่ใช้คำพูดแสดงความคิดถึงคนรัก พร้อมทั้งแสดงการกอดและหอมแก้มคนรักด้วยความคิดถึง และ เพลง “ถ้าฉันเป็นแม่เธอ” ที่แสดงการต่อว่าผู้ที่เป็น “นักเลงคีย์บอร์ด” อย่างตรงไปตรงมา ดังตัวอย่าง

แสนดี เลิศเลอ ซ่อนความจริง เธอ เธอมัน ลวงหลอก เลว เธอมัน เธอมัน เธอมัน
เธอมัน เลว...

(เพลงเธอมัน)

คิดถึงเธอขนาดไหน จะทำให้เธอได้รู้ กระโดดกอดหอมแก้มเธอให้รู้ว่าคิดถึงเธอ
ที่สุด จะร้องตะโกนดังๆว่าคิดถึงเธอแค่ไหน คิดถึงเธอแทบขาดใจ ไม่รู้เธอคิดยังไง ฉันโคตร
คิดถึงเธอเลย

(เพลงกระโดดกอด)

สนุกนิวพิมพีใส่ จะเคยคิดไหมว่าฉันเป็นใคร ถ้าฉันเป็นแม่ เธอจะทำ เธอจะทำไหม
ถ้าเป็นที่รักเธอจะทำไหม ถ้ารู้จักกันขึ้นมาเธอจะว่าไง

(เพลงถ้าฉันเป็นแม่เธอ)

การกล้าแสดงออกทางความคิดและความรู้สึกยังแสดงผ่านการตั้งเงื่อนไขความรักกับคนรักในเพลง “ไม่มี
ทางได้ฟรี” ซึ่งเป็นการบอกความต้องการของตนก่อนจะพัฒนาความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่กล้าจะ
แสดงความคิดความรู้สึกของตนออกมา และเป็นผู้นำในการตั้งกฎเกณฑ์ในความรัก ดังคำว่า

จะมีกำไรถ้าเธอมาดี ถ้ามาไม่ดีไม่ต้องมามอง ไม่ต้องกังวลว่าฉันจะคิดเอาหัวใจเธอ
สำรอง อย่างฉันไม่มีหลอก ถ้ายังลังเลก็ไม่ต้องมา ก็ไม่ต้องการ

(เพลงไม่มีทางได้ฟรี)

1.4 ผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหว ชี้เหงา ไม่ชอบการอยู่คนเดียว โดย
ปรากฏทั้งหมด 8 เพลง คือ เพลงขอสักคน, พันผ่าน, รักไม่ต้องการเวลา, อธิษฐาน, เธออยู่ที่ไหน, เหมือนในวันเก่า,
Rain song และให้ความลับมันตายไปกับตัวฉัน ตัวอย่างเช่นเพลง “ขอสักคน” แสดงให้เห็นภาพของผู้ที่มีอารมณ์
อ่อนไหว ชี้เหงา เมื่อต้องอยู่เพียงคนเดียวและไม่มีคนรักข้างกาย ดังคำว่า

ต้องตื่นขึ้นมาเจอกับความจริงที่เหมือนกัน จะวันนี้หรือคืนไหนก็ร้ายเหมือนในฝัน
และต้องอยู่เพียงคนเดียว อยู่อย่างนี้ไม่มีใคร คือฝันร้ายท่ามกลางคนมากมาย

(เพลงขอสักคน)

1.5 ผู้ที่ใจแข็ง

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่ใจแข็งเมื่อความรักต้องจบลง แสดงให้เห็นว่าแม้ผู้หญิง
จะให้ความสำคัญกับความรักมากแต่เมื่อถึงเวลาต้องเลิกราก็ตัดใจได้ โดยปรากฏทั้งหมด 7 เพลง คือ เพลงไป, One
Way, กลับตา กลั่นใจ บอกลา, Never Say Goodbye, Move on, พันหมื่นเหตุผล และรักให้ตาย ตัวอย่างเช่น
เพลง “ไป” ความว่า

ไป ถ้าเธอไม่ต้องการอยู่ตรงนี้ ถ้าเธอนั้นมีใคร อยู่ในใจของเธอ ปล่อยฉันไว้เถอะ ก็
ไปเถอะไป ไปให้ไกล ให้เรื่องราวของเรามันจบชะที่

(เพลงไป)

นอกจากนี้ในเพลง “รักให้ตาย” ยังแสดงภาพของผู้หญิงที่ใจแข็ง ไม่กลับไปหาคนรักเพราะเช็ดกับ
ประสบการณ์เลวร้ายที่ผ่านมาแม้คนรักต้องการจะกลับมาขอคืนดีก็ไม่ยอมกลับไป ดังคำว่า

ยังรักอยู่ไหม ยังรักอยู่แล้ว ผ่านนานเท่าไรก็ยังร้องไห้อย่างเดิม แต่มันเช็ดเกิน จะ
โดนอีกครั้ง วันนี้ต้องฝืนใจ รักให้ตายก็คงไม่ไหว รับเธอคืนมาคงไม่ไหว

(เพลงรักให้ตาย)

1.6 ผู้ที่เข้มแข็ง

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่เข้มแข็งผ่านคำพูดที่ให้อำนาจใจคนที่ผิดหวังในความรัก กล่าวคือ การใช้คำพูดที่ปลอบใจคนที่ผิดหวังในความรักแสดงให้เห็นเข้มแข็งของผู้พูดและต้องการให้คนที่ผิดหวังในความรักคิดเช่นตน ปรากฏทั้งหมด 3 เพลง คือ เพลงBrighter day, ถึงคนที่ยังหายใจ และ Silver Lining ดังตัวอย่าง

ไม่ว่าแรงที่ร่างกายจะน้อยสักเท่าไร ช่างในใจอย่ายอมให้หมดหวัง วันที่มีเมฆฝนสีทึบ
คำเหลือเกิน มองที่ตรงขอบนั้นแสงไล่เป็นสีเงิน ช่างบนยังมีแสงพระอาทิตย์ส่องสว่างอยู่เสมอ
(เพลง Silver Lining)

1.7 ผู้ที่มองตัวเองว่าเป็นคนรักที่ไม่ดี

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่มองตัวเองว่าเป็นคนรักที่ไม่ดี ไม่ได้ดูแลความรักอย่างเต็มที่จึงทำให้ต้องเลิกกับคนรัก แต่ก็ยินดีเมื่อคนรักได้เจอคนที่ดีกว่าแม้ตนเองจะเสียใจมากก็ตาม ปรากฏทั้งหมด 2 เพลง คือเพลงคำยินดี และเธออยู่ที่ไหน ดังตัวอย่าง

ขอให้ความรักดียิ่งกว่าที่ฝัน ขอให้คนนั้น ดีกว่าฉันทุกอย่าง ให้เขาคอยรักคอยดูแล
ได้อยู่เคียงข้างและที่ฉันเอง ไม่เคยทำให้เธอ
(เพลงคำยินดี)

นอกจากนี้ การมองว่าตนเองเป็นคนรักที่ไม่ดีนั้นยังแสดงผ่านการสร้างเรื่องราวที่แสดงให้เห็นว่าตนทำดีที่สุดแล้วแต่ก็ยังถูกบอกเลิก เมื่อพบเหตุการณ์เช่นนี้จึงมองตนเองว่าเป็นคนที่ไม่มีความเหมือนสิ่งของที่ถูกละทิ้ง ดังปรากฏในเพลง “สิ่งของ” ความว่า

ฉันที่เคยโดนทำร้ายมา ใจเหมือนไม่มีคุณค่าใด เป็นของที่ไม่น่าสนใจ โดนเหวี่ยงทิ้ง
ไป รักษาเท่าไรก็เหมือนเดิม
(เพลงสิ่งของ)

1.8 ผู้ที่อบอุ่น

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่อบอุ่น ใส่ใจ และชอบการดูแลผู้อื่น ดังปรากฏในเพลง “ที่ปลอดภัย” ที่แสดงให้เห็นถึงการให้อำนาจใจผู้ที่ผิดหวัง เสียใจ ในเรื่องของความรัก และยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่อบอุ่น พร้อมที่จะดูแลคนที่เสียใจอย่างไม่ทอดทิ้ง ดังความว่า

ร้องให้ไปเถอะนะ อย่าบังคับหัวใจ ไม่ต้องแข่งใจ ถ้าทนไม่ไหว ฉันนั่งอยู่ตรงนี้ จะ
ดูแลให้ข้ามไป ถึงวันใหม่ ไม่มีทางทอดทิ้งเธอไป จับมือเธอข้ามพ้นคืนวันโหดร้าย
(เพลงที่ปลอดภัย)

1.9 ผู้ที่เสียสละในความรัก

บทเพลงของวงเคลียร์แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่เสียสละในความรัก โดยพบในเพลง “ให้เธอตายก่อน” ซึ่งนำความตายมาแสดงให้เห็นว่า ความรักที่มีให้กับคนรักเป็นรักแท้และรักมากจนไม่อยากจะเห็นคนรักต้องเจ็บปวด เมื่อพบกับความพลัดพราก ซึ่งตนเองยอมที่จะเป็นคนเจ็บปวดแทน ดังความว่า

คนที่เหลืออยู่ คือคนที่ปวดร้าว มองเห็นลมหายใจ คนที่รักเริ่มเบาบาง ฉันจะไม่ยอม
ให้เธอต้องถูกทิ้ง ถ้าขอกันได้จริง จะยอมให้เธอไปก่อน เจ็บปวดเท่าไร แต่ฉันจะอดทน จะ
ทนอยู่รับมันลำพัง ยอมให้เธอไปก่อน
(เพลงจักรวาล กาลนิรันดร์)

2. จุดเปลี่ยนการผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นหญิงจากบทเพลงของวงเคลียร์

การสร้างเรื่องราวในบทเพลงของวงเคลียร์มีการนำวาทกรรมความเป็นผู้หญิงซึ่งรับรู้แพร่หลายในสังคมมานำเสนอ ในขณะที่เดียวกันก็พบจุดเปลี่ยนวาทกรรมหลายประการผ่านเรื่องราวในบทเพลง โดยบทเพลงของวงเคลียร์มีการสร้างข้อโต้แย้งเกี่ยวกับวาทกรรมเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมด้วย ดังนี้

2.1 ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหวและอ่อนแอ

บทเพลงของวงเคลียร์หลายบทเพลงได้สร้างเนื้อหาที่ผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นหญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหว โดยเฉพาะเรื่องของความรักที่ผู้แต่งได้ประกอบสร้างเนื้อหาของบทเพลงโดยแสดงให้เห็นถึงการเกิดอารมณ์อ่อนไหว คิดถึงคนรัก นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้หญิงอ่อนไหวก็จะกลายเป็นคนอ่อนแอด้วย ดังตัวอย่างเพลง “ไม่อยากหายใจ” ที่แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่เลิกรากับคนรักและเสียใจมากจนไม่อยากมีชีวิตอยู่ โดยนำเสนอผ่านตัวภาษาในบทเพลงว่า

ใจ เจ็บจนอยากหนี จากความจริงที่ไม่มีเธอแล้ว
ไม่อยากจะหายใจอีกแล้ว เวลาจากนี้
ไม่มีความหมาย เมื่อไม่เหลือใครอีกแล้ว หมดแล้ว

(เพลงไม่อยากหายใจ)

แม้ว่าบทเพลงของวงเคลียร์จะผลิตซ้ำอารมณ์อ่อนไหวและอ่อนแอของผู้หญิง แต่ก็พบว่าในขณะเดียวกัน บทเพลงของวงเคลียร์ก็ได้สร้างข้อโต้แย้งวาทกรรมดังกล่าว โดยพบว่าบทเพลงของวงเคลียร์ได้แสดงให้เห็นถึงความเด็ดเดี่ยวและใจแข็งของผู้หญิงในเรื่องของความรัก เมื่อพบเหตุการณ์ที่ต้องเลิกรากับคนรักแม้จะเสียใจแต่ก็ไม่คิดจะย่อไว่ และยอมตัดใจเมื่อพบว่าความรักจืดจางลง การตัดใจและไม่ย่อเมื่อคนรักบอกเลิกความสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงคิดว่าตนสามารถอยู่คนเดียวได้โดยไม่มีคนรักและสามารถเลือกเส้นทางความรักของตนเองได้ ดังตัวอย่างเช่น เพลง “One Way” ความว่า

จบแล้วเธอ ไม่ขัดขวางไม่ฉุดรั้งเธอ หมดปัญญา ยื้อคนอย่างเธอนั้น ที่ไม่รัก ที่ไม่สน
อย่างเธอนั้น.....ก็เธอไม่รักกันแล้วใครจะฝืนไม่ให้ไป โอ้ใครจะรู้สึกแคไหน เธอก็ทิ้งฉันอยู่ดี

(เพลง One Way)

นอกจากนี้ การโต้แย้งวาทกรรมยังปรากฏผ่านการสลับบทบาทชายและหญิง กล่าวคือ บทเพลง “คำยินดี” และ “เธออยู่ที่ไหน” ได้สร้างเรื่องราวที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่ไม่ใส่ใจความรักจนต้องเลิกรากับซึ่งลักษณะดังกล่าวควรจะเป็นลักษณะของผู้ชายที่มีนิสัยไม่ละเอียดยอ่อนและไม่ใส่ใจความรักแต่ในบทเพลงเหล่านี้กลับให้เป็นลักษณะของผู้หญิงแทน ดังตัวอย่าง

ขอให้ความรักดียิ่งกว่าที่ฝัน ขอให้คนนั้น ดีกว่าฉันทุกอย่าง ให้เขาคอยรักคอยดูแล
ได้อยู่เคียงข้าง และที่ฉันเอง ไม่เคยทำให้เธอ

(เพลงคำยินดี)

2.2 ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องเก็บความรู้สึกและอารมณ์

วาทกรรมของสังคมไทยได้กำหนดให้ผู้หญิงจะต้องเก็บความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ เมื่อเกิดความรักก็ไม่สามารถแสดงความรู้สึกทางความรักได้ จากการศึกษาพบว่า บทเพลงของวงเคลียร์ได้ผลิตซ้ำวาทกรรมดังกล่าวในเพลง “รูปวาดบนภาพถ่าย” ด้วยการสร้างเรื่องราวของบทเพลงแสดงให้เห็นถึงการที่ผู้หญิงต้องเก็บอารมณ์และความรู้สึกไว้กับตัวเองเพียงคนเดียว ได้แก่แอบรักและฝืนถึงความรักโดยไม่กล้าแสดงความรู้สึกออกไปให้รับรู้ โดยบทเพลงนี้ได้สื่อถึงการต้องเก็บอารมณ์ความรู้สึกไว้ผ่านเนื้อหาในบทเพลง ดังความว่า

ความฝันที่ฉันเคยได้ยิน ฝันแล้วต้องสร้างให้เห็นจริง แต่คงไม่ใช่กับทุกสิ่ง เพราะบาง
ความฝันก็ต้องควร เก็บไว้ เป็นภาพแห่งความรัก ที่ต้องเขียนต้องเก็บไว้ในใจเท่านั้น

(เพลงรูปวาดบนภาพถ่าย)

อย่างไรก็ตาม แม้บทเพลงของวงเคลียร์จะผลิตซ้ำวาทกรรมการเก็บความรู้สึกและอารมณ์ของผู้หญิงแต่ก็พบว่าบางบทเพลงได้แสดงให้เห็นถึงการโต้แย้งวาทกรรมดังกล่าว โดยนำเสนอภาพของผู้หญิงที่กล้าที่จะบอกความคิดความรู้สึกของตนในเรื่องของความรักและกล้าที่จะแสดงออกทางคำพูดเมื่อพบกับความรักที่ไม่ดี ดังตัวอย่างเพลง “เพลงนี้ (ใครบางคนแต่งให้เธอ)” ที่นำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงที่ได้แต่งเพลงให้กับคนที่ตนแอบชอบ โดยเพลงที่แต่งนั้นได้เปิดเผยความรู้สึกรักของตนออกไปอย่างชัดเจนให้คนที่ตนแอบชอบรับรู้ เพลง “เธอมัน” ได้สร้างเรื่องราวที่แสดงให้เห็นความกล้าบอกความรู้สึกของตนโดยตรงไปตรงมาเมื่อพบว่าคนรักไม่ได้จริงจังกับความรัก โดยใช้คำพูดที่ด่าทอคนรักว่าเลว หลอกหลวง และย่ำ 2 คำนี้อยู่หลายครั้ง โดยการเน้นย้ำได้แสดงให้เห็นความกล้าแสดงความรู้สึกของตนออกมาอย่างชัดเจน และเพลง “กระโดดกอด” ที่แสดงให้เห็นความกล้าแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้หญิงด้วยการแสดงความรัก โดยได้กระโดดกอดคนรักพร้อมหอมแก้มและยังตะโกนเสียงดังอีกว่าคิดถึงคนรักอย่างไม่เก็บอาการหรืออารมณ์ความรู้สึกของตน แสดงให้เห็นถึงการโต้แย้งวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องเก็บอารมณ์ความรู้สึก และรักนวลสงวนตัว ซึ่งนับเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงที่ดีตามค่านิยมของสังคม ดังตัวอย่าง

คนธรรมดาหนึ่งคนนี่ อยากแต่งเพลงเพลงนี้ให้กับเธอ.....และขอร้องเพลงเพลงนี้ดัง
ออกไป อยากรู้ว่าเธอจะรู้สึกอย่างไร เมื่อเธอได้ยินเพลงนี้ดังออกไป และรู้ว่าใจฉันรักเธอคนเดียว

(เพลงเพลงนี้ (ใครบางคนแต่งให้เธอ))

แสนดี เลิศเลอ ช่อนความจริง เธอ เธอมัน ลวงหลอก เลว เธอมัน เธอมัน เธอมัน
เธอมัน เลว...

(เพลงเธอมัน)

คิดถึงเธอขนาดไหน จะทำให้เธอได้รู้ กระโดดกอดหอมแก้มเธอให้รู้ว่าคิดถึงเธอที่สุด
จะร้องตะโกนดังๆว่าคิดถึงเธอแค่ไหน คิดถึงเธอแทบขาดใจ ไม่รู้เธอคิดยังไง ฉันโคตรคิดถึงเธอเลย

(เพลงกระโดดกอด)

นอกจากเรื่องของความรักแล้วยังพบว่าบทเพลงของวงเคลียร์ได้แสดงให้เห็นถึงความกล้าแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาสังคม คือ ปัญหาการกลั่นแกล้งผ่านโลกออนไลน์ (Cyberbullying) ดังที่พบในเพลง “ถ้าฉันเป็นแม่เธอ” โดยเนื้อหาของเพลงได้แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจผู้ที่กลั่นแกล้งทางโลกออนไลน์ จึงแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมา และยังท้าทายให้คนที่กลั่นแกล้งนั้นมาเจอกับตนด้วย ดังความว่า

เหมือนว่าเราแปลงร่างเมื่อเรา online การ sign in เปลี่ยนเราเป็นคนร้ายร้าย
อะไรผิดหูอ่านดูใจขึ้นง่ายง่าย เก่งกับคนไม่รู้จัก เปลี่ยนคนน่ารักเป็นอันธพาล..... ถ้าฉัน
เป็นแม่เธอจะทำเธอจะทำไหม ถ้าเป็นที่รักเธอจะทำไหม...ถ้าเจอตัวจริงต่อหน้าเธอจะว่าไง

(เพลงถ้าฉันเป็นแม่เธอ)

2.3 ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียว

บทเพลงของวงเคลียร์ได้ผลิตซ้ำวาทกรรมที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียวผ่านบทเพลงหลายบทเพลง ดังเช่นเพลง “สิ่งของ” ที่สร้างเรื่องราวของผู้หญิงที่อกหักและมีความรักครั้งใหม่ โดยตนคิดว่าคนรักเป็นผู้ที่ฉุดตนขึ้นมาจากความเจ็บปวด เป็นผู้ที่ทำให้ตนมีกำลังใจที่ดีและเห็นคุณค่าของตัวเองได้อีกครั้ง จึงสัญญาว่าจะรักและซื่อสัตย์ต่อคนรักเพียงคนเดียว หรือเพลง “หาย” ที่แสดงภาพของผู้หญิงที่ซื่อสัตย์ต่อคนรักเพียงคนเดียวแม้จะต้องห่างไกลกันก็ยังคงมีความรักที่มั่นคง โดยการผลิตซ้ำวาทกรรมดังกล่าวปรากฏผ่านตัวภาษาที่แสดงวาทกรรมดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่าง

คนอย่างฉันถูกโยนทิ้งขว้าง กลับมีเธอรับเอามาใส่ใจดูแล จากสิ่งของที่ไม่มีค่าอะไร
ได้มาเป็นคนเดียวในใจของเธอ ฉันจะมีชีวิตต่อจากนี้ เพื่อรักเธอ

(เพลงสิ่งของ)

เมื่อฉันและเธอต้องไกล ความรักยังเต็มในใจ และแม้จะนานเพียงใด แต่ฉันก็ยังจะ
มีเพียงเธอ

(เพลงหาย)

ในขณะที่บทเพลงของวงเคลียร์ได้ผลิตซ้ำวาทกรรมที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียว
ขณะเดียวกันบทเพลงของวงเคลียร์ก็ได้แย้งวาทกรรมดังกล่าวด้วยการสร้างเรื่องราวของบทเพลงให้เห็นความไม่
ซื่อสัตย์ต่อความรัก แอบรักคนอื่นที่ไม่ใช่คนรักของตนผ่านบทเพลง “ให้ความลับมันตายไปกับตัวฉัน” ดังปรากฏใน
เนื้อหาของบทเพลงว่า

ผิดที่ฉันคิดเกินเลยกับเธอ ก็รู้ว่ามันไม่ควร ผิดที่ฉันเองมีใครอยู่แล้วอยู่ทั้งคน
ความผิดคือฉันไม่ดีเอง ผิดที่ฉันเองไม่ห้ามหัวใจ มันก็ดีแล้วที่คิดว่าจะไม่พูดไป ฉันเริ่มเองจบ
เองก็ดีแล้ว

(เพลงให้ความลับมันตายไปกับตัวฉัน)

จากตัวอย่างข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า แม้เพลง “ให้ความลับมันตายไปกับตัวฉัน” จะโต้แย้งวาทกรรมความ
ซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียวแต่ก็พบว่าผู้แต่งยังไม่ประสบความสำเร็จในการโต้แย้งวาทกรรมสังคมได้เนื่องจากในบท
เพลงยังแสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่กังวล พยายามเก็บอารมณ์ความรู้สึกความไม่ซื่อสัตย์ในความรักของตนเองไว้
เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่ผิดและไม่สมควรกระทำ ซึ่งความรู้สึกผิดและการคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งยัง
คำนึงถึงกรอบของสังคมและพยายามอยู่ในกรอบนั้นเพื่อไม่ให้ถูกตำหนิจากสังคม

2.4 ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมการรับบทบาทเป็นผู้ตามของผู้หญิงในความสัมพันธ์ทางความรัก

บทเพลงของวงเคลียร์ได้ผลิตซ้ำวาทกรรมการรับบทบาทเป็นผู้ตามของผู้หญิงในความสัมพันธ์ทางความรัก
ดังจะเห็นได้จากเพลง “สิ่งสำคัญไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา” ที่ผู้แต่งได้ใช้ความเปรียบที่แสดงให้เห็นถึงบทบาท
ทางความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง กล่าวคือ การเปรียบฝ่ายชายเหมือนแสงแดดและแสงไฟที่ส่องแสงให้กับฝ่าย
หญิงได้มีแสงสว่างขึ้น ดังแสดงให้เห็นการรับบทบาทเป็นผู้นำของฝ่ายชายและผู้ตามของฝ่ายหญิงที่จะต้องมีการ
ชายคอยเป็นผู้นำให้กับชีวิต ดังความว่า

เธอเป็นดั่งแสงแดด ในยามเช้าที่สดใส เธอเป็นดั่งแสงดาว ก่อนกลางคืนจะลาลับไป
คือความอุ่นใจลึกกลองข้างใน ที่ไม่อาจมองเห็นด้วยสายตา.....เป็นเช่นดั่งแสงแดด ส่องแผ่นน้ำ
สว่างใส เป็นเช่นดั่งแสงไฟ เปล่งประกายในคืนเงียบงัน

(เพลงสิ่งสำคัญไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา)

อย่างไรก็ตาม พบว่า บทเพลงของวงเคลียร์ได้โต้แย้งวาทกรรมการเป็นผู้ตามของผู้หญิง โดยพบการสร้าง
เรื่องราวในบทเพลงที่แสดงให้เห็นถึงการรับบทบาทเป็นผู้นำทางความรักของผู้หญิง ดังปรากฏในเพลง “ไม่มีทางได้
ฟรี” ที่แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่ตั้งเงื่อนไขทางความรักและย้ำว่าหากผู้ชายคนใดไม่ได้มีคุณสมบัติตามที่ตนเอง
ต้องการก็ไม่ต้องเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ อันแสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงเก่ง พึ่งพาตัวเองได้ และเป็นผู้
สามารถควบคุมความสัมพันธ์ทางความรักได้ ดังความว่า

ถ้าคิดว่าจริงใจกับฉัน ถ้าพร้อมถ้าจริงจังก็มา ถ้าคิดว่าดีพอกับฉัน รักฉันไม่มีทาง
ได้ฟรี มันใจว่าฉันมีหัวใจที่ดี ถ้าเธอไม่ดีก็ไม่ต้องเปลืองเวลา

(เพลงไม่มีทางได้ฟรี)

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อจุดเปลี่ยนของวาทกรรมความเป็นหญิง

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีพลังต่อการนำเสนอข้อโต้แย้งวาทกรรมทางสังคมในบทเพลงของวงเคลียร์มี 3 ประการ คือ สื่อ กลุ่มผู้ฟัง และตัวศิลปิน ดังนี้

ปัจจัยประการแรก คือ สื่อ จะเห็นได้ว่าสื่อหลักที่มีส่วนช่วยในการตอบโต้วาทกรรม คือ การสร้างเรื่องราวบทเพลงผ่านมิวสิกวิดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยมิวสิกวิดีโอ นับเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากพิจารณาได้จากการเผยแพร่สู่สังคมในวงกว้างและมีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากผ่านเว็บไซต์ยูทูบ ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมและผู้ฟังเข้าถึงง่าย โดยมิวสิกวิดีโอเป็นการตีความเนื้อหาของเพลงออกมาเป็นภาพ เป็นเรื่องราวโดยมีนักแสดงมาแสดงบทบาทในตัวละครตามเรื่องราวที่สอดคล้องกับเพลง (อวิธากานต์ ภูมิ, 2555, น. 64) กล่าวได้ว่ามิวสิกวิดีโอเป็นสื่อที่นำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ผู้หญิงให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่นเพลง “รักให้ตาย” มิวสิกวิดีโอนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ผู้หญิงที่ถูกคนรักทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนวันหนึ่งก็ตัดสินใจที่จะเลิกทำทั้งที่ยังรักแต่ก็ไม่อยากกลับไปพบกับเหตุการณ์ร้าย ๆ เหมือนที่ผ่านมาจึงยอมตัดใจแม้ฝ่ายชายจะขอคืนดี แต่ก็ยืนยันที่จะอยู่คนเดียว มิวสิกวิดีโอนี้นำเสนอภาพของผู้หญิงที่ใจแข็งและเด็ดเดี่ยว โดยการสร้างเรื่องราวของผู้หญิงที่ตัดสินใจทั้งความรักและเลือกที่จะอยู่คนเดียวโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย ซึ่งเป็นการโต้แย้งวาทกรรมสังคมที่กล่าวว่าผู้หญิงอ่อนแอต้องมีผู้ชายเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และมิวสิกวิดีโอเพลงนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้เข้าชมสูงกว่า 30 ล้านครั้ง และมีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นมากกว่า 6,000 รายการ (เพลงรักให้ตาย, 22 สิงหาคม 2564) กล่าวได้ว่าการใช้สื่อมิวสิกวิดีโอในการนำเสนอบทเพลงของวงเคลียร์เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างข้อโต้แย้งวาทกรรมเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคม

ปัจจัยประการที่สอง คือ กลุ่มผู้ฟัง บทเพลงของวงเคลียร์โดยส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่นำเสนอเรื่องราวแทนความรู้สึกและอารมณ์ของผู้หญิงเรื่องความรัก โดยเป็นความรักที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นและวัยทำงาน กลุ่มผู้ฟังดังกล่าวมักจะเข้ามาเขียนแสดงความคิดเห็นในเว็บไซต์ยูทูบด้วยการเล่าเรื่องราวจากประสบการณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทเพลง ดังตัวอย่างการเขียนแสดงความคิดเห็นในเพลง “พันหมื่นเหตุผล” ความว่า

ก็ครั้งแล้ว.. ที่ให้ออกาสเธอ.. ที่ยอมเชื่อสิ่งที่เธอพูดตอนกลับมาคบกัน... แต่อยู่ดี ๆ..
พูดด้วยไม่พูดด้วย เลยถามยังรักกันอยู่มัย.. ก็ไม่พูด.. เราเลยรู้คำตอบของเธอแล้วแหละ เรา
ไปเองก็ได้ ย้อไปก็ไม่มี ความหมาย.....จนวันนี้เธอกลับมา ในวันที่เราเริ่มดีขึ้น พอเธอจะ
อยากกลับมาอยู่ด้วยกันเลย พอแล้ว

(Wortear ',2563)

เมื่อปีที่แล้วเราเคยเป็นแบบนี้ ย้อ เขาไว้ สุดท้ายเขาเดินจากไป.....เวลาผ่านไป
2 เดือน เขาเดินกลับมา เพื่อขอโอกาส เราไม่มีโอกาสนั้นให้เขาแล้ว มันจบแล้ว

(Sirirak inkhorn, 2563)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ฟังได้นำเรื่องราวในบทเพลงมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางความรักของตนเอง ซึ่งกลุ่มผู้ฟังนับเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยในการตอบโต้วาทกรรมทางสังคม กล่าวคือ เมื่อมีการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ลงในเว็บไซต์ยูทูบและเผยแพร่สู่สาธารณะ การแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นจะนำเสนอให้เห็นถึงภาพแทนผู้หญิงทั้งแนวคิด อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นด้วย

ปัจจัยประการสุดท้าย คือ ตัวศิลปิน จะเห็นได้ว่าศิลปินของวงเคลียร์ประกอบด้วย รัตนกันต์ ยั่งยืนพูนชัย ญัฐวัฒน์ แสงวิจิตร คิยาภัทร โพธิ์วงศ์ไพโรลิส และนัฐ นิลวิเชียร โดยเฉพาะนักร้องนำ คือ รัตนกันต์ ยั่งยืนพูนชัย ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นผู้แต่งเพลงด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดเนื้อหาบทเพลงด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะและสามารถสื่อสารเนื้อหาของเพลงได้เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง โดย รัตนกันต์ ยั่งยืนพูนชัย นับเป็นนักร้องและนักแต่งเพลงที่เป็นตัวแทนของผู้หญิงสมัยใหม่ที่เก่ง มีความสามารถ และพึ่งพาตัวเองได้ ดังจะ

เห็นได้จากการที่รัตนกันต์ ยังยืนพูนชัย จบการศึกษาจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและศึกษาต่อต่างประเทศในระดับปริญญาโทด้านการจัดการการออกแบบ โดยระหว่างที่เป็นนักร้องนั้น รัตนกันต์ ยังยืนพูนชัย ก็รับงานออกแบบควบคู่ไปด้วย (“แพท วงเคลียร์ สาวมันผู้มาพร้อมความอบอุ่น”, 21 กุมภาพันธ์ 2561) แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้หญิงเก่ง มีความรู้และความสามารถ ซึ่งเมื่อผู้ฟังชื่นชอบในตัวศิลปินแล้ว ศิลปินก็นับว่ามีบทบาทในการเป็นต้นแบบให้กับผู้ฟังด้วย

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ทั้ง 46 เพลง สรุปได้ว่าบทเพลงของวงเคลียร์ได้แสดงภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิง 9 ประการ คือ ผู้ที่รักเดียวใจเดียว ผู้ที่ให้ความสำคัญกับความรัก ผู้ที่กล้าแสดงออกทั้งความคิดและความรู้สึกผ่านทางการกระทำและคำพูด ผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว ผู้ที่ใจแข็ง ผู้ที่เข้มแข็ง ผู้ที่มองตัวเองว่าเป็นคนรักที่ไม่ดี ผู้ที่อบอุ่น และผู้ที่เสียสละในความรัก ซึ่งการประกอบสร้างภาพแทนผู้หญิงในบทเพลงของวงเคลียร์นั้นได้ผลิตซ้ำวาทกรรมทางสังคมเกี่ยวกับผู้หญิง ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าบางบทเพลงได้มีการโต้แย้งวาทกรรมทางสังคม โดยพบทั้งข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหวและอ่อนแอ ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องเก็บความรู้สึกและอารมณ์ ข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นหญิงที่ต้องซื่อสัตย์และรักเดียวใจเดียว และข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับวาทกรรมการรับบทบาทเป็นผู้ตามของผู้หญิงในความสัมพันธ์ทางความรัก อาจกล่าวได้ว่า จุดเปลี่ยนการผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นหญิงจากบทเพลงของวงเคลียร์คือการพยายามนำเสนอข้อโต้แย้งเกี่ยวกับวาทกรรมเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมไทย โดยใช้เนื้อหาหรือตัวบท (บทเพลง) เป็นพลังสำคัญในการถ่ายทอดความคิดที่แสดงถึงการโต้แย้งวาทกรรมเกี่ยวกับผู้หญิงในประเด็นต่าง ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อจุดเปลี่ยนของวาทกรรมความเป็นหญิงมี 3 ประการคือ สื่อ กลุ่มผู้ฟัง และตัวศิลปิน

ในการศึกษาภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงในบทเพลงของวงเคลียร์ได้แสดงให้เห็นว่าบทเพลงนำเสนอวาทกรรมทางสังคมทั้งการผลิตซ้ำวาทกรรมและโต้แย้งวาทกรรมโดยนำเสนอผ่านเรื่องราวเนื้อหาหรือตัวบท (บทเพลง) สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภัทร นาสุรัส (2545) และอวิสดากานต์ ภูมิ (2555) ที่แสดงให้เห็นว่าบทเพลงได้สร้างเรื่องราวเนื้อหาที่ทำให้แสดงลักษณะของผู้หญิงได้ชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าบทเพลงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างและผลิตความหมายที่นำไปสู่การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ผู้หญิงในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ผู้หญิงในบทเพลงนับว่ามีอิทธิพลในการกำหนดความคิดและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในสังคมเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงไม่แตกต่างจากสื่อโฆษณาดังที่พบในงานวิจัยของกมลทิพย์ จิงเลิศศิริ (2558) ที่แสดงให้เห็นว่าสื่อโฆษณามีบทบาทสำคัญในการสร้างวาทกรรมความงามของผู้หญิงสู่สังคม การวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าไม่เพียงแต่สื่อโฆษณาเท่านั้นที่มีอิทธิพลในการกำหนดความคิดและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของคนในสังคม หากแต่สื่อบทเพลงก็นับเป็นสื่อหนึ่งที่สำคัญในการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงยุคใหม่สู่สังคมเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อบทเพลงได้สร้างข้อโต้แย้งวาทกรรมเกี่ยวกับผู้หญิงเกิดเป็นภาพแทนผู้หญิงยุคใหม่และถ่ายทอดสู่สังคม สังคมจะได้รับรู้ภาพแทนผู้หญิงในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม เช่น ความเด็ดเดี่ยวและใจแข็งของผู้หญิง ความกล้าแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ การเป็นผู้นำในความสัมพันธ์ทางความรัก เป็นต้น เมื่อภาพต่าง ๆ เหล่านี้ถ่ายทอดสู่สังคมให้สังคมรับรู้และนำเสนอซ้ำกันในหลายบทเพลง ภาพผู้หญิงรูปแบบใหม่ก็จะซึมซับเข้าไปในความคิดของคนนำไปสู่ความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงที่เปลี่ยนไป ส่งผลถึงการกำหนดวิถีปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้หญิงก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาเปรียบเทียบงานวิจัยชิ้นนี้กับการสร้างภาพแทนผู้หญิงในบทเพลงร่วมสมัยของนักร้องหรือกลุ่มนักร้องท่านอื่น เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของการประกอบสร้างภาพแทนผู้หญิงในบทเพลง อันจะทำให้เห็นภาพแทนเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมแง่มุมต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้น
2. ศึกษาบทเพลงของวงเคลียร์ในประเด็นอื่น ๆ เช่น ศิลปะการใช้ภาษาในการประพันธ์ผู้แต่ง อัตลักษณ์ของบทเพลงวงเคลียร์ แนวคิดของผู้แต่งในการสร้างสรรค์บทเพลง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ จีงเลิศศิริ. (2558). *วาทกรรมความเป็นหญิงกับความงามในสังคมไทย* (ศิลปนิพนธ์ศิลปบัณฑิต) กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์
- คำยินดี. (2564) , สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=cEeUFE6tRmQ>
- ประสิทธิ์ แยมศรี. (2548). *ภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในเพลงลูกทุ่ง: กรณีศึกษาแนวคาเฟ่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รักให้ตาย. (2564) , สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=4jfbfTqqSQ0>
- วัชรภรณ์ อาจหาญ. (2535). *การศึกษาวีเคราะห้บทเพลงไทยสากลของสุนทรภรณ์* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิกาญจน์ กลั้วฉวี. (2549). *การนำเสนอภาพตัวแทนและค่านิยม "ความเป็นหญิงยุคใหม่"* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สิ่งของ. (2564) , สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=Z-qjxO_ZJKM
- เสนาะ เจริญพร. (2548). *ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทอง*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- โสภัทร นาสวัสดิ์. (2545). *การแสดงออกทางเพศของสตรีผ่านบทเพลงไทยสากลยอดนิยม ปี 2543* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เหมยจวน เฝิง. (2560). *การเปรียบเทียบภาพตัวแทนของผู้หญิงในภาพยนตร์จีนเรื่องนางพญางูขาวกับภาพยนตร์ไทยเรื่องแม่เบี้ย* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2543). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อวิสตากานต์ ภูมิ. (2555). *การแสดงภาพลักษณ์สตรีในบทเพลงไทยสากล: กรณีศึกษาบทเพลงที่ขับร้องโดยธนพร แวกประยูร* (วิทยานิพนธ์ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แพท วงเคลียร์ สาวมั่นผู้มาพร้อมความอบอุ่น. (2561, 21 กุมภาพันธ์). สืบค้นจาก <https://goodlifeupdate.com/lifestyle/65787.html>
- Patklear. (2561). *เพลงเรา เราเขียน ทุกเพลง*. สืบค้นจาก <https://twitter.com/patklear>
- Sirirak inkhorn. (2563). *พันทมนต์เหตุผล*. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=7RbCL_Eoj98
- Wortear '. (2563). *พันทมนต์เหตุผล*. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=7RbCL_Eoj98

ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ “เลือดข้นคนจาง”

Representation of Chinese-Ethnic Thai Men within the “In Family We Trust”

ชยานิน บุญส่งศักดิ์¹ | Chayanin Boonsongsak¹

ธนพร หมูคำ² | Thanaporn Mookham²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนผ่านละครโทรทัศน์ “เลือดข้นคนจาง” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ละครโทรทัศน์ เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31 จำนวนทั้งสิ้น 18 ตอน ใช้แนวคิดภาพแทนและแนวคิดสื่อโทรทัศน์ในการวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนถูกผลิตซ้ำในละครโทรทัศน์ เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ชายไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้นำ (2) ชายไทยเชื้อสายจีนเป็นคนขยันหมั่นเพียร (3) ชายไทยเชื้อสายจีนเป็นคนรักครอบครัว ซึ่งไม่ต่างจากเดิมที่เคยปรากฏให้เห็นในละครกระแสหลักที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน โดยผู้ผลิตละครโทรทัศน์ใช้วิธีการทำให้เห็นถึงความจริงแค่เพียงบางส่วน ผวนกับการให้ภาพแทนของชายไทยเชื้อสายจีนในทิศทางที่เน้นย้ำว่าชายไทยเชื้อสายจีนนั้น ย่อมเป็นผู้ที่มีความรักและกตัญญูต่อบิดามารดาหรือคนในครอบครัว มีความเป็นผู้นำหรือมีความขยันขันแข็งเป็นสำคัญ เน้นย้ำค่านิยมที่สังคมมักยอมรับการเป็นชายไทยเชื้อสายจีนตามบรรทัดฐานทางสังคมทั่วไป เพื่อให้เห็นภาพสังคมไทยเชื้อสายจีนในอนาคตว่าควรเป็นเช่นไร และยังคงสอดแทรกแง่คิดเกี่ยวกับพื้นฐานสำคัญที่เล็กที่สุดของสังคมมนุษย์ที่เรียกว่า “ครอบครัว” ในละครโทรทัศน์เรื่องนี้

คำสำคัญ: ภาพแทน, ชายไทยเชื้อสายจีน, ละครโทรทัศน์

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

This article aims to study and analyze the representation of Chinese-ethnic Thai men in the 18 episodes of the television play called “In Family We Trust.” Qualitative method was used herein to study the sample called “In Family We Trust”, broadcasted through the One31 channel. The researcher used the ideas of representation and television media to analyze the sample.

According to the study, 3 representations of Chinese-ethnic Thai men demonstrated within the show are: (1) Chinese-ethnic Thai men have good leadership, (2) Chinese-ethnic Thai men are hard-working, and (3) Chinese-ethnic Thai men give priority to their family. These are not different from what is being presented in main-stream plays involving Chinese-ethnic Thai men. In this regard, only some parts of the reality are presented by the producer. The show emphasizes the main-core values of Chinese-ethnic Thai men that are ordinarily accepted by society, namely gratitude toward their parents and family, leadership, and diligence. It gives audiences a vision of the future of Chinese-ethnics in Thailand. Additionally, the show emphasizes that family is truly important as it's the smallest unit of society.

Keywords: Representation, Chinese-ethnic Thai men, Television play

บทนำ

คนจีนเริ่มอพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังเรื่อยมา กษัตริย์จีนได้ขยายการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียและเริ่มมีคนจีนอพยพเข้ามาเมืองไทยมากขึ้น หลายงานวิจัยได้พูดถึงการอพยพของคนไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย ตั้งแต่ช่วงสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ทำให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีน

เลียว เสถียรสุด (2510 : 235) ได้กล่าวว่า ชาวจีนได้เริ่มตั้งรกรากตามประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง จวบจนราชวงศ์ชิง เหตุจากความไม่พอใจในการปกครองจึงอพยพไปอยู่ต่างประเทศเป็นต้นมา ตั้งแต่ พ.ศ.2549 โดยส่วนมากเป็นชาวจีนกวางตุ้ง จีนฮกเกี้ยน จีนแต้จิ๋วและจีนแคะ เนื่องด้วยการอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยได้นำเทคโนโลยีและวัฒนธรรมจีนเข้ามาพร้อม ๆ กันด้วย แม้ว่าในช่วงแรกคนจีนส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนและถูกจัดให้อยู่ในฐานะคนชนชั้นต่ำในสังคมแต่ก็มีบทบาทสำคัญต่อการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจไทยอย่างมาก นอกจากนี้ สุชาติ ตันตะสุรฤกษ์ (2523 : 23) ยังได้เพิ่มเติมประเด็นของการอพยพของชาวจีนว่า เมื่อได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว คนจีนส่วนใหญ่ยังนำเอาแบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมดั้งเดิมติดตัวมาด้วยและเมื่อเวลาผ่านไปก็นำมาประยุกต์ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของตน จนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะในสังคมไทยในที่สุด คนไทยเชื้อสายจีนมีการดำรงชีวิตและประเพณีต่าง ๆ ตามแบบจีน และเมื่อได้แต่งงานข้ามเชื้อชาติกับคนไทยและมีลูกหลานจึงเรียกว่า “คนไทยเชื้อสายจีน” ปัจจุบันมีการเผยแพร่การดำรงชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างกว้างขวางมากขึ้น จนก่อให้เกิดการถ่ายทอดในหลากหลายทาง ไม่ว่าจะเป็นงานวรรณกรรมหรืองานศิลปะ ละครโทรทัศน์ ฯลฯ อย่างแพร่หลาย ตัวอย่างเช่น ผลงานนวนิยายของ ประภัสสร เสวิกุล ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ เหลื่อมหมอลายเหมย ลอดลายมังกร สำเภาทอง ซึ่งตั้ง กุหลาบจีน ขอมอนไบนั่น...ที่เธอฝันยามหนุน ซึ่งได้ถ่ายทอดชีวิตของชาวจีนที่อพยพมายังเมืองไทยและเผชิญหน้ากับความยากลำบาก รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่คนจีนต้องอดทน และต่อสู้กับความยากจน ตลอดจนการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนขยันหมั่นเพียรและอดทน รู้จักพึ่งพาตนเองให้ได้ ถัดมางานวิจัยของ ปรีดา อัครจันทโชติ (2561) ได้เขียนเชื่อมโยงการถ่ายทอดความเป็นอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีนผ่านละครโทรทัศน์ว่า นอกจากคนไทยเชื้อสายจีนจะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยแล้ว

ยังเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของละครโทรทัศน์ไทยด้วย นับตั้งแต่ยุคเรื่องหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ช่วงปี พ.ศ. 2499 ที่ได้จัดแสดงเรื่องสามก๊ก ทางช่อง 4 บางขุนพรหม จากนั้นก็ได้ปรากฏละครโทรทัศน์ที่นำเสนอเนื้อหาความเป็นจีนมาอย่างต่อเนื่องหลังจากบทบาทของสื่อเริ่มมีเข้ามามีความสำคัญ พบเห็นละครที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวไทยเชื้อสายจีนมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็น ลอตลายมังกร เสน่ห์นางจิ้งหวี หงส์เหนือมังกร ฯลฯ ผลงานละครโทรทัศน์ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนใหญ่ได้ถูกยกระดับตามความก้าวหน้าของสังคมเป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัวไทยเชื้อสายจีน ที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจการค้าเป็นหลัก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546 : 997) ระบุว่า ละครโทรทัศน์นั้นเป็นละครพูดที่มีการตกแต่งฉากให้เหมือนจริง เพื่อให้ผู้ชมได้รับความรู้และความบันเทิง ดังนั้นการนำเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนมาสร้างเป็นละครโทรทัศน์จึงสามารถทำให้ผู้ชมได้เห็นและเข้าใจวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่และบทบาทของตัวละครของคนไทยเชื้อสายจีน ดังเช่น ละครโทรทัศน์เลือดข้นคนจาง (In Family We Trust) ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษานี้ ได้เริ่มออกอากาศครั้งแรกทางช่องวัน 31 ในปี พ.ศ.2561 จัดเป็นละครโทรทัศน์ไทยแนวชีวิตสืบสวนสอบสวนที่ถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมากจนได้รับรางวัลให้เป็นละครโทรทัศน์ที่ถูกพูดถึงมากที่สุดแห่งปีและอีกหลากหลายรางวัล

ทั้งนี้ ละครโทรทัศน์เป็นสื่อที่ประกอบสร้างความหมายทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง โดยมีความหมายแฝงเร้นอยู่ภายใน จนนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการสร้างภาพแทน (Representation) ของชายไทยเชื้อสายจีนในสื่อละครโทรทัศน์ว่ามีการนำเสนอภาพแทนในลักษณะใดบ้าง และมีการผลิตซ้ำภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนจากละครโทรทัศน์ในช่วงสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งเป็นกลุ่มนักธุรกิจกลุ่มใหม่ที่สำคัญของไทย เพื่อชี้ให้เห็นว่าในบริบทการสร้างและเสพละครโทรทัศน์ไทยนั้น ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์มีวิธีการสร้างสรรค์และนำเสนอเนื้อหาอย่างไรให้เป็นที่ยอมรับของผู้ชม นอกจากนี้กระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยเชื้อสายจีนตระกูลใหญ่ อันมีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนของชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ เรื่อง “เลือดข้นคนจาง”

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอความเป็นชายไทยเชื้อสายจีน

วิภาวี สุวิมลวรรณ ได้ศึกษาอุดมคติทางธุรกิจของผู้ประกอบการไทยเชื้อสายจีน กรณีศึกษากลุ่มผู้นำหอการค้าจีน (พ.ศ.2488-2540) พบว่าชาวจีนยึดถือการดำเนินธุรกิจบนหลักความสัมพันธ์และบริหารงานแบบครอบครัวใหญ่เป็นหลัก ธาณิวัฒน์ บุญโต (2542: 6) ระบุว่า ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และทำมาหากินเพื่อสร้างฐานะให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ชาวจีนจึงขยันขันแข็ง เริ่มตั้งแต่การรับจ้างสารพัด เรียนรู้การค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ จนขยายขึ้นประกอบอาชีพค้าขายอย่างมั่นคงงานวิจัย ของ นิโลบล วงศ์ภัทรพนธ์ (2564) ได้พบว่า ความเป็นความเป็นครอบครัวใหญ่ของตัวละครจีนนั้นแสดงให้เห็นวัฒนธรรมของการมีลูกหลานจำนวนมาก เพื่อมาแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการขยายกิจการของครอบครัวอย่างการประกอบธุรกิจในระบบกงสี

ด้านความรักและครอบครัวของชายไทยเชื้อสายจีน งานวิจัย ของ นิโลบล วงศ์ภัทรพนธ์ (2564) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องจากลอตลายมังกรสู่เลือดข้นคนจาง : การนำเสนอลักษณะทางวัฒนธรรมความเป็นชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย พบว่าแม้จะมีปมปัญหาระหว่างพี่น้องในครอบครัวจีน แต่ความเป็นพี่น้องของชายไทยเชื้อสายจีนนั้นมีความช่วยเหลือและคอยแก้ไขปัญหาให้กันและกันอยู่เสมอ นอกจากนี้ประเด็นวิถีชีวิตครอบครัวของเลือดข้นคนจาง ยังมีแนวคิดการเลี้ยงลูกที่ปรับเปลี่ยนใหม่ โดยการให้อิสระกับลูกได้เลือกได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และให้ออกาสูกได้เลือกเส้นทางชีวิตของตนเอง

สุเมธ อาชาสมประสงค์ (2554) ได้ศึกษาเรื่องละครโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอภาพคนไทยเชื้อสายจีนของจำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่อง มงกุฎดอกส้ม (2539, 2553) เรื่อง เสน่ห์นางจิว (2542, 2551) และเรื่อง หงส์เหนือมังกร (2543) พบว่า ละครโทรทัศน์ได้สะท้อนวิถีชีวิตครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งมีการปรับเนื้อหาในเรื่องสังคมผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ไปตามยุคสมัยของสังคม สิ่งที่คงไว้เหมือนเดิม คือ การสืบทอดความเชื่อในระบบชายเป็นใหญ่ การบูชาเทพเจ้า บรรพบุรุษ และวิถีปฏิบัติในพิธีกรรมสำคัญของชาวจีน ถัดมางานวิจัย ของ บุญยง สุขหาพนธ์ (2562) เรื่องแนวคิดทฤษฎีการเล่าเรื่องกับค่านิยมคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์เรื่อง เลือดข้นคนจางพบว่า มีการนำเสนอค่านิยมของคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของเพศชาย-หญิง และค่านิยมเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ส่วนความเชื่อและประเพณีนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยหรือสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเกิดความขัดแย้งที่เป็นจุดเปลี่ยนของละคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์ภาพแทนของชาวไทยเชื้อสายจีน จากละครโทรทัศน์ช่วงวัน 31 เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” รวมทั้งสิ้น 18 ตอน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดภาพแทน และแนวคิดเกี่ยวกับสื่อละครโทรทัศน์ โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการคัดเลือกภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นปัจจุบัน โดยเลือกทั้งภาพเหตุการณ์และบทสนทนาของตัวละครในโทรทัศน์มาใช้วิเคราะห์ตามทฤษฎีแนวคิดเรื่องภาพแทน แนวคิดเกี่ยวกับสื่อโทรทัศน์ และสรุปผลการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

จากบทความเรื่อง ภาพแทนชาวไทยเชื้อสายจีนผ่านละครโทรทัศน์ “เลือดข้นคนจาง” นี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทน และแนวคิดเกี่ยวกับสื่อละครโทรทัศน์

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทน

นักคิดกลุ่มที่อธิบายภาพแทน Hall (1997) ได้นิยามเกี่ยวกับภาพแทนไว้ว่า เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยเชื่อมโยงกับการใช้ระบบสัญลักษณ์ ภาษาอังกฤษคือ Representation และยังรวมถึงการนำเสนอใหม่ (Representation) เป็นอีกนัยยะที่สำคัญของคำว่าภาพแทนนี้ด้วย โดยภาพแทนหรือภาพแทน ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่ (1) การนำเสนอภาพแทนในใจ คือ การกลั่นกรองจากความจริงรอบตัวและความคิดหนึ่งให้กลายเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่น การตีความจากสิ่งที่มองเห็น เช่น แก้ว โต๊ะ เก้าอี้ เราจะตีความไว้ได้ง่ายว่า สิ่งเหล่านี้มีหน้าที่ทำอะไร (2) ภาพแทนภายนอก คือ การพยายามสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในใจออกมาให้ผู้อื่นได้ทราบผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษา โดยจะเป็นภาษาพูดหรือเขียนหรือสิ่งอื่น ๆ แทนได้ และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 3 สิ่ง คือ (1) สิ่งต่าง ๆ (things) ได้แก่ คน สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ ฯลฯ (2) แนวคิด (concept) คือ ความคิดหรือแนวคิดที่อยู่ในหัวของมนุษย์ที่จะช่วยจัดประเภทสิ่งต่าง ๆ รอบตัว (3) สัญลักษณ์ (sign) คือ เครื่องหมาย รหัสหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ช่วยในการสื่อความคิดผ่านการทำงานของภาษา ทั้งสามองค์ประกอบนี้ถือเป็นการเชื่อมโยงความคิดและภาษาเพื่อให้สามารถอ้างอิงได้ถึง ผู้คน เหตุการณ์และวัตถุจริง ๆ เข้าด้วยกัน ปรากฏออกเป็นภาพแทน (Representation) สอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ วิลาสินี พิพิธกุล (2544) กล่าวถึงภาพแทนว่าเป็นผลผลิตของความหมายในกระบวนการคิดความเชื่อ ความรู้สึก และอุดมการณ์ของมนุษย์ผ่านการสื่อสาร เป็นการเชื่อมโยงความคิดเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงและโลกแห่งจินตนาการร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้เรารับรู้ความหมายจากภาพแทนเหมือนกัน นอกจากนั้นการที่ภาพแทนมีความหมายก็เพราะมีความสอดคล้อง

กับบรรทัดฐานและคุณค่าที่คงอยู่แล้วในวัฒนธรรมนั้น การเป็นภาพแทนไม่ใช่แค่เพียงเป็นภาพสะท้อนของความเป็นไปได้ในสิ่งที่มีอยู่ในโลก ผู้วิจัยจึงสรุปว่า ภาพแทน เป็นผลผลิตของการให้ความหมายแทนถึงสิ่งหนึ่งหรือเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่มีส่วนช่วยในการทำให้ผู้รับสารสามารถมองเห็นคุณค่าและอุดมการณ์บางอย่างผ่านผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ที่หลอมรวมไปกับสังคมด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อละครโทรทัศน์

สื่อละครโทรทัศน์ มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ครบรส ทั้งภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว ทำให้ผู้ชมได้รับอรรถรสทั้งภาพและเสียงได้เป็นอย่างดี กาญจนา แก้วเทพ (2545) กล่าวว่า รูปแบบและการนำเสนอของละครโทรทัศน์นั้นมีหลากหลาย สามารถดึงดูดความสนใจและสอดแทรกอุดมการณ์บางอย่างในรูปแบบของความบันเทิง คุณสมบัติดังกล่าวทำให้ละครโทรทัศน์เป็นแหล่งพุ่มพักที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของอุดมการณ์ต่าง ๆ ในสังคม

ละครโทรทัศน์เลือดข้นคนจาง (In Family We Trust) ออกอากาศครั้งแรก พ.ศ.2561 จัดเป็นละครโทรทัศน์ไทยแนวดราม่า จากทีมผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ที่ล้วนแล้วแต่มีความเชื่อมโยงกับการเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์ เป็นผู้เขียนบทละครโทรทัศน์หลัก ตามมาด้วยทีมงานประพันธ์ร่วม ได้แก่ ชลดา เตียวสุวรรณ ทรงยศ สุขมากอนันต์ เกรียงไกร วชิรธรรมพร ศุภกฤต นิงสานนท์ ทศพร เจริญทอง และ วสุธร ปิยารมณ โดยผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ทั้งหมดที่กล่าวไปนั้นทุกคนต่างมีเชื้อสายจีนทั้งสิ้น และใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ในการประพันธ์บทละครโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับชีวิต ความรักและครอบครัวซึ่งเป็นที่โด่งดังและได้รับรางวัลหลากหลายเรื่องด้วยกัน ด้วยความต้องการที่จะสื่อสารให้คนรุ่นใหม่เห็นถึงชีวิตของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ จึงได้ผสมผสานดารานักแสดงใหญ่ที่คนดูทั่วไปรู้จักเพื่อเป็นแม่เหล็กดึงดูดกลุ่มเป้าหมายใหม่ที่จะเข้ามาชมละครครอบครัวไทยเชื้อสายจีนให้ได้มากขึ้น

ขอบเขตของข้อมูล

ละครโทรทัศน์เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” ผลิตโดยเดอะ วัน เอ็นเตอร์ไพรส์ นาวาบางกอก และโพโนลิค ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องวัน 31 ช่วง พ.ศ. 2561 จำนวนทั้งสิ้น 18 ตอน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ละครโทรทัศน์เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” โดยใช้แนวคิดสื่อโทรทัศน์กับแนวคิดภาพแทน จากการศึกษาพบการนำเสนอภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีน แบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนลักษณะความเป็นผู้นำ ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะขยันหมั่นเพียร และภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะรักครอบครัว ดังผลการวิเคราะห์ ต่อไปนี้

1. ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนลักษณะความเป็นผู้นำ

ชาวจีน จากแผ่นดินใหญ่ในสมัยก่อนได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนยากไร้ หนีสงครามหรือหนีความยากจน มาเป็นแรงงานหรือประกอบอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่มักเป็นเพศชายที่มีลักษณะสูงงาน หาเช้ากินค่ำงานตั้งตัวได้ดี เนื่องจากไม่เลื่องงาน ไม่เกียจงาน ต่อมาสามารถดำเนินธุรกิจส่วนตัวได้ด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จในที่สุด

จากละคร “เลือดข้นคนจาง” ผลการวิเคราะห์หลังการรับชม ละครเรื่องเลือดข้นคนจาง พบว่า การที่ลูกชายคนโต คือ “ประเสริฐ” ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นประธานบริหารของโรงแรมจिरานันดา เป็นกิจการหลักของครอบครัว ด้วยความเป็นลูกชายคนโตของตระกูล จึงได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการบริหารกิจการของครอบครัวซึ่งเงินกำไรต่าง ๆ จากการบริหารนั้นก็จะถูกนำเข้ากสิ ซึ่งเป็นกองกลางของครอบครัว นอกจากนี้ยังมี

บทบาทเป็นเหมือนที่ปรึกษาใหญ่ของบ้าน รวมทั้งเป็นผู้ถือครองอำนาจในการตัดสินใจเรื่อง ต่าง ๆ ในบ้านด้วยดังตัวอย่างบทสนทนา

กรกันต์ : “เฮียครับ เจี๋ยครับ พอตีว่าผมกับน้ำผึ้งเนี่ยมีเรื่องอยากจะปรึกษานะครับ”

ประเสริฐ : “อาลี”

กรกันต์ : “คือช่วงนี้เวกส์มันเรียนหนักมากเลยครับ บางวันก็กลับดึก บางวันก็ไม่ได้กลับบ้านเลย การเดินทางก็ลำบากครับ ผมได้ยินมันพูดอยู่บ่อยๆ นะครับ ว่ามันอยากได้รถส่วนตัว ผมก็คิดนะครับ ว่าอาจก็จะซื้อให้มันตั้งนานละ ก็เลยอยากจะมาปรึกษาว่า ควรซื้อให้มันดีไหมครับ”

ประเสริฐ : “ได้สิ เวกส์เรียนมหาวิทยาลัยแล้วนี่ ก็ควรจะมียุทธส่วนตัวได้แล้วก็ไปดูเอาแล้วกัน แล้วเอาเงินมาเบิกที่ก่งสิ”

(เลือดชั้นคนจาง, ตอนที่ 1)

จากบทสนทนาประเสริฐเป็นพี่ชายใหญ่ ได้รับอำนาจสืบต่อจากพ่อ(อาคง) ตามรูปแบบของคนในสังคมไทยเชื้อสายจีนแต่เดิม ฉากนี้เป็นการนำเสนอบทสนทนายาระหว่างน้องชายกับพี่ชายเกี่ยวกับการใช้เงินกองกลางในครอบครัว พี่ชายเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องการใช้เงินในก่งสิ ซึ่งเป็นระบบการบริหารกิจการครอบครัวแบบจีนแต่เดิม เพื่อดูแลกิจการครอบครัวไม่ให้ผลประโยชน์ไปตกเป็นของคนนอกและมีการใช้ทรัพย์สินกองกลางร่วมกัน โดยอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่พี่ชายคนโตสุดซึ่งเป็นการนำเสนอภาพแทนที่ว่าลูกชายคนโตสุดของบ้านควรเป็นผู้นำและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการให้กับทุกคนในครอบครัว นอกจากนี้ยังปรากฏสัญญาณของตัวละครที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาผ่านบทสนทนาอีกด้วย โดยความคิดของคู่สนทนานำเสนอให้เห็นว่าชายไทยเชื้อสายจีนรุ่นลูกได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา ถือเป็นการนำเสนอภาพแทนของชายไทยเชื้อสายจีนได้ว่าการศึกษาที่ดีจะนำไปสู่การเป็นผู้นำที่ดีได้ในอนาคต ชายไทยเชื้อสายจีนรุ่นลูกจึงมุ่งมั่นในการพัฒนา ใฝ่รู้และใฝ่ใจในความเจริญก้าวหน้า พัฒนาตนเองเพื่อไปประกอบธุรกิจครอบครัวหรือตนเองในอนาคต

นอกจากนี้ในประเด็นของเป็นผู้นำในการดูแลธุรกิจและผลประโยชน์ของครอบครัว ยังได้ปรากฏผ่านตัวอย่างบทสนทนา ที่ว่า

ภัสสร : “ฉันว่า ถ้าเราจัดการดี ๆ ก็มีแต่ได้กับได้นะเฮีย”

ประเสริฐ : “ไม่ดีกว่า ถ้าเกิดมีอะไรผิดพลาดทำให้แขกที่เข้ามาพักไม่พอใจ”

(เลือดชั้นคนจาง, ตอนที่ 1)

ประเสริฐ : “ฉันตัดสินใจแล้ว และจะไม่เปลี่ยนใจ”

(เลือดชั้นคนจาง, ตอนที่ 2)

จากบทสนทนายาระหว่างภัสสรน้องสาวกับประเสริฐพี่ชาย นับเป็นภาพแทนให้เห็นว่าประเสริฐพี่ชายใหญ่สามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับธุรกิจของคนในครอบครัวได้ สอดคล้องกับการมีภาวะความเป็นผู้นำของชายไทยเชื้อสายจีนที่สามารถให้คำปรึกษาและดูแลคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ภาพแทนที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ “เลือดชั้นคนจาง” ยังนำเสนอให้เห็นถึงการส่งต่อตำแหน่งจากพ่ออย่างชัดเจน โดยวางตำแหน่งผู้นำคนต่อไปของตระกูลรองจากพ่อให้เป็นพี่ชายคนโตของตระกูล (ประเสริฐ) จากภาพประเสริฐนั่งอยู่ในตำแหน่งขวามือของพ่อ (อาคง) เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นตำแหน่งผู้นำและได้รับความไว้วางใจให้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ต่อจากพ่อราวกับว่าเป็นเหมือน “มือขวา” ของพ่อ (อาคง) ดังปรากฏในภาพที่เริ่มจากทางซ้ายมือสุด คือ พี่ชายใหญ่ (ประเสริฐ) พ่อ (อาคง) และสะใภ้ (คริส)

รูปที่ 1 ภาพรับประทานอาหารระหว่างพี่ชายใหญ่ (ประเสริฐ) พ่อ (อากง) และสะใภ้ (คริส)
ที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=sfMDgE2dLRY> (2021)

นอกจากนี้ ยังพบภาพแทนของการนำเสนอความเป็นผู้นำจากเรื่องการตั้งชื่อของชายไทยเชื้อสายจีน ที่แสดงให้เห็นถึงความดีและโดดเด่น ดังเช่นตัวละครของพี่ชายใหญ่ที่ชื่อ “ประเสริฐ” (ประ-เสิด) หมายถึง วิเศษ, ดีเลิศ, ดีที่สุด โดยในตัวละคร พบว่า ชื่อของลูกชายคนโตคนนี้เป็นคนเดียวที่มีความหมายค่อนข้างชัดเจน ถูกวางไว้ให้เป็นผู้ชายคนเดียวที่มีความสำคัญกับตระกูลนี้และเป็นตัวละครที่จะพาเรื่องราวไปสู่ปัญหาและความคลี่คลายปมต่าง ๆ ของเรื่องต่อไป

2. ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะขยันหมั่นเพียร

ชาวจีนส่วนใหญ่ต้องดำรงอาชีพด้วยการค้าขายหรือการทำธุรกิจ ดังนั้นลูกชายชาวจีนต้องเป็นคนที่มีความขยันหมั่นเพียร หนักเอาเบาสู้ เนื่องจากการอพยพเข้ามาเมืองไทยของชาวจีนสมัยก่อนนั้นก็เพื่อการทำมาหากิน หรือเพื่อสร้างฐานะใหม่ ครอบครัวชาวจีนหลายคนไม่มีบ้าน ไม่มีเงินทองเพียงพอ จึงต้องพยายามหาทางแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ และไขว่คว้าหาโอกาสไปเรื่อย ๆ จนตั้งตัวได้และมีความมั่นคง ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ ธาณวัฒน์ บุญโต (2542: 6) ที่สรุปไว้ว่า ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และรับจ้างงานสารพัด เรียนรู้พัฒนาตนเอง จนสามารถทำการค้าขายได้ในไทย ดังบทสนทนาต่อไปนี้

เมธ : “มันก็ปีมาแล้วเฮีย ผมทำไม่ได้แล้วแหละ”

ประเสริฐ : “ถ้าเป็นคนอื่นอ้างเหตุผลแบบนี้ เฮียคงจะเชื่อนะ แต่คนอย่างแกเรียนรู้ใหม่ได้เร็วจะได้”

(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 1)

จากตัวอย่างบทสนทนายระหว่างเมธกับประเสริฐ เป็นการผลิตซ้ำภาพแทนของคนไทยเชื้อสายจีนที่มักต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร เป็นลูกชายที่ตั้งใจทำมาหากิน ซึ่งเป็นภาพที่ถูกตอกย้ำซ้ำ ๆ ปรากฏให้เห็นผ่านตัวละครชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์มาหลายเรื่อง ดังเช่น บทสนทนายระหว่างเมธกับประเสริฐนั้นเป็นตัวอย่างภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอให้เห็นว่ามีการนำเสนอภาพแทนลักษณะชายไทยเชื้อสายจีนที่ต้องมีความขยันหมั่นเพียรให้กับชายไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลานด้วยไม่ใช่เพียงแค่ชายไทยเชื้อสายจีนรุ่นลูกเท่านั้น พบบทสนทนาของเตียว (หลานชาย) หนึ่งในหลานชายของตระกูลได้พูดกับอา (เมธ) โดยมีความคิดที่ว่าการที่เป็นผู้ชาวจีนนั้นต้องเป็นคนเอาการเอางาน ขยันและไม่เกียจคร้าน เป็นที่รักของคนในครอบครัว จากบทสนทนาที่ว่า

เตียว : “อาแม่บอกว่ากูเมธเป็นลูกคนโปรดของอากง เพราะกูเมธทำงานเก่ง”

(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 12)

3. ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะรักครอบครัว

ชายไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่มักถูกสอนให้รักครอบครัวรักพี่น้อง กตัญญูต่อคนในตระกูลของตน เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วชาวจีนมักจะประกอบอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจครอบครัว จึงจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจให้กับคนในครอบครัวเป็นผู้ดูแลกันเอง เพื่อที่ผลประโยชน์จะได้อยู่ในครอบครัวไม่ตกไปอยู่กับคนภายนอก ดังนั้นจึงถูกปลูกฝังให้คนในครอบครัวรักกันจากรุ่นสู่รุ่น จากบทสนทนาในละครโทรทัศน์ เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” แสดงให้เห็น

ถึงความรักความสัมพันธ์ของครอบครัว ผ่านบทสนทนาที่แสดงถึงความเชื่อใจ การเสนอตนเข้าช่วยเหลือกันในสถานการณ์ต่าง ๆ และการปกป้องซึ่งกันและกัน ดังบทสนทนาต่อไปนี้

- เต๋ย : “เฮียเชื่อผมใช้ไหม”
อ๊ : “กูเชื่อมึง แต่มึงรู้ใช้ไหมว่าตอนนี้มีแต่กูที่เชื่อมึง”
อ๊ : “มึงไม่ต้องมาชี้เเย่เลย ทำพลาดแล้วก็ต้องแก้ไขให้ได้สิ”
เต๋ย : “ผมกลัวอะเฮีย”
อ๊ : “ไม่ต้องกลัว กูสัญญา กูจะช่วยมึงให้ได้ ไม่ต้องร้องแล้ว”
(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 13)

จากบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างพี่น้องที่แสดงให้เห็นว่าอ๊ (พี่ชาย) พยายามที่จะช่วยเหลือเต๋ย (น้องชาย) ออกจากคุก โดยให้ถ้อยคำสัญญาอย่างชัดเจนไม่ว่าอย่างไรก็ตาม แสดงให้เห็นถึงความรักและความไว้น้ำใจของคนในครอบครัว แม้น้องชายของตนเองจะทำความผิดก็สามารถให้อภัย คอยช่วยแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถึงที่สุด และอีกหนึ่งตัวอย่างบทสนทนาเป็นฉากที่นำเสนอถึงการแสดงความจริงใจกับคนในครอบครัวของเวกส์ที่ยอมสารภาพความจริงให้กับคนในครอบครัวของตัวเอง ดังตอนหนึ่งของบทสนทนาที่ว่า

- เวกส์ : “ที่จริงฮาร์ดดิสก์กล่องวงจรปิดบ้านแปะเสร็จที่เหม่เหมเอาไปทิ้ง ผมเก็บไว้!
ผมรู้ความจริงทุกอย่าง”

(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 17)

ความรักเป็นความผูกพันทางอารมณ์ ความใกล้ชิดและเกิดจากการปลูกฝัง โดยส่วนใหญ่ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนจะอยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวเป็นตระกูลใหญ่ ภาพและบทสนทนาด้านล่างเป็นฉากที่ลูกชายทั้ง 4 คนได้มานอนรวมในห้องเดียวกันเหมือนสมัยตอนเด็กอีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงความรักของชายไทยเชื้อสายจีนที่ถูกเลี้ยงและปลูกฝังให้อยู่ด้วยกัน และรักกันตั้งแต่เด็ก ในขณะที่มีปัญหาปมใจและให้กำลังใจกัน คอยอยู่เคียงข้างกัน

รูปที่ 2 ภาพห้องนอนของชายไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลาน

ที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=Qg33nwnAMtl> (2021)

- เอิร์น : “ผมชอบนะเวลาที่พวกเรานอนด้วยกัน คิดถึงสมัยตอนเด็กๆ เลย”
(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 8)

นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาที่แสดงให้เห็นถึงความรักความกตัญญูต่อบิดามารดาของชายไทยเชื้อสายจีน ดังบทสนทนาต่อไปนี้

- เอิร์น : “ม้า ถ้ามีอะไรที่ผมช่วยได้บอกผมได้นะครับ”
(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 13)

ภัสสร : “...มีาเหลือบไปเห็นปิ่นวางอยู่บนเตียง ด้วยอารมณ์ชั่ววูบก็เลยไปหยิบปิ่น
แล้วก็ยิงกุ้เสริฐเสียชีวิต ส่วนเรื่องกางเกงที่มีาต้องเปลี่ยนก็เพราะว่า มันเปื้อนเลือด”
เต้ย : “ไม่อะ...ไม่ ผมได้ปิ่นมาจากเหมเหม ไม่ใช่ได้ปิ่นมาจากมีา”

(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 15)

จากบทสนทนาระหว่างเอิร์นกับเต้ย (ลูกชาย) ที่เสนอตัวช่วยเหลือภัสสร (แม่) ของตนเอง และพร้อมที่จะปกป้องแม่ไม่ให้แม่ได้รับความผิดต่อการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เชื่อว่าการแสดงออกถึงการได้ปกป้องและช่วยเหลือแม่นั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นหน้าที่ของลูกชายที่ดีที่ถูกปลูกฝังไว้ในความรักความกตัญญูของชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าชาวไทยเชื้อสายจีนต่างก็ต้องการปกป้องคนในครอบครัวของตนเองตลอดจนญาติพี่น้องของคนในตระกูล ดังบทสนทนาที่ว่า

เมธ : ปล่อยกุ้กับเหมเหมไปเถอะนะ กุ้ขอร้องหละ
อ๊ : กุ้ กุ้ไม่ได้ตั้งใจทำร้ายกุ้เสริฐ ผมรู้... กุ้แค่จะไปหากิมคริส...ใช่ไหมครับ
พอผมรู้ความจริงแล้วผมเห็นใจกุ้นะ แต่ผมก็ต้องช่วยน้องชายผมเหมือนกัน...
เราจะทำยังไงให้กุ้อยู่กับเหมเหมต่อที่นี้และผมก็ช่วยเต้ยได้ด้วย เราไปหาที่นั่นคุยกันดีกว่าไหมครับ

(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 16)

เมธ (อา) และอ๊ (หลาน) พยายามตกลงกันว่าต้องการพูดคุยถึงเรื่องราวที่ผิดพลาด เพื่อไม่ให้มีผู้ใดต้องเดือดร้อนทั้งลูกสาวของเมธ และแม่ของอ๊เลยตัดสินใจคุยกันระหว่างอาหลานเพื่อปรับความเข้าใจกันแทนการใช้ความรุนแรง ฉากถัดมาบทสนทนาแสดงถึงความรักของพ่อ (กรกันต์) กับลูกชาย (มาเก๊า) พ่อพยายามทำลายหลักฐานบางอย่างเพื่อไม่ให้ลูกชายของตนเองเดือดร้อน จึงทำลายหลักฐานบางอย่างเพื่อปกป้องลูกของตนเองดังตัวอย่างบทสนทนาที่ว่า

มาเก๊า : “ป๊า ป๊าทั้งแบบนี้เลยหรอ”
กรกันต์ : “ทำไมอะ คนตายก็พี่ชายป๊า คนยิงก็พี่ชายป๊า แล้วคนที่เก็บฮาร์ดดิสก์
ได้ก็ลูกชายป๊า ทำไมป๊าจะทั้งไม่ได้”

(เลือดข้นคนจาง, ตอนที่ 17)

บทสนทนาเหล่านี้ เปรียบเสมือนการตอกย้ำโน้ตศันเดิมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ว่าให้ความรักและความสำคัญกับคนในครอบครัวเสมอ ถ่ายทอดให้เห็นผ่านตัวละครทั้งสามรุ่นไม่ว่าจะเป็นรุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก รุ่นหลาน ทำให้ผู้รับชมละครโทรทัศน์เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” โดยส่วนใหญ่เป็นการมอง ภาพแทนจากมโนทัศน์ของสังคมไทยทั้งสิ้น เนื่องจากการประพันธ์บทของคนไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับครอบครัวของคนจีนทั้งสิ้น สะท้อนให้เห็นถึงการเน้นย้ำซ้ำ ๆ ว่าภาพแทนของชาวไทยเชื้อสายจีนว่า ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความขยัน และรักครอบครัว

สรุป

ละครโทรทัศน์ เรื่อง “เลือดข้นคนจาง” ผลงานของผู้เขียนบทประพันธ์หลักอย่าง ฤทัยวรรณ วงศ์สิรสวัสดิ์ นำเสนอการผลิตสร้างและผลิตซ้ำ (Reproduction) ลักษณะของชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งสามรุ่น ได้แก่ รุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก และรุ่นหลาน โดยใช้วิธีการตอกย้ำภาพแทนของชาวไทยเชื้อสายจีนดังกล่าว ผ่านการนำเสนอเป็นละครโทรทัศน์ เพื่อสร้างความรู้สึกละเอียดพิถีพิถันให้กับผู้ชมที่เป็นวัยรุ่นยุคใหม่ ให้ได้จดจำภาพของลักษณะชาวไทยเชื้อสายจีนดังกล่าว ที่ถูกผลิตซ้ำผ่านบทละครโทรทัศน์ และการแสดงของตัวละครที่ผู้ชมมักจะคิดถึงอยู่เสมอ

และมีมาเนิ่นนานหลายสมัย อาทิ อยู่กับกัง เสน่ห์นางจิ้ง ลอดลายมังกร เป็นต้น ถือเป็นการผลิตซ้ำภาพแทนคนไทย เชื้อสายจีน จากกรอบคิดเดิมของคนไทยทั้งสิ้น มีการนำเสนอภาพแทนของความเป็นชายไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ ที่แตกต่างจากเดิมไปบ้าง เช่น ความมั่นใจในตัวเองที่จะช่วยเหลือและเอาตัวรอดตั้งแต่ยังเด็ก (รุ่นลูก) และการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา และให้อิสระกับลูกในการเลือกเรียนซึ่งผลเป็นเช่นเดียวกับงานวิจัยของ นิโลบล วงศ์ภักทรนทร์ (2564) อย่างไรก็ตามภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในผลการศึกษายังถูกนำเสนอผ่านตัวละครเรื่องนี้โดยหลัก ยังคงเพื่อตอกย้ำแนวคิดชายไทยเชื้อสายจีนรูปแบบเดิมให้กับกลุ่มเป้าหมายใหม่ เป็นผู้ชมวัยรุ่นยุคใหม่ให้ได้ซึมซับกับความดีและความน่ารักของตัวละครชายไทยเชื้อสายจีน จึงส่งผลให้ผู้ชมกระแสหลักนั้นติดอยู่กับกรอบความคิดเดิมและไม่ได้เปิดโอกาสให้มองเห็นถึงภาพแทนในปัจจุบัน ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่แท้จริงในปัจจุบันที่อาจเปลี่ยนแปลงไปหรืออาจจะคงเหลืออยู่บ้างตามมโนทัศน์ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ผลิตสร้างภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนเหมือนกับละครโทรทัศน์ไทยอื่น ๆ ที่เคยมีมาไม่ว่าจะเป็น ลอดลายมังกร เสน่ห์นางจิ้ง หงส์เหนือมังกร ฯลฯ

ประเด็นการสร้างภาพแทนตัวละครชายไทยเชื้อสายจีนในลักษณะดังที่ปรากฏในผลการศึกษาเรื่องการเป็นผู้นำ ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ได้แสดงให้เห็นถึงด้านดีของการเป็นที่ปรึกษาหลักของคนในครอบครัว การนำเสนอภาพภาวะความเป็นผู้นำของชายไทยเชื้อจีน การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากรุ่นบรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกจำเป็นต้องเป็นลูกชายคนโตที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัว เป็นเสาหลักของตระกูลไม่เพียงแต่จะเป็นการให้คำปรึกษาคนในครอบครัวโดยตรงของตนเอง แต่ยักรวมไปถึงหลานหรือคนอื่น ๆ ในตระกูลด้วย ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ได้ให้มุมมองที่แตกต่างออกไปบางมุม เช่น ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่ทำให้พี่ชายผู้นำครอบครัวเสียชีวิตลง เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์มองว่าระบบกงสีอาจใช้ไม่ได้ต่อไป และการไว้วางใจให้ลูกชายต้องเป็นผู้สืบทอดมรดกเท่านั้นอาจเกิดความขัดแย้งกันเองภายในตระกูล เหล่านี้เองก็เป็นเหตุเพราะคำสั่งสอนของบรรพบุรุษและอำนาจเงินอาจรายได้ครอบครัวยังคงมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องพัวพันจนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนในครอบครัว

การนำเสนอตัวละครชายไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะความขยันหมั่นเพียรในเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าชายไทยเชื้อสายจีนถูกนำเสนอให้มีความจริงจังกับการทำงานและการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำงานด้านธุรกิจ ให้เป็นที่รู้จักจนเป็นใหญ่เป็นโตเช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ ธาณวิวัฒน์ บุญโต (2542:6) ที่ได้กล่าวว่าชายไทยเชื้อสายจีนตั้งแต่เข้ามาตั้งรกรากในไทยก็ทำงานสารพัด เป็นคนขยันขันแข็งจนมีธุรกิจการค้าเป็นของตนเองได้จากละครโทรทัศน์เลียดขันธ์คนจางก็ทำให้เห็น การดูแลธุรกิจที่ผ่านมามีแต่ละรุ่นแต่ละสมัยซึ่งเป็นการตอกย้ำภาพชายไทยเชื้อสายจีนแบบเดิมว่า ชายไทยเชื้อสายจีนไม่ว่าจะรุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก หรือรุ่นหลานนั้น ต้องเป็นคนขยันทำมาหากินแต่มีมโนทัศน์ที่ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ได้แทรกให้คิดไว้ในตัวละครว่า การเป็นคนขยันหมั่นเพียรนั้นอาจไม่ใช่เพียงเพื่อแสดงความรับผิดชอบในการเลี้ยงตนเองหรือเลี้ยงครอบครัวเพียงเท่านั้น แต่ยังเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ เป็นที่รักของคนในครอบครัวหรือคนในตระกูล รวมทั้งเป็นที่นับถือทางสังคมด้วย

ประเด็นสุดท้ายเป็นการนำเสนอภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่มีลักษณะเป็นคนรักครอบครัวนั้น พบว่าปรากฏซ้ำชุดไม่ต่างจากสื่อละครโทรทัศน์ วรรณกรรมหรือภาพยนตร์ที่นำเสนอเกี่ยวกับความเป็นลูกชายคนไทยเชื้อสายจีนในเรื่องอื่น ๆ ที่เคยมีมา เพียงแต่ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ได้แทรกบางประเด็นให้ผู้ชมฉุกคิดว่าแท้จริงแล้วความรักอาจเป็นเพียงข้ออ้างของการที่ต้องการปิดบังความจริงบางอย่างก็ได้ แต่ยังคงยึดภาพเสนอเดิมของความรักคือการปกป้องคนในครอบครัว ใส่ใจ ช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกันแนกเช่นเดิม เนื่องจากผู้เขียนบทละครโทรทัศน์เลือกที่จะตอกย้ำอุดมการณ์เดิมในประเด็นการเป็นผู้กตัญญูต่อพี่น้องและคนในสายเลือด ซึ่งผู้ชมจะได้ซึมซับภาพความเป็นคนดี ความเสียสละ และความเป็นผู้นำผ่านตัวละครชายไทยเชื้อสายจีนในสังคมให้ได้รับรู้

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์ภาพแทนของตัวละครชายไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น ควรมีการศึกษาภาพแทนของตัวละครหญิง เพื่อเป็นการเปรียบเทียบผ่านงานวรรณกรรมหรือละครไทยหรืออาจจะเป็นตัวละครเพศสถานะอื่น ๆ ในครอบครัวไทยเชื้อสายจีน เพื่อทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้หากมีการเปรียบเทียบระหว่างละครไทยกับละครต่างประเทศ อาจทำให้เห็นความแตกต่างของค่านิยมที่ชัดเจนมากขึ้น และทำให้เข้าใจถึงประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- นิโลบล วงศ์ภัทรนนท์. (2564). จาก ลอดลายมังกร สู่ เลือดข้นคนจาง:การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 29(2), 92-99
- บุญยง สุขหาพจน์. (2562). แนวคิดทฤษฎีการเล่าเรื่องกับค่านิยมคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ เรื่อง เลือดข้นคนจาง. ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10. (หน้า 746-754). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. เข้าถึงได้จาก <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/6305/1/1952-3899-1-SM%281%29.pdf>
- ปรีดา อัครจันทโชติ. (2018). **ความเป็นจีนในละครโทรทัศน์ไทย**. วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 36(1), 1-20.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546) **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- วิภาวี สุวิมลวรรณ. (2561). ผู้ประกอบการไทยเชื้อสายจีนในบริบทของการสร้างมโนทัศน์ความเป็นไทยระหว่างพ.ศ.2488-2500. วารสารธุรกิจปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 10(1), 213-215.
- วิลาสินี พิพิธกุล. (2544). **ผู้หญิงกับเทคโนโลยีข่าวสาร : แนวทฤษฎีและข้อเสนอแนะสตรีศึกษา 2 : ผู้หญิงกับ ประเด็นต่าง ๆ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- เลียว เสถียรสุด. (2510) **ประวัติวัฒนธรรมจีน**. กรุงเทพมหานคร : นานมี.
- สุชาดา ตันตะสุรฤกษ์. (2532) **โพยก๊วน : การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ อาชาสมประสงค์. (2554). ภาพสะท้อนคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย. ศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 6(12), 1-13

ภาษาอังกฤษ

- Hall, S. (1997). **The work of representation**. Representation: Cultural representations and signifying practices, 2, 13-74.

“ยินเสียงแต่ไร้ความหมาย นัยที่หายไประหว่างการเดินทางของภาษา”
กรณีศึกษาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปลชื่อตัวละครเอกจากนวนิยายซีไรต์
เรื่อง “อมตะ”^{*}

Hearing but not understanding: The study of meaning loss during translation process in the translation of Protagonist’ name in S.E.A. Write’s novel “The Immortal”

เพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว | Penpisut Sikakaew¹

ชนิษฐา จิตชินะกุล | Khanitta Jitchinakul²

บุรินทร์ ศรีสมถวิล | Burin Srisomthawin³

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาประเด็นการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาของการแปลชื่อตัวละครหลักในนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” ของ วิมล ไทรนิมิต จากภาษาไทยเป็นภาษาจีน โดยศึกษาจากชื่อตัวละคร พรหมินทร์ ธนบดีรินทร์, อรุณ ภาควัฒ และ ชีวัน ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการอ้างอิงถึง (allusion) ในการตั้งชื่อตัวละครหลัก เพื่อสื่อถึงเกี่ยวกับชีวิตและการดำรงอยู่ ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุของความคลาดเคลื่อนในกระบวนการแปลทำให้เกิดกรณีการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นทางด้านภาษา เกิดจากการที่ผู้แปลตีความบริบทของชื่อตัวละครไม่ครบถ้วน ทำให้ชื่อของตัวละครในภาษาจีนที่แปลด้วยการทับศัพท์เสียงไม่สามารถสื่อความถึงนัยเกี่ยวกับชีวิตและการดำรงอยู่ของผู้ประพันธ์ได้ และเชิงอรรถที่ใส่เพื่ออธิบายก็ตีความตามพจนานุกรม ไม่ได้ตีความตามบริบทที่ผู้ประพันธ์อ้างอิงถึง สาเหตุของการแปลคลาดเคลื่อนในบริบทนี้มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผล โดยมีตัวแปรเหตุ X1 การตีความบริบทคลาดเคลื่อนทำให้เกิดตัวแปรผล X2 ตัวอักษรจีนที่ใช้ไม่สื่อความถึงนัยแฝง เมื่อนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแปลของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล วลัยวิวัฒน์ศร กนกพร นุ่มทอง และ Pei Xiaorui มาทำเป็นโมเดลเพื่อใช้ในกระบวนการแปล จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวแปร X1 และ ตัวแปร X2 ในเชิงจุลภาคตามบริบทนี้ได้ และอาจแก้ไขปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปลเชิงมหาระหว่างภาษาไทยและภาษาจีนได้

คำสำคัญ: การแปล, การก้าวไม่ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษา, ชื่อตัวละครเอก, อมตะ, นวนิยายซีไรต์

^{*}บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิธีการแปลเพื่อนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาในนวนิยายซีไรต์เรื่องอมตะจากภาษาไทยเป็นภาษาจีน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาภาษาไทยเพื่ออาชีพ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

² รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

³ รองศาสตราจารย์, ดร.ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Abstract

This paper aims to investigate the loss of meaning during the translation process from Thai to Chinese of the protagonist's name in Wimon Sainimnuan's S.E.A. Write Award-winning novel "Amata" (Immortal) due to the otherness in the source text (ST) and target text (TT). According to a study of the three characters' names, Bhrammin Thanabodin, Aorajun Bhagavad, and Shivan, the writer used allusion referencing these protagonists' names to convey the meaning of life and existence. The study found that the translator failed to interpret the meaning of the protagonists' names in the source text (ST) by using the transliteration method in interpretation in the target text (TT). This failure to convey the connotation of the protagonist's names that the author portrayed in the allusion to life and existence. As a result, the explanation in a footnote of the translated version directly interpreted the dictionary meaning. The causal relationship, in this case, is between the variables X1 and X2, with the former being the misinterpretation of the source text (ST) causing latter to be X2, the Chinese characters' inability to express the connotation meaning. When using the interpretation concept of Burin Srisomtawin, Wanlaya Wiwatsorn, Kanokporn Numtong, and Pei Xiaorui in the translation process, they will be able to modify the value of variables X1 and X2 in this micro-context. And this model could resolve the translation problems of being unable to cross the otherness of language in the macro-context of Thai-Chinese translation.

Keywords: Translation, Unable to Cross the Otherness of Language, Protagonist's Name, "The Immortal", S.E.A. Write Novel

บทนำ

การแปลเป็นรูปแบบการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้แปลจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความหมายของสารจากภาษาต้นทาง (Source Text) ไปยังภาษาปลายทาง (Target Text) จึงจำเป็นต้องพิจารณาและคำนึงถึงรายละเอียดของ "สาร" ในภาษาต้นทางให้ละเอียด เพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียความหมายตามที่ วลัยยา วิวัฒน์ศร (2557: 96) กล่าวไว้ว่า "...ขั้นตอนแรกของการแปลคือการทำความเข้าใจต้นฉบับ กระบวนการนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้แปลควรให้ความสำคัญเพื่อจะได้มั่นใจว่าสามารถตีความได้ถูกต้อง ครบตามนัยของต้นฉบับ สอดคล้องกับคุณลักษณะของนวนิยายที่ผู้ประพันธ์มักจะแฝงนัยหรือภาพสะท้อนบางอย่างไว้ในบทสนทนา ฉาก และการตั้งชื่อตัวละครเป็นต้น..." ตัวละครจึงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยาย การตั้งชื่อตัวละครจึงเป็นกระบวนการที่ผู้ประพันธ์ใช้นำเสนอแนวคิด หรือแฝงนัยเกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ เพราะ "...ผู้แต่งถือเป็นผู้สร้างตัวละครโดยการกำหนด ชื่อ รูปร่างลักษณะ นิสัย บทบาท และโชคชะตา..." (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2562: 111-112)

ลักษณะการแฝงนัยหรือแนวคิดของเรื่องผ่านการตั้งชื่อตัวละครจึงเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ค่อนข้างทั่วไป เช่น ชื่อตัวละคร "เอี้ยก้วย" /ʔia⁴¹ kuaj^{41/1} (杨过) หรือที่อ่านว่า "หยาง กั๋ว" /jaŋ³⁵ kuo^{51/} ในนิยายเรื่องมังกรหยกของกิมย้ง ก้วยเจ๋งตั้งชื่อให้เขาว่า "เอี้ยก้วย" เพราะคำว่า "ก้วย" /kuaj^{41/} หรือ "กั๋ว" /kuo^{51/} ในภาษาจีนกลางนั้นหมายถึงความผิดพลาด และตั้งชื่อรองว่าเกียจื่อ /ʔia⁴¹ kuaj^{41/} หรือออกเสียงในภาษาจีนกลางว่า "ก่าย จื่อ" /kai²¹⁴ tɕy^{55/}

¹ บทความวิจัยเรื่องนี้อยู่ในชุดเสียงสัทอักษรภาษาไทยและภาษาจีนถิ่นด้วยรูปแบบการถ่ายทอดเสียงตามสัทอักษรไทยในแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น 《实用泰语入门》ของศาสตราจารย์อู๋ อิงฮุย (吴应辉, Wu Yinghui) คริสตศักราช 2012

² บทความวิจัยเรื่องนี้อยู่ในชุดเสียงภาษาจีนกลางตามเกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทย ซึ่งเผยแพร่โดยคณะกรรมการการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2540

(改之) มีความหมายถึงการปรับปรุงตัว ซึ่งกรณีนี้เมื่อแปลชื่อตัวละครมาเป็นภาษาไทยด้วยทับศัพท์เสียงภาษาจีน ผู้อ่านฉบับภาษาไทยย่อมไม่อาจทราบความหมายที่แท้จริงได้หากไม่ได้ศึกษาเนื้อเรื่องที่ผู้ประพันธ์สอดแทรกแนวคิด การตั้งชื่อตัวละครตัวนี้ไว้

อย่างไรก็ตามชื่อตัวละครเป็นชื่อเฉพาะอย่างหนึ่ง ดังนั้นการแปลชื่อเฉพาะโดยทั่วไปผู้แปลมักจะเลือกใช้ การทับศัพท์เสียง หรือถอดเสียงเทียบเคียงกับภาษาที่แปล เพื่อความสะดวกในการสื่อสาร สอดคล้องกับที่ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) กล่าวว่า “...การแปลชื่อเฉพาะภาษาต่างประเทศเป็นภาษาจีนมี 4 รูปแบบคือ 1) การทับศัพท์ 2) การแปลความหมาย 3) การผสมระหว่างการแปลความหมายและการทับศัพท์ และ 4) การแปล โดยใช้วิธีตั้งชื่อใหม่ ซึ่งการทับศัพท์มักจะใช้ตัวอักษรจีนที่มีเสียงใกล้เคียงกับคำในภาษาต่างประเทศนั้น ๆ คำแปล ในภาษาจีนเมื่ออ่านรวมกันแล้วจะไม่มี ความหมายแต่มีเสียง และตัวอักษรจีนที่เลือกใช้ในบางครั้งก็มักให้นัยของ ความมงคล...” แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Pei et al. (2018: 17-18) เกี่ยวกับเกณฑ์ในการทับศัพท์เสียงภาษาไทย เป็นภาษาจีน โดยกล่าวว่า “...ผู้แปลควรคำนึงถึงรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งเรื่องเสียงสั้น-ยาวของสระ เสียงพยัญชนะท้าย หลีกเลี่ยงการใช้ตัวอักษรที่มีความหมายในเชิงลบ เชิงดูถูก ดูหมิ่น และตัวอักษรที่สื่อความไม่สุภาพ หลีกเลี่ยงการใช้ ตัวอักษรที่ใช้เป็นคำอุทาน คำเสริมน้ำเสียง สรรพนามบุรุษต่าง ๆ อักษรภาพ คำที่เมื่อประกอบกันแล้วสื่อ ความหมายได้ตามโครงสร้างไวยากรณ์ การแปลตามธรรมเนียมเดิมที่เคยมีผู้แปลก่อนหน้า เป็นต้น...”

งานวิจัยเกี่ยวกับการแปลชื่อเฉพาะภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น งานของ ปณมา อัดนโธ (2553: 140-145) ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดความเป็นไทยในการแปลวรรณกรรมเรื่อง ความสุขของกะทิเป็นภาษาอังกฤษ ฉบับของ Prudence Bortwick (2006) พบว่าการแปลชื่อเฉพาะของตัวละคร ความสอดคล้องของชื่อเล่น และชื่อจริง รวมถึงคำเรียกญาติ ที่แฝงรายละเอียดทางวัฒนธรรมไทยไว้หลายประการ ทั้งคำนิยม ความสนิทสนม และอิทธิพลของภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย เช่น การแปลชื่อของกะทิด้วยทับศัพท์เสียงว่า “Kati” และ “Na-kamon” แต่ก็ไม่สามารถสะท้อนความมีปัญญาและการศึกษาของคุณตา รวมถึงระดับของการใช้อักษร “ณ” ซึ่งมีระดับกว่า “น” และสะท้อนอิทธิพลของภาษาบาลี-สันสกฤตในประเทศไทย

บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2562: 283-284) ศึกษาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในบทแปล งานพระราชนิพนธ์เรื่อง “แก้วจอมขน” กล่าวถึงการแปลชื่อ “นายออด” ในบริบทต้นทางเป็นคำว่า “奥德先生” (อ่านว่า: เอ้า เต่อ เซียน เจิง) ซึ่งเมื่อดูผิวเผิน ๆ จะไม่พบข้อผิดพลาดในการแปลเป็นภาษาจีน แต่เมื่อพิจารณาถึงนัย ทางภาษาแล้วจะพบว่าการแปลด้วยคำว่า “奥德先生” ในฉบับแปลภาษาจีนนั้นให้ภาพความคิดไม่ตรงกับภาษาไทย เพราะในบริบทการเรียก “นายออด” จากต้นฉบับภาษาไทยนั้นยังสื่อถึงอารมณ์โมโหของ “แก้ว” ในเรื่อง การแปลด้วยคำว่า “奥德先生” ในภาษาจีนไม่สามารถทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึง “ความโมโห” ที่ต้นฉบับ ภาษาไทยเจตนาสื่อออกไปด้วย

งานวิจัยทั้งสองเรื่องกล่าวถึงกลวิธีการแปลที่ต้องคำนึงถึงกลวิธีการใช้ภาษาต้นทาง ที่ผู้แปลต้องอาศัย การตีความตัวบทและบริบทข้างเคียงให้ครบถ้วน จึงจะทำให้การแปลในภาษาปลายทางนั้นสามารถสื่อได้ครบถ้วน ทั้งเสียง ความหมาย และอารมณ์ที่อยู่ในตัวบริบทภาษาต้นทาง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่ารูปแบบการแปลทับศัพท์เสียงจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาจีนเมื่อ ต้องเลือกใช้ตัวอักษรเพื่อแทนเสียงจากภาษาต้นฉบับ ผู้แปลควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ เมื่อประกอบเป็น คำในภาษาจีนจะทำให้เกิดความกลมกลืนในภาษาปลายทางและช่วยลดทอนความรู้สึกแปลกแยกให้กับผู้อ่าน แต่ขณะเดียวกันกลวิธีนี้อาจทำให้นัยบางอย่างที่อยู่ในภาษาต้นทางไม่สามารถถ่ายทอดไปถึงผู้อ่านในภาษา ปลายทางได้ โดยเฉพาะกรณีชื่อเฉพาะเหล่านั้นเป็นคำที่มีความหมายกำกวมหรือมีนัยทางวัฒนธรรม ซึ่งหากผู้แปล ตีความไม่ครบถ้วน หรือละเลยประเด็นดังกล่าว ก็อาจทำให้เกิดกรณีที่เรียกว่า “ความหมายสูญ” คือ “...บทแปลมี ความหมายไม่ตรงกับ ความหมายในต้นฉบับ...” (สุพรรณิ ปันมณี, 2562: 47) ดังนั้นผู้แปลจึงควรให้ความสำคัญกับ การตีความตัวบทและเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเฉพาะใน “...

การเลือกใช้คำทับศัพท์ซึ่งหากไม่มีนิยามหรือคำอธิบายประกอบ ก็อาจทำให้ผู้อ่านบทแปลไม่สามารถเข้าใจในสารเดิมของตัวบทได้...” (สุพรรณิ ปิ่นมณี, 2562: 241)

จากการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษาที่ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174) ได้ศึกษาและนำเสนอเป็นบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 3 บทความ พบว่าในบทความวิจัยเรื่อง *พินิจคำพิพากษาลับปากย์จีนสองสำนวน: การศึกษาเปรียบเทียบ* มองว่าการ “ก้าวไม่ข้าม” หมายถึง ความถูกต้องในการใช้ภาษา ระดับภาษา ความคิด ตลอดจนภาพพจน์ต่าง ๆ ที่มีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการแปลคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับมาจากผู้แปลไม่ได้ศึกษาทวิการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ก่อนแปล และไม่ได้ผ่านกระบวนการตรวจแก้ไขจากบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง *การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษาในพระราชนิพนธ์เรื่อง “แก้วจอมชน” ฉบับปากย์จีน* ในที่พบประเด็นเกี่ยวกับการก้าวไม่ข้ามความเป็นอื่นในด้านการใช้ภาษาในวรรณกรรมแปลเรื่องนี้ โดยส่วนใหญ่พบปัญหาในการแปลศัพท์วัฒนธรรม ชื่อเฉพาะ คำนำหน้าชื่อ และคำซ้อน นอกจากนี้ในปี 2563 บุรินทร์ศึกษาเรื่อง *การ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษาของบทบรรยายใต้ภาพภาษาจีนซีรีส์เรื่อง “เกียร์สี่สาวกับกาวนีสี่หุ่น”* ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษาว่า “...หมายถึง ความถูกต้องในการใช้ภาษา ระดับภาษา ภาพความคิดของบทแปล ความงามของภาษาอารมณ์ความรู้สึก ความสมบูรณ์ของรสคำ คลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ...” โดยคำที่พบปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” ได้แก่ คำสบล และคำที่เป็นศัพท์เฉพาะกลุ่มเกย์ (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2563: 517)

ดังนั้นเมื่อพิจารณาประเด็นการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษาจากงานวิจัยทั้งสามเรื่อง จะพบว่า คำที่มักพบปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นในการใช้ภาษาส่วนใหญ่จะเป็นคำที่มีความหมายหลายนัย เช่น คำศัพท์วัฒนธรรม คำที่แสดงภาพพจน์ คำสบลและคำที่เป็นศัพท์เฉพาะกลุ่ม

จากแนวคิดดังกล่าวพบว่าชื่อตัวละครหลักในนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” ฉบับภาษาไทยที่ผู้ประพันธ์ สอดแทรกปรัชญาเกี่ยวกับชีวิตโดยใช้กลวิธีการตั้งชื่อที่อ้างอิงชื่อเทพในคติฮินดู และโดยเฉพาะการตั้งชื่อตัวละครที่เป็นคนโคลนที่ต้องการสื่อความหมายถึง “สิ่งมีชีวิต” เพื่อสอดคล้องกับแนวคิดหลักของเรื่องคือความ “อมตะ” หรือ การดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลด้วยการทับศัพท์เสียงชื่อตัวละคร ทำให้นัยทางความหมายที่ผู้เขียนเจตนาให้ลือไปกับชื่อเรื่องและเนื้อเรื่องนั้นไม่สามารถ “เดินทาง” ไปถึงผู้อ่านในภาษาปลายทางได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ประเด็นการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปล เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุความคลาดเคลื่อนในการแปลและหาแนวทางการแก้ไขปัญหานี้

นิยามศัพท์

การ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษา ในบริบทนี้ใช้นิยามตาม บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) ว่าด้วยการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาหมายถึงความถูกต้องในการใช้ภาษา ระดับภาษา ภาพความคิด อารมณ์ความรู้สึก ความสมบูรณ์ของรสคำ ตลอดจนภาพพจน์ต่าง ๆ ของบทแปล คลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ซึ่งปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” มักพบในการแปลศัพท์วัฒนธรรม ชื่อเฉพาะ คำนำหน้าชื่อ คำซ้อน คำสบล และคำที่เป็นศัพท์เฉพาะกลุ่ม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหาสาเหตุความคลาดเคลื่อนในการแปลที่ทำให้เกิดปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษา โดยวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในภาษาต้นทาง และกลวิธีการแปลในภาษาปลายทาง
2. เพื่อศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นในกระบวนการแปล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาแนวคิดด้านการแปลของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล วัลยา วิวัฒน์ศร กนกพร นุ่มทอง และ Pei Xiaorui เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุความคลาดเคลื่อนในการแปลที่ก่อให้เกิดประเด็นการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษา พร้อมใช้เป็นกรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการแปล
2. ศึกษาวิธีการใช้ภาษาในภาษาต้นทาง และกลวิธีการแปลในภาษาปลายทาง เพื่อทำความเข้าใจตัวบทตั้งแต่ในภาษาต้นทาง ศึกษาลักษณะการใช้ภาษาของภาษาต้นทางและตีความข้อความให้เข้าใจตามบริบทในสังคมไทย ก่อนจะศึกษาวิธีการแปลในภาษาปลายทาง เพื่อดูว่าผู้แปลในภาษาปลายทางสามารถตีความความหมายแฝงที่อยู่ในต้นฉบับภาษาไทยได้อย่างถูกต้องหรือไม่
3. วิเคราะห์สาเหตุความคลาดเคลื่อนในการแปลที่ทำให้เกิดปัญหาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษา โดยศึกษาเฉพาะกรณีการแปลชื่อเฉพาะ หรือชื่อตัวละครหลักที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง “อมตะ”
4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทความนี้ใช้แนวคิดทางการแปลแบบผสมผสานโดยใช้กรอบแนวคิดของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) เกี่ยวกับ “การก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นทางภาษาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ตัวแปรหรือชื่อตัวละครทั้ง 3 ตัวในเรื่องอมตะ โดยใช้แนวคิดทางการแปลวรรณกรรมของ วัลยา วิวัฒน์ศร (2557: 95-108) เป็นพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรม และใช้เกณฑ์และข้อควรระวังด้านการถอดเสียงชื่อเฉพาะของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) มาประกอบในการวิเคราะห์

ขอบเขตการวิจัย

บทความนี้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ที่การศึกษากรณีการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปลชื่อตัวละครหลักจากนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” ได้แก่ พรหมินทร์ ธนบดีรินทร์, อรชุน ภควัท และ ชีวันจากภาษาไทยเป็นภาษาจีน กำหนดตัวบทภาษาไทยจากนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” ของ วิมล ไทรนิมโนล ตีพิมพ์ปีพ.ศ. 2543 โดยสำนักพิมพ์สยามประเทศ ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่เกา ชูหรง และ ผาง อิง (高树荣和房英) แปลเป็นภาษาจีนในชื่อ “คนโคลน” 《克隆人》 ตีพิมพ์ปีค.ศ. 2002 (พ.ศ. 2545) โดยสำนักพิมพ์ Shanghai Translation Publishing House (上海译文出版社)

ผลการศึกษา

1. กลวิธีการใช้ภาษาในภาษาต้นทาง: ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการอ้างอิงในการตั้งชื่อตัวละครหลัก
- จากการศึกษาชื่อตัวละครหลักในเรื่อง “อมตะ” ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้ประพันธ์เลือกใช้กลวิธีการอ้างอิง (allusion) ชื่อเทพตามคติฮินดูและการสื่อนัยแฝงถึง “สิ่งมีชีวิต” ในการตั้งชื่อตัวละคร พรหมินทร์ ธนบดีรินทร์,

อรชุน ภควัท และ ชีวัน โดยพิจารณาจาก 2 ส่วนคือ 1) แนวคิดของเรื่อง และ 2) ความสัมพันธ์ สถานะ และ บทบาทของตัวละคร

1.1 แนวคิดของเรื่อง

แนวคิดหลักของนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” ผู้เขียนต้องการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับชีวิต และการดำรงอยู่ตามแนวคิดของศาสนาพุทธ ดังที่ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ในคำนำสำนักพิมพ์ฉบับปีพ.ศ. 2543 ว่า “... นวนิยายเรื่องนี้มุ่งที่จะแสดงกระบวนการของชีวิตในทรรศนะของพุทธศาสนา...” (วิมล ไทรนิมโนว, 2543: คำนำ) ผู้ประพันธ์จึงนำเรื่องราวของการทำมนุษย์โคลนนิ่งและการปลูกถ่ายอวัยวะมาเป็นแก่นเรื่อง เพื่อถ่ายทอดแนวคิด พุทธศาสนาเกี่ยวกับชีวิต ความไม่เที่ยง การตั้งอยู่ และดับไปตามหลักพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า กฎไตรลักษณ์ และใช้แนวคิดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ต้องการสร้างความเป็นอมตะในชีวิตมาเปรียบเทียบกับ ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาผ่านปมความขัดแย้งระหว่างตัวละคร พรหมินทร์ ธนบดีนทร์ มหาเศรษฐีเจ้าของกิจการธุรกิจ ผู้สร้างตัวโคลนนิ่ง คือ ชีวัน ตัวโคลนที่เขาเลี้ยงมาเหมือนลูกเพื่อหวังจะนำอวัยวะไปเปลี่ยนถ่าย และ อรชุน ภควัท ตัวโคลนนิ่งที่แอบหนีไปตอนก่อนเกิด พรหมินทร์ จึงเป็นตัวแทนของผู้ที่เชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ว่าสามารถยืดอายุขัยของมนุษย์ให้ยืนยาวได้เท่าที่ต้องการ ขณะที่ตัวโคลนอย่าง อรชุน ก็เป็นตัวแทนของฝ่ายที่เชื่อ ในหลักพุทธศาสนาเกี่ยวกับไตรลักษณ์ว่าด้วยอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และมองว่าทุกชีวิตที่เกิดมาแล้วไม่มีทางหลุดพ้น ไปจากกฎของไตรลักษณ์ได้ เนื้อเรื่องยังกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับจิตและความรู้สึก หรือหัวใจกับสมอง ว่าสุดท้าย แล้วความทรงจำหรือความจำได้หมายความว่ารู้อันเป็นตัวก่อกำเนิดชาติภพของมนุษย์นั้นเก็บไว้ที่ใด การดำเนินเรื่อง จึงอาศัยบทสนทนาของตัวละครในการนำเสนอประเด็นวิาทะระหว่างแนวคิดทั้งสองไปตลอดโครงเรื่อง ด้วยแนวคิดและแก่นของเรื่องที่ต้องอาศัยตัวละครเป็นผู้ถ่ายทอดและนำเสนอ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าชื่อตัวละคร น่าจะแฝงนัยเกี่ยวกับชีวิตและการดำรงอยู่เอาไว้

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากบทบาทของตัวละครยังพบว่า บทบาทของตัวละครมีส่วนสำคัญ ในการกำหนดสถานะ และลักษณะนิสัยของตัวละครให้มีความแตกต่างกัน ดังข้อสันนิษฐานต่อไปนี้

1.2 ความสัมพันธ์ สถานะและบทบาทของตัวละคร

จากข้อสันนิษฐานข้างต้นว่าด้วยแนวคิดและแก่นของเรื่องพบว่า เนื้อหาหรือ “สารสาระ” สำคัญ ของเรื่องถูกถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละคร เมื่อพิจารณาจะพบว่าตัวละครทั้ง 3 ตัวมีความสัมพันธ์ทั้งในเชิงบริโภคนิยมและความสัมพันธ์เชิงสังคม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ สถานะ และบทบาทของตัวละครหลักทั้ง 3 ตัว

ตัวละคร	ความสัมพันธ์ (บริโภคนิยม / สังคม)	สถานะ	บทบาท
พรหมินทร์	เจ้าของ, ตัวต้นแบบ/ พ่อ	มนุษย์ (คนแท้)	ผู้สร้าง, ผู้ให้กำเนิด
อรชุน	ผลิตภัณฑ์ / ลูก	โคลนนิ่ง (คนเทียม)	ผู้กลับมาทวงคืน, แก่แค้น
ชีวัน	ผลิตภัณฑ์ / ลูก	โคลนนิ่ง (คนเทียม)	ผู้โอนอ่อนผ่อนตาม

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าตัวละครทั้ง 3 ตัวมีสถานะ ความสัมพันธ์ และบทบาทที่ต่างกัน เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของความสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงบริโภคนิยมหรือความสัมพันธ์ในเชิงสังคมจะพบว่า พรหมินทร์อยู่ในลำดับขั้นของความสัมพันธ์ขั้นบนสุดเสมอ ในแง่ของสถานะพบว่าพรหมินทร์มีสถานะเป็น “คนแท้” เพียงคนเดียวในตาราง ขณะที่อรชุนและชีวันมีสถานะเป็น “คนเทียม” ดังนั้นในแง่ของความสัมพันธ์ เชิงบริโภคนิยม อรชุน และ ชีวันจึงเปรียบเหมือนผลิตภัณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยต้นแบบหรือเจ้าของ สอดคล้องกับบทบาท ของตัวละครในเรื่องที่ผู้ประพันธ์วางไว้ กล่าวคือ พรหมินทร์ผู้ซึ่งอยู่ในลำดับขั้นบนสุดทั้งในแง่ของลำดับ ความสัมพันธ์และสถานะก็อยู่ในตำแหน่งบนสุดในเชิงบทบาทคือเป็น “ผู้สร้าง” ตัวละครทั้ง 2 ให้เกิดขึ้นผ่าน กระบวนการโคลนนิ่ง ผู้ประพันธ์จึงสร้างปมขัดแย้งของตัวละครผ่านสถานะการเป็นโคลนนิ่งโดยกำหนดให้อรชุน เป็นตัวโคลนที่หลบหนีไปตอนอยู่ในครรภ์ และมีบทบาทกลับมาแก้แค้นและทวงคืนสิทธิ์ของคนโคลน ขณะที่ชีวัน

ตัวโคลนนึงอีกตัวที่ถูกเลี้ยงดูมาในครอบครัวของเขามีบทบาทเป็นผู้โอนอ่อนผ่อนตาม หรือยอมกลายเป็น “อวัยวะสำรอง” ให้กับตัวต้นแบบอย่างพรหมินทร์

จากข้อสันนิษฐานดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่ามีความเป็นไปได้ที่ผู้ประพันธ์จะใช้กลวิธีการอ้างถึง (allusion) ในการตั้งชื่อตัวละครเพื่อสร้างคุณลักษณะและสื่อความตามแนวคิดหลักของโครงเรื่องให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาจากบทบาท สถานะและความสัมพันธ์ของตัวละครจะพบว่า การตั้งชื่อตัวละครนอกจากจะสร้างความหมายให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องแล้ว ยังสามารถสื่อความและอ้างถึงแนวคิดนอกตัวบทเพื่อนำเสนอความหมายแฝงที่เกี่ยวกับชีวิต ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความหมาย การอ้างถึงและการสื่อความของชื่อตัวละครหลักทั้ง 3 ตัว

ลำดับ	ชื่อตัวละคร	ความหมาย	การอ้างถึง
1	พรหมินทร์	น. พรหมผู้เป็นใหญ่	พระพรหมผู้สร้างตามคติฮินดู
	ธน- บดีรินทร์	น. ธน- (ทะนะ) สมบัติ น. ผู้เป็นใหญ่, พระเจ้าแผ่นดิน	ผู้ยิ่งใหญ่ มั่งมีพร้อมด้วยสมบัติ
2	อรชุน	น. สีขาว ว. ไส	เจ้าชายอรชุน อวตารของพระวิษณุใน ภควัทคีตา
	ภควัท	น. (ภควัด) นามของพระผู้เป็นเจ้า	ภควัทคีตา บทเพลงแห่งพระผู้เป็นเจ้า คัมภีร์หนึ่งในมหาภารตะ
3	ชีวัน	น. สิ่งมีชีวิต	-

เมื่อสืบค้นความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2554 จะพบว่าชื่อของตัวละครอรชุนเมื่อแปลตามความหมายในพจนานุกรมจะให้ความหมายไม่ตรงกับตารางช่องที่ 3 คือการอ้างถึงสิ่งที่ยอยู่นอกตัวบท ผู้วิจัยตีความจากการตั้งชื่อและนามสกุลของตัวละคร อรชุน ภควัท พบว่าในแง่ของกลวิธีการใช้ภาษาผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการอ้างถึง (allusion) คือการกล่าวถึงเรื่องอื่นนอกเรื่องที่เขียน ซึ่งในที่นี้คือการอ้างถึงตัวละคร เจ้าชาย อรชุน ในเรื่องภควัทคีตา สอดคล้องกับ สายวรุณ น้อยนิมิตร (2545: 152) ที่มองว่า “...ความจงใจที่ตั้งชื่อตัวละคร อรชุน นามสกุล ภควัท ทำให้สืบสาวความคิดได้ว่าผู้เขียนกำลังอ้างถึง อรชุนในคัมภีร์ภควัทคีตา อันเป็นคัมภีร์ปรัชญาและศาสนาที่ได้รับความนิยมสูงสุดของชาวฮินดู...” และหากพิจารณาในอีกมุมหนึ่งจะพบว่าลักษณะการอ้างถึงเช่นนี้ยังเป็นการใช้สหบท (Intertext) หรือการนำตัวบทอื่นที่มีอยู่ในวัฒนธรรมหรือบริบททางสังคมมากล่าวซ้ำในงานเขียนอีกด้วย เพราะคุณลักษณะบางประการของตัวละครอรชุนในเรื่องอมตะและอรชุนในภควัทคิตานั้นมีบางอย่างที่คล้ายกันกล่าวคือ การกลับมากำจัดคนในวงศ์เผ่าพันธุ์เดียวกันเพื่ออรรถไวัซึ่งบางสิ่ง แต่ทั้ง อรชุน ภควัท ในเรื่อง “อมตะ” และเจ้าชายอรชุนในภควัทคิตาก็มีลักษณะที่แตกต่างกันที่เจตนาในการกระทำกล่าวคือ อรชุน ภควัท ทำไปเพื่อแก้แค้น โดยเอาหลักธรรมทางศาสนาเป็นข้ออ้างเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายที่ต้องการ ขณะที่เจ้าชายอรชุนในภควัทคิตากระทำสงครามไปโดย “หน้าที่” เพื่ออรรถไวัซึ่งความยุติธรรมและคุณธรรม

เมื่อพิจารณาจากชื่อของตัวละคร พรหมินทร์ ธนบดีรินทร์ จะพบว่าบทบาทและสถานะของตัวละครรวมถึงความหมายของชื่อและการอ้างถึงนั้นค่อนข้างสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน พรหมินทร์ ธนบดีรินทร์มีสถานะเป็นผู้สร้างตัวโคลน สอดคล้องกับคุณลักษณะของพระพรหมตามคติฮินดูที่เป็นผู้สร้างโลกและเป็นผู้เป็นใหญ่ ส่วนนามสกุลธนบดีรินทร์ เมื่อพิจารณาจากความหมายว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่และมีทรัพย์สินสมบัติจะพบว่าเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์และสถานะของตัวละครให้เด่นชัดขึ้นสอดคล้องไปกับชื่อเรื่อง ขณะที่ตัวละคร ชีวันมีบทบาท สถานะและความหมายของชื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ตัวละครมีบทบาทสอดคล้องกับชื่อเพราะเป็นเพียง “สิ่งมีชีวิต” ที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้มีความหมายแฝงหรือการอ้างถึงสิ่งใด เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่รอการนำไปใช้เป็น “อะไหล่” เท่านั้น ชื่อของตัวละครจึงมีความหมายตรงตามพจนานุกรม ผู้วิจัยจึงสรุปว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการอ้างถึง

ในการตั้งชื่อตัวละครหลัก 2 ตัวคือ พรหมินทร์ ธนบดีนทร์ และ อรุณ ภควัท เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรลักษณ์ และการดำรงอยู่ให้ชัดเจน

2. กลวิธีการแปลในภาษาปลายทาง

เมื่อศึกษาวิธีการแปลในฉบับภาษาจีนพบว่าผู้แปลใช้การแปลทับศัพท์เสียงในการแปลชื่อเฉพาะของตัวละครทุกตัว ซึ่งเป็นลักษณะการแปลแบบทำให้กลมกลืนกับภาษาปลายทาง (Domestication) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ชื่อตัวละครหลักทั้งภาษาไทยและฉบับแปลในภาษาจีนพร้อมคำอ่านและกลวิธีการแปล

ชื่อตัวละครภาษาไทย	ชื่อตัวละครแปลภาษาจีน	คำอ่านภาษาไทย	กลวิธีการแปล
พรหมินทร์ ธนบดีนทร์	坡楼敏.他纳布丁 /p ^h o ⁵⁵ lou ³⁵ min ²¹⁴ ta ⁵⁵ na ⁵¹ bu ⁵¹ ding ⁵⁵ /	พั่วหลอหมิ่น ทาน่าบูติง	การแปลทับศัพท์เสียง
อรุณ ภควัท	傲拉春.帕卡瓦特 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵⁵ p ^h a ⁵⁵ k ^h a ³⁵ wa ²¹⁴ ty ⁵¹ /	เอ้อลาซุน พาชาหว่าเท่อ	การแปลทับศัพท์เสียง
ชีวัน	启万 /t ^h i ²¹⁴ wan ⁵¹ /	ฉีวัน	การแปลทับศัพท์เสียง

จากตารางข้างต้นพบว่าชื่อตัวละครหลักในเรื่อง “อมตะ” ใช้การแปลแบบทับศัพท์เสียงทั้งหมด โดยไม่ปรากฏรูปแบบการแปลในรูปแบบอื่นตามแนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) นั้นหมายถึง “สาร” ที่สื่อไปในภาษาปลายทางสามารถถ่ายทอดเสียงของชื่อตัวละครได้ค่อนข้างใกล้เคียง แต่ความหมายโดยนัยตามการอ้างอิงและสื่อความในตารางที่ 2 นั้น ผู้อ่านจะไม่สามารถทราบความหมายแฝงที่อยู่ในชื่อตัวละครเหล่านั้นได้

จากตารางที่ 3 ข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ความหมายโดยนัยของชื่อตัวละครไม่สามารถสื่อไปยังบริบทปลายทางในภาษาจีนไว้ 2 กรณี คือ 1) การตีความบริบทคลาดเคลื่อน และ 2) ตัวอักษรจีนที่ไม่สื่อความถึงนัยแฝง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การตีความบริบทคลาดเคลื่อน

จากการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าสาเหตุแรกที่ทำให้ผู้แปลถ่ายทอดชื่อตัวละครเป็นภาษาจีนด้วยการแปลทับศัพท์ชื่อเฉพาะเป็นอักษรจีน และได้ใส่เชิงอรรถอธิบายเพราะผู้แปลอาจไม่เข้าใจความหมายแฝงของชื่อตัวละครที่ผู้ประพันธ์ใช้การอ้างอิงชื่อตัวละครอื่นที่อยู่นอกตัวบท ดังปรากฏในท้ายบทที่ 16 ขณะพรหมินทร์พูดล้อเล่นกับอรุณว่าชื่อของเขาทำให้รู้สึกหนาว แต่ผู้แปลใส่คำอธิบายในเชิงอรรถตอนท้ายจากความหมายตรงตัวของชื่ออรุณตามพจนานุกรม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบบทสนทนาฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีนพร้อมเชิงอรรถอธิบาย: กรณีล้อชื่อเพื่อสื่อ

ตัวบท	เนื้อความ
ตัวบทภาษาไทย	“ขอบคุณมากครับที่มาเยี่ยมผม” พรหมินทร์กล่าวปิดฉากเจรจา “และนำความหวังใหม่มาให้ผม ตอนนี้ผมชักหนาวเสียแล้ว - ชื่อคุณทำให้ผมหนาว” แล้วเขาก็หัวเราะอย่างอารมณ์ดี (อมตะ, 16:161)
ตัวบทแปลภาษาจีน	“谢谢你来看我。” 坡楼敏结束话题, “并且给我带来新的希望, 现在我感到有点冷——你的名字让我发冷。” ¹ 说毕, 美滋滋地笑了。《克隆人, 16:139-140》
เชิงอรรถภาษาจีน	¹ 傲拉春泰文源意为: 白色、清澈的。可能联想为清澈透明的水或冰, 而生冷意。《克隆人, 16:139-140》

จากตารางข้างต้นพบว่าผู้แปลสามารถเก็บความในบทสนทนาภาษาไทยได้ครบถ้วน แต่ไม่สามารถอธิบายมุขตลกเชิงเสียดสีที่ผู้ประพันธ์ต้องการล้อชื่อตัวละครอรุณที่แฝงนัยถึงเจ้าชายอรุณ ในภควัฒิตาผู้ซึ่งกลับมาทำสงครามสังหารญาติวงศ์พันธุ์ของตน ดังจะเห็นได้จากเชิงอรรถภาษาจีนที่ผู้แปล เขียนไว้ท้ายหน้าว่า “คำว่าอรุณในภาษาไทยมีความหมายเดิมว่า สีขาว ใส อาจทำให้นึกถึงน้ำหรือน้ำแข็งที่ใสบริสุทธิ์ จึงทำให้เกิดความรู้สึกหนาว” จะเห็นว่าผู้แปลตีความชื่อตัวละครอรุณตามความหมายในพจนานุกรม ดังที่กล่าวไว้ในตารางที่ 2 ข้างต้น ซึ่งผิดไปจากความหมายโดยนัยของชื่อตัวละคร ทำให้คำอธิบายเพิ่มเติมในเชิงอรรถ เพื่ออธิบายความรู้สึกหนาวของพรหมินทร์นั้นผิดไปจากความหมายเดิมในต้นฉบับด้วย

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวรรณคดีพบว่าผู้แปลได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นมาพอสมควร ดังจะเห็นได้จากในบทสนทนา่อนหน้าที่อรุณกับพรหมินทร์พบกันครั้งแรก พรหมินทร์พูดจาเชิงยั่วล้อถึงนามสกุลของอรุณ ทันทีหลังจากที่โปรเฟสเซอร์แนะนำเขาให้รู้จัก ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบบทสนทนาฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีนพร้อมเชิงอรรถอธิบาย: กรณีลือนามสกุลเพื่อสื่อนัย

ตัวบท	เนื้อความ
ตัวบทภาษาไทย	“ผมมีแขกมาเยี่ยมบอส เขาชื่อ อรุณ ภควัฒ์ ครับ” “เป็นหนังสือเล่มต่อจาก ภควัฒิตาหรือครับโปรเฟสเซอร์” พรหมินทร์หัวเราะอารมณ์ขันตัวเอง “ฝีมือผู้เล่มแรกฉบับแต่ดั้งเดิมได้ไหม - สวัสดิ์ศรีขอบคุณอรุณ” (อมตะ, 16:150)
ตัวบทแปลภาษาจีน	“我带一位客人来看看您，他叫傲拉春·帕卡瓦特。” “是《帕卡瓦特吉达》” ¹ 一书的续集吗，教授？” 坡楼敏笑话自己的幽默， “写作技巧比得上上册原装版本吗？……你好，傲拉春先生。”《克隆人，16:129》
เชิงอรรถภาษาจีน	¹ 《帕卡瓦特吉达》即《薄伽梵歌》，黑天神的言谈集。黑天神即大神毗湿奴，是印度神话中的人物《克隆人，16:129》

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าผู้แปลเข้าใจความหมายของนามสกุล “ภควัฒ์” ดังที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจให้พรหมินทร์ยั่วล้อในบทสนทนาด้วยการกล่าวถึงชื่อคัมภีร์ภควัฒิตาโดยตรง ผู้แปลจึงใส่คำอธิบายไว้ในเชิงอรรถด้านท้ายว่า “ภควัฒิตาเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของพระกฤษณะ หรือพระวิษณุในศาสนาฮินดู” แต่ผู้แปลอาจตีความไม่ครบถ้วน หรืออาจขาดความเข้าใจบทบาทร่วมของอรุณในเรื่องภควัฒิตากับอรุณในเรื่องอมตะที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจสื่อถึง ดังนั้นการให้ความหมายในเชิงอรรถเกี่ยวกับชื่อของอรุณในตารางที่ 4 จึงเป็นการแปลที่ตีความผิดไปจากต้นฉบับและทำให้ผู้อ่านในภาษาปลายทางเข้าใจความหมายผิดไปด้วย

2.2 ตัวอักษรจีนที่ไม่สื่อความถึงนัยแฝง

สาเหตุที่ 2 ที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการแปลชื่อตัวละครมาจากการเลือกใช้อักษรจีนสำหรับทับศัพท์เสียงไม่สื่อความหมายถึงนัยแฝง เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดการทับศัพท์เสียงภาษาไทยเป็นภาษาจีนตามเกณฑ์ของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 95-108) และ Pei et al. (2018: 17-18) พบว่าการแปลทับศัพท์เสียงชื่อตัวละครทั้ง 3 ตัว เป็นการทับศัพท์เสียงด้วยตัวอักษรจีนที่มีเสียงใกล้เคียงกับคำในภาษาต้นทาง แต่ในกระบวนการเลือกใช้ตัวอักษรแทนเสียงนั้นผู้แปลไม่ได้ใช้อักษรตามตารางเทียบเสียงของ Pei et al. (2018: 17-18) เพราะเกณฑ์นี้ถูกสร้างขึ้นหลังจากที่ผลงานแปลเรื่องอมตะในภาษาจีนตีพิมพ์ไว้นานแล้ว แต่หากพิจารณาจากเกณฑ์ของ Pei et al. (2018: 17-18) ในการเทียบเคียงเสียงภาษาไทยกับอักษรจีนจะได้ชื่อตัวละครที่เขียนด้วยอักษรจีน ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบชื่อตัวละครภาษาไทยฉบับแปลในเรื่องอมตะและการถอดเสียงตามเกณฑ์ Pei et al. (2018: 17-18)

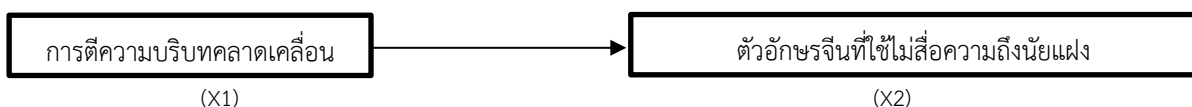
ชื่อตัวละครภาษาไทย	ชื่อตัวละครภาษาจีนในเรื่อง อมตะ	ชื่อตัวละครภาษาจีนตามเกณฑ์ Pei et al. (2018: 17-18) ⁴
พรหมินทร์ ธนบดีรินทร์	坡楼敏 • 他纳布丁 /p ^h o ⁵⁵ lou ³⁵ min ²¹⁴ ta ⁵⁵ na ⁵¹ bu ⁵¹ ding ⁵⁵ / (พั่วหลวหมิ่น ทาน่าบูตึง)	พรหม 普 /pu ²¹⁴ / (ฝู่)、蒲 /pu ³⁵ / (ฝู่) มินท์ 民 /min ³⁵ / (หมิ่น)、敏 /min ²¹⁴ / (หมิ่น) ธ(-ะ) 塔 /ta ²¹⁴ / (ถ่า)、它 /ta ⁵⁵ / (ทา) น(-ะ) 纳 /na ⁵¹ / (น่า)、那 /na ⁵¹ / (น่า)、拿 /na ³⁵ / (หนา) บ(อ) 泼 /p ^h o ⁵⁵ / (พั่ว)、博 /po ³⁵ / (ปั๋ว)、伯 /po ³⁵ / (ปั๋ว)、柏 /po ³⁵ , po ⁵¹ / (ปั๋ว, ปั๋ว) ดินท์ 丁 /di.ˊˊ ⁵⁵ / (ติง)、定 /di.ˊˊ ⁵¹ / (ติ่ง)
อรชุน ภควัท	傲拉春 • 帕卡瓦特 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵⁵ p ^h a ⁵⁵ k ^h a ²¹⁴ wa ²¹⁴ ty ⁵¹ / (เอ้อลาซุน พาชาหว่าเท่อ)	ออ 奥 /Ao ⁵¹ / (เอ้อ)、敖 /Ao ³⁵ / (เอ้อ) ระ 拉 /la ⁵⁵ / (ลา)、叻 /ly ⁵¹ / (เล่อ) ซุน 春 /ts ^h un ⁵⁵ / (ซุน)、寸 /ts ^h un ⁵¹ / (ซุ่น) ภ(-ะ) 帕 /p ^h a ⁵¹ / (พา) ค(-ะ) 卡 /k ^h a ²¹⁴ / (ซ่า)、喀 /k ^h a ⁵⁵ / (คา) วัท 瓦 /wa ²¹⁴ / (หว่า)、洼 /wa ⁵⁵ / (วา)、娃 /wa ⁵⁵ / (วา)
ชีวัน	启万 /t ^h i ²¹⁴ wan ⁵¹ / (ฉีวัน)	ชี 其 /t ^h i ³⁵ / (ฉี)、齐 /t ^h i ³⁵ / (ฉี)、琦 /t ^h i ³⁵ / (ฉี)、奇 /t ^h i ³⁵ / (ฉี)、琪 /t ^h i ³⁵ / (ฉี) วัน 万 /wan ⁵¹ / (วาน)、婉 /wan ²¹⁴ / (หว่าน)、宛 /wan ²¹⁴ / (หว่าน)

จากตารางจะเห็นว่าเมื่อเทียบเคียงชื่อตัวละครภาษาไทยกับชื่อภาษาจีนในฉบับแปลดั้งเดิมกับตัวอักษรจีนตามเกณฑ์ของ Pei et al. (2018:17-18) พบว่ามีอักษรจีน 9 ตัวที่ขีดเส้นใต้ในตารางตรงกับอักษรจีนในฉบับแปลแต่เดิม ซึ่งอักษรเหล่านั้นใช้แทนเสียง “มิน, นะ, ดิน, ระ, ซุน, พะ, คะ, วัด และ วัน” ในภาษาไทย อย่างไรก็ตาม แม้เสียงของตัวอักษรกับเสียงของคำในภาษาไทยจะมีความสอดคล้องกัน และมีอักษรในฉบับแปลบางส่วนตรงตามเกณฑ์ของ Pei et al. (2018: 17-18) แต่ชื่อตัวละครในภาษาจีนเมื่อแปลทับศัพท์เสียงแล้วก็ยังไม่สามารถถ่ายทอดความหมายแฝงที่อยู่ในชื่อตัวละครภาษาไทยออกไปได้

3. วิเคราะห์สาเหตุความคลาดเคลื่อนตามแนวคิด ทฤษฎีและแนวทางแก้ไขปัญหา

เมื่อวิเคราะห์หาสาเหตุความคลาดเคลื่อนข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดกรณีการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษากรณีการแปลชื่อตัวละครหลัก 3 ตัวในนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” มี 2 ประการ คือ 1) การตีความบริบทคลาดเคลื่อน 2) ตัวอักษรจีนที่ใช้ไม่สื่อความถึงนัยแฝง ซึ่งหากพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือสาเหตุทั้ง 2 ข้างต้นจะพบว่าสาเหตุทั้ง 2 มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) คือตัวแปร X1 (การตีความบริบทคลาดเคลื่อน) ทำให้เกิดผล X2 (ตัวอักษรจีนที่ใช้ไม่สื่อความถึงนัยแฝง) ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของสาเหตุความคลาดเคลื่อนในการแปลชื่อตัวละคร

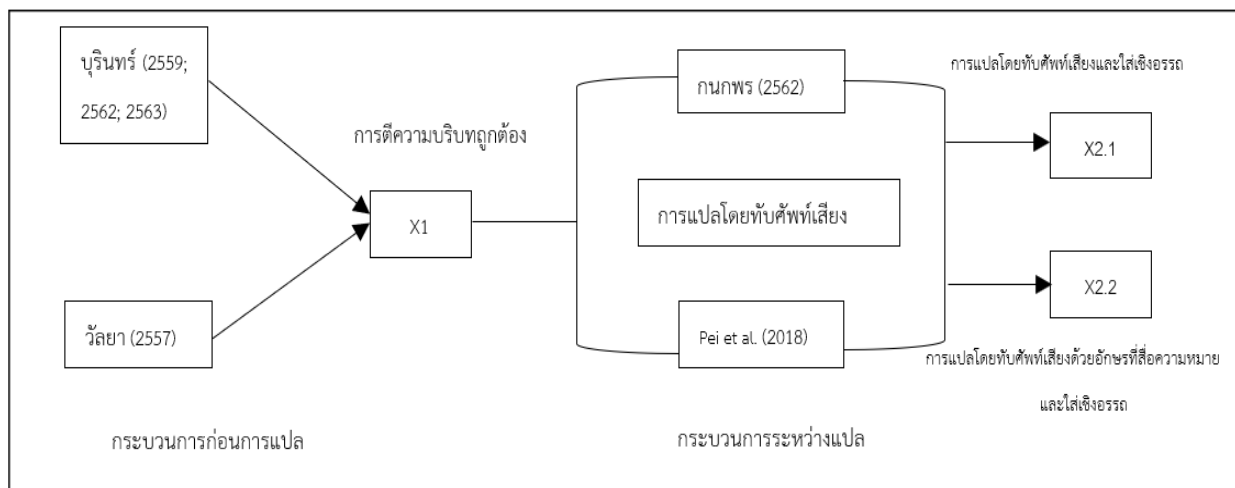

จากแผนภาพที่ 1 จะเห็นว่าตัวแปร X1 เป็นตัวแปรสาเหตุ (Cause variable) ให้เกิดตัวแปร X2 หรือตัวแปรผล (Effect Variable) ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์ตามกระบวนการวิธีการแปลพบว่า X1 เกิดขึ้นในกระบวนการก่อนการแปล ดังที่ วัลยา วิวัฒน์สร (2557: 95-108) ระบุไว้ในขั้นตอนการทำความเข้าใจต้นฉบับ และ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) เสนอไว้ในกระบวนการศึกษาทฤษฎีการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์

⁴ เกณฑ์การถอดเสียงของ Pei et al. (2018:17-18) ไม่ใส่เสียงลงท้ายตามมาตรา “ก ก ด กบ” และไม่แปลเสียงคำควบกล้ำเพราะเป็นเสียงที่ไม่มีอยู่ในภาษาจีน

X2 จึงเป็นตัวแปรผลที่เกิดขึ้นในกระบวนการระหว่างแปลหรือกระบวนการถ่ายทอดความหมาย ดังนั้นถ้านำแนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) มาใช้ก่อนเข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดความหมาย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใน X2 จะเปลี่ยนไปตามแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่าง X1 และ X2 หลังจากนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแปลมาใช้แก้ปัญหาการแปลชื่อตัวละคร

จากภาพความสัมพันธ์ที่ 2 พบว่า หากในกระบวนการก่อนการแปล ผู้แปลศึกษาวิธีการใช้ภาษาและทำความเข้าใจตัวบทตามแนวคิดของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) และ วัลยา วิวัฒน์สร (2557: 95-108) X1 ก็จะเปลี่ยนค่าเป็น “การตีความบริบทถูกต้อง” และเมื่อนำแนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) มาใช้ในกระบวนการระหว่างแปล โดยเลือกใช้การแปลแบบทับศัพท์เสียงเพียงอย่างเดียวจะได้ตัวแปรผล 2 ค่าคือ X2.1 การแปลโดยทับศัพท์เสียงและใส่เชิงอรรถ และ X2.2 การแปลโดยทับศัพท์เสียงด้วยอักษรที่สื่อความหมายและใส่เชิงอรรถ หากแปลผลตาม X2.1 โดยการทับศัพท์เสียงตามเกณฑ์ของ Pei et al. (2018: 17-18) และใส่เชิงอรรถอธิบายตอนท้าย จะได้ชื่อตัวละครพรหมินทร์ และอรชุนที่อาจนำไปใช้ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 แสดงค่า X 2.1 ตามเกณฑ์การทับศัพท์เสียงของ Pei et al. (2018: 17-18) และใส่เชิงอรรถอธิบาย

ชื่อตัวละครภาษาไทย	ชื่อตัวละครตามเกณฑ์ทับศัพท์เสียงภาษาจีนของ Pei et al. (2018: 17-18)
พรหมินทร์	普民 /pu ²¹⁴ min ³⁵ / (ผู่ หมิ่น)、普敏 / pu ³⁵ min ²¹⁴ / (ผู่ หมิ่น)、蒲民 / pu ³⁵ min ³⁵ / (ผู่ หมิ่น)、蒲敏 /pu ³⁵ min ²¹⁴ / (ผู่ หมิ่น)
เชิงอรรถอธิบาย	*作者暗指印度婆罗门教的创造之神“婆罗贺摩天”或“梵天”。
คำแปลเชิงอรรถอธิบาย	ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงพระพรหมเทพผู้สร้างในศาสนาฮินดู
อรชุน	奥拉春 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵⁵ / (เอ้า ลาซุน)、奥拉寸 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵¹ / (เอ้า ลาซุน)、奥叻春 /ao ⁵¹ lɿ ⁵¹ ts ^h un ⁵⁵ / (เอ้า เล่อซุน)、奥叻寸 /ao ⁵¹ lɿ ⁵¹ ts ^h un ⁵¹ / (เอ้า เล่อซุน)、敖拉春 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵⁵ / (เอ้า ลาซุน)、敖拉寸 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵¹ / (เอ้า ลาซุน)、敖叻春 /ao ⁵¹ lɿ ⁵¹ ts ^h un ⁵⁵ / (เอ้า เล่อซุน)、敖叻寸 /ao ⁵¹ lɿ ⁵¹ ts ^h un ⁵¹ / (เอ้า เล่อซุน)
ภควัท	帕卡瓦 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ³⁵ wa ²¹⁴ / (พา คาหวา)、帕卡洼 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ²¹⁴ wa ⁵⁵ / (พา ข่าวา)、帕卡娃 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ²¹⁴ wa ⁵⁵ / (พา ข่าวา)、帕喀瓦 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ⁵⁵ wa ²¹⁴ /、(พา คาหวา)、帕喀洼 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ⁵⁵ wa ⁵⁵ / (พา คาวา)、帕喀娃 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ⁵⁵ wa ⁵⁵ / (พา คาวา)
เชิงอรรถอธิบาย	*作者暗指古印度《薄伽梵歌》的人物—阿周那。
คำแปลเชิงอรรถอธิบาย	ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงตัวละครอรชุนในคัมภีร์โบราณของอินเดียเรื่องภควัทคีตา

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากบริบทในภาษาปลายทาง ผู้วิจัยพบว่ามีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเทพในคติฮินดูที่ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการอ้างอิงในการตั้งชื่อตัวละครพรหมินทร์และอรชุน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดตัวแปรผล X 2.2 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบชื่อตัวละครภาษาไทย ฉบับแปลในเรื่องอมตะ ชื่อที่อ้างอิงและชื่อที่มีในบริบทวัฒนธรรมจีน

ชื่อตัวละครภาษาไทย	ชื่อในฉบับแปลภาษาจีน	ชื่อที่อ้างอิง	ชื่อที่มีในบริบทวัฒนธรรมจีน
พรหมินทร์	坡楼敏 • 他纳布丁 /la ⁵⁵ / /p ^h o ⁵⁵ lou ³⁵ min ²¹⁴ ta ⁵⁵ na ⁵¹ bu ⁵¹ ding ⁵⁵ / (พั่วไหลวหมิ่น ทานาบูตึง)	พระพรหม	婆罗贺摩天 /pho ³⁵ luo ³⁵ he ⁵¹ mo ³⁵ tian ⁵⁵ / (ฝัว หลัว เหอ หมัว เทียน) 梵天 /fan ⁵¹ tian ⁵⁵ / (ฟ่าน เทียน)
อรชุน ภาควัท	傲拉春 • 帕卡瓦特 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ts ^h un ⁵⁵ p ^h a ⁵⁵ ka ³⁵ wa ²¹⁴ ty ⁵¹ / (เอ้อลาซุน พาชาหวาเหอ)	อรชุน ในเรื่อง ภาควัทคีตา	อรชุน 阿周那 /A ⁵⁵ tsou ⁵⁵ na ⁵¹ / (ฟ่าน เทียน) 阿尔诸纳 /A ⁵⁵ yl ²¹⁴ tsu ⁵⁵ na ⁵¹ / (อา เอ้อ จู น้า) 阿朱那 /A ⁵⁵ tsu ⁵⁵ na ⁵¹ / (อา จู น้า) 阿书奈 /A ⁵⁵ su ⁵⁵ nai ⁵¹ / (อา ซู ไน) ภาควัทคีตา 薄伽梵歌 /bo ³⁵ te ^h ie ³⁵ fan ⁵¹ ky ⁵⁵ / (ป้อ ฉีเย ฟ่าน เกอ)

จากตารางข้างต้นจะพบว่าชื่อที่ผู้ประพันธ์อ้างอิงในชื่อตัวละครพรหมินทร์และอรชุน ภาควัท เป็นคำที่เคยมีผู้แปลไว้แล้วในภาษาจีน แม้คำเหล่านี้จะเป็นการแปลทับศัพท์เสียงแต่ก็ถูกใช้สืบทอดในบริบทวัฒนธรรมจีนมาเป็นเวลานาน ดังนั้นอักษรที่ประกอบเป็นคำเหล่านี้จึงให้ความหมายสื่อถึงพระพรหม อรชุนและภาควัทคีตา ถือเป็นอักษรที่สื่อความหมาย และสอดคล้องกับแนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) เกี่ยวกับการแปลชื่อเฉพาะตามธรรมเนียมเดิมที่เคยมีผู้แปลก่อนหน้านี้ ดังนั้นหากแปลโดยทับศัพท์เสียงตามเกณฑ์เพียงอย่างเดียว ชื่อตัวละครในภาษาปลายทางจะไม่สามารถถ่ายทอดอรรถรสของนัยแฝงที่มีอยู่ในชื่อตัวละครได้ ผู้แปลจึงอาจหยิบยืมเอาตัวอักษรที่เคยใช้ในบริบทการแปลก่อนหน้านี้มาประกอบในการแปลทับศัพท์ชื่อตัวละครทั้ง 2 เพื่ออ้างอิงสิ่งเดียวกันกับในบริบทภาษาต้นทาง และใส่เชิงอรรถอธิบายตอนท้าย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบชื่อตัวละครภาษาไทย ฉบับแปลภาษาจีนและชื่อเมื่อทับศัพท์เสียงด้วยอักษรที่สื่อความหมาย

ชื่อตัวละครภาษาไทย	ชื่อในฉบับแปลภาษาจีน	ชื่อตัวละครเมื่อแปลทับศัพท์เสียงด้วยอักษรที่สื่อความหมาย
พรหมินทร์	坡楼敏 /p ^h o ⁵⁵ lou ³⁵ min ²¹⁴ / (พั่วไหลวหมิ่น)	婆罗敏 /p ^h o ³⁵ luo ³⁵ min ²¹⁴ / (ฝัว หลัว หมิ่น) 、婆罗民 /p ^h o ³⁵ luo ³⁵ min ³⁵ / (ฝัว หลัว หมิ่น)、婆罗贺摩敏 /p ^h o ³⁵ luo ³⁵ hy ⁵¹ mo ³⁵ min ²¹⁴ / (ฝัว หลัว เหอ หมัว หมิ่น) 、婆罗贺摩民 /p ^h o ³⁵ luo ³⁵ hy ⁵¹ mo ³⁵ min ³⁵ / (ฝัว หลัว เหอ หมัว หมิ่น)

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบชื่อตัวละครภาษาไทย ฉบับแปลภาษาจีนและชื่อเมื่อทับศัพท์เสียงด้วยอักษรที่สื่อความหมาย (ต่อ)

ชื่อตัวละครภาษาไทย	ชื่อในฉบับแปลภาษาจีน	ชื่อตัวละครเมื่อแปลทับศัพท์เสียงด้วยอักษรที่สื่อความหมาย
ตัวอย่างเชิงอรรถอธิบายโดยผู้วิจัย		*作者暗指印度婆罗门教的创造之神“婆罗贺摩天”或“梵天”。
อธิบายเชิงอรรถผู้วิจัย		ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงพระพรหมเทพผู้สร้างในศาสนาฮินดู
อรชุน	傲拉春 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ tɕ ^h un ⁵⁵ / (เอ้าลาซุน)	傲拉周那 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ tɕou ⁵⁵ na ⁵¹ / (เอ้า ลา โจว น้า) 、傲拉诸纳 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ tɕu ⁵⁵ na ⁵¹ / (เอ้า ลา จู น้า) 、傲拉朱那 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ tɕu ⁵⁵ na ⁵¹ / (เอ้า ลา จู น้า) 、傲拉书奈 /ao ⁵¹ la ⁵⁵ ʂu ⁵⁵ nai ⁵¹ / (เอ้า ลา ชู ไน) 、阿拉周那 /A ⁵⁵ la ⁵⁵ tɕou ⁵⁵ na ⁵¹ / (อา ลา โจว น้า) 、阿拉诸纳 /A ⁵⁵ la ⁵⁵ tɕu ⁵⁵ na ⁵¹ / (อา ลา จู น้า) 、阿拉朱那 /A ⁵⁵ la ⁵⁵ ʂu ⁵⁵ na ⁵¹ / (อา ลา ชู น้า) 、阿拉书奈 /A ⁵⁵ la ⁵⁵ ʂu ⁵⁵ nai ⁵¹ / (อา ลา ชู ไน)
ภควัท	帕卡瓦特 /p ^h a ⁵⁵ k ^h a ²¹⁴ wa ²¹⁴ ty ⁵¹ / (พาซ่าหว่าเท่อ)	薄伽瓦 /bo ³⁵ tɕ ^h ie ³⁵ wa ²¹⁴ / (ปั๋ว เฉีย หว่า) 、薄伽瓦特 /bo ³⁵ tɕ ^h ie ³⁵ wa ²¹⁴ ty ³⁵ / (ปั๋ว เฉีย หว่า เท่อ) 、薄卡瓦 /bo ³⁵ k ^h a ³⁵ wa ²¹⁴ / (ปั๋ว ซา หว่า) 、薄卡瓦特 /bo ³⁵ k ^h a ³⁵ wa ²¹⁴ ty ³⁵ / (ปั๋ว ซา หว่า เท่อ)
ตัวอย่างเชิงอรรถอธิบายโดยผู้วิจัย		*作者暗指古印度《薄伽梵歌》的人物——阿周那。
อธิบายเชิงอรรถผู้วิจัย		ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงตัวละครอรชุนในคัมภีร์โอรามของอินเดียเรื่องภควัทคีตา

จากการวิเคราะห์สาเหตุความคลาดเคลื่อนของการแปลจะพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการแปลคลาดเคลื่อนนั้นเกิดขึ้นจากการตีความตัวบทหรือความหมายในภาษาต้นทาง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่อยู่ในกระบวนการก่อนการแปลเมื่อศึกษาตามแนวคิดของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) และวัลยา วิวัฒน์ศร (2557: 95-108) พบว่ากระบวนการทำความเข้าใจตัวบทเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมาก เพราะหากตีความผิดจะส่งผลต่อตัวแปลผลหรือการเลือกใช้คำในภาษาปลายทาง ซึ่งในกรณีนี้เป็นการแปลชื่อเฉพาะด้วยการใช้กลวิธีทับศัพท์เสียง ซึ่งแม้จะนำแนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) เกี่ยวกับการแปลทับศัพท์เสียงมาใช้ในการเลือกตัวอักษรจีนเพื่อทับศัพท์เสียง แต่หากผู้แปลไม่ตีความตัวบทให้รอบคอบ และไม่ศึกษาบริบทในภาษาปลายทางว่ามีคำที่เคยใช้อยู่ก่อนหรือไม่ ก็ไม่อาจทำให้ชื่อเฉพาะที่แปลทับศัพท์เสียงไปในภาษาปลายทางนั้นสื่อความได้อย่างชัดเจน ดังภาพที่ 2 ในบทความนี้ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X1 และ X2 ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาในเชิงจุลภาคสำหรับกรณีการแปลทับศัพท์ชื่อเฉพาะของตัวละครที่สื่อความหมายโดยนัยอย่างพรหมินทร์ และอรชุน ภควัทในเรื่อง “อมตะ” พร้อมทั้งใส่เชิงอรรถอธิบายด้านท้าย เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านในภาษาปลายทางเข้าใจมากขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอสำนวนแปลเฉพาะส่วนชื่อตัวละครดังนี้

ตารางที่ 10 สำนวนแปลผู้วิจัย: บทสนทนาที่ 1

ตัวบท	เนื้อความ
ตัวบทภาษาไทย	“ขอบคุณมากครับที่มาเยี่ยมผม” พรหมินทร์กล่าวปิดฉากเจรจา “และนำความหวังใหม่มาให้ผม ตอนนั้นผมชักหนาวเสียแล้ว - ชื่อคุณทำให้ผมหนาว” ¹ แล้วเขาก็หัวเราะอย่างอารมณ์ดี (อมตะ, 16:161)
ตัวบทแปลภาษาจีนโดยผู้วิจัย	“谢谢你来看我。” 婆罗敏 ¹ 结束话题，“而且还给我带来新的希望，现在我感觉有点冷了——你的名字让我发冷。” ² 说完就輾然而笑了。

ตารางที่ 10 ส่วนแปลผู้วิจัย: บทสนทนาที่ 1 (ต่อ)

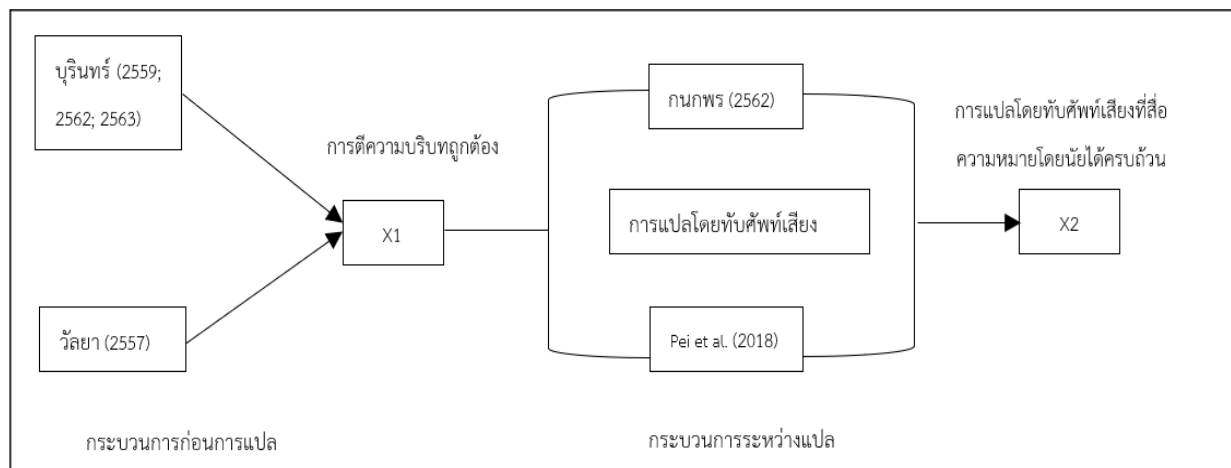
ตัวบท	เนื้อหาความ
เชิงอรรถภาษาจีนโดยผู้วิจัย	¹ 婆罗敏 ——这本小说的主角名是引用了着婆罗门教梵天大神（婆罗贺摩天）神物。梵天是创世之神，而小说中的婆罗敏乃是创造了小说中的两个克隆人。作者以婆罗门教的梵天（婆罗贺摩天）给主角命名是暗示着“创造者”之意。 ² 傲拉朱那 ——泰语皇家词典源意为：白色、清澈的。而这本小说的主角名“傲拉朱那”是暗示着《薄伽梵歌》一书的人物“阿周那王子”。他听从了黑天神的劝导，为了捍卫政法而回来参展，杀死俱卢家族及其他反派者。作者刻意让婆罗敏跟傲拉朱那・薄伽瓦特谈话之后就无意识地联想到《薄伽梵歌》的阿周那及他的故事，而觉得发冷。
อธิบายเชิงอรรถผู้วิจัย	¹ พรหมินทร์ ชื่อตัวละครหลักในนวนิยายเรื่องนี้มีนัยกล่าวอ้างถึงชื่อของพระพรหมตามคติในศาสนาฮินดู พระพรหมถือเป็นเทพผู้สร้าง พรหมินทร์ในนวนิยายเรื่องนี้เป็นผู้สร้างตัวละครโคลนนิ่งทั้งสองตัว ผู้ประพันธ์ใช้ชื่อของพระพรหมมาตั้งเป็นชื่อตัวละคร เพื่อต้องการสื่อถึงนัยของการเป็น “ผู้สร้าง” ² อรชุน ความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง สีขาว หรือ ไส้ แต่ในนวนิยายเรื่องนี้ชื่อของตัวละคร อรชุน ต้องการสื่อถึงตัวละคร เจ้าชายอรชุนในเรื่องภควัทคีตาที่กลับมาทำสงครามสังหารพวกพี่น้องเการพ ตามคำกล่าวตักเตือนของพระกฤษณะ เพื่อผดุงความยุติธรรม ผู้แต่งจึงใจให้ตัวละครพรหมินทร์เมื่อได้สนทนากับอรชุน ภควัทแล้ว ก็รู้สึกหนาวเพราะนึกถึงบทบาทของเจ้าชายอรชุนในเรื่องภควัทคีตา

ตารางที่ 11 ส่วนแปลผู้วิจัย: บทสนทนาที่ 2

ตัวบท	เนื้อหาความ
ตัวบทภาษาไทย	“ผมมีแขกมาเยี่ยมบอส เขาชื่อ อรชุน ภควัท ครับ” “เป็นหนังสือเล่มต่อจาก ภควัทคีตาหรือครับโปรเฟสเซอร์” พรหมินทร์หัวเราะอารมณ์ขันตัวเอง “ฝีมือเล่มแรกฉบับแต่ดั้งเดิมได้ไหม - สวัสด์ครับคุณอรชุน” (อมตะ, 16:150)
ตัวบทแปลภาษาจีนโดยผู้วิจัย	“我带一位客人来看看您，他叫傲拉朱那・薄伽瓦特。” “是《薄伽梵歌》” ¹ 一书的续集吗，教授？” 婆罗敏嘲笑自己的幽默， “写作技巧比得上上册的原版吗？……你好，傲拉朱那先生。”
เชิงอรรถภาษาจีน	¹ 《薄伽梵歌》即印度的重要经典，被称为“神之歌”。书中描述了阿周那和黑天神之前在俱卢之战（Kurukshetra War）的对话，讲解了印度教的基本教条和理念。
อธิบายเชิงอรรถผู้วิจัย	¹ คัมภีร์ภควัทคีตา เป็นคัมภีร์สำคัญในศาสนาฮินดู หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บทเพลงแห่งพระเจ้า” ภควัทคีตาเป็นบันทึกบทสนทนาระหว่างพระกฤษณะและอรชุนในระหว่างสงครามทุ่งกุรุเกษตร อธิบายถึงหลักธรรมคำสอนในศาสนาฮินดู

จากตัวอย่างการแปลข้างต้นจะพบว่า หากกระบวนการตีความในภาษาต้นทางถูกต้อง และเลือกใช้ตัวอักษรจีนที่ใช้ในภาษาปลายทางได้เหมาะสม บทแปลก็จะสามารถถ่ายทอดได้ทั้งเสียงและความหมายแฝงที่อยู่ในเนื้อเรื่อง ซึ่งเมื่อพิจารณาในมุมการแปลเชิงมหภาคที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทการแปลอื่น ๆ ที่เลือกใช้การแปลโดยทับศัพท์เสียงจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนนั้น ผู้วิจัยพบว่าการนำเอาแนวคิดของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) วัลยา วิวัฒน์ศร (2557: 95-108) กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) มาใช้ในระหว่างกระบวนการแปล จะทำให้การถ่ายทอดความหมายผ่านการทับศัพท์เสียงจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนนั้นสามารถสื่อความหมายโดยนัยในภาษาต้นทางได้ และก่อให้เกิดความกลมกลืนในภาษาปลายทาง เป็นการแปลที่ไม่สูญเสียทั้งความหมายและอรรถรส ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง X1 และ X2 เมื่อนำแนวคิดของบุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) วัลยา วิวัฒน์ศร (2557: 95-108) กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei et al. (2018: 17-18) มาใช้แก้ปัญหาการระหว่างกระบวนการแปล

จากภาพความสัมพันธ์ที่ 3 เมื่อผู้แปลใช้แนวคิดของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) และ วัลยา วิวัฒน์ศร (2557) มาตีความตัวบทในกระบวนการก่อนการแปล ผลลัพธ์ในค่า X1 ก็จะเปลี่ยนเป็น “การตีความบริบทถูกต้อง” ซึ่งถัดมาในขั้นตอนระหว่างแปล ผู้แปลสามารถพิจารณาองค์ประกอบข้างเคียงโดยใช้แนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2562: 120-127) และ Pei Xiaorui และคณะ (2018: 17-18) เกี่ยวกับการแปลทับศัพท์เสียง และการใช้คำที่มีอยู่ในบริบทเดิมของภาษาปลายทางมาเป็นตัวเลือกในการแปลชื่อเฉพาะ โดยใช้ตัวอักษรที่แผ่ความหมายโดยนัยของชื่อ พร้อมทั้งใส่เชิงอรรถอธิบายในตอนท้าย ก็จะทำให้ผลลัพธ์ในค่า X2 เปลี่ยนเป็น “การแปลโดยทับศัพท์เสียงที่สื่อความหมายโดยนัยได้ครบถ้วน” ซึ่งกระบวนการดังกล่าวน่าจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้การแปลชื่อเฉพาะแบบทับศัพท์เสียงสามารถถ่ายทอดได้ทั้งเสียงและความหมายในภาษาต้นทางสู่ภาษาปลายทางได้พร้อมกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การทำความเข้าใจตัวบทก่อนการแปลเป็นกระบวนการที่ผู้แปลควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าตีความตัวบทได้ไม่ครบถ้วนหรือตีความผิดพลาด ก็จะทำให้การสื่อความในภาษาปลายทางไม่ครบหรืออาจแปลผิดความหมาย โดยเฉพาะการแปลวรรณกรรม เพราะวรรณกรรมเป็นงานที่สร้างขึ้นด้วยคำ อาศัยคำเสนอโครงเรื่อง กลวิธีการดำเนินเรื่อง และสร้างบุคลิกลักษณะตัวละคร เช่นดังที่ วัลยา วิวัฒน์ศร (2557: 7) มองว่า “...เมื่อพบว่าบริบทในภาษาต้นทางแผ่แนวคิดหรือวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคยกับภาษาปลายทาง โดยเฉพาะการแปลชื่อเฉพาะเช่น ฉาก สถานที่ หรือตัวละคร ซึ่งบางครั้งผู้ประพันธ์มักจะแผ่แนวคิดบางอย่างไว้เพื่อสร้างสีสันให้กับวรรณกรรม”

ดังนั้นการนำเอาหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการกระบวนการการแปลตั้งแต่ต้นน้ำ ซึ่งในที่นี้คือการตีความตัวบท จะช่วยให้การเลือกเฟ้นคำเพื่อสื่อความหมายในกระบวนการระหว่างแปล หรือช่วงกลางน้ำ มีความสมบูรณ์และสื่อความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้งานแปลที่เสร็จสมบูรณ์ในช่วงปลายน้ำ สามารถถ่ายทอดทั้งอรรถและอรรถรสไปยังผู้รับสารปลายทางได้อย่างครบถ้วน เช่นกรณีศึกษาการแปลชื่อเฉพาะของตัวละครเอกในนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ” สามารถใช้โมเดลการแก้ปัญหาตามภาพที่ 3 คือการนำเอาแนวคิดด้านการแปลของ บุรินทร์ ศรีสมถวิล (2559: 140-174; 2562: 271-311; 2563: 517-543) และ วัลยา วิวัฒน์ศร (2557) มาตีความตัวบทในกระบวนการก่อนการแปล ทำให้การตีความบริบทในภาษาต้นทางนั้นถูกต้อง ซึ่งในกรณีที่พบว่าบริบทในภาษาต้นทางเป็นสิ่งที่ไม่มีในภาษาปลายทาง ผู้แปลควรใส่เชิงอรรถด้านท้ายเพื่ออธิบายให้ผู้รับสารปลายทางเข้าใจความหมายที่ผู้แต่งเจตนาสื่อไว้ในตัวบทให้ชัดเจนและครบถ้วน...” เพื่อไม่ให้เกิดการ “ยินเสียงแต่ไร้ความหมาย” เพราะมีนัยบางอย่างสูญหายไประหว่างการเดินทาง

เอกสารอ้างอิง

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2562). **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- กนกพร นุ่มทอง. (2562). หลักและข้อควรระวังในการแปลจีน-ไทย ไทยจีน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 12(2). 105-151
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2559). พินิจคำพิพากษาฉบับพากย์จีนสองสำนวน: การศึกษาเปรียบเทียบ. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 9(2). 91-183
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2562). การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษาในพระราชนิพนธ์เรื่อง “แก้วจอมชน” ฉบับพากย์จีน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 12(2). 259-351
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2563). การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษาในคำบรรยายใต้ภาพภาษาจีนซีรีส์เรื่อง “เกียร์สีขาวกับกาวน์สีฝุ่น”. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 13(2). 509-547
- ปดมา อัตนโธ. (2553). แกะรอยความเป็นไทยใน ความสุขของกะทิ ฉบับภาษาอังกฤษ. *Journal of English Studies*, 5. 136-171.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
- วิมล ไทรนิมโน. (2543). **อมตะ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามประเทศ
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2557). **การแปลวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สายรุณ น้อยนิมิตร. (2545). ‘อมตะ’ และ ‘The 6th Day’ แนวคิดเรื่องการเกิดใหม่. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. (24). 148-162.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2540). **เกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทย**. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุพรรณิ ปันมณี. (2562). **แปลผิด แปลถูก: คัมภีร์แห่งการแปลยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Pei, X. R., Bo, W. Z., Jin, Y., & Xiong, R. (2018). *The rule of Thai-Chinese translation*. Beijing: World Publishing Corporation.
- Wimon Sainimnuan. (2002). *The Immortal* (Gao. S. R., & Fang. Y, Trans.). Shanghai: Shanghai Translation Publishing House. (Original Work published 2000)
- Wu, Y. H. (2012) *Introduction to Practical Thai*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.

การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก
อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

The Development of Moral School Project Management
of Ban Nong Nguak School Pasang District Lamphun Province

กฤตเมธ อุ๋นโพธิ์ | Kritamet Unphothi¹
สำเนา หมื่นแจ่ม | Samnao Muenjaem²
สายฝน แสนใจพรม | Saiphon Sanjaiprom³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 2) เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และ 3) เพื่อศึกษาผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยมีผู้ให้ข้อมูล รวมจำนวน 9 คน ประชากรในการวิจัยรวม 37 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา พระสอนศีลธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียนแกนนำ และกลุ่มตัวอย่างจากประชากรนักเรียน 185 คน เป็นตัวแทนนักเรียน จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด แบบสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมินคุณภาพกิจกรรมและแบบประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเรียบเรียงจัดหมวดหมู่เสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก ด้านการวางแผนงาน การดำเนินงานไม่เป็นไปตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นโยบายมีความซ้ำซ้อนด้านการจัดการองค์กร การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานไม่ครอบคลุมกิจกรรมของโครงการ ด้านภาวะการเป็นผู้นำ การกำหนดทิศทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน ด้านการควบคุม นิเทศ ติดตาม ขาดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 2) การพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก พบว่า มีแนวทางตามกระบวนการบริหาร POLC ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดการองค์กร ด้านภาวะการเป็นผู้นำ และด้านการควบคุม 3) การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก พบว่า มีคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผน มีระดับการบริหารจัดการโครงการสูงสุด รองลงมา คือ ด้านภาวะการเป็นผู้นำ ด้านการจัดการองค์กร และด้านการควบคุม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, โครงการโรงเรียนคุณธรรม, โรงเรียนคุณธรรม

¹ นักศึกษาด้านวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Abstract

The purposes of this research were 1) to study condition problems of Moral School Project Management of Ban Nong Ngueak school, Pasang District, Lamphun Province, 2) to develop Moral School Project Management of Ban Nong Ngueak School, Pasang District, Lamphun Province, and 3) to study results of Moral School Project Management of Ban Nong Ngueak School, Pasang District, Lamphun Province. There were 9 informants and 37 subjects of study. The subjects were administrators, moral teaching monks, teachers and educators, student leader and samples from a population of 185 students representing 60 students. The tools used were 1) open-ended interview forms, 2) interview forms, and structured in-depth interviews, 3) workshop record form, 4) the activity quality assessment form and 5) the Moral School Project Management assessment form of Ban Nong Ngueak School. To analysis quantitative data, the researcher employed arithmetic mean and standard deviation. In term of qualitative data, the researcher employed content analysis to categorize the proposals into essays.

The findings were as follows: 1) there were 4 conditions of problems of Moral School Project Management of Ban Nong Ngueak School, Pasang District, Lamphun Province. They were 1) planning aspect; planning educational institution do not implement its working procedures, policies were redundant, 2) organizing aspect; some appointments of operating committees did not cover project activities, 3) leadership aspect; the direction of operation was not obvious, and 4) controlling supervision and monitoring aspect; lack of systematic operation. 2) The develop of the school employed the POLC management guidelines, 3) the overall quality of activities according to the moral school project was at the highest level and there was a management of the moral school project according to the overall POLC administration process at a high level. Planning aspect was of the highest level of project management, followed by leading, organizing and controlling respectively.

Keywords: Management, Moral School Project, Moral School

บทนำ

คุณธรรมเป็นความดีงามที่อยู่ภายในจิตสำนึกของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญที่ยึดเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติ โดยพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง “ช่วยสร้างคนดีให้บ้านเมือง” และพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ว่าด้วยการศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน โดย 1 ใน 4 มีแนวปฏิบัติในเรื่อง “การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม” จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง (ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ, 2563) ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 พุทธศักราช 2560 ได้ระบุในมาตรา 54 ว่าการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี หรือแม้แต่รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายที่จะจัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรม (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2560) ปัจจุบันรัฐบาลได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 มุ่งให้มีการวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ได้กำหนด จุดประสงค์เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งการ

เรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน คุณธรรมจึงเป็น สิ่งสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน (กระทรวงศึกษาธิการ,2560) อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในหมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษา เพื่อ พัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ,2553)

จากสถานการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปแต่เดิมอยู่ด้วยกัน แบบพึ่งพาอาศัยกลายเป็นสังคมที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม เกิดปัญหาการเอาเปรียบขาดน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน ส่งผลให้เยาวชนไทยในปัจจุบันมีพฤติกรรมที่แสดงออกในทางที่ไม่เหมาะสม ในขณะที่วัยรุ่นไทย หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนกลับไม่ตระหนัก และไม่ให้ความสนใจกับการแก้ปัญหาพฤติกรรม นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในระบบอย่างจริงจัง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม โดยกำหนดตัวบ่งชี้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการจึงมีจุดมุ่งหมายการ ขับเคลื่อนนโยบายและจุดเน้นไปสู่การปฏิบัติเพื่อเกิดผลสัมฤทธิ์ในภาพรวมคือการใช้กระบวนการพัฒนาคุณธรรม บูรณาการในทุกกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, น. 30) อีกทั้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 (2563, นน. 171-180) มุ่งให้โรงเรียนในสังกัดได้พัฒนา คุณภาพการศึกษา มีการกำหนดการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดคุณภาพกับเด็ก ตั้งแต่ในระดับปฐมวัยถึงระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร โดยใช้การนิเทศ ติดตามตามนโยบาย 9 จุดเน้น โดยมีโครงการโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นจุดเน้นที่ 3 ที่ให้ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริม ความดีในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างยั่งยืน โดยมีศูนย์ โรงเรียนคุณธรรมมูลนิธิยุวสถิรคุณดำเนินการตอบสนองโดยผลิตคู่มือแนวทางในการดำเนินงานขับเคลื่อนโรงเรียน คุณธรรมเพื่อให้สถานศึกษานำไปปรับใช้

ปัจจุบันผู้บริหารเป็นบุคคลมีความสำคัญแก่คนทุกกลุ่มในองค์กรเพราะเป็นผู้ประสานสร้างความเข้าใจให้ คนอยู่ร่วมกันได้ เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบมีการวางแผนงาน จัดวางตัวบุคคลให้เหมาะสม มีภาวะการเป็นผู้นำ และควบคุมกำกับติดตาม โดยที่ทุกฝ่ายต่างทำงานได้ประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ และต้องอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำงานต่าง ๆ ซึ่งการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบันนั้นได้มีนักวิชาการกล่าวถึง ผู้บริหารมืออาชีพในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัด การศึกษาให้มีคุณภาพ และมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหาร จึงต้องมีคุณลักษณะเป็น “นักบริหารมืออาชีพ” ใช้กระบวนการบริหาร POLC เพื่อสร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กรนำพาการปฏิรูปไปสู่ ความสำเร็จตามเป้าหมายและบริหารจัดการให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์กร (Organizing) 3) การเป็นผู้นำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) (สาริตา เจนเข้ว่าและเสวียน เจนเข้ว่า 2560,น.267-276) จากนโยบายสู่การปฏิบัติโรงเรียนบ้านหนองเงือก สามารถนำเอา แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับ ใช้ตามความเหมาะสมของสภาพบริบทของสถานศึกษา และจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา มีการดำเนินกิจกรรมตามนโยบายและแผนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียน ระบบการบริหารจัดการยังไม่มี ขั้นตอนดำเนินงานที่แน่ชัด ขาดความชัดเจนในการมีกลไกในการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม อีกทั้งยังไม่มี การดำเนินกิจกรรมในสถานศึกษาที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาส่งเสริมพฤติกรรมนักเรียน ครูและผู้บริหารร่วมกัน ขาดการนิเทศติดตามที่ชัดเจนและมีการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมของ ผู้เรียนที่ยังไม่เป็นรูปธรรม นักเรียนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในภาพรวม เท่านั้น ดังนั้นการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนคุณธรรมเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ลดทอนพฤติกรรมเชิงลบ

ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกกับผู้บริหาร ครูและนักเรียน โดยให้มีพื้นที่ร่วมกันในการกำหนดแนวทางที่จะแก้ไขพฤติกรรมเชิงลบของผู้บริหาร ครูและนักเรียนที่มีอยู่ได้ ตรงจุด อีกทั้งการพัฒนาครูในการออกแบบกิจกรรมในระดับชั้นเรียนและผู้บริหารมีการติดตามที่ชัดเจนเพิ่มขึ้น (โรงเรียนบ้านหนองเงือก 2562,น.10-12)

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยต้องการแก้ไขปัญหาโดยศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรม และนำผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือกต่อไป

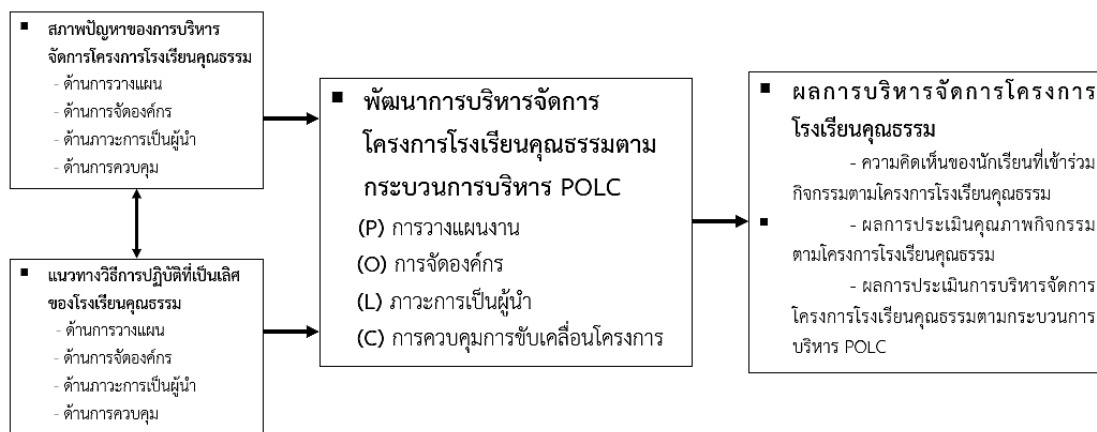
การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามกระบวนการบริหาร POLC (Louis A. Allen,1958) ซึ่งประกอบไปด้วย 1. การวางแผน (Planning) 2. การจัดองค์กร (Organizing) 3. ภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) 4. การควบคุม (Controlling) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการและการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อหาวิธีการและแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

Louis A. Allen (1958) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการบริหารจัดการ POLC ที่ใส่ใจกระบวนการเริ่มตั้งแต่การวางแผนงาน การจัดการองค์กร ภาวะการเป็นผู้นำและการควบคุม กำกับ ติดตามดูแล ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) กำหนดเป้าหมายองค์กรและวิธีการทำงานที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย 2) การจัดองค์กร (Organizing) กำหนดภารกิจของงาน เตรียมกิจกรรมที่จะมอบหมายให้คนหรือกลุ่มคนให้ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นไปตามแผนที่กำหนด รวมถึงการประสานงานจัดทรัพยากรให้พร้อม 3) ภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) กำกับดูแลบริหารงานชักนำกระตุ้นและส่งเสริม เต็มใจที่จะทำงาน ทูมเทและอุทิศตัวให้กับงานจนได้ผลงานตามที่ต้องการ 4) การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการในการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกำหนดมาตรฐาน เปรียบเทียบ ประเมินผล กำกับดูแลการทำงาน ตลอดจนสื่อสารกับผู้ปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินงานตามเป้าหมาย

ปภัสวดี วีรภิตติ และคณะ (2560) ได้อธิบายถึง โรงเรียนคุณธรรมเป็นสถานศึกษาที่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความดีในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างยั่งยืนและกล่าวถึงการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียนคุณธรรม 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 สร้างการรับรู้และการยอมรับ เน้นเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา จัดการประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงลึกแก่คณะครู เพื่อให้มีความเข้าใจ สมัคใจ และพร้อมใจกัน ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ เข้าร่วมการพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรม ขั้นตอนที่ 2 สร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ ขั้นตอนที่ 3 กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ขั้นตอนที่ 5 ลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง และขั้นตอนที่ 6 สร้างกลไกขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจี๊ยก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจี๊ยก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจี๊ยก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหา พัฒนาและศึกษาผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจี๊ยก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียน บ้านหนองเจี๊ยก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ประชากรในการวิจัย 37 คน

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน พระสอนศีลธรรม 1 รูป ครูและบุคลากรทางการศึกษา 15 คน และนักเรียนแกนนำ 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และพระสอนศีลธรรม และแบบสอบถามปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง ใช้สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และนักเรียนแกนนำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ เข้าเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้าน หนองเจี๊ยก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน ดำเนินการนัดหมายวัน เวลา ในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและพระสอนศีลธรรม และนำแบบสอบถามไปสอบถามครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาและนักเรียนแกนนำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปเพื่อให้ได้สภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก

ระยะที่ 2 พัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูล 6 คน และประชากร 17 คน

ระยะที่ 2.1. ศึกษาแนววิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ จำนวน 3 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน รวม 6 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา,ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรม โดยมีเกณฑ์พิจารณา ได้แก่ เป็นโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดลำพูน และเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่มีแนวทางวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในระดับเขตพื้นที่ขึ้นไป ได้แก่ 1) โรงเรียนด้าบลริมปิง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 2) โรงเรียนบ้านห้วยส้ม อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 3) โรงเรียนบ้านหนองเก็ด อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ระยะที่ 2.2. พัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC ของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ประชากรในการวิจัย 17 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 1 คน พระสอนศีลธรรม 1 รูป ครูและบุคลากรทางการศึกษา 15 คน โดยผู้วิจัยยกร่างการพัฒนาร่างกระบวนการบริหารจัดการโครงการและประชุมเชิงปฏิบัติการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีส่วนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ เข้าเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ดำเนินการนัดหมายวันเวลา ในการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรม นำผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูนและศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของโรงเรียนคุณธรรมจำนวน 3 โรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันมายกร่างพัฒนาร่างการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียน ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา พระสอนศีลธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการร่างแนวทางการพัฒนาร่างการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เรียบเรียงจัดหมวดหมู่และสร้างข้อสรุปเพื่อให้ได้การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ และผลการประชุม เชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่างการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC

ระยะที่ 3 ศึกษาผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูล 3 คน กลุ่มตัวอย่าง 60 คน และประชากร 17 คน

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ศึกษาพิเศษ 1 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรม 1 คน ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน พระสอนศีลธรรม 1 รูป

ครูและบุคลากรทางการศึกษา 15 คน และกลุ่มตัวอย่างจากประชากรนักเรียนทั้งหมด 185 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนแต่ละระดับชั้น ระดับชั้นละ 5 คน รวม 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 แบบประเมินคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก มีลักษณะเป็น มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม ความก้าวหน้าและความสำเร็จของกิจกรรม ใช้สำหรับผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด มีประเด็นเกี่ยวกับ ความรู้สึก ความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม ใช้สำหรับ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่ ระดับชั้นอนุบาล 1-3 ระดับชั้น ป.1-3 ระดับชั้น ป.4-6 และระดับชั้น ม.1-3

ฉบับที่ 3 แบบประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการตาม กระบวนการบริหาร POLC และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ใช้สำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษา พระสอนศีลธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน นำกระบวนการบริหาร POLC ไปใช้ในการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ดำเนินการเชิญ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู ประเมินกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน สัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียน และนำแบบประเมินให้ผู้บริหารสถานศึกษา พระสอนศีลธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษา ประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC ของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง โดยใช้ค่าสถิติแปลความหมาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักเรียน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

1.1. ด้านการวางแผนงาน พบว่า สภาพปัญหา การดำเนินงานไม่เป็นไปตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่มีการกำหนดการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง การกำหนดคุณธรรมเป้าหมายไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอน นโยบายมีความซ้ำซ้อน ใช้ระยะเวลานานในการวางแผนงาน

1.2. ด้านการจัดการองค์กร พบว่า สภาพปัญหาการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ไม่ครอบคลุมกิจกรรมของโครงการ มีการจัดสรรเวลาทำกิจกรรมไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ให้เวลาตอบสนองนโยบายให้กับโครงการอื่น ครูและบุคลากรทางการศึกษามีเวลาค่อนข้างจำกัดมองขั้นตอนโครงการโรงเรียน

คุณธรรมเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้างาน และนักเรียนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

1.3. ด้านภาวะการเป็นผู้นำ พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินงานเป็นระบบสั่งการตามสายบังคับบัญชาทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง กำหนดทิศทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน การปฏิบัติทำกิจกรรมไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ไม่มีการประชุมเพิ่มเติมในการขับเคลื่อนงาน การบริหารจัดการมีความยืดหยุ่นมากเกินไป ครูและบุคลากรไม่มีความมั่นใจในการนำนักเรียนทำกิจกรรม

1.4. ด้านการควบคุม พบว่า สภาพปัญหาการนิเทศติดตามขาดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ไม่มีการกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการรายงานผลไม่เป็นไปตามกระบวนการของโรงเรียนคุณธรรม การติดตามงานใช้ระยะเวลานาน มีการรายงานกิจกรรมในภาพรวมของโรงเรียน โครงการไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีน้อยโดยดำเนินการในลักษณะสอดแทรกนำเข้าไปในวาระการประชุมประจำเดือน และไม่มีแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนที่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

2. พัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

2.1. ด้านการวางแผนงาน พบว่า ผู้บริหารและคณะครู มีแนวทางการบริหารจัดการด้านการวางแผนงาน ได้แก่ ประชุมสร้างการรับรู้ และการยอมรับของคณะครูในสถานศึกษาร่วมกัน มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ ศึกษาเกณฑ์ตัวบ่งชี้ การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของหน่วยงานต้นสังกัด มีการบูรณาการ กำหนดนโยบาย และกิจกรรมที่ใกล้เคียงกันบรรจุลงในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการสถานศึกษา ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ ดำเนินการประชุมร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ครู ตัวแทนนักเรียนและตัวแทนผู้ปกครอง ร่วมกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์และวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน

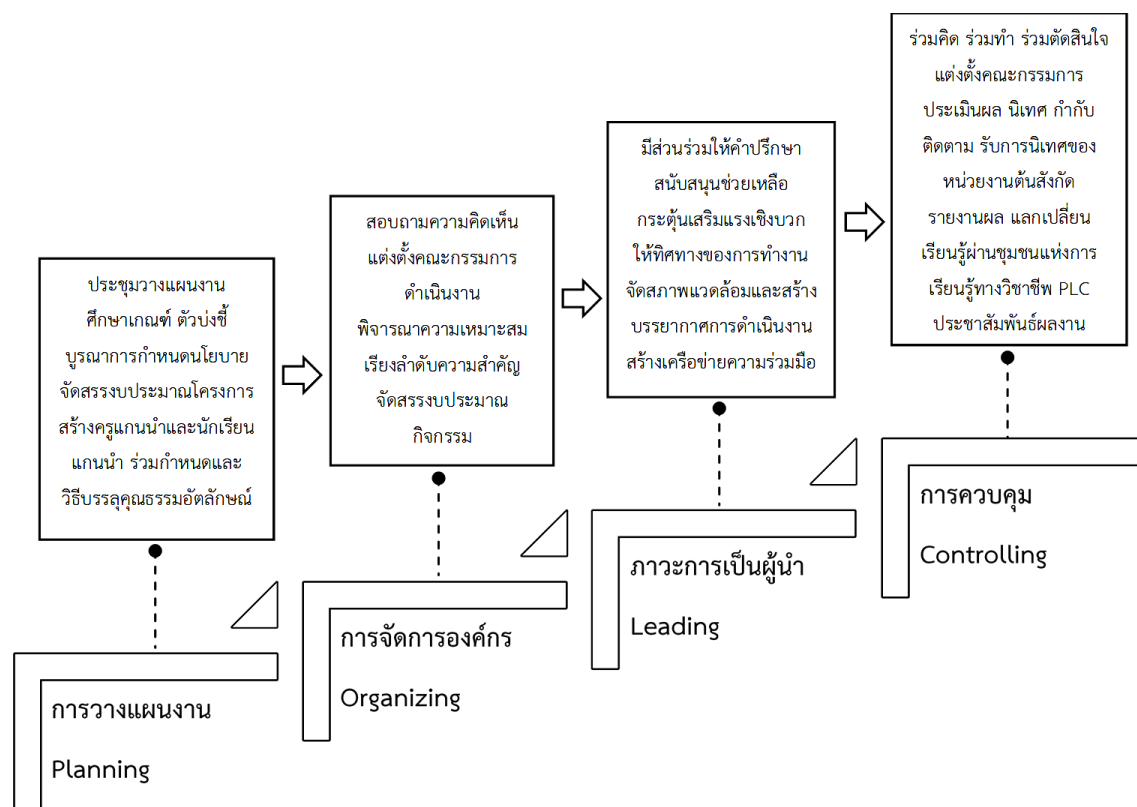
2.2. ด้านการจัดการองค์กร พบว่า ผู้บริหารและคณะครู มีแนวทางการบริหารจัดการด้านการจัดการองค์กร ได้แก่ ผู้บริหารดำเนินการสอบถามความคิดเห็นคณะครูก่อนการมอบหมายงาน แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นทีมงานในการดำเนินงาน พิจารณาความเหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์ จัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการโรงเรียนคุณธรรมและพิจารณาปริมาณกิจกรรมในการดำเนินงาน เรียงลำดับความสำคัญของการสนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณ

2.3. ด้านภาวะการเป็นผู้นำ พบว่า ผู้บริหารและคณะครู มีแนวทางการบริหารจัดการด้านภาวะการเป็นผู้นำ ได้แก่ ผู้บริหารมีส่วนร่วมให้คำปรึกษา สนับสนุนช่วยเหลือ พบปะพูดคุยกับคณะครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรมและครูในชั้นเรียน ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) กระตุ้นเสริมแรงเชิงบวกต่อการทำงาน ให้ความไว้วางใจ ให้ทิศทางของการทำงานและตัดสินใจให้กับครูเมื่อครูเสนอทางเลือก จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการดำเนินงานระหว่าง ผู้บริหาร ครูและนักเรียน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนผ่านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก

2.4. ด้านการควบคุม พบว่า ผู้บริหารและคณะครู มีแนวทางการบริหารจัดการด้านการควบคุม ได้แก่ ผู้บริหารมีการประชุมพูดคุยโดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจกับคณะครูและแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงาน สร้างกลไกการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม มีการนิเทศติดตามการดำเนินกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และรับการส่งเสริม สนับสนุนจากศึกษานิเทศก์ของหน่วยงานต้นสังกัด และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชน

การเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และใช้การประชุมสถานักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประเมินผล การดำเนินงานโครงการ และมีการประชาสัมพันธ์ผลงานผ่านทางโซเชียลมีเดีย Facebook, Line และเว็บไซต์ของ โรงเรียน

ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียน บ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน ได้ดังนี้

ภาพ 2 แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก

3. ผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

3.1. ผลการประเมินคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน มีผลการประเมินแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

รายการพิจารณา	X	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านการดำเนินกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม	4.57	0.41	มากที่สุด
รูปแบบกิจกรรมการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับคุณธรรมอัตลักษณ์ ของสถานศึกษา	4.67	0.58	มากที่สุด
มีกิจกรรมที่หลากหลายนำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม	4.67	0.58	มากที่สุด
ลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเหมาะสมกับการจัดกิจกรรม	4.33	0.58	มาก
เอกสารและสื่อประกอบการจัดกิจกรรมเหมาะสม	4.67	0.58	มากที่สุด
สถานที่มีความเหมาะสมแก่การดำเนินกิจกรรม	4.67	0.58	มากที่สุด
การนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมอย่างเหมาะสม	4.00	0.00	มาก

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอบำลือ จังหวัดลำพูน (ต่อ)

รายการพิจารณา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านความก้าวหน้าและความสำเร็จของกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม	4.67	0.00	มากที่สุด
การจัดทำเอกสารการรายงานความก้าวหน้าของกิจกรรมอย่างเหมาะสม	4.00	0.00	มาก
หลักฐานของผลการดำเนินงานกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
ประโยชน์จากการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ครูและนักเรียน นักเรียนและนักเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.60	0.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอบำลือ จังหวัดลำพูน พบว่ามีคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, $S.D. = 0.29$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ความก้าวหน้าและความสำเร็จของกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, $S.D. = 0.00$) รองลงมา ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, $S.D. = 0.41$) ตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ เพิ่มการเสริมแรงให้กับ คณะครูและนักเรียน โดยมีการมอบเกียรติบัตรของโรงเรียนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการดำเนินกิจกรรม และต่อยอดกิจกรรมโดยการนำโครงการเข้าสู่ครอบครัวผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมการร่วมสร้างครอบครัวคุณธรรมในปีการศึกษาต่อไป

3.2. ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก ด้านความรู้สึกรู้สึกในการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนมีความรู้สึกสนุก ตลก ดีใจ ภูมิใจ ไม่น่าเบื่อ ตื่นเต้นและท้าทายความสามารถ ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้แก่ ฟังนิทาน เต้น ร้องเพลง ขว่นเพื่อน ทำกิจกรรม ช่วยกันทำงานกลุ่มวางแผนแก้ปัญหาในห้องเรียน แบ่งหน้าที่จัดทำบอร์ดโครงการคุณธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ด้านประโยชน์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ตั้งใจฟังครูสอน ไม่เกรงทำเวรห้องเรียนไม่ต้องรอครูสั่ง เห็นขยะเดินไปเก็บ เรียนรู้ในการสื่อสารกับเพื่อน คิดก่อนพูด นำขั้นตอนการทำโครงการไปปรับใช้กับวิชาอื่น ๆ ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเองและตรงต่อเวลา

3.3. ผลการประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอบำลือ จังหวัดลำพูน มีผลการวิเคราะห์การประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก ในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอบำลือ จังหวัดลำพูน

รายการพิจารณา	μ	σ	ระดับการบริหาร
ด้านการวางแผน (Planning)	4.18	0.48	มาก
ดำเนินการประชุมวางแผนงาน พูดคุย ระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	4.18	0.53	มาก
สร้างการยอมรับและรับรู้ในสถานศึกษาาร่วมกัน			
กำหนดนโยบาย จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการสถานศึกษา ให้	4.06	0.43	มาก
รองรับการดำเนินงานตามนโยบาย			
กำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์หรือคุณธรรมเป้าหมายและวิธีบรรลุนคุณธรรมอัตลักษณ์หรือ	4.71	0.47	มากที่สุด
คุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียน			
ส่งเสริมพัฒนาครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เช่น ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนด แนว	4.12	0.49	มาก
ทางการบริหารจัดการสร้างการรับรู้			

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน (ต่อ)

รายการพิจารณา	μ	σ	ระดับการบริหาร
ด้านการจัดการองค์กร (Organizing)	4.11	0.53	มาก
กำหนดโครงสร้างองค์กรพิจารณาความเหมาะสมของบุคลากรในการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม	4.06	0.56	มาก
แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม กำหนดโครงสร้างองค์กรชัดเจนและไม่ทับซ้อน (Formulate Organizational Structure)	4.12	0.49	มาก
จัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมลงตัว เช่น งบประมาณดำเนินการ บุคลากร สถานที่ (Resource Allocation)	4.00	0.50	มาก
มอบหมายงานให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาตามตำแหน่ง หน้าที่ และภาระงานเดิมที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของโครงการ (Job Design)	4.24	0.56	มาก
ด้านภาวะการเป็นผู้นำ (Leading)	4.16	0.59	มาก
สนับสนุนโรงเรียนให้สามารถเริ่มต้นการลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง	4.41	0.51	มาก
สนับสนุนการสร้างภาวะผู้นำและบอกทิศทางของการทำงานแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา (Leadership & Direction)	4.29	0.59	มาก
มีไหวพริบการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม (Decision Making)	3.88	0.86	มาก
กระตุ้นเสริมแรงจิตใจทางบวกในการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา (Motivation)	4.06	0.56	มาก
สื่อสารและประสานงานและให้คำปรึกษาแนะนำในประเด็นต่าง ๆ เช่น ให้แนวทางการขับเคลื่อนไปสู่โรงเรียนคุณธรรม ส่งเสริมสนับสนุน ให้กำลังใจในการทำงาน ชมเชย ยกย่องให้ความไว้วางใจ (Coordination & Communication)	4.18	0.53	มาก
สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมทั้งภายในห้องเรียนและ ภายนอกห้องเรียน เช่น มุมส่งเสริมคุณธรรมในห้องเรียน สภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน	4.29	0.47	มาก
สร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	4.00	0.61	มาก
ด้านการควบคุม (Controlling)	4.04	0.62	มาก
สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และตัวชี้วัดโรงเรียนคุณธรรม	4.06	0.56	มาก
แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ติดตาม (Review) การดำเนินแผนปฏิบัติการของโรงเรียน (Corrective Action) ภายในโรงเรียนตามแผนปฏิบัติการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียน	3.94	0.43	มาก
สร้างเครื่องมือและกลไกในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เพื่อสร้างระบบการทำงาน ให้ได้มาตรฐานในการทำงานอย่างราบรื่น (Process & Standards)	4.12	0.70	มาก
ประเมินผลระหว่างดำเนินงานและประเมินผลเมื่อครบรอบปี และนำผลการประเมิน ไปใช้ประโยชน์ (Evaluation)	4.12	0.60	มาก
ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รายงานผลการดำเนินงาน และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC), Facebook, Line และเว็บไซต์ของโรงเรียน	3.94	0.83	มาก
รวมเฉลี่ย	4.14	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน พบว่า การบริหารจัดการโครงการตามกระบวนการบริหาร POLC ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.14$, $\sigma = 0.56$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการวางแผน (Planning) อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.18$, $\sigma = 0.48$) รองลงมา ได้แก่ ด้านภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.16$, $\sigma = 0.59$) ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.11$, $\sigma = 0.53$) และด้านการควบคุม (Controlling) อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.62$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

1.1. ด้านการวางแผนงาน สภาพปัญหาด้านการประชุมวางแผนงานการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ไม่เป็นไปตามขั้นตอน นโยบายมีความซ้ำซ้อน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการไม่ได้ให้ความสำคัญในขั้นตอนการค้นหาคุณธรรมอัตลักษณ์และให้ความสำคัญเป็นโครงการรอง และไม่มีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมวางแผนการดำเนินงานจึงทำให้การวางแผนงานเพื่อตอบสนองนโยบายมีความลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับ บัญชร จันทรดา (2559) ด้านการวางแผนงาน โรงเรียนจะต้องบรรจุโครงการไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและแผนปฏิบัติการผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นรายปีการศึกษา

1.2. ด้านการจัดการองค์กร สภาพปัญหาการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานไม่ครอบคลุมกิจกรรมของโครงการ มีการจัดสรรเวลาทำกิจกรรมไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ให้เวลาตอบสนองนโยบายให้กับโครงการอื่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน บุคลากรมีความไม่เข้าใจในการดำเนินกิจกรรมทำให้การวางแผนตัวบุคคลในบางกิจกรรมมีความลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555) พบปัญหาการดำเนินงานสูงสุด คือ บุคลากรโดยครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงาน

1.3. ด้านภาวะการเป็นผู้นำ สภาพปัญหาผู้บริหารมอบอำนาจให้กับหัวหน้าสายงานมีการดำเนินงานตามสายบังคับบัญชา และมีการกำหนดทิศทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน เกิดความล่าช้า ครูและบุคลากรส่วนใหญ่ไม่มีความมั่นใจในการนำนักเรียนร่วมทำกิจกรรมและนักเรียนแกนนำบางส่วนไม่ทราบหน้าที่ของตนเอง มีการตัดสินใจแบ่งเวลาการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกิจกรรมอื่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมอย่างจริงจังของผู้บริหาร และหัวหน้างานครูแกนนำที่รับผิดชอบ ไม่มีการประชุมเพิ่มเติมในการขับเคลื่อนงาน และยืดหยุ่นในการบริหารจัดการมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555) ได้ศึกษาการดำเนินงานโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มีการพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.4. ด้านการควบคุม สภาพปัจจุบันการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ไม่มีการกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการรายงานกิจกรรมที่ดำเนินการในภาพรวมของโรงเรียน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับโครงการอื่นที่ต้องเร่งดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมก่อน โครงการไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีน้อยและไม่มีแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนที่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ไม่มีคณะกรรมการในการนิเทศ ติดตามอย่างเป็นระบบ

ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า ไม่มีคณะกรรมการติดตามและประเมินผล

2. พัฒนาบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

โรงเรียนบ้านหนองเจือกได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเจือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามกระบวนการบริหาร POLC ดังนี้

2.1. ด้านการวางแผนงาน (Planning) มีการประชุมวางแผนงาน กำหนดแนวทางการบริหารจัดการสร้างการรับรู้ และการยอมรับของคณะครูในสถานศึกษาาร่วมกัน ศึกษาเกณฑ์ ตัวบ่งชี้ การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของหน่วยงานต้นสังกัด มีการบูรณาการ กำหนดนโยบาย และกิจกรรมที่มีความใกล้เคียงกัน บรรจุลงในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการสถานศึกษา ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ โดยดำเนินการผ่านการประชุมร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ครู ตัวแทนนักเรียนและตัวแทนผู้ปกครอง ร่วมกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์และวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจนนำไปสู่การบูรณาการนโยบาย กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดแทรกคุณธรรมในวิธีการที่หลากหลายช่วยลดความซ้ำซ้อนของภาระงานและมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ ปุณณัตถ์ ไชยคำ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ด้านการวางแผน (Planning) เน้นกระบวนการจัดการในการกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ สำหรับช่วงเวลาในอนาคตรวมไปถึงวิธีการให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย และสอดคล้องกับ พระมหาธศรั อินธิสิทธิ์ (2563) ได้ศึกษาการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้นแบบ กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดสกลนคร พบว่า การวางแผน ที่ทำให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ ได้แก่ 1) การรับรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การบูรณาการคุณธรรมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2.2. ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) สอบถามความคิดเห็นคณะครู แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม พิจารณาความเหมาะสมในการดำเนินงานของบุคลากรตามตำแหน่งหน้าที่ ความสนใจ ความถนัดและประสบการณ์ มีการจัดสรรงบประมาณเรียงลำดับความสำคัญ จัดสรรงบประมาณจากโครงการอื่น ๆ นำมาปรับใช้ร่วมกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การคำนึงความเหมาะสมตามภาระหน้าที่ความถนัด ประสบการณ์ และการพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สอดคล้องกับปัญชร จันทรดา (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ด้านการปรับโครงสร้างองค์กร มีบุคลากรรับผิดชอบ มีงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและมีคณะกรรมการร่วมทำงาน สอดคล้องกับ ปุณณัตถ์ ไชยคำ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) เน้นกระบวนการจัดการในการกำหนดรูปแบบโครงสร้างขององค์กร กฎเกณฑ์ มาตรฐานที่จะใช้ควบคุมทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมาย มีการกำหนดอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคลากรตามภาระหน้าที่ตามความถนัด

2.3. ด้านภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) ผู้บริหารมีส่วนร่วมให้คำปรึกษา สนับสนุนช่วยเหลือ พบปะพูดคุยกับคณะครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรมและครูในชั้นเรียน ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง (คุณธรรมอัตลักษณ์) ให้ทิศทางของการทำงานและตัดสินใจให้กับครูเมื่อครูเสนอทางเลือก กระตุ้นเสริมแรงเชิงบวกต่อการทำงาน ให้ความไว้วางใจ ผู้บริหารสถานศึกษามีการชมเชยและมอบเกียรติบัตรกับคณะครูที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเอื้อต่อการส่งเสริม

คุณธรรม จริยธรรม และมีเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เพื่อให้การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรมเกิดการขับเคลื่อนโดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีกิจกรรมทั้งในระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษาผ่านการดำเนินงานระหว่าง ผู้บริหาร ครูและนักเรียนของสถานศึกษา และผู้ปกครอง ผ่านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร พบว่า บุคลากรครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรม สอดคล้องกับ ปุณณัตต์ ไชยคำ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ด้านภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จ

2.4. ด้านการควบคุม (Controlling) ผู้บริหารมีการประชุมพูดคุยโดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ กับคณะครู สร้างกลไกควบคุมการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ติดตามงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รับการส่งเสริมสนับสนุนจากศึกษานิเทศก์ของหน่วยงานต้นสังกัด มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ประชาสัมพันธ์ผลงานผ่านทางโซเชียลมีเดีย Facebook, Line และเว็บไซต์ของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการแต่งตั้งคณะกรรมการ นิเทศ ติดตาม การดำเนินงานทำให้เกิดการดำเนินการตรวจสอบการทำงานของครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้ครูเกิดองค์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิศักดิ์ แก้วทา (2555) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร พบว่า ควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตาม และประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ให้ชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องกับ ปุณณัตต์ ไชยคำ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ด้านการควบคุม (Controlling) เน้นกระบวนการบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานมีการดำเนินการเป็นไปตามการที่วางแผนไว้ และมีการประเมินผลให้ทราบถึงข้อบกพร่อง ที่จะต้องทำการแก้ไข สอดคล้องกับ ญัฐพร ส่งศรี (2562) ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 มีการนิเทศ ติดตามงานให้คำแนะนำอย่างเป็นกัลยาณมิตร ส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรมและกิจกรรมมาใช้ในการพัฒนางานคุณธรรมของโรงเรียน ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่ครูเพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

3. ศึกษาผลการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน

จากการให้ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครู ประเมินคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน พบว่า มีคุณภาพกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความก้าวหน้าและความสำเร็จของกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมในโครงการโรงเรียนคุณธรรม ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้เห็นถึงความสำคัญในมิติที่ประชุมให้มีการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมและนำเอาการบริหารตามกระบวนการ POLC (Louis A. Allen, 1958) ซึ่งประกอบไปด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) ภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) มาปรับใช้ในการขับเคลื่อนโครงการทำให้ครูเกิดความเข้าใจและยอมรับลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม

สำหรับการสัมภาษณ์ความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก ในการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีความรู้สึกสนุก ตลก ดีใจ ภูมิใจ และไม่น่าเบื่อ ตื่นเต้นท้าทาย

ความสามารถ นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้แก่ ฟังนิทานจากครู เต้น ร้องเพลง ได้ช่วยทำความสะอาด ตกแต่งห้องเรียน รู้จักการทำโครงการช่วยกันวางแผนแก้ปัญหาในห้องเรียน นำขั้นตอนโครงการไปปรับใช้กับวิชาอื่น ๆ ปรับปรุงพฤติกรรมและคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเองและตรงต่อเวลามากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมทำให้เกิดความตระหนักในการเป็นเจ้าของร่วมกัน และเรียนรู้ในการวางแผนการทำงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาเถรศรี อินธิสิทธิ์ (2563) ได้ศึกษาการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้นแบบกรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดสกลนคร พบว่า ประสิทธิภาพต่อนักเรียน ได้แก่ นักเรียนมีความตระหนักและให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง มีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส มีจิตอาสาช่วยงานโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีได้รับการยกย่อง และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

จากการให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนตอบแบบประเมินระดับการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านหนองเงือก อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า มีการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก โดยด้านการวางแผน (Planning) มีระดับการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมตามกระบวนการบริหาร POLC สูงสุด รองลงมา คือ ด้านภาวะการเป็นผู้นำ (Leading) ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) และด้านการควบคุม (Controlling) ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนได้รับรู้และยอมรับแนวทางการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยใช้กระบวนการบริหาร POLC คือ 1) ด้านการวางแผนงาน 2) ด้านการจัดการองค์กร 3) ด้านภาวะการเป็นผู้นำ และ 4) ด้านการควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐพร ส่งศรี (2562) ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผนงานมีระดับการบริหารจัดการสูงสุดนั้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเป็นด้านที่มีความสำคัญที่สุด และทุกโรงเรียนควรดำเนินการ ซึ่งเป็นการรวบรวมสภาพปัญหา และการประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์หาแนวทางการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรมให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน เพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับ กำหนดนโยบาย จัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนและแผนปฏิบัติการ มีกลยุทธ์การดำเนินงาน ร่วมกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ และวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ ส่งเสริมพัฒนาครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ สำหรับด้านการควบคุม มีระดับการบริหารจัดการ ต่ำกว่าอีก 3 ด้านนั้น อาจเนื่องมาจาก ในช่วงปีการศึกษาที่ผ่านมาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ซึ่งเป็นช่วงของการทดลองใช้การบริหารจัดการโครงการตามกระบวนการ POLC โรงเรียนยังอยู่ในสถานการณ์ของการเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงทำให้โรงเรียนมีข้อ จำกัดในเรื่องของ ระยะเวลาในการนิเทศ ติดตาม ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนเกิดความไม่ต่อเนื่อง และทำให้ผู้บริหาร พระสอนศีลธรรม คณะครูและบุคลากรทางการศึกษารู้สึกว่าการดำเนินงานในด้านการควบคุม นิเทศ ติดตามงาน ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่น้อยเกินไปและไม่ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการวางแผนงาน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการประชุมวางแผนงานเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและวางกลยุทธ์วิธีการบริหารจัดการโครงการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด

2. ด้านการจัดการองค์กร ผู้บริหารควรพิจารณาความเหมาะสมของครูและบุคลากรทางการศึกษาจากตำแหน่งหน้าที่เดิม ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์ มีการมอบหมายงานให้ชัดเจนและไม่ทับซ้อนมากเกินไป จัดตั้งคณะกรรมการเป็นทีมงานขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมดำเนินการขับเคลื่อนทั้งโรงเรียน

3. ด้านภาวะการเป็นผู้นำ ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาสนับสนุนช่วยเหลือ เป็นผู้นำทางวิชาการ พบปะคณะครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรมและครูในชั้นเรียน กระตุ้นเสริมแรงเชิงบวก ส่งเสริมสร้างค่านิยมที่ดีเอื้อต่อการทำงานเพื่อให้การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรมเกิดการขับเคลื่อนโดยที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

4. ด้านการควบคุม ผู้บริหารควรมีการนิเทศ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการนิเทศติดตามอย่างเป็นกัลยาณมิตร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในระดับชั้นเรียน และระดับโรงเรียนและควรปรับปรุง พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมเพื่อหาและพัฒนาวิธีการซึ่งจะนำมาสู่ความสำเร็จของโรงเรียนต่อไป

2. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับกลุ่มเครือข่าย ระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพราะบริบทสภาพแวดล้อมการดำเนินงานที่แตกต่างกัน อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมเพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการกำหนด กระบวนการบริหาร กลยุทธ์การบริหาร รูปแบบการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไปในแต่ละพื้นที่

3. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมระหว่างหน่วยงานโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา แนวทางการบริหารจัดการว่าเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัทสยาม สปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- บัญชา จันทรดา. (2559). การพัฒนาแนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำของโรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรพัฒนานักบริหารระดับสูง). สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ: สถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.
- ณัฐพร ส่งศรี. (2562). การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 712-724.
- ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ. (2563). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร. สืบค้นจาก <https://www.bic.moe.go.th/images/stories/120170702-The-Education-Act.pdf>
- ปภัสวดี วีรภักดี และคณะ. (2560). คู่มือกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ปยุตต์ ชาญคำ. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย. วารสารการวิจัย กาสละองค์ความรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีที่ 12 ฉบับที่ 2, 29-53.

- พระมหาธศรี อินธิสิทธิ์. (2563). การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้นแบบ กรณีศึกษาโรงเรียนในจังหวัดสกลนคร. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- โรงเรียนบ้านหนองเงือก. (2562). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR) ประจำปีการศึกษา 2562. รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา, 10-12.
- สาริตา เจนเข้ว่า และ เสวียน เจนเข้ว่า. (2560). การเป็นนักบริหารมืออาชีพในยุคไทยแลนด์ 4.0 (Being the Professional Manager in Thailand 4.0 Era). วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 267-276.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1. (2563). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563. ลำพูน: สำนักงาน, 171-180.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงาน, 30.
- สิทธิศักดิ์ แก้วทา. (2555). แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ภาษาอังกฤษ

Allen, L. A. (1958). Management and Organization. New York: McGraw-Hill.

การสร้างหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

The Creation of English in Daily Life Curriculum for Elderly People

อัจฉริยา ครุธาโรจน์ | Autchariya Krautharot¹

ฤทัย พานิช | Ruethai Panich²

ริชาร์ด แมนน์ | Richard Mann³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ และ (2) เพื่อสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) กลุ่มประชากรที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2563 จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ (1) แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน และ (2) แผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1. ความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันนั้น 1.1) ผู้เรียนต้องการพัฒนาทักษะความรู้ทางภาษาอังกฤษร้อยละ 96 1.2) ผู้เรียนต้องการพัฒนาความรู้ทางภาษาอังกฤษเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ร้อยละ 45.45 1.3) ผู้เรียนต้องการพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษมากที่สุด ร้อยละ 52 1.4) ผู้เรียนต้องการต้องการเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับการสนทนาในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 39.21 1.5) หัวข้อภาษาอังกฤษที่สนใจในการเข้ารับการฝึกอบรมคือ สุขภาพ ร้อยละ 25.76 1.6) การจัดกิจกรรมต้องการให้ทำกิจกรรมพร้อมกันทั้งชั้นเรียน ร้อยละ 45.28 1.7) วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการมากที่สุด คือ การทำกิจกรรมโดยมีนักศึกษาเป็นผู้ช่วยเรียน ร้อยละ 36.07 1.8) ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเข้าอบรมที่ต้องการ คือ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ 2. ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีสอดคล้อง (IOC) 1.00 แสดงว่าแผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษมีความสอดคล้องกับความสนใจและต้องการของผู้เรียน

คำสำคัญ: การสื่อสารภาษาอังกฤษ, ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน, หลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุ, การศึกษาของผู้สูงอายุ

¹ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง E-mail: autchariya.k@gmail.com

² สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง E-mail: ajruethai@gmail.com

³ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง E-mail: rickmann999@hotmail.com

Abstract

This research aimed to (1) develop English skills for elderly people and (2) create an English curriculum for developing English communication skills for elderly people. This research was a participatory action research (PAR). The population in this research was a group of 25 elderly students in the academic year 2020 at the Wat Sri Luang Elderly School in Chae Hom District of Lampang Province, Thailand. Research tools for data collection include (1) a questionnaire to survey the elderly students' interests and needs in studying English as a language for daily life communication and (2) a lesson plan on English communication skills in daily life for elderly students. The results of the research were as follows: 1. regarding the interests and needs of the elderly students about studying English for daily life communication; (1.1) 96.00 percent of the elderly students would like to improve their English skills, (1.2) 45.45 percent would like to improve their English skills in order to spend their free time productively, (1.3) 52 percent agreed that English listening skills are the most needed to be improved (1.4) 39.21 percent required the content of training on everyday conversations, (1.5) 25.76 percent were interested in the topic of English training relating to health, (1.6) 45.28 percent preferred to do activities with everyone in the class, (1.7) 36.07 percent agreed that doing activities with university's students as assistants was the most desirable method for learning English, and (1.8) the most desirable length of English training is 3 hours per week, and 2. the lesson plan's assessment results by experts were analyzed using the Index of Item Objective Congruence (IOC) and showed that the lesson plan was appropriate and relevant to the interests and needs of the elderly students (the IOC values were 1.00).

Keywords: English Communication, English in Daily Life, English Curriculum for Elderly People, Elderly Education

บทนำ

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีด้านสุขภาพมีความก้าวหน้า อัตราเด็กเกิดใหม่ลดลง ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจนมีสัดส่วนที่มากกว่าคนในวัยอื่น ทำให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2564 ส่งผลให้อัตราส่วนการพึ่งพิงวัยทำงานจากผู้สูงอายุ 1 คน ต่อแรงงาน 4.2 คน ในปี พ.ศ. 2558 กลายเป็นผู้สูงอายุ 1 คน ต่อแรงงาน 3.2 คน ในปี พ.ศ. 2564 และในปี พ.ศ. 2574 ไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดซึ่งจะมีอัตราส่วนการพึ่งพิงวัยทำงานเท่ากับผู้สูงอายุ 1 คน ต่อแรงงาน 2.1 คน การสนับสนุนการทำงานให้กับผู้สูงอายุที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมการมีรายได้ของผู้สูงอายุ การใช้ประสบการณ์และเวลาว่างให้เกิดประโยชน์และการสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ (วิไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์, 2560) อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ หลายประเทศมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นเดียวกับประเทศไทย ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสังคมสูงวัยของกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นอันดับที่ 2 รองจากประเทศสิงคโปร์ จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2558 -2573 พบว่า ภาพรวมประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” (aged society) ซึ่งมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) ในอีก 10 ปี ข้างหน้า (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557) หลายประเทศ จึงมีการกำหนดนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ ทั้งด้านสวัสดิการ การสังคมสงเคราะห์ การสาธารณสุข การบริการสาธารณะและการศึกษา การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในสังคมเช่นเดียวกับ

คนในวัยอื่น ๆ โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสุขภาพทางกายและใจที่ดี เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข (พนิต ภูจินดา, 2562)

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ จากรายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ระบุว่า กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้สูงวัยอย่างมีพลังและลดภาระพึ่งพิงทางสังคม คือ การให้การศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนแต่ละช่วงวัยเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุนั้น ต้องคำนึงถึงการพัฒนาศักยภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาจจะมีสภาพแตกต่างกัน และเทคนิคการสอนที่สำคัญคือ ผู้สูงอายุต้องมีส่วนร่วมและเรียนเฉพาะสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ แม้ผู้สูงอายุจะมีอายุมากแต่ยังสามารถพัฒนาตนเองและสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณค่าและมีความสุข ควรมีการเสริมสร้างทักษะสำคัญสำหรับคนในยุคศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ทักษะการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ทักษะใหม่ ๆ ในสิ่งที่ผู้สูงอายุยังไม่มี เช่น ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม และด้านความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ซึ่งทักษะใหม่ ๆ เหล่านี้ อาจช่วยดึงดูดความสนใจให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองเพื่อการประกอบอาชีพ หรือใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อคลายความเหงากับเพื่อนวัยเดียวกันได้ (ณัฐหทัย นิรติศัย, 2561) และตามที่ คีแรน ดอนนาห์ (Donaghy, 2016) กล่าวว่า ผู้สูงอายุนั้นเป็นกลุ่มผู้เรียนที่อาจกล่าวได้ว่ามีแรงจูงใจสูงในการเรียนรู้ภาษา เนื่องจากเป้าหมายในการเรียนของผู้สูงอายุไม่ได้เน้นที่การได้รับคุณวุฒิ แต่เป้าหมายหลักคือต้องการเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะอย่างแท้จริง รวมทั้งได้พบปะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน และได้ทำสิ่งที่อาจเคยพลาดโอกาสได้ทำในอดีต ซึ่งสังเกตได้จากการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ขาดเรียนน้อยมาก ตั้งใจเรียนและทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ ทั้งนี้ สุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุอาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนได้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องมีวิธีการช่วยสนับสนุนและแก้ไขปัญห เช่น การออกเสียงพูดให้ดังฟังชัดเจน ใช้เสียงดังอย่างเหมาะสม มีการทวนซ้ำการออกเสียงและการสาธิต ให้เวลาเพียงพอในการทำกิจกรรม ใช้สื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ มีขนาดและลักษณะที่เหมาะสมช่วยให้การมองเห็นการได้ยินชัดเจนและจดจำได้ง่าย และเลือกรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายของผู้เรียน

แจ็ก ซี ริชาร์ดส กล่าวว่า (Richards, 2005) การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communication Language Teaching) นั้นเป็นวิธีการสอนภาษาที่ได้รับความนิยมมากกว่าวิธีสอนภาษาแบบเดิมที่เน้นความรู้ความเข้าใจด้านไวยากรณ์ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ความสามารถในการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นที่ความรู้ในการใช้ภาษาตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ การเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และคู่สนทนา รู้วิธีการแต่งประโยคประเภทต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร และรู้วิธีเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ การออกแบบหลักสูตรการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมีหลายรูปแบบ ที่นิยมอย่างมาก คือ หลักสูตรเน้นทักษะ (Skills-based syllabus) ที่เน้นทักษะการอ่าน การเขียน การฟังและการพูด ในรูปแบบผสมผสาน เนื่องจากในกาสื่อสารจริงไม่ได้ใช้เพียงทักษะใดทักษะหนึ่งเท่านั้น เน้นความเข้าใจและรับรู้คำศัพท์สำคัญ ข้อมูลสำคัญ หรือใจความสำคัญที่ต้องการสื่อสาร และหลักสูตรเน้นการนำไปใช้ (Functional Syllabus) ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้หากผู้ส่งสารสามารถใช้ประโยคได้หลายชนิดในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น การอธิบาย การแนะนำ การถาม-ตอบ การขอร้อง การออกคำสั่ง เป็นต้น การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารนั้น จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งมุ่งเน้นความสำคัญของผู้เรียน ซึ่งกลุ่มนักจิตวิทยาการเรียนรู้เชื่อว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

ในการเรียน ผู้เรียนจะสามารถเรียนได้มากขึ้นขึ้นอยู่กับความเข้าใจเป็นสำคัญ เขาจะเรียนได้ดีถ้าเข้าใจจุดประสงค์ของการเรียน เห็นประโยชน์ในการนำสิ่งที่เรียนไปใช้ โดยสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนไปแล้วให้เข้ากับสิ่งที่กำลังเรียนอยู่ ซึ่งขั้นตอนในการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารนั้น ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักคือ ขั้นการนำเสนอเนื้อหา (Presentation) ขั้นการฝึกปฏิบัติ (Practice) และขั้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (Production) นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งหมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมผู้เรียนให้ทำงานร่วมกันเพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด อาจกล่าวได้ว่า เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามสภาพวัฒนธรรม นั่นคือให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในขณะที่เป็นประชาธิปไตยและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้สูงอายุ (วราภรณ์ ศรีวิโรจน์, 2558).

โรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง ตั้งอยู่ที่วัดศรีหลวง ตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ผู้เรียนคือผู้สูงอายุที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ในเขตพื้นที่อำเภอแจ้ห่มทั้ง 7 ตำบล จัดตั้งขึ้นโดยมีความคาดหวังว่าจะเป็นสถานที่ช่วยผ่อนคลายความเหงา และมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน ส่งเสริมการอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ รวมถึงการได้รับการส่งเสริมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (วิไลลักษณ์ พรหมเสน, 2559) จัดกิจกรรมการเรียนรู้สัปดาห์ละ 1 วัน โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้มีการดำเนินงานบริการวิชาการร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 โดยการร่วมเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ด้านต่าง ๆ อาทิ ภาษาต่างประเทศ กฎหมาย การออกกำลังกาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์และทักษะอาชีพเสริม เป็นต้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่สามารถประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ โดยการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน อีกทั้งยังใช้เป็นหลักสูตรนาร่องให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุอื่น ๆ ได้นำไปปรับใช้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ
2. เพื่อสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ

วิธีการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรในการศึกษา ได้แก่ ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ประจำปีการศึกษา 2563 จำนวน 25 คน ซึ่งเป็นผู้เรียนทั้งหมดในโรงเรียนแห่งนี้ ที่สนใจและตัดสินใจเข้าร่วมการดำเนินงานวิจัย

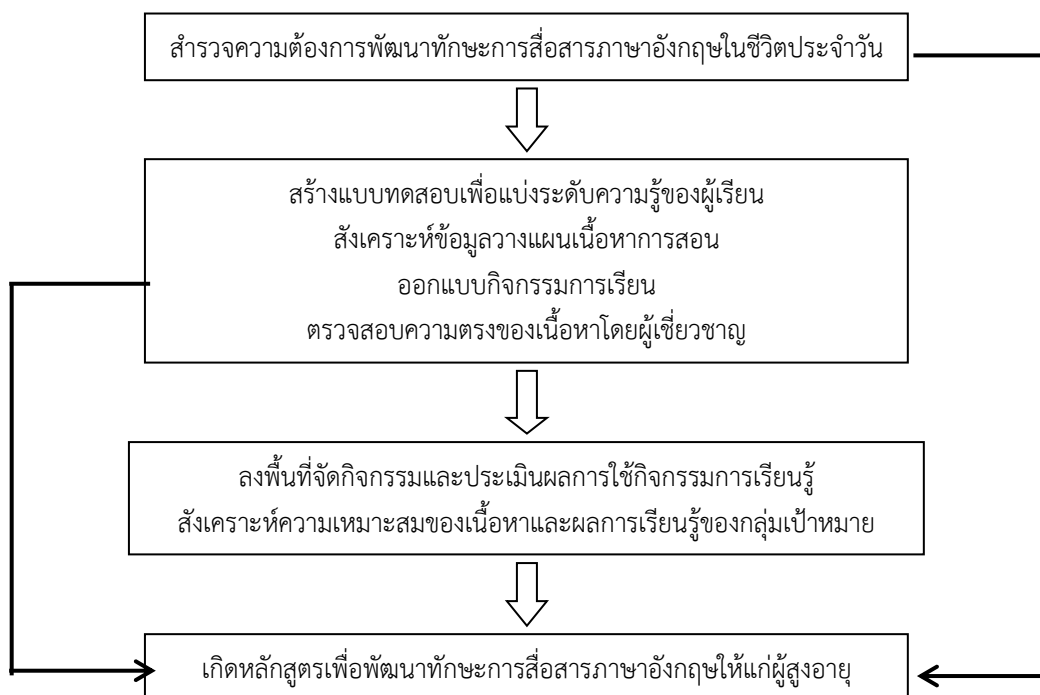
ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา: โรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

ขอบเขตด้านเนื้อหา: ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน หัวข้อและเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย การสนทนาทักทาย เบื้องต้น และเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ

ขอบเขตด้านระยะเวลา: 12 เดือน (ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ประจำปีการศึกษา 2563 ที่สนใจและตัดสินใจเข้าร่วมการดำเนินงานวิจัยผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนจากการตอบแบบสอบถามจาก “แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยจะได้รับเอกสาร “ข้อมูลอธิบายสำหรับผู้รับการวิจัย” นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมวิจัยมีสิทธิที่จะถอนตัวจากการเข้าร่วมในโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบต่อตัวผู้เข้าร่วมวิจัย และข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัยจะได้รับการปกปิดเป็นความลับ ไม่แสดงให้ผู้ใดเห็นหรือใช้ระบุตัวตนได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1) ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอบรมด้านภาษาอังกฤษ และ ส่วนที่ 2) ด้านความสนใจและเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ ประกอบด้วย ด้านทักษะที่ต้องการพัฒนา เนื้อหาและหัวข้อที่สนใจ วิธีการและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ (2) แผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากแบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามชนิดของข้อมูล คือ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประเมินผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ และ (2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากความเหมาะสมของเนื้อหาและผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน วิเคราะห์โดยค่าดัชนีสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความต้องการพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การเลือกกิจกรรม และสื่อการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนภาษาอังกฤษที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ในการใช้ภาษา (Language Use) และรู้จักกระบวนการเรียนรู้ภาษา (Language Learning Process) ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนในรูปแบบการเรียนรู้ในห้องเรียน (Information Instruction Manner) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Manner) การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำ “แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” โดยผลการวิจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 25 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เพศหญิง 22 คน เพศชาย 3 คน มีอายุตั้งแต่น้อยกว่า 50 ปีถึง 70 ปีขึ้นไป ผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมดได้รับการศึกษาน้อยกว่าระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 48 รองลงมา คือ อาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 44 ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวในการเข้ารับการอบรม ร้อยละ 80 และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมภาษาอังกฤษมาก่อน ร้อยละ 88 ดังนั้นการจัดเนื้อหาสำหรับการจัดทำหลักสูตรจึงควรใช้เนื้อหาที่ไม่ซับซ้อน คำศัพท์ไม่ยากเกินไป และอยู่ในบริบทแวดล้อมของผู้เรียน

ด้านความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันนั้น

- 1.1) ผู้เรียนต้องการพัฒนาทักษะความรู้ทางภาษาอังกฤษร้อยละ 96
- 1.2) ผู้เรียนต้องการพัฒนาความรู้ทางภาษาอังกฤษเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ร้อยละ 45.45
- 1.3) ผู้เรียนต้องการพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษมากที่สุด ร้อยละ 52 รองลงมาเป็นทักษะด้านการพูด ร้อยละ 32
- 1.4) ผู้เรียนต้องการเรียนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการสนทนาในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 39.21 รองลงมาเป็นการอ่านในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านฉลากยาและคู่มือต่าง ๆ ร้อยละ 25.49
- 1.5) หัวข้อภาษาอังกฤษที่สนใจในการเข้ารับการฝึกอบรม คือ สุขภาพ ร้อยละ 25.76 รองลงมา คือ ครอบครัวและอาหารการกิน ร้อยละ 24.24 เท่ากัน
- 1.6) การจัดกิจกรรมต้องการให้ทำกิจกรรมพร้อมกันทั้งชั้นเรียน ร้อยละ 45.28 รองลงมา คือ เป็นคู่ ร้อยละ 30.19
- 1.7) วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการมากที่สุด คือ การทำกิจกรรมโดยมีนักศึกษาเป็นผู้ช่วยเรียน ร้อยละ 36.07 รองลงมา คือ การทำกิจกรรม เช่น เกมและร้องเพลง และการนั่งเรียนปกติ ร้อยละ 26.23 เท่ากัน
- 1.8) ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเข้าอบรมที่ต้องการ คือ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ส่วนที่ 2 การออกแบบเนื้อหาการสอนและกิจกรรมการเรียน ขอบเขตและแนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนนั้น นำข้อมูลจาก “แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” มาวางแผนเนื้อหาและกิจกรรมที่จะใช้ในการจัดทำหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์ของการจัดรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน คือ เพื่อให้ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง สามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ
- 2) หัวข้อ และเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่
 - 2.1) การสนทนาทักทายเบื้องต้น อาทิ การสวัสดี การแนะนำตัว การบอกตัวเลข อายุ และอาชีพ
 - 2.2) การสนทนาและคำศัพท์เกี่ยวกับสุขภาพเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ อาทิ วิธีการรักษาสุขภาพ ชื่อโรคที่มักพบในผู้สูงอายุ การบอกอาการ ความรู้สึก อาการเจ็บป่วย การอ่านฉลากยา และฉลากโภชนาการ

3) เทคนิคการจัดการเรียนการสอน

โดยมีวิทยากรหลักเป็นอาจารย์ผู้สอนชาวต่างชาติ ที่เป็นเจ้าของภาษา (English Native Speakers) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในเรื่องที่สอนมากกว่าผู้อื่น และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ฝึกทักษะเหมือนสถานการณ์จริงกับชาวต่างชาติ ร่วมกับอาจารย์ชาวไทย โดยใช้วิธีการบรรยายและการทำกิจกรรมทั้งแบบคู่และเป็นกลุ่ม โดยมีนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษเป็นผู้ช่วยสอนและร่วมทำกิจกรรมเป็นคู่กับผู้เรียน อุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม ได้แก่ เอกสารประกอบการอบรม รูปภาพ วิดีทัศน์ บัตรคำ บัตรภาพ เกมทางภาษาและเพลงประกอบกิจกรรม

4) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครั้งละ 3 ชั่วโมง สัปดาห์เว้นสัปดาห์ เป็นระยะเวลา 2 เดือน จำนวน 4 ครั้ง รวม 12 ชั่วโมง

ส่วนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ทำให้สามารถวางแผนการสอน โดยเลือกเนื้อหาที่ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นทักษะทางภาษา (Language Skills) และทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) และกิจกรรมที่สัมพันธ์กับพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนและความต้องการใช้ภาษาในชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่ช่วยให้เรียนตามหลักสูตรได้อย่างราบรื่น โดยกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันนี้ ได้จัดรูปแบบกระบวนการเรียนและกิจกรรมที่บูรณาการการเรียนรู้อังกฤษทั้ง 4 ทักษะ คือ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ด้วยการจัดค่ายภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงทางภาษาจากกิจกรรม เกมการเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ และในขณะเดียวกันผู้เรียนยังได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความสามัคคี การคิด การตัดสินใจ ภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม ประสบการณ์จากสถานการณ์จำลอง การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาโดยไม่รู้ตัว

ส่วนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จากการสร้างและการหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อได้กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามข้อมูลที่ได้จาก “แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” และ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว นำมาสังเคราะห์ร่างรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันตามกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเตรียมความพร้อม 2) ขั้นการนำเสนอเนื้อหา 3) ขั้นการปฏิบัติ 4) ขั้นการทบทวนเนื้อหา 5) ขั้นการประยุกต์ใช้ และ 6) ขั้นการตรวจสอบ จากนั้น นำรูปแบบการเรียนการสอนที่ปรับปรุงแล้ว พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างแผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษกับความสนใจและต้องการของผู้เรียน เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน วิเคราะห์ความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือโดยหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ผลประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 แสดงว่าแผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษมีความสอดคล้องกับต้องการของผู้เรียน และตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ แล้วจึงทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันกับผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง จำนวน 25 คน

ส่วนการประเมินผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีความเหมาะสม สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและและบริบทแวดล้อมของผู้เรียน มีโอกาสใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เน้นการฝึกทักษะด้านการฟัง การพูดสนทนา การออกเสียง รวมถึงทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนเบื้องต้น โดยคำศัพท์และเนื้อหา ที่ใช้ในการสอนแต่ละครั้ง เริ่มจากคำศัพท์ที่สั้นและง่าย ปริมาณคำศัพท์และเนื้อหาไม่มากเกินไป

ด้านผลการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า จากการสังเกตในระหว่างการทำกิจกรรมและสอบถามพูดคุยกับผู้เรียน อาจารย์ผู้สอน นักศึกษาช่วยสอน และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลประจำโรงเรียน หลังการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผู้เรียนมีความรู้และทักษะด้านภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้น มีการตอบสนองต่อกิจกรรมและสามารถตอบคำถามของอาจารย์ผู้สอนได้ถูกต้องมากขึ้น โดยมีความมั่นใจในการแสดงออกมากขึ้น มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการเข้าเรียนและทำกิจกรรมในห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอเมื่อทราบว่าคณะอาจารย์และนักศึกษามาสอน พบว่า กิจกรรมมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของผู้เรียน เนื่องจากการทำกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนี้ ทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน อาจารย์และทีมนักศึกษาผู้ช่วยสอน และในขณะเดียวกันตนเองยังได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อนด้วย กิจกรรมการเรียนการสอนที่ออกแบบมา มีความหลากหลาย สร้างความสนุกสนานและการแข่งขันทำให้กระตุ้นการมีส่วนร่วม ทำให้ผู้เรียนมีการรับรู้ความรู้สึทางบวก สร้างความรู้สึภาคภูมิใจและมั่นใจ เมื่อประสบความสำเร็จในการตอบคำถาม หรือทำกิจกรรมสำเร็จ โดยการได้รับคำชมและรางวัลเป็นแรงจูงใจที่ดี

ด้านสิ่งสนับสนุน และสิ่งที่เป็นอุปสรรคหรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ประกอบด้วย สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย สื่อการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยภาพ เสียง เอกสารประกอบการเรียนการสอน และตัวอย่างจริง การมีโอกาสได้เรียนรู้และสนทนากับอาจารย์ชาวต่างชาติ ทำให้รู้สึว่าเป็นสถานการณ์เสมือนจริง และกิจกรรมที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนที่สร้างความบันเทิง อาทิ การร้องเพลง การเล่นเกมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน การแข่งขันพร้อมทั้งมีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะจำนวนหลายรางวัล และที่สำคัญคือมีการจับคู่ผู้เรียนกับนักศึกษาผู้ช่วยสอน (Buddy) เป็นคู่หนึ่งต่อหนึ่ง ซึ่งนักศึกษามีส่วนช่วยสอน กระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม ด้วยความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น

ทั้งนี้ สิ่งที่เป็นอุปสรรคและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในการเรียนรู้และร่วมกิจกรรมของผู้เรียนซึ่งเป็นผู้สูงอายุในชนบท ประกอบด้วย อุปสรรคด้านสุขภาพของแต่ละบุคคล ความสามารถในการทำงานและการดูแลตนเองที่ไม่คล่องแคล่วว่องไว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการจดจำที่ไม่ดีนัก รวมถึงพฤติกรรมและอารมณ์ของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล เช่น พฤติกรรมจุกจิก ขี้บ่น ย้ำคดีย้ำทำ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น มักเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ให้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองหมดความสำคัญ รวมทั้งการมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายและความยากจน นอกจากนี้ ผู้เรียนสูงอายุบางคนมีภาระหน้าที่ส่วนตัวทางบ้าน การประกอบอาชีพ และกิจกรรมประเพณีที่ต้องเข้าร่วมซึ่งอาจส่งผลให้เข้าร่วมกิจกรรมได้ไม่สม่ำเสมอ และมีโอกาสในการฝึกฝนใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตจริงน้อย

อภิปรายผล

ความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน กลุ่มประชากรที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้ คือ ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง จำนวน 25 คน ที่สนใจและตัดสินใจเข้าร่วมการดำเนินงานวิจัยผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนจากการตอบแบบสอบถามจาก “แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมภาษาอังกฤษมาก่อน ดังนั้นการจัดเนื้อหาสำหรับการจัดทำหลักสูตรจึงควรใช้เนื้อหาที่ไม่ซับซ้อน คำศัพท์ไม่ยากเกินไป และอยู่ในบริบทแวดล้อมของผู้เรียน โดยผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาทักษะความรู้ทางภาษาอังกฤษ เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ต้องการพัฒนาทักษะความรู้ทางภาษาอังกฤษในด้านการฟังมากที่สุด รองลงมาเป็นทักษะด้านการพูด และมีความต้องการเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับการสนทนาในชีวิตประจำวันมากที่สุด ในหัวข้อเกี่ยวกับสุขภาพ ในส่วนของการจัดกิจกรรมระหว่าง การอบรมผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการทำกิจกรรมพร้อมกันทั้งกลุ่มเรียน โดยมีนักศึกษาเป็นคู่ช่วยเรียน และใช้ระยะเวลาในการอบรมในแต่ละครั้ง 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จัดกิจกรรม สัปดาห์เว้นสัปดาห์ เป็นระยะเวลา 2 เดือน จำนวน 4 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

หลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษให้แก่ผู้สูงอายุ วิธีการสร้างและการหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอน และกำหนดขอบเขต และวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามข้อมูลที่ได้จาก “แบบสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” จากนั้นสังเคราะห์ร่างรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันแล้วนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ปรับปรุงแล้ว พร้อมแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างแผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ผลประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 แสดงว่าแผนการสอนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษมีความสอดคล้องกับต้องการของผู้เรียน และตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้

ประเมินผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันกับผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุวัดศรีหลวง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง จำนวน 25 คน พบว่า เนื้อหาของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันมีความเหมาะสมกับความต้องการ และบริบทแวดล้อมของผู้เรียน เนื่องจากออกแบบเนื้อหาจากการวิเคราะห์ผลการสำรวจความสนใจและความต้องการศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่าง การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้เรียนจัดรูปแบบกระบวนการเรียน และกิจกรรมที่บูรณาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะ อันได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ด้วยการจัดกิจกรรมการอบรมรูปแบบค่ายภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงทางภาษาจากกิจกรรม เกมการเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ ทั้งเป็นคู่และเป็นทีม และในขณะเดียวกันผู้เรียนยังได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความสามัคคี การคิด การตัดสินใจ ภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม ประสบการณ์จากสถานการณ์จำลอง การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน “ภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน” อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถนำไปปรับใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) อีกด้วย การที่ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการในการพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนไม่ย่อท้อต่อความยากในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ แม้ว่าจะไม่มีพื้นฐานความรู้ทางภาษาอังกฤษมาก่อน นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมร่วมกันทั้งห้องเรียนและการจับคู่ให้ผู้เรียนแต่ละคนมีนักศึกษาเป็นผู้ช่วยเรียน ช่วยตอบคำถาม ยังทำให้ผู้เรียนมีความผ่อนคลายและกล้าแสดงออกมากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนภาษาอังกฤษ ไม่คุ้นเคยกับการออกเสียงภาษาอังกฤษ การที่นักศึกษาจับคู่เป็นผู้ช่วยเรียน จะช่วยให้กระตุ้นผู้เรียนมีความรู้สึกรักอยากมีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่จัดเตรียมไว้

การจัดการเรียนการสอนทักษะภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน และผู้เรียนบางคนไม่คุ้นเคยกับใช้ภาษาอังกฤษ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนในเชิงบวกมีส่วนสำคัญ การจัดกิจกรรมที่ลดความตึงเครียด เช่น การเล่นเกม หรือการร้องเพลง จะช่วยให้ผู้เรียนมีอารมณ์ผ่อนคลาย การให้รางวัลช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรม การมีโอกาสได้เรียนกับอาจารย์เจ้าของภาษาทำให้มีประสบการณ์เสมือนสถานการณ์จริงมากขึ้น และการจัดกิจกรรมโดยการจับคู่ผู้เรียนกับนักศึกษาผู้ช่วยสอนมีส่วนสำคัญทั้งในการสร้างความมั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่กล้าแสดงออกมากขึ้น เนื่องจากได้รับแรงกระตุ้นและกำลังใจในการร่วมกิจกรรมจากนักศึกษาที่เป็นคู่ช่วยสอน ทำให้รู้สึกว่ามีคนที่สามารถช่วยเหลือได้ หากมีปัญหาในการตอบคำถามจากผู้สอน นอกจากนี้ นักศึกษาผู้ช่วยสอน ยังช่วยสังเกตและให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคลในระหว่างการทำกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนแม้มีความแตกต่างหรือมีพื้นฐานน้อย สามารถเรียนได้เข้าใจและติดตามบทเรียนได้ทัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ไปใช้กับผู้เรียนสูงอายุในสถานศึกษาอื่น และนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ควรมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันภายหลังร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว และควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งการเรียนรู้ฝึกฝนด้วยตนเองและสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องภายหลัง เนื่องจากคณานักศึกษาและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยไม่สามารถมาจัดการเรียนการสอนเป็นประจำในระยะยาวได้

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐหทัย นิรัตติชัย. (2561). ผู้สูงอายุไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 1(1), 107-115.
- พนิต ภูจินดา. (2562). หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับเมืองสุขภาวะ. สืบค้นจาก http://padatabase.net/uploads/files/03/doc/103_.pdf
- วรารณ ศรีวิโรจน์. (2558). เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหลักการจัดการเรียนรู้. เอกสารอัดสำเนา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน. (2559). การศึกษาความพร้อมในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง, รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน, อัจฉริยา ครุฑาโรจน์. (2560). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(2), 70-91.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20160106135752_1.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย. สืบค้นจาก <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1598-file.pdf>
- Donaghy, K. (2016). How to maximise the language learning of senior learners. สืบค้นจาก <https://www.teachingenglish.org.uk/article/how-maximise-language-learning-senior-learners>
- Richards, J. C. (2005). Communicative language teaching today. Singapore: SEAMEO Regional Language Centre.